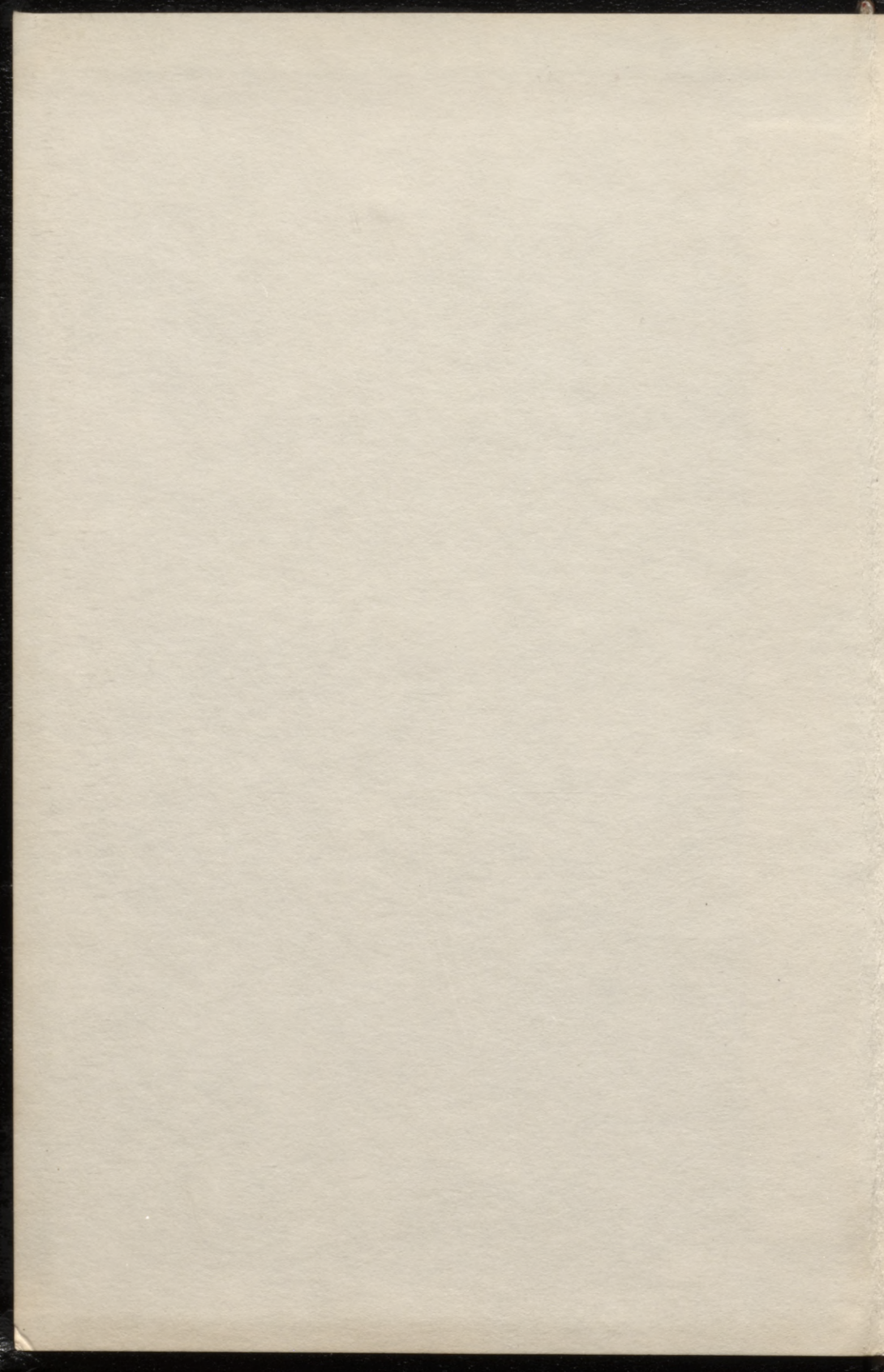
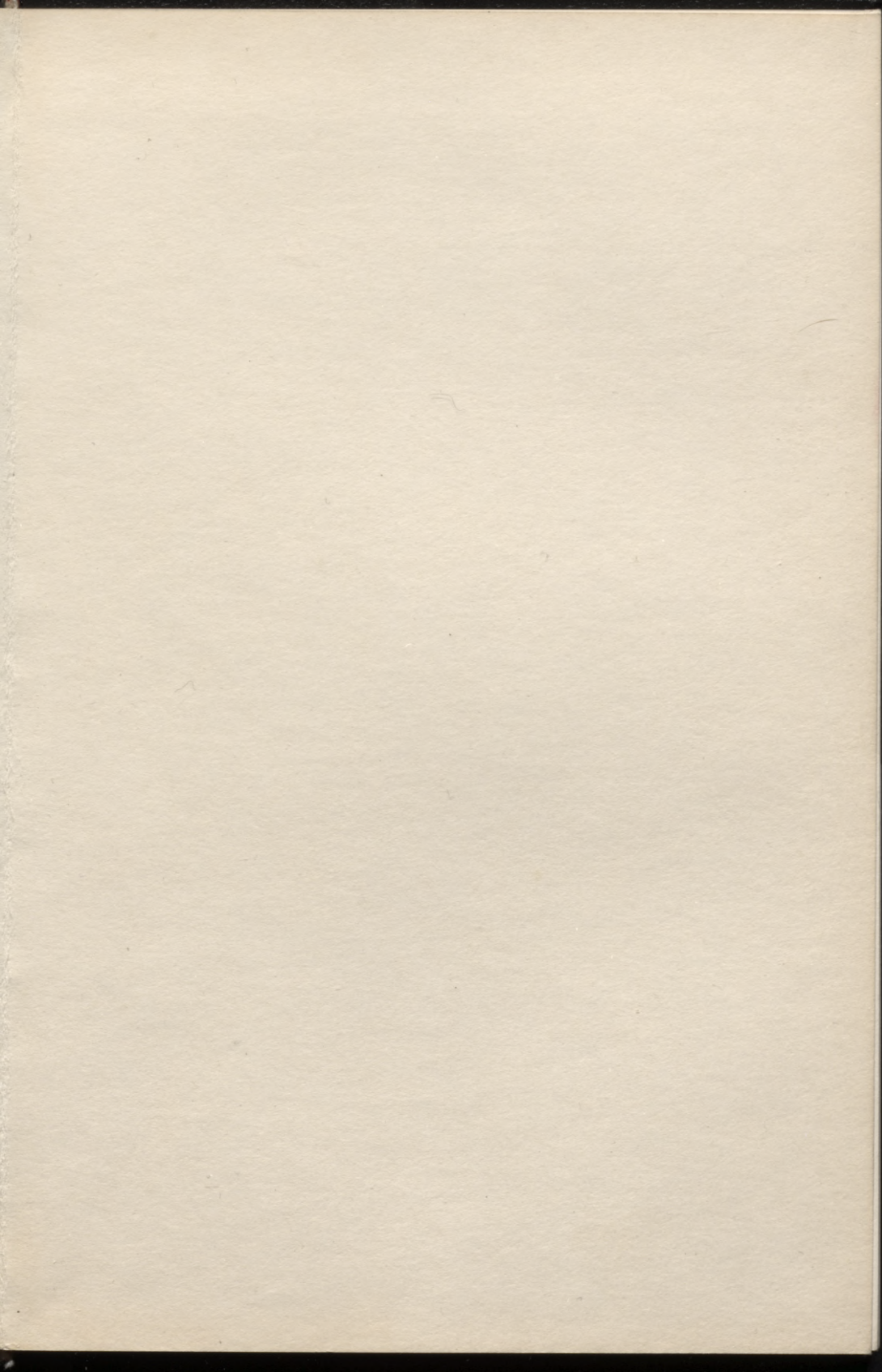
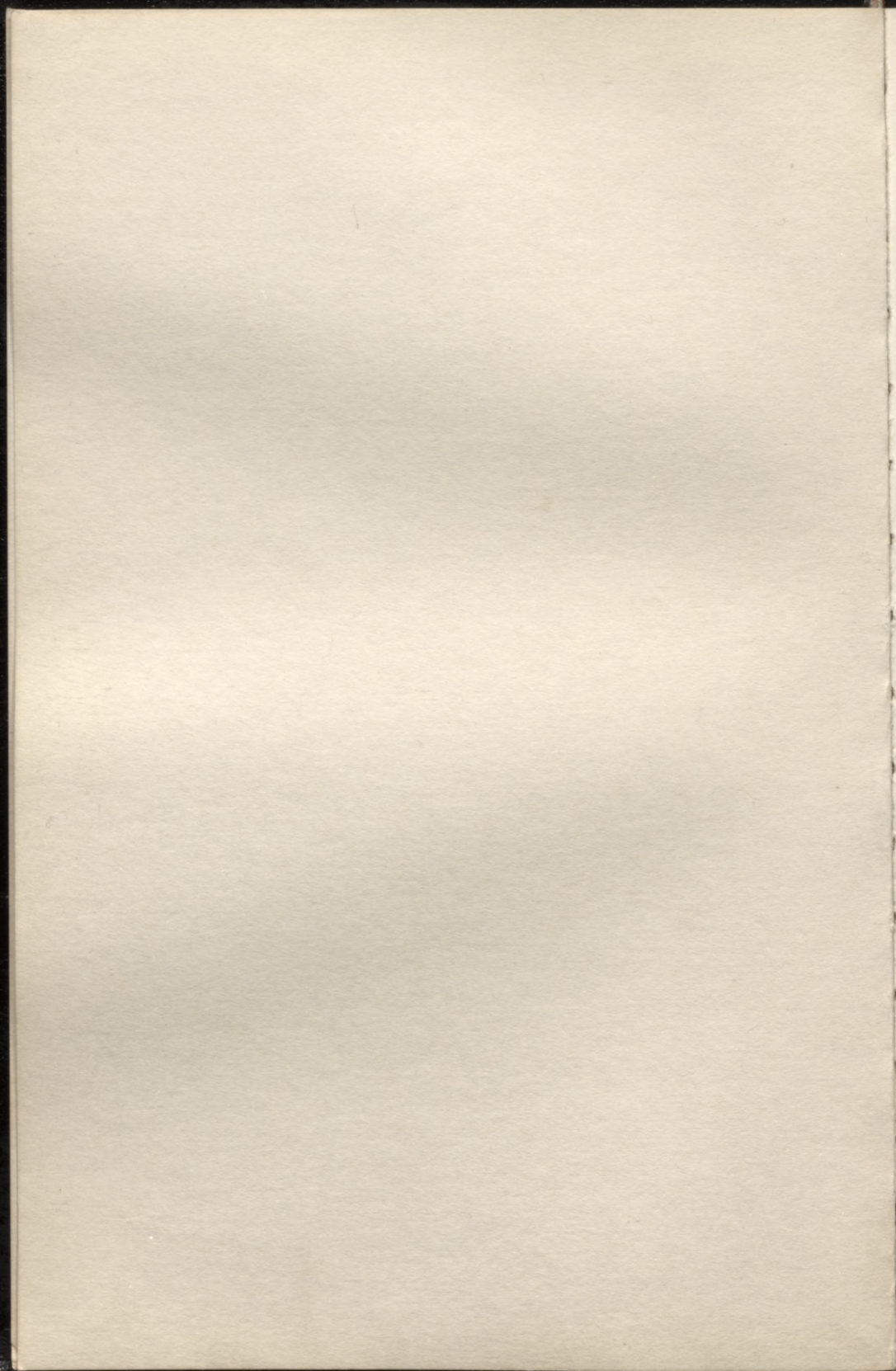

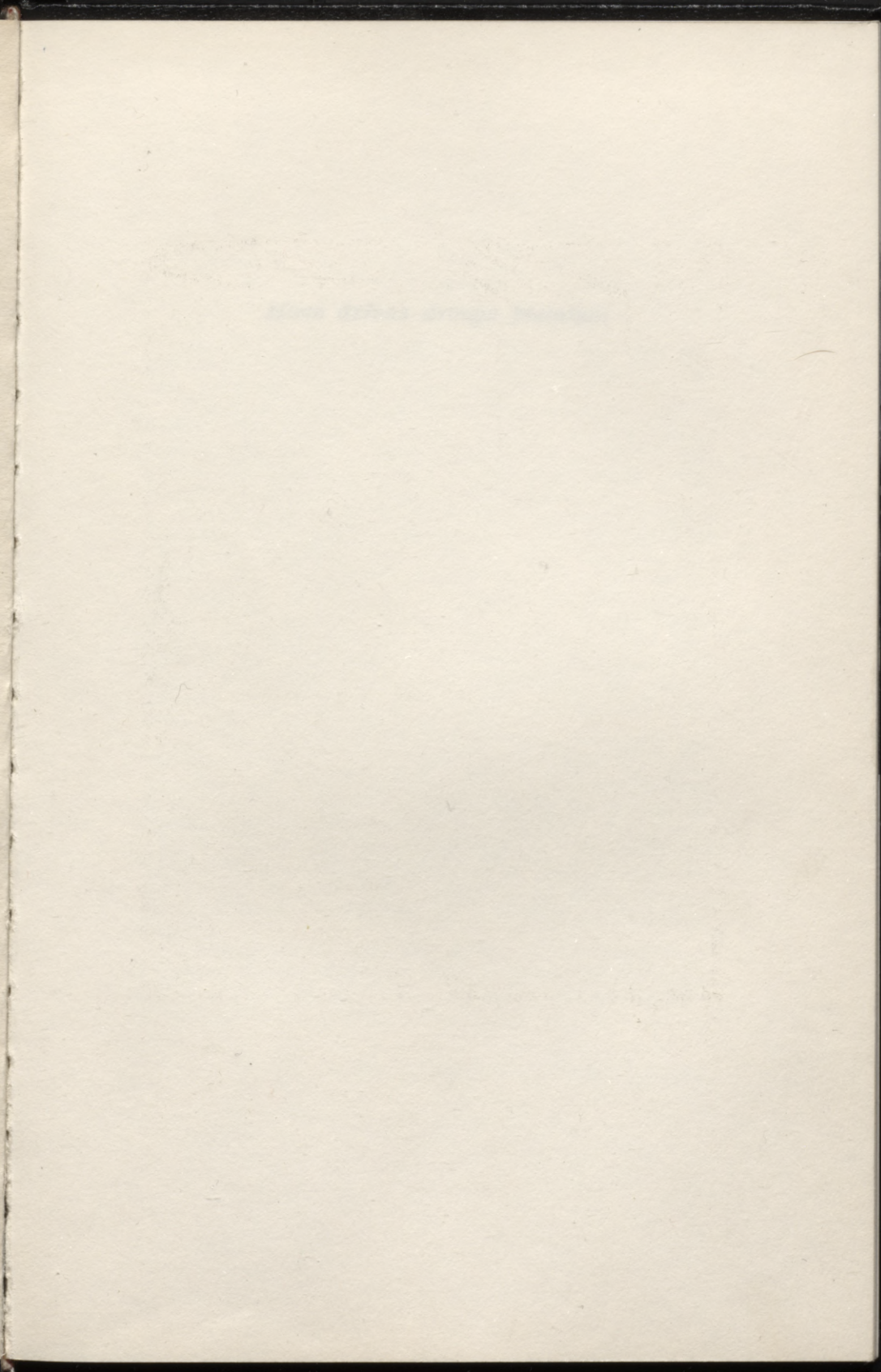
91-4
L 202

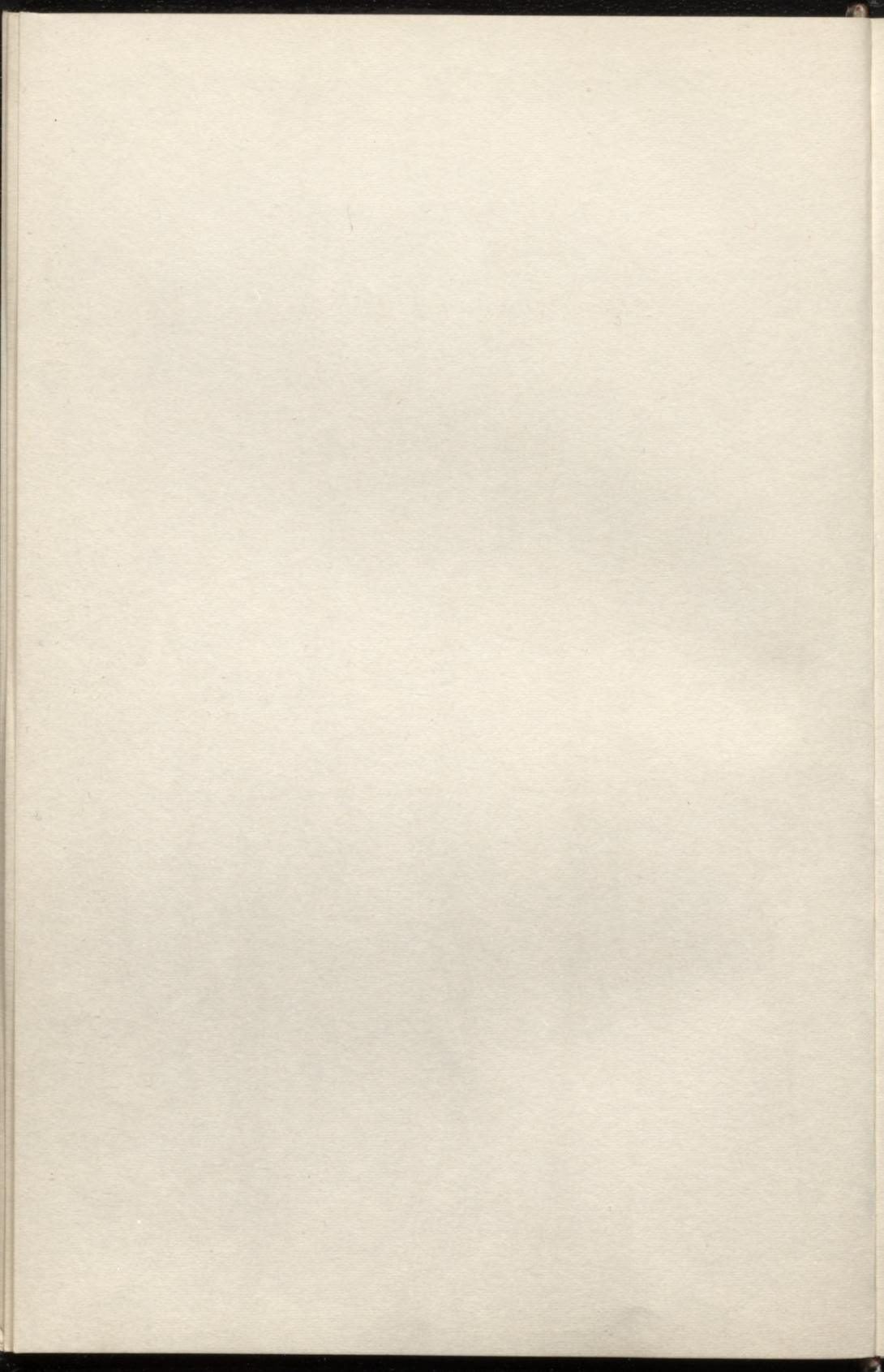
JULIJS
FELDMANS

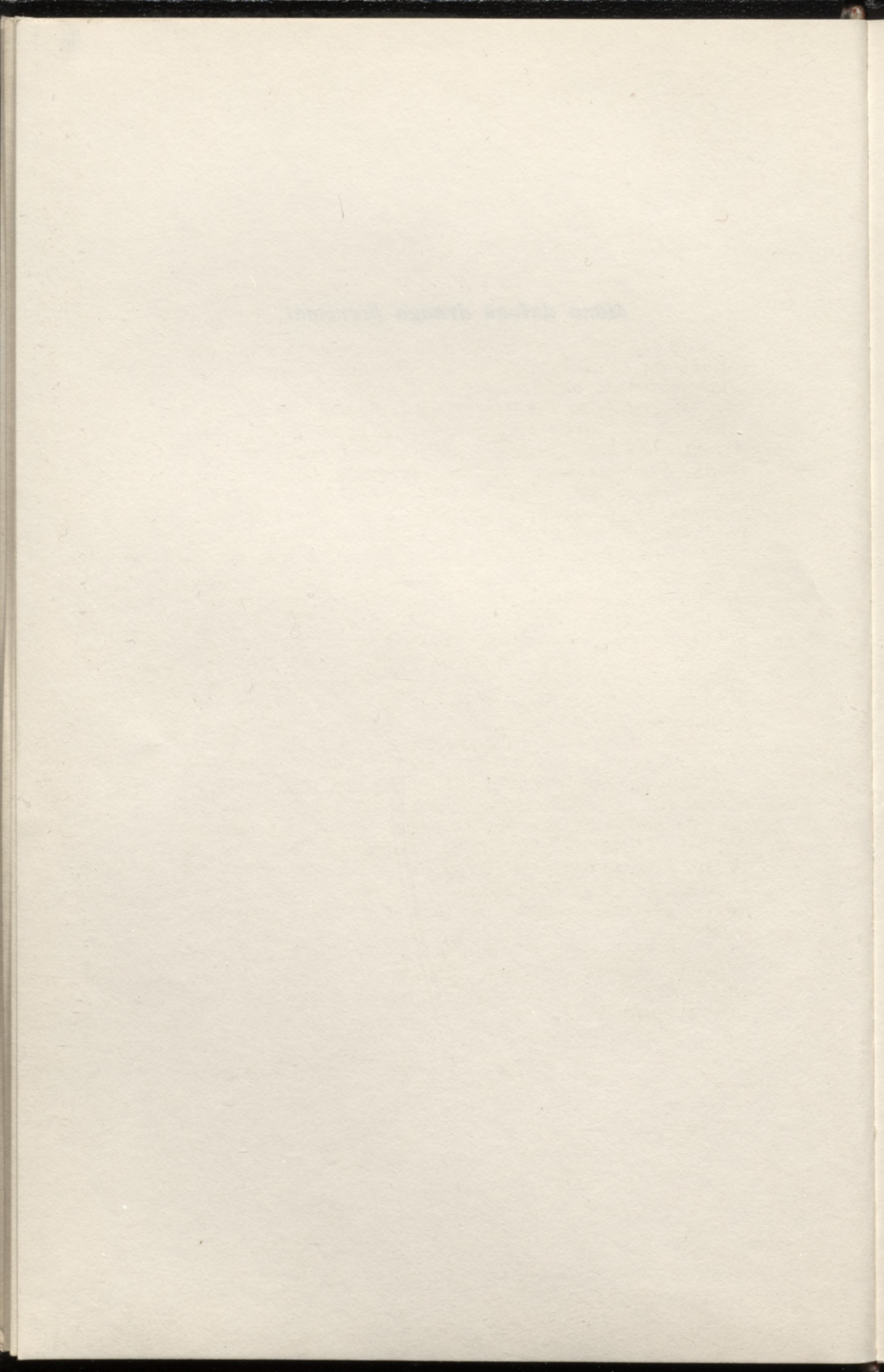

Mana dzīves drauga piemiņai

IEVADAM

Kad šis izdevums nonāks lasītāju rokās, būs pagājuši jau 10 gadi, kopš mans laulātais draugs - Jūlijs Feldmans atdusas mūža mierā.

Par grāmatas tapšanu esmu lielu pateicību parādā mana vīra darba kollēgām, studiju un skolas biedriem, kā arī jaunības draugiem un latviešu sabiedrības darbiniekiem, kas ar saviem piemējas rakstiem sekmējuši grāmatas sagatavošanu.

Sevišķu pateicību gribu izteikt Amerikas Latviešu Apvienībai un tās Centrālajai valdei, kas uzņēmās šī izdevuma protektorātu. Man ar lielu pateicību jāatzīmē doc. B. Ābera kunga apcerējums par nelaiķa dzīvi un darbību, kā arī redakcijas komisijas - prof. P. Lejiņa, G. Meierovica un B. Albata kungu pūles. Sirsnīgi pateicos redaktoram J. Kadiļam kungam un māksliniekam H. Griceviča kungam par grāmatas tehnisko redakciju un māksliniecisko iekārtojumu, bet Ritai Liepiņa jkdzei par Memoranda tulkojumu no franču valodas.

Ar skumju sirdi man jāatzīmē, ka grāmatas sastādīšanas laikā mira sūtnis Dr. P. Oliņš Brazīlijā un vairs nepaspēja uzrakstīt un atsūtīt savu rakstu. Sūtnis Dr. O. Grosvalds savu rakstu uzrakstīja un atsūtīja dažas dienas pirms savas nāves, un uzrakstītais raksts ir viņa dzīvē pēdējais. Noslēdzot šī rakstu krājuma sagatavošanu, nāca skumjā vēsts no Londonas, ka mūžībā aizsaukts arī sūtņu seniors Kārlis Zariņš - mana vīra labs draugs un ilggadējs kollēga.

Grāmatu esmu veltījusi savam mūža mierā aizgājušam dzīves draugam Jūlijam pateicībā par viņa mūža darbu un par visu, ko esmu guvusi kopējās dzīves gaitā 30 gados.

Marianne Feldmans

The first part of the report is devoted to a general
 description of the country and its resources. It
 is followed by a detailed account of the
 various industries and occupations of the
 people. The report then proceeds to a
 description of the climate and the
 diseases which are prevalent in the
 country. It concludes with a list of the
 principal towns and villages in the
 country.

Report of the
 Commissioner of the
 General Land Office

*"Pārliecināt viens otru mēs, laikam, nekad
nevarēsim, bet saprasties mēs varam."*

J. Feldmans

(Vašingtonā, latviešu pārstāvju sanāksmē,
1950. g. 15. aprīli)

364317

B, L

Feldman

L $\frac{91-4}{202}$

dubl. L
9

J Ū L I J S
F E L D M A N S

887 41 11P

Apgāda VAIDAVA spiestuve
MCMLXIII

ALA

Latvijas Nacionālā
BIBLIOTĒKA

94-12.488

0308037523

PRIEKŠVĀRDI

Twojoties sūtņa Jūlija Feldmaņa 10 aizmūža gadu atceres dienai 1963. gada 16. augustā, nelaiķa draugi sāka domāt par piemiņas grāmatas izdošanu. Notika vairākas apspriedes. Amerikas Latviešu Apvienības pārstāvji ierosināja izdot šo grāmatu Apvienības protektorātā, jo nelaiķis bija ļoti aktīvs pie Apvienības dibināšanas un bija tās Goda prezidents. Atraitne Marianne Feldmans, kas jau sen bija lolojusi nodomu par šādu piemiņas grāmatu, uzņēmās izdevumu segšanu. Apvienības Centrālā valde savā 1962. gada 17. marta sēdē Ņujorkā šo jautājumu pārrunāja un vienprātīgi nolēma uzņemties protektorātu piemiņas grāmatai.

Nodoma īstenošanai izveidojās redakcijas kolleģija ar ALA's Centrālās valdes priekšsēdi prof. P. Lejiņu priekšgalā, kolleģijā ietilpstot Apvienības vicepriekšsēdim G. Meierovicam un Apvienības ģenerālsekretāram B. Albatam, pēdējam uzņemoties arī redakcijas kolleģijas sekretāra pienākumus.

Gada laikā redakcijas kolleģijai izdevās savākt piemiņas izdevumam nepieciešamos materiālus, kas tagad sakopoti šinī grāmatā, ko Marianne Feldmans un Amerikas Latviešu Apvienība nodod latviešu sabiedrībai.

Rakstu autori ir sūtņa Feldmaņa darba kolleģas, jaunības un studiju biedri un latviešu sabiedriskās un nacionāli politiskās dzīves redzamākie pārstāvji, kas savos rakstos centušies apcerēt nelaiķa dzīves un darba raksturīgākos posmus.

Sekojošā redakcijas kolleģijas lūgumam, sūtņa Feldmaņa biogrāfiju uzrakstīja doc. B. Ābers un

grāmatas tehnisko redakciju uzņēmās pazīstamais grāmatnieks J. Kadilis, bet grāmatas māksliniecisko ietērpu deva mākslinieks H. Gricevičs. Grāmatas pielikumā ievietotā Memoranda tulkojumu no franču valodas veica Rīta Liepiņa.

Technisku iemeslu dēļ piemīņas rakstu krājumā nebija iespējams ietilpināt visus rakstus, fotografijas un dokumentus, kas raksturo sūtņa Feldmaņa neatlaidīgo cīņu un darbu Latvijas un latviešu tautas labā. Par saviem tiešajiem sūtņa pienākumiem Feldmans mēdza teikt: "Parasti sūtņa pienākumiem ir jābūt pēc rakstura diskreītiem. Ja to neīevēro, tad diplomātiskā darbā visu var samaitāt. Šī obligātā diskreīcija ir par iemeslu tam, ka plašā publikā valda ieskats, it kā sūtņi vispār nekā nedara, izņemot piedalīšanos tējās, rautos un goda mielastos, kas izliekas tik vilinoši, bet paši diplomāti to uzskata par smagāko pienākumu."

Šo ievadu noslēdzot, atgādināsim ASV ārlietu ministra Dallesa 1953. gada 19. augustā izteiktos līdzjutības vārdus: "Ministrs Feldmans bija jauns cilvēks, kad viņa zeme ieguva neatkarību. Viņš uzauga ar brīvo Latviju. Latvija tajos spožajos attīstības gados pierādīja, ka ne zemes iedzīvotāju skaits, tās lielums vai bagātība veido lielu nāciju, bet gan tautas gars un viņas morāliskais spēks brīvības mīlestībā. Nelaiķis ministrs Feldmans bija jo bagātīgi apveltīts šīm īpašībām. Latvija ir zaudējusi cildenu dēlu. Bet viņā cienīgi izpaustais gars ne mūžam nemirs. Ar Dieva palīgu latviešu tautas gara stiprums pārdzīvos un pārvarēs tagadējās verdzības tumsību, pienācīgā brīdī no jauna ieņemot Latvijai pienācīgo vietu brīvo un neatkarīgo Eiropas tautu saimē."

1963. gada jūlijā

Redakcijas kollēģija.

Pēteris Lejiņš

SŪTNIS JŪLIJS FELDMANS UN AMERIKAS LATVIEŠU APVIENĪBA

Lai gan satikos ar sūtni Jūliju Feldmani daudzās un dažādās sakarībās, viņa darbība sakarā ar Amerikas Latviešu Apvienības nodibināšanu un tās pirmajiem soļiem man sevišķi spilgti palikusi atmiņā. Šinīs notikumos sūtnis Feldmans spēlēja izcilu lomu.

Varētu jau teikt, ka latvieši ir tauta ar lielām organizatoriskām spējām un tieksmēm. Vienalga, kur latvieši arī atrastos, viņi prot organizēties, vai tas būtu Latvijā zem svešām varām, vai cariskās Krievijas plašumos, vai Vācijas nometnēs. Varētu arī tālāk filozofēt, ka šī spēja ir tautas īpašība un nevis kādu individu nopolns. Bet nedrīkst aizmirst, ka šī spēja turpināt tautas organizatorisku vienību izpaužas un balstās uz atsevišķu latviešu individuālām spējām, gribu un enerģiju šādu organizatorisku darbību risināt. Vismaz vienā skatījumā šī tautas īpašība ir tāda, ka tai vienmēr un visur rodas personas, kas šādu organizācijas darbu veic. Tas nemazina šo personu lomu un nopelnus. Tāpat kā tas fakts, ka kādai tautai ir bagātīga literatūra, nemazina to atsevišķu rakstnieku un dzejnieku lomu, kas šo literatūru radījuši. Sūtnis Feldmans bija šāds latviešu sabiedriska darbinieks ar lielām organizatora dāvēnām.

Pie latviešu sabiedrības organizātoriskās struktūras izveidošanās Savienotajās Valstīs jāņem vērā sekojošais. Dzīves veids, parašas un sociālās normas Savienotajās Valstīs atšķiras no apstākļiem Eiropā daudz lielākā mērā, nekā šāda atšķirība pastāv starp Eiropas valstīm, vai tā būtu Latvija, Krievija vai Vācija. Lai gan latvieši iedzīvojās Savienotajās Valstīs apbrīnojami ātri, tiem no mums, kas bija šeit ieradusies jau agrāk, bija ļoti manāms, ka pirmajā brīdī 1950. gadā latviešu emigrācijas masa bija apmulsusi: tā īsti nezināja, ko var un ko nevar darīt, kas atļauts un ieteicams un kas būtu kļūda. Lielie attālumi, savienoti ar līdzekļu trūkumu ceļošanai, un stipri izkaisītā izvietojšanās arī spēlēja lomu.

No tautiskā viedokļa izceļošanai uz Savienotajām Valstīm toreiz bija traumatiska pārdzīvojuma raksturs. Lai gan latvieši vienmēr bija daudz ceļojuši un dzīvojuši svešumā, šini gadījumā attālums bija tik liels, ka pati fiziskā pārvietošanās nozīmēja simbolisku aiziešanu no dzimtenes un radija bažas, vai šis brauciens „aiz okeāna“ nav „uz neatgriešanos“. Tanī pat laikā „dzelzs aizkars“ vēl vairāk pasvītroja šo šķiršanos. Toreizējos apstākļos tas nozīmēja arī acīmredzamu trimdas pagarināšanos un cerību sabrukumu uz ātru atgriešanos dzimtenē.

Latvieši arī apzinājās, ka Amerika ir emigrantu zeme, kas dibinās uz gadsimtu vecas tradīcijas, ka ieceļotāji paliek par šīs valsts pilsoņiem, ka tie „pāramerikanizējas“, ka tie paliek Amerikā uz visiem laikiem un vairs neatgriežas atpakaļ. Latvieši zināja, ka pie ieceļošanas viņiem bija jāizsaka sava gatavība permanenti nodibināt savu dzīvi Amerikā un ka to no viņiem arī sagaida.

Visā pasaulē notikušās ideoloģiskās un politiskās cīņas, protams, bija atstājušas savu iespaidu arī uz latviešu politisko un idejisko dzīvi vēl neatkarīgās Latvijas laikā. Protams, kreisie elementi jau nebija bēguši no Latvijas 1944. gadā, bet arī to starpā, kas aizbrauca, bija krasi atšķirīgi novirzieni. Nenormālā nometņu posma organizātoriskie eksperimenti arī bija atstājuši savu iespaidu un vilšanos. Vēl

ilgi Amerikā dzirdēja apgalvojumu, ka „pēc Vācijas noņemtu piedzīvojumiem es gan nevienu latviešu organizācijā neiestāšos“.

Tie bija tie apstākļi, kādos sūtnis Feldmans, kas pats ieradās Savienotajās Valstīs tikai 1949. gada jūnijā, atrada latviešu ieceļotāju masu. Kaut kas bija darāms. Protams, uz vietām, lielākos Amerikas centros, kur latvieši apmetās kuplākā skaitā, tūlīt nodibinājās vietējās organizācijas, draudzes un latviešu biedrības. Dažas no vecajām dzimtenes organizācijām arī sāka atjaunot savu darbību. Bet bija jārada viena vispārīga organizācija, kas dotu latviešu ieceļotājiem vienības izjūtu. Un, galvenais, protams, visu prātā bija latviešu tautas atbrīvošanas un pretkomūnisma cīņas mērķi. To īstenošanai vienība un organizācija bija nepieciešama. Šinī brīdī sūtnis Feldmans tad arī uzsākās iniciatīvu.

Tiesa, visu ieceļotāju acis dabīgi vērsās uz viņu, kā brīvās Latvijas un tās ar varu nogāztās valdības vēl arvienu atzīto pārstāvi Savienotajās Valstīs. Bet sūtņa Feldmaņa stāvoklis nebija vienkāršs. Kā diplomāts viņš reprezentēja savu valsti pie Savienoto Valstu valdības, bet viņam nebija tiesības iejaukties šīs zemes iekšējās lietās, piemēram, sākt organizēt tās iedzīvotājus. Jo viegli tas varētu viņu padarīt par persona non grata un eventuāli ietekmēt visu brīvās Latvijas turpināto atzīšanu un diplomātiskos sakarus. Latvijas starptautiskais stāvoklis balstījās uz lielo rietumu demokrātiju labās gribas. Ar to nedrīkstēja riskēt.

Amerika ir brīvību zeme. Tās citu tautu nesenās izcelsmes pilsoņiem visumā neņem ļaunā, ja tie izrāda interesi par savu senču zemēm un tautām. Bet tanī pat laikā, kā zeme ar lielu pieredzi naturalizēto pilsoņu problēmās, kā zeme, kas atkārtoti gājusi caur ar valstīm, kuŗu bijušie pilsoņi tagad bija Amerikas pilsoņi un kuŗu lojālībai bija izšķirīga nozīme, Amerika rūpīgi vēro savu pilsoņu nostāju un lojālībai zina novelk precīzas robežas. Tā neatzīst divkāršu pavalstniecību, dalītu lojālībību un sava pilsoņa sadarbību ar svešvalstu oficiālām iestādēm vai piedalīšanos svešvalstu politiskās dzi-

ves norisēs, kas parāda lojālītāti svešai politiskai varai. Ir latviešu iecerotājiem, ir sūtnim Feldmanim tas bija jāņem vērā, ātri orientējoties jaunajos un neparastajos apstākļos.

Palīgā nāca tas, ka Savienotās Valstīs šīnī posmā pamazām, bet noteikti atsvešinājās no sava Otrā pasaules kara sabiedrotā Padomju Savienības un latviešu interese par savu tautas brāļu atbrīvošanu un naids pret komūnismu sakrita ar Savienoto Valstu politisko orientāciju.

Šīnī komplicētajā stāvoklī sūtnis Feldmans parādīja sevi par valsts vīru un latviešu patriotu. Ar skaidru apstākļu izpratni un nelokāmu mērķtiecību viņš prata izmantot savu stāvokli un sūtniecības iespējas, lai palīdzētu latviešiem organizēties un tanī pat laikā paturētu arī Amerikas valdības labvēlību latviešu tautai un tās diplomātiskai pārstāvniecībai.

Jo drīz pēc savas ierašanās Savienotajās Valstīs savās runās un rakstos sūtnis Feldmans sāka atbalstīt un ierosināt Savienoto Valstu latviešu centrālās organizācijas nepieciešamību. Viņš cieši vēroja dažu nodibinājušos vietējo organizāciju mēģinājumus izveidot šādas centrālās organizācijas plānu un statūtus un brauca uz šādu organizāciju un grupu sanāksmēm. Sevišķi aktīvas šīnī ziņā bija Vašingtonas Latviešu biedrība, vairākas grupas Ņujorkā, Filadelfijā u.t.t. Tie no mums, kas šīnīs sanāksmēs piedalījās, atcerēsies, ka sūtņa Feldmaņa nopelns bija ne tikvien organizatorisks, bet arī ieteikto statūtu satura ziņā viņš daudz ko devis, atbalstot skaidrus ideoloģiskus principus un uzturot noteiktu vispārīgu tautiskās politikas kursu.

Izšķirīgs notikums bija 1950. gada 15. aprīļa latviešu pārstāvju sanāksme Vašingtonā. Sūtnis Feldmans to sasauca, un tanī piedalījās 79 personas. Sapulcējušies Pierce Hall'ā, sanāksmes dalībnieki vienprātīgi ievēlēja sūtni Feldmani par sapulces vadītāju. Pārlasot sanāksmes protokolā sūtņa Feldmaņa atklāšanas runu, mēs varam skaidri redzēt viņa stāvokļa izpratni un viņa ieskatus par topošās organizācijas pamatprincipiem.

Visam pāri sūtnis apelēja pie iecietības pret citu domām:

ALA's organizācijas komitejas apspriede Ņujorkā 1950. gada 5. augustā. Sēd pie galda (vidū) priekšsēdis sūtnis J. Feldmans, pa kreisi komitejas sekretārs R. Sillers. Stāv (no kreisās) Dr. R. Drillis, L. Bērziņš, Dr. H. Vītols, H. Lielnors, E. Freivalds, A. Reins, Dr. A. Dinbergs, Dr. V. Māsēns, māc. J. Silīņš un V. Ignats.

The first part of the document is a letter from the Secretary of the Board of Education to the Board of Directors of the University of Chicago, dated August 15, 1933. The letter discusses the proposed changes in the curriculum of the University of Chicago and the Board of Directors' response to these changes.

The second part of the document is a report from the Board of Directors of the University of Chicago, dated August 15, 1933. The report discusses the proposed changes in the curriculum of the University of Chicago and the Board of Directors' response to these changes. The report also discusses the Board of Directors' response to the letter from the Secretary of the Board of Education.

The third part of the document is a letter from the Secretary of the Board of Education to the Board of Directors of the University of Chicago, dated August 15, 1933. The letter discusses the proposed changes in the curriculum of the University of Chicago and the Board of Directors' response to these changes.

*Amerikas Latviešu Apvienības dibināšanas Kongresa atklāšana
1951. gada 24. februārī Pierce Hall Vašingtonā. Pie prezidija galda
no kreisās: Doc. B. Abers, prof. P. Lejiņš, Kongresa vadītājs sūt-
nis J. Feldmans, H. Lielnors un māc. O. Blūmitis. Kongresu ievada
ar svētbrīdi māc. A. Veinbergs.*

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
540 EAST 57TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637

*Amerikas Latviešu Apvienības Centrālās valdes paplašināta sēde
Ņujorkā, 1952. gada 12. janvārī. Galda vidū pr-čis prof. P. Lejiņš
un no viņa kreisā pusē ALA's Goda prezidents sūtnis J. Feldmans
un tālāk: ALA's Centr. valdes vice-pr-ži A. Bērziņš, E. Freivalds,
Aprūpes biroja vad. A. Līdaciņš, kasieņa vietn. R. Šillers un Latv.
Konsult. kopas pie Brīvās Eiropas komitejas loc. Dr. R. Drillis.
No pr-ža otrā pusē Latv. Konsult. kopas pie Brīvās Eiropas komite-
jas pr-čis Dr. V. Māsens, Apvienības ģenerālsēkretārs B. Albats,
ALA's Centrālās valdes sekretārs Dr. A. Rudziņš un ALA's Kultūras
biroja pārst. prof. P. Starcs.*

„Pārliecināt viens otru mēs, laikam, nekad nevarēsīm, bet saprasties mēs varam.“ Savu lomu viņš iztulkoja kā „... būt par vienotāju un pretešķību izlīdzinātāju“, bet noraidīja nolūku ietekmēt sanāksmes dalībnieku domas un lēmumus. Ar šiem vārdiem sūtnis Feldmans tieši pieskārās briesmām, kas toreiz draudēja vienotai organizācijai, jau pieminētajām brīvās Latvijas laika ideoloģiskajām pretešķībām un nometņu laika konfliktiem, kas izpaudās vadītāju personu personīgās nesaskaņās. Par lielu nopelnu sūtnim Feldmanim un latviešu sabiedrībai jāatzīst, ka Apvienības organizētāji prata tikt pāri domstarpībām un pretešķībām un vienoties par pamata mērķiem.

Sūtnis Feldmans šinī runā uzsvēra arī Savienoto Valstu lomu un stāju, kas nebija atzinušas Latvijas okupāciju un bija atļāvušas ieceļot latviešu bēgļiem. Līdz ar to viņš uzsvēra arī pienākumus, ko šī stāja uzliek katram latvietim attiecībā pret Savienotajām Valstīm.

Viņš arī uzsvēra nepieciešamību uzņemt kontaktu ar agrākajiem latvju izcelsmes emigrantiem, tā saucamiem veciem Amerikas latviešiem. Ar gadiem radusies zināma atsvešināšanās starp „... šejieniešiem un tiem, kas visu laiku dzīvoja Latvijā. Bet tagad liktenis labo šo kļūdu: uz Savienotajām Valstīm plūst jauna un ievērojama latviešu straume, kas dzīvojuši brīvā Latvijā un kas nonāk kontaktā ar tā saucamiem veciem Amerikas latviešiem. Sākumā, protams, šie divi elementi nesaprotas, izliekas sveši, bet drīz vien tie nāk pie atziņas, ka tie ir brāļi un ka tie laimīgā kārtā viens otru papildina. Nav tālu brīdis, kad visi latvieši Savienotajās Valstīs jutīsies kā vienas tautas kopības locekļi. Tādā kārtā mums ir reāls pamats mūsu mērķiem - apvienot visus mūsu tautas locekļus vienā organizācijā, kas sniegsies pāri Amerikas kontinentam.“

Sūtnis aicināja ar vienprātīgu lēmumu dibināt Apvienību: „Ja vienprātīgi nejutisim šādas organizācijas vajadzību, tad tai arī nebūs tautas atbalsta.“ Tālāk viņš aicināja pie statūtu izstrādāšanas un apstiprināšanas: skaidrā un nenožīmīgāka

frāze var aizkavēt organizācijas legalizēšanu.“

Pēc gaŗas darba sēdes sanāksme vienprātīgi nolēma ievēlēt organizācijas komiteju, kas izstrādās galīgā veidā statūtu projektu un sasauks pirmo delegātu kongresu. Tālāk, tāpat vienprātīgi, sanāksme izraudzīja par šādu organizācijas komiteju sanāksmes prezidiju ar sūtni Feldmani priekšgalā.

Pēc 1950. gada 15. aprīļa sanāksmes Vašingtonā svarīgs notikums bija tā paša gada 27. maija tautiešu sapulce Filadelfijā, ko atkal ierosināja un vadīja sūtnis Feldmans. Šī sapulce, kuŗā piedalījās ap 100 personu, tālāk veidoja Apvienības projektu.

Nozīmīgs bija arī 1950. gada 25. oktobra sūtņa Feldmaņa kā ALA's organizācijas komitejas priekšsēŗa paziņojums.

Beidzot, 1951. gada 24. un 25. februārī Vašingtonā sanāca Amerikas Latviešu Apvienības dibināšanas kongress, kuŗā piedalījās 115 oficiāli reģistrēti delegāti un ar kuŗa lēmumu Apvienība tika nodibināta. Par kongresa vadītāju vienprātīgi ievēlēja sūtni Feldmani. Esmu pārliecināts, ka viņa diplomātiskā, mērķtiecīgā un reizēm noteiktā vadība spēlēja lielu lomu kongresa sekmīgā ritējumā un gala mērķa realizēšanā – Amerikas Latviešu Apvienības nodibināšanā. Sūtnis ar autoritāti un stingru roku palīdzēja tikt pāri daudzām viedokļu dažādībām, personīgiem ieskatiem un nesaskaņām, tannī pat laikā novadot kongresu tādā garā, ka lietīŗķa visu noprupējumu sadarbība izvērtās par reālītāti. Nevienu grupu neatteica savu līdzdalību un nekādas citas apvienības netika mēģinātas. Tas bija liels sasniegums un liela tiesa pateicības par to pienākas sūtnim Feldmanim. Dibināšanas kongresā sūtnis paziņoja, ka līdz ar Apvienības nodibināšanos, kuŗas procesā viņš uz pašu tautiešu ierosinājumu uzņēmies vadību, viņš turpmāk Apvienības dzīvē oficiāli vairs nepiedalīsies. Viņa oficiālais stāvoklis viņam devis iespēju būt par vidutāju un domstarpību izlīdzinātāju, bet tas pats oficiālais amats padara par nepiemērotu viņa tālāku oficiālu darbību Apvienībā. Tas tā arī notikās, bet sūtņa Feldmaņa personīgā interese par Apvienības darbību un viņa labvēlība

nebija mazinājusies. Apvienības amatpersonas joprojām saņēma sūtņa atbalstu un palīdzību. Dibināšanas Kongress viņu bija ievēlējis par jaundibinātās Apvienības goda prezidentu.

Sūtnim bija lemts vēlreiz spēlēt ļoti svarīgu lomu Apvienības gaitās. Tas bija pirmā Apvienības gadskārtējā Kongresa laikā 1952. gada 7., 8. un 9. martā Vašingtonā. Šini Kongresā vairāk nekā dibināšanas Kongresā un vairāk nekā jebkadā no turpmākajiem kongresiem bija izjūtamas politisku un citādu nogrupējumu cīņu un asumu atskaņas.

Es ļoti augsti vērtēju sūtņa gatavību kandidēt uz Kongresa vadītāja amatu, kad opozīcija bija uzstādījusi arī pretkandidātu. Būdams Latvijas sūtnis un Latvijas suverēnās varas pārstāvis Savienotajās Valstīs un būdams arī Apvienības Goda prezidents, Feldmans tomēr ļāva par sevi balsot vēlēšanās. Viņš teica, ka viņam rūp nevien paša, bet arī Apvienības prestižs. Viņš riskējis ar savu prestižu, kad Apvienība organizējās, jo daudzi teikuši, ka Apvienība nav vajadzīga. Daudzo delegātu atrašanās šeit Kongresā liecina, ka Apvienība ir bijusi vajadzīga un viņš rīkojies pareizi. Apvienība vēl veidošanās stadijā un ja viņš savu kandidatūru noņemtu, viņam varētu pārņemt Apvienības pamešanu. Sekojošās vēlēšanās sūtnis saņēma 66 balsis, pretkandidāts 26. Šis sūtņa solis, kas viņu pierādīja par istu cīnītāju par saviem ideāliem, man vienmēr paliks prātā kā viens no labākajiem viņa raksturojumiem.

1952. gada Apvienības Kongress bija pēdējais, kurā sūtnis Feldmans piedalījās. Tragiskā slimība, kas 1953. gada rudenī atņēma latvju tautai šo patriotu arvien vairāk un vairāk lika sevi manīt. Otrajā gadskārtējā Apvienības Kongresā 1953. gada aprīlī viņš jau nebija ieradies. Kongress noritēja tomēr jau nodibinājušos tradīciju turpinājumā un sekoja vadlīnijām, kas bija sprauštas ar sūtņa līdzdalību.

Noslēgumā gribētu atkārtot to, ko jau teicu šī raksta ievadā. Latvieši Savienotajās Valstīs būtu noorganizējušies tā kā tā, bet sūtņa Feldmaņa iniciatīva, neatlaidība un - stāvokļa

izpratne padarīja šo organizācijas darbu daudz ātrāku un nopietnāku. Amerikas Latviešu Apvienība ir viņam daudz parādā. To nekad nedrīkst aizmirst.

Līdz šim teiktais raksturo sūtņa Feldmaņa nopelnus pašas Amerikas Latviešu Apvienības dibināšanā. Priekšstats par viņa lomu Amerikā būtu nepilnīgs, ja nepieminētu, ka Amerikas Latviešu Apvienība nebija vienīgais pasākums, kam sūtņi veltīja savu darbu. Tanī pat laikā viņš dzīvi piedalījās un savā oficiālajā kapacitātē spēlēja ļoti svarīgu lomu arī citāda veida organizatoriskos pasākumos: Komitejas Latvijas Brīvīvai un Amerikas Balss latviešu valodas raidījumu izcīnīšanā Amerikas iestādēs. Tāpat viņš pielika savu roku arī citu pašu latviešu organizāciju atjaunošanā un veidošanā.

Tālāk, nedrīkst paiet garām arī tam, ka sūtņa Feldmaņa loma neierobežojās ar organizāciju formālo dibināšanas un veidošanas procesu, ar oficiālām sēdēm un rakstiem. Tā bija daudz plašāka. Kā latviešu patriots svarīgā postenī, un tanī brīdī ar daudz plašākām iespējām kā citiem latviešu politiķiem un sabiedriskiem darbiniekiem, Feldmans meklēja un nodibināja plašus personīgus sakarus, pulcēja ap sevi citus darbiniekus un atbalstīja, cik varēja, arī viņu darbību, iedvesa optimismu un ticību saviem spēkiem un latviešu tautas labākai nākotnei. Svarīgas bija ne tikai sēdes, bet arī iespēja satīkties pēc un ārpus sēdēm viesmīlīgajās mājās pārrunu turpināšanai, vai arī personām bez oficiāliem organizāciju uzdevumiem atbraukt uz Vašingtonu, lai satīktos un informētos. Vienkāršība, ko labi varētu apzīmēt par isti demokrātisku garu, sirsnība, plaša interese nevien par latviešu tautas politisko likteni, bet par visiem latvju tautas gara un kultūras izpaušiem, raksturoja Feldmani un to aktivitāti, kas ap viņu izraisījās un kuŗas centrā viņš bija tos nedaudzos gadus, ko viņam bija lemts darboties Amerikā.

Alfreds Bērziņš

SIRSNĪGS CILVĒKS UN PATRIOTS

Grūti aptvert, ka aizritējuši jau desmit gadi kopš mūžībā aizsaukts sirsnīgs latviešu cilvēks un veiksmīgs diplomāts - Jūlijs Feldmans. Vēl tik dzīvā atmiņā sāpīgais mirklis, kad dažas dienas pirms viņa nāves Vašingtonā sniedzām rokas ardievām. Toreiz nedomāju, ka tā būs mūsu tikšanās pēdējā reize. Vismaz gribējās cerēt, ka jaunā slimība viņu tik drīz vēl neuzveiks, gribējās cerēt, ka liktenis ļaus, ja ne daudzus, tad vismaz dažus gadus Jūlijam Feldmanim, lai viņš savu lielo diplomāta pieredzi un enerģiju varētu ziedot savam iemīļotajam darbam mūsu tēvzemes grūtās dienās, lai viņš varētu vēl tālāk izkopt labi nodibinātos sakarus ar Savienoto Valstu Valsts Departamentu, panākot lielāku izpratni un atbalstu mūsu valsts neatkarības atgūšanas jautājumā.

Kad šķiroties šīs cerības izteicu, piebilzdams, ka mazasinība nav neārstējama slimība, slimnieks neticīgi pakrāja galvu.

- Ja mana slimība būtu tikai parastā mazasinība, tad, protams, būtu cerības, bet slimība ir daudz jaunāka. Līdz šim tās ārstēšanai nav atrasti līdzekļi, un tālab man nav nekādas illūzijas uz atveseļošanas, viņš atbildēja ar skumju smaidu, kāds nereti mēdz iezagties tādu cilvēku vaibstos, kas samierinājušies ar nenovēršamo.

Bet arī pēc šīs bezcerīgās atbildes vēl gribējās ticēt. Arī

mūsu dienās reizēm notiek brīnumi. Atsveicinoties no Feldmaņa kundzes, mēģināju viņas acīs ieraudzīt paļāvību un cerības, bet arī tur nekas cits nebija ieraugāms kā dziļas bēdas.

Nenovēršamais pienāca visai ātri. Atrados Kanadā, kad saņēmu sēru vēsti, kas aicināja uz Vašingtonu. Šoreiz devos turp ar grūtu sirdi, lai nodotu pēdējo, izjusto pateicību neatkarīgās Latvijas ilggadīgajam, sekmēm bagātajam sūtnim Jūlijam Feldmanim, izvadot viņu pēdējā gaitā. Stāvot pie viņa kapa, sāpīgi sajutu, ka pasaule kļuvusi atkal nabagāka par vienu sirsnīgu cilvēku, labu latviešu patriotu un čaklu uzņemto pienākumu pildītāju. Personīgi izjutu, ka esmu zaudējis draugu, uz kuŗu varēju vienmēr paļauties, kauŗu nekad mūsu ilgajā pazīšanās laikā nebijām viens otram draudzību nekādā ārējā veidā apliecinājuši.

Mūsu pazīšanās tiešām sniedzās daudzus gadus atpakaļ. Domāju, kaut kad ap 1925. gadu sastapos ar sūtni pirmo reizi Zemnieku Savienības kongresā Rīgā. Tā bija pavirša iepazīšanās. Tuvāk sapazināties, kad Latvijas neatkarības pēdējos gados kā valdības delegāts Starptautiskajā darba konferencē uzturējos Ženēvā ik gadus kādas pāris nedēļas. Dzīvojot sūtniecībā, bija liela izdevība tuvāk iepazīties un sadraudzēties tiklab ar sūtni Jūliju Feldmani, kā arī ar viņa sirsnīgo un vienmēr laipno kundzi, pēc izcelsmes francūzieti.

Feldmaņa kundze bija iemācījusies brīvi sarunāties latviski un arī citādi viņa bija pilnam iegājusi latviešu dzīves izpratnē, blakus savam laulātam draugam pildot daļu reprezentācijas uzdevumu, no kādiem nav atbrīvota neviena diplomāta dzīves biedre. Un kad kādā sarunā Feldmaņa kundze pasvītroja, ka viņa esot gan dzimusi francūziete, bet tagad viņas tēvzeme esot viņas vīra dzimtene Latvija, tad tie nebija tikai gadījumam piemēroti vārdi, bet dziļa patiesība. Latvijas sūtniecībā Ženēvā tiešām valdīja paties latvisks siltums, ko izjuta ikviens, kas tur iegriezās.

Uzturoties vairākus gadus no vietas Starptautiskās darba konferences laikā ar sūtni Feldmani, tā sakot, zem viena jumta un kopīgi piedaloties konferencē, man bija iespēja no-

vērot viņa darba metodes un dzirdēt viņa domas kā par vispārējiem politiskiem jautājumiem, tā arī par tiem, kas saistījās ar viņa tiešajiem uzdevumiem. Pienākuma pildīšanā viņš bija īsts darba rūķis. Vienmēr nosvērts, metodisks, ar diplomātiem piemītošo uzmanību. Pildot savus uzdevumus, viņš tos nešķiroja mazos un lielos, neatliekamos un atliekamos. Katrs darbs viņa izpratnē bija darāms ar nopietnību, neko neatstājot ne vēlākam laikam, nedz labam un laimīgam gadījumam. Viņa uztverē cilvēka vērtība izteicās darbā. Varbūt tālab viņš augsti vērtēja Kārli Ulmani. Viņa cieņa nedibinājās uz Prezidenta augsto stāvokli valsts vadībā, bet uz Ulmaņa personīgajām īpašībām. Šī cieņa nemainījās arī apstākļiem mainoties un gadiem ejot. Piemiņas rakstā sakarā ar K. Ulmaņa 75. dzimšanas dienu Feldmans to apliecina no jauna teikdams ... „Kārlis Ulmanis ir Latvijas neatkarības laikmeta lielākais valsts vīrs ... Savu mūžu viņš bija veltījis vienīgi tautai, viņš arī izvēlējās ciest kopā ar to ...“

Cieņa, kādu viņš izjuta pret Ulmani, nekavēja izteikt citādu uzskatus, ja pēc viņa domām citādi uzdevumu risinot, varētu cerēt uz labākiem sasniegumiem. Šāda veida pieeja liecināja nevien par Feldmaņa patstāvīgām spriešanas spējām, bet arī par neatkarīgu raksturu, par cilvēku, kurš nevairījās iet taisnu ceļu pat tad, ja tas liktos ne vienmēr vieglākais.

Mūsu nākošā tikšanās norisinājās nelaimes piemeklētā 1940. gada decembrī, kad Latvijā jau valdīja Maskavas okupācijas vara un plosījās komunistu terors. No dažādām pusēm nākdami, ieradāties Latvijas sūtniecībā Ženēvā uz pirmo sūtņu apspriedi, lai pārrunātu, ko varētu darīt brīvībā esošie latvieši. Uz apspriedi ieradās sūtnis Grosvalds no Francijas, Ēķis, ceļā no Budapeštas uz Amerikas Savienotajām Valstīm un sūtnis Somijā Šūmanis, kurš bija paspējis īsi pirms tam pārcelties ar ģimeni uz dzīvi Šveicē. Kaut Šveice piederēja pie neitrālajām valstīm, arī tur bija izjūtams karš, kas tajā laikā apņēma lielāko daļu Eiropas. Pārtikas produktu raicionēšana sagādāja iebraucējiem ne mazumu grūtību, bet ar sūtņa un Feldmaņa kundzes laipno gādību arī šīs rūpes no-

kārtojās, tā ka varējām netraucēti vairākas dienas pārrunāt jauno stāvokli un mūsu iespējas. Kuŗā virzienā apspriedē arī nemeklējām iespējas, visur tas atdūrās pret grūti pārvaramiem šķēršļiem. Konference noslēdzās ar vairāku lēmumu pieņemšanu, no kuŗiem svarīgākais un arī reālākais mums likās Latvijas, vai Baltijas valstu draugu biedrību dibināšana, pirmajā kārtā Anglijā un Savienotajās Valstīs, uzaicinot tajās mums draudzīgas šo valstu politiskā un sabiedriskā dzīvē pazīstamas personības.

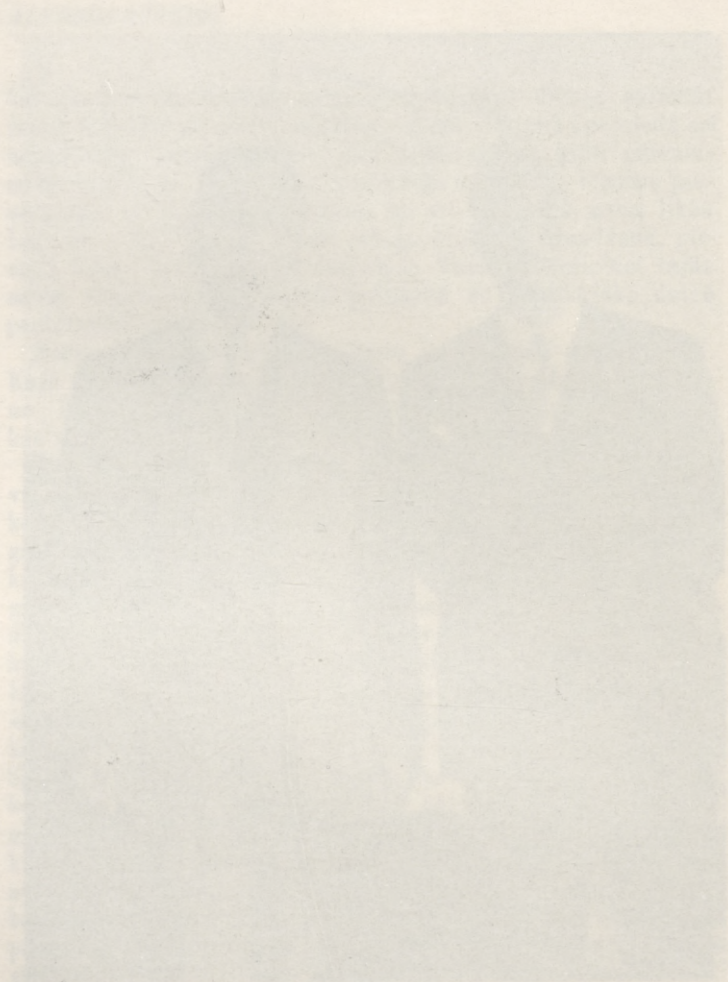
Notikumi pasaulē kļuva ar katru jaunu dienu drāmatiskāki. Kuŗā ierautās tautas cīnījās par savu eksistenci, un tālab no Źenēvas konferencē pieņemtajiem ierosinājumiem maz kas realizējās.

Pēc konferences uzturējos vēl dažas dienas kā personīgs viesis Feldmaņa ģimenē. Atcerējāmie aizvadītos gadus, kopējās gaitas. Kā gan viss pasaulē bija pārmainījies! Aizgājām arī uz Tautu Savienības balto pili Źenēvas ezera krastā. Izstaigājām plašās telpas. Pa gaŗiem un plašiem gaitenīem kā ēnas slidēja retie apmeklētāji un telpu uzraudzītāji. Apstājāmie uz brīdi arī ar Latvijas lidzekļiem iekārtotajā telpā. Šīs telpas tapšanā sūtnis Feldmans bija pielicis daudz pūļu un ideju. Klusēdami, katrs ar savām domām, izgājām pils dārzā, lai uz brītiņu apstātos pie Latvijas ozola. Šajā decembra dienā tas bija bez zaļā lapu vainaga. Skarbs vējš locīja kaiļos zarus, un slapjas sniega pikas, kopā ar kritušām lapām lipa pie kājām, tāpat kā smagas, grūti domājamas domas bija iezīdušās smadzenēs. Skumjš klusums tagad bija valdnieks kādreiz rosīgās Tautu Savienības pils telpās, pelēka nospiestība dārzā. Pasaules cerību vietā, kas uzcēla šo pili taisnībai un mieram tautu starpā, likās ar katru sperto soli sadūrāmie ar skumju, nevarīgu rezignāciju.

Bet cilvēku uzdevums, sevišķi aktīvu, kādiem noteikti pieskaitāms sūtnis Feldmans, nav nodošanās nevarīgām skumjām. Viņš ticēja taisnības uzvarai pār netaisnību, likumībai pār varmācību. Bet viņš arī bija pārliecināts, ka tāpat kā at-

Sūtņi K. Zariņš un J. Feldmans 1951. gadā Londonā.

... ..
... ..
... ..
... ..

sevišķam cilvēkam tā tautām neko nedāvina likteņa labvēlība. Un, šis pārliecības vadīts, arī tajās drūmajās decembra dienās viņš nepakļāvās bezcerību nomāktībai.

Pagāja turpat desmits grūtu gadu, kad atkal sastāpāmies. Šoreiz vēl tālāk no dzimtenes, Amerikas Savienoto Valstu galvas pilsētā Vašingtonā. Izlietojot valdības ārkārtējās pilnvaras, šo pilnvaru nesējs K. Zariņš bija iecēlis, pēc sūtņa A. Bilmaņa nāves, Feldmani par Latvijas diplomātisko pārstāvi šajā lielajā aizjūras valstī, kas ar laiku kļuva par patvērumu vairāk kā četrdesmit tūkstošiem komunistu varas vajāto latviešu. Lielais latviešu ieplūdums šajā zemē sūtnim Vašingtonā uzlika daudz citu pienākumu, kas gāja pāri parastajiem sūtņa uzdevumiem. Lai kaut cik saturētu vienkopu dažādos virzienos izklīdušos latviešus, lai tos pulcinātu svešumā kopējiem latviešu centieniem, bija nepieciešama kāda kopēja latviešu organizācija. Un tā sūtņa Feldmaņa ierosmē radās Amerikas Latviešu Apvienība.

Kad pēc pārceļšanās no Vācijas uz Savienotajām Valstīm ierados Vašingtonā, sastapu tur to pašu sirsnīgo, nenogurdināmās enerģijas un ideju bagāto sūtni, kādu to biju pazinis Latvijas neatkarības gados. Neraugoties uz neilgo darbošanās laiku Vašingtonā, viņš bija paspējis nodibināt labas attiecības ar Valsts Departamenta amata personām, kas ievērojami atviegloja dažu laba sāpīga jautājuma mazāk sāpīgu izkārtojumu. Bet Feldmans labi apzinājās, ka tik grūtos apstākļos šūtniecība viena nespēs kaut cik sekmīgi aizstāvēt Latvijas valsts un latviešu tautas intereses. Lai saskaņoti rīkotos visos svarīgākajos jautājumos, notika kopējas Baltijas valstu sūtņu apspriedes. Bet Feldmans gāja vēl soli tālāk. Pēc viņa pārliecības bija svarīgi apvienot komunistu apspiesto Viduseiropas tautu politiskos un diplomātiskos pārstāvjus vienā kopējā interešu organizācijā. Viņa ideja šajā jautājumā bija vienkārša un tālab reāla. Šo ideju varēja ietvert dažos vārdos: kopēja nelaime rada kopējus mērķus, kopēju mērķu sasniegšanai nepieciešami apvienoti spēki. Tā Feldmaņa ierosmē radās Austrumeiro-

pas konference, ko zināmā mērā var uzskatīt par priekšteci Apspiesto Eiropas Tautu Asamblejai.

Sūtņa Jūlija Feldmaņa dzīvi un darbu nelaikā pārtrauca ļauna slimība un nāve. Bet likteņa grāmatā ierakstītos dzīves gadus viņš pavadīja kā kara vīrs, kas ne brīdi neatstāja sarga vietu, kurā to bija nolikusi valsts un tauta. Vērtējot no dažādiem viedokļiem viņa dzīvi un darbu, var teikt, ka tas bijis bagāts pārdzīvojumiem, bagāts skaistiem sasniegumiem un vainagots darba sekmēm.

Tos, kas savu dzīvi ziedojuši, kalpojot tautai, tauta neaizmirst. Viņu vieta paliek tautas atmiņās un tautas vēsturē. Un tālab sūtnis Jūlijs Feldmans, aiziedams viņā saulē, palicis mūsu atmiņās kā sirsnīgs cilvēks un liels patriots.

Kārlis Zariņš

DRAUGA UN KOLLĒGAS PIEMIŅAI

Es no visas sirds priecājos, ka Amerikas tautiešu sirdis, kas stāvējuši tuvāk netaiķa sūtņa Jūlija Feldmaņa darbībai Vašingtonā, ir izaugusi vēlēšanās atzīmēt viņa desmit gadu aiziešanu no šīs pasaules. Tā ir ļoti apsveicama lieta.

Viņa priekšgājējs, sūtnis Dr. Alfreds Bilmanis, kuram nebija lemts ilgi dzīvot, jau iesāka mūsu lietas atbalstīšanas darbu. Jūlijs Feldmans to turpināja. Tai laikā nebija vēl latviešu trimdas organizāciju. Viss darbs bija jāveic vienam Amerikā, bet viņš ar tādu nenogurstošu enerģiju ķērās klāt, ka Amerikas iestādes to drīz vien ievēroja un izrādīja lielu pretimnākšanu viņa ierosinājumiem.

Es personīgi pazīnu Jūliju Feldmani jau no mūsu patstāvības sākuma, bet viena no pirmajām atmiņām, kas visdziļāk iespiedusies prātā, ir mūsu sastapšanās 1920. gada augustā Bulduru konferencē, kurā piedalījās bez trim Baltijas valstīm arī Somija un Polija. Jūlija Feldmaņa darbība un aktivitāte mani reizē pārsteidza un iepriecināja. Ne viņš, ne arī mēs citi - sūtņi, nebijām konferences locekļi, bet mūsu uzdevums bija būt mūsu ārlietu ministra rīcībā un dot padomu un norādījumus, ja tādi būtu vajadzīgi. Es tiešām nobrīnījos, kur šis jaunais cilvēks ņēma tik daudz erudīcijas un tik lietišķu pieeju konferences lietās.

Šīs dienas Bulduros mūs tuvināja, un tās palika mums abiem neizdzēšamā atmiņā. Vēl daudz gadus pēc tam to pārrunājām.

Atceros, ka kāds viņa studiju biedrs no Maskavas, kas arī bija Ārlietu ministrijas darbinieks, man teica, ka jaunais Feldmans būs dienās labs diplomāts. Viņš jau studentu sākumā parādījis sevi kā dziļu domu un gaiša prāta cilvēku.

Pa konferences laiku mūsu kollēģiālā sadarbība kļuva ciešāka. Kaut arī mūsu darba vietu attālumi mūs šķīra, tomēr mēs kontaktu vairs nekad nepazaudējām. Es toreiz biju šūtnis Somijā, viņš arī sāka savas gaitas ārzemēs, Šveicē un Francijā. Bet Rīgā mums bija kopīgi draugi, un mēs satikāmies, cik vien to laiks atļāva, mūsu atvaļinājumos.

Dažus gadus pēc Bulduru konferences mēs atkal satikāmies Rīgā, neatceros gan vairs, vai tas bija Ārlietu ministrijā vai arī pie mūsu kopējā drauga advokāta Antona. Feldmans man parādīja savu grāmatu „Vai mēs zinām, kas ir Tautu Savienība“, kas bija domāta mūsu latviešu diplomātiem par dažādiem jautājumiem, ar šo jautājumu juridisko analīzi un Tautu Savienības pieceju tiem.

Šī grāmata man ir palikusi Rīgā, un es to, diemžēl, vairs nevaru pāršķirstīt un gar tā laika atmiņām pakavēties. Feldmans man toreiz smiedamies teica, ka viņš grāmatu gan esot vienam, otram kollēgam atvedis, bet vēlāk, tos sastapdams, konstatējis, ka viņi vai nu esot aizmirsuši, vai arī neesot kārtīgi izlasījuši. Es teicu, lai iedod man grāmatu un apsolījos to izlasīt no vāka līdz vākam. Es savu solījumu arī turēju. Nākamajās satikšanās reizēs mums šad un tad bija interesantas pārrunas šai pašā sakarībā.

Gadiem ejot un nākot, kopējais darbs un satikšanās, domu izmaiņa un pārrunās mūsu draudzību jo cieši saauda kopā. Tā tas turpinājās līdz Otrajam pasaules karjam. Tad kādu laiku šīs pavediens pārtrūka, bet drīz vien atjaunojām kontaktu, lai gan jāsaka, ne jau tik pilnā mērā, kā mēs

to gribētu. Arī ziņas no dzimtenes nebija nekādas priecīgās. Visvairāk bažas mums sagādāja ziņas par medikamentu trūkumu. Pateicoties angļu laipnai pretimnākšanai, man radās iespēja noorganizēt medikamentu sūtījumu uz Latviju, apm. £ 2000.-.-. vērtībā. Angļu Sarkanais Krusts vispirms ievāca ziņas un pārliecinājās, ka vācu okupācijas iestādes medikamentus tiešām arī nodos Latvijas Sarkanajam Krustam Rīgā. Tad nu lielais sūtījums uzsāka savu ceļojumu uz Šveici, kur Feldmans darīja visu iespējamo, lai nogludinātu formālītātes ar Starptautisko Sarkanu Krustu Ženevā, kas virzīja sūtījumu uz Latviju.

Kopš Jūlijs Feldmans bija pastāvīgais delegāts pie Tautu Savienības Ženēvā un sūtnis Šveicē, viņš skaitījās arī sūtnis Dānijā. Cik atceros, ārlietu ministrs reiz gribēja viņa sēdekli pārcelt uz Dāniju, jo Tautu Savienība mūs vairs neatzina. Feldmans tomēr ar visu sparū tam pretojās un teica, ka Ženēva tomēr paliks arī uz priekšu starptautiskais centrs ar lielu nozīmi, kaut arī pārveidotā formā. Tā tas arī ir. Arī latviešu istaba tur vēl ir, lai gan bārenes lomā pagaidām.

Kontakts starp mums nekad nepārtrūka, sarakstīšanās it sevišķi dzīva mums bija tieši Otrā pasaules kara laikā, kaut arī ar pārtraukumiem, kuņus nebija mūsu spēkos novērst. Feldmans arī vairākas reizes atbrauca uz Londonu pie manis. Kopējās rūpes par mūsu dzimtenes likteni mūsu draudzību padziļināja un nostiprināja.

Tad nāca laikmets, kad sūtnis Vašingtonā Dr. Alfreds Bilmanis šķīrās no šīs pasaules, un man bija jādomā, kā šo robu aizpildīt. Sarakste un sarunas ar Amerikas vēstniecību Londonā ilga kādas pāris nedēļas. Amerikas valdība manas ārkārtējās pilnvaras atzina. Tā bija ar mieru, ka es ieceļu jaunu sūtni Vašingtonā, tikai izteica vēlēšanos, lai kandidāts šim postenim jau agrāk būtu bijis diplomātiskā dienestā ar sūtņa pakāpi. Pavisam bija divi kandidāti. Feldmans šo piedāvājumu pieņēma. Viņš tika iecelts ar titulu *Chargé d'Affaires, Ministre Plenipotentary*.

Pēc Feldmaņa pārceļšanās uz Vašingtonu, sarakstīšanās mūsu starpā bija ļoti dzīva un vēstules izmainījām ļoti bieži. Pa lielākai daļai tās gan bija diplomātiska rakstura, bet netrūka arī tīri personīgu pārrunu un dažādu jautājumu iztīrāšanas, kā jau tas arvien mūsu starpā arī senāk bija noticis.

Vēstulē jau nevar visu tik labi un ātri nokārtot, kā to dažreiz var mutes vārdiem. Tā nu bija arī mums visādi jautājumi sakrājušies, kas prasīja pēc izlemšanas. Lai to ciešā vienotībā izdarītu, es devos 1952. gadā uz Vašingtonu. Tā nu es tur pāris nedēļas paliku, un mēs bijām ar Feldmani abi visos departamentos no apakšas līdz pašai augšai. Visur mūs laipni pieņēma. Visur savas lietas izklāstījām. Valsts Departamentā tiku runājis arī ar J.F. Dallesu (John Foster Dulles), kas arī nu jau mūža mierā aizgājis. Viņš bija iepriekš izteicis vēlēšanos mani satikt. Viņš ļoti atzinīgi izteicās par maniem abiem kollēgām Vašingtonā, kā par aizgājušo Dr. A. Bilmani, tā arī Jūliju Feldmani, it sevišķi uzsvērdams pēdējā taisno un lietīško uztveri. Tās pāris nedēļas Vašingtonā man ir palikušas labi atmiņā, un sadarbība ar manu draugu un kollēgu Jūliju Feldmani risinājās vislabākajā saskaņā. Tā bija pēdējā reize, kad tikāmies.

Otro reizi biju Vašingtonā 1953. gadā, kad Feldmans bija jau Dieva mierā aizgājis.

Šinī reizē apmeklēju arī viceprezidentu Niksonu (Richard Nixon). Prezidents pats nebija Vašingtonā un bija jau devies atvaļinājumā. No Niksona dzirdēju daudz labu un uzmundrinošu vārdu. Īsumā saņemot, viņš teica, ka latviešus neatstāšot pamestus, par to mums neesot ko bēdāt. Tā mani braucieni uz pārrjūru deva mūsu lietai jaunas cerības.

Tagad nu ir jau desmit gadu pagājuši, kopš mans draugs atdusas mūža mierā.

Es viņu paturēšu neizdzēšamā atmiņā.

Londonā, 1962. g. jūlijā.

Arnolds Spekke

JŪLIJS FELDMANS

*A*r Feldmani iepazīnos tikai neatkarīgās Latvijas laikos, kad viņš Ārlietu ministrijā pildīja dažādus amatus, bet es, vēl nepiederēdams tās ierēdņu skaitam, šad un tad nācu darīšanās ar tiem Latvju-Franču tuvināšanās biedrības lietās. Kad nu, sākot ar 1933. gada rudenī, arī mani iesaistīja minētās ministrijas darbā, bet Feldmans bija pārgājis darbā uz Ženēvu, mūsu saskares vairojās arvien intensīvāk. Itālijas un vēlāk Vācijas politiski dinamiskajā trauksmē laiki kļuva nedroši un bīstami, un mēs, Latvijas pārstāvji ārzemēs, ne tik vien apmainījāmies politiskiem ziņojumiem, bet iespēju robežās informējām viens otru arī privātā ceļā.

1935. gada beigās iznāca mana grāmata „Latvieši un Līvonijs 16. g. s.“ To nosūtīju dažiem kolēģām, arī Feldmanim, no kuŗa saņēmu vienu no vissirsnīgākajām atbildēm. Tādu varēja uzrakstīt tikai latvietis latvietim, ar citiem vārdiem savās jušanās īsts latvietis, kas varēja saprast autora morāliskās ciešanas un aizvainoto tautisko lepnumu, kā šie motīvi atrodami dažās grāmatas vietās. Toreiz pasaulē taču vēl valdošo uzskatu gaismā latviešu parādīšanās lepnajās kultūras nesēju izdevumu lapas pusēs, tagad tos sauc par koloniālistiem, iesākās tikai ar sakšu iekarošanas žēlastību 12. un 13. g. s. Mēs, latviešu vēsturnieki, kas iedrošinājāmies citādi skatīties uz notikumiem, tikām kvalificēti par nožēlojamiem

diletantiem vai labākā gadījumā par „Materialiensammler“, ar kādu nosaukumu bija pagodināts minētās grāmatas autors. Līdz istās vēstures rakstīšanai viņam, tā sprieda attiecīgie kungi, vēl tāls ceļš ejams. Īsto vēsturi, lūk, bija spējīgi rakstīt vienīgi šie kungi.

Politisko notikumu tumšie mākoņi arvien vairāk noklāja mūžam nemierīgās Eiropas debesis. Bija jāstiprina un jāvairo valdības un diplomātisko pārstāvju sakari. Rēgulāru kurjēru mums nebija, atskaitot kurjērus uz Maskavu, un tā nu radās iniciatīva novest diplomātisko pastu no Rīgas uz kādu centrālāku vietu Eiropā, uz kuriem tad atbrauktu apkārtējo valstu Latvijas sūtņi vai viņu sūtītie un to saņemtu pašu rokās. Citādi ceļi bija kļuvuši bīstami. Tā nu man iznāca divas reizes braukt no Romas uz Ženēvu, kur priekšā bija jau attiecīgais kungs no Rīgas. Ženēvā biju Feldmaņa un viņa kundzes ļoti laipni uzņemts viesis tai pašā mājā, kur tagad atrodas lielnienu diplomātiskā un varbūt vēl kāda cita centrāle, kurā notiek intīmas brokastis augstu diplomātu starpā, kad, piem., sarunas par atbrūņošanas nevirzās uz priekšu. Tā tad istenībā uz Latvijas teritorijas, jo mums, latviešiem, vēl līdz šim neviens nav prasījis, vai mēs piekrītam šīs mājas atdošanai citiem vai nē. Tā tas nu iet šai pasaulē. Ženēvā man ar Feldmaņa starpniecību iznāca satīkties ar vienu otru no redzamākajiem Tautu Savienības darbiniekiem, kas bija ļoti norūpējušies par toreizējās Itālijas valdības grūti paredzamiem gājieniem.

Pēdējais brauciens uz Ženēvu bija drāmatisks, istenībā traģisks. Iebraucot vēlā vakarā Šveices teritorijā, redzēju, ka bija izsludināta vispārēja mobilizācija. Visur bija redzami privāti cilvēki ar šautenēm rokās, kas stāvēja stacijas stratēģiskajās vietās. Par manu vilcienu, kam Ženēvā bija jāpienāk nākamajā ritā, pateica, ka līdz Lozannai tas iešot, bet ne tālāk, kas būšot vēlāk, neesot zināms. Tā arī notika. Lozannā pasažierus izmeta laukā, un kad vaicāju, kad tikšu tālāk, nāca atbilde: nezinām, varbūt naktī, varbūt tikai nākamajā ritā. Neko darīt, devos uz stacijas lielo uzgaidāmo zāli,

ierīkojos pie kāda galda un sāku rakstīt ziņojumu uz Rīgu par pēdējo dienu notikumiem. Vienīgais manu bēdu brālis bija kāds klaidonis, kas lielā mierā gulēja uz viena no sienas soliēm. Tā nu pagāja šī nakts, un kad otrā rītā atvērās stacijas bufete, gāju turp dzert kafiju un ēst garšīgos „pūsmēnešus,“ (croissants). Rīta avīzes milzu burtiem vēstīja: Maskavā noslēgts Molotova un Ribbentrop'a pakts. Īsos vārdos pasakot, tas nozīmēja mūsu beigas. - Beidzot gadījās vilciens uz Ženēvu, kur iebraucu ap pusdienas laiku. Feldmans mani sagaidīja stacijā. Kā viņš bija dabūjis zināt par manas ceļošanas stundām, nezinu. Bēdīgi saskatījāmies, noplātījām rokas: beigas ir beigas, jāredz, kā un kad viss tas nāks.

★

Kad liktenis mūs atkal saveda kopā, lieli ūdeņi bija aizņojuši satrakotajās notikumu upēs, un daudzi sakaru tilti bija saplosīti sīkos gabalos. Bija pagājuši tikai 12 gadi, bet kādus „varoņdarbus“ bija iespējis pastrādāt „cilvēks-zvērs“! 1951. gada vasarā man radās pirmā iespēja tikt laukā no manas Romas izolācijas. Dabūjām atļauju braukt uz Angliju, bet ko tas maksāja skriešanu un pūliņu! Nāk smiekls atceroties visas tās apliecības, kas bija nepieciešamas ceļojuma dokumenta saņemšanai tik šaubīgām personām, kādas ir nabaga latviešu bēgļi. Vēl šodien robežu policistiem ir liela brīnīšanās par manu diplomātisko pasi. Piemēram, reiz kāds italiešu robežu policijas virsnieks Milanā mani lūdza pašam izpildīt oficiālo aptaujas lapu, viņš lāgā netiekot gudrs, kas es tāds; citu reizi kanadietis savas drošības pēc norakstīja visu manas pases pirmo lapas pusi.

Londonā bija lieli notikumi mūsu latviskajos izmēros. Visupirms Dziesmu svētki milzīgajā Alberta hallē. Tie nu bija noorganizēti ar lielu uzņēmību un drosmi, gods kam gods. Arī mākslas limenis bija necerēti augsts, pēc visa tā, kas ar nabaga latviešiem bija noticis! Tad nāca latviešu politiskā centra dibināšana. Pēc garākām debatēm tas dabūja no-

saukumu LAK EC. Mani, kā gados vecāko, ievēlēja par sapulces vadītāju. Viss tas lasāms oficiālajā protokolā. Tur nu pēc samērā ilgiem gadiem atkal satikos ar kollēgu Feldmani. Bija viņš tikpat kustīgs un rosīgs kā agrāk, bet es ievēroju kādu savādu asumu viņa žestos un vispārīgi kustībās. Nodomāju pie sevis, ka viņam tur tālajā Amerikā laikam nav vieglas dienas, ja jau viņš izrāda kādas savādas nervozitātes pazīmes. Izrādās, ka biju pārskatījis: viss teiktais bijušas sākuma pazīmes tai ļaunajai slimībai, kas viņu aizveda kapā.

Labi atceros viņa referātu par Amerikas lietām. Cik viss tas man toreiz likās svešs vai vismaz neparasts! Atceros viņa lietpratīgos norādījumus atturēties no kautkā līdzīga eksilvaldības dibināšanai. Atceros arī viņa raksturojumu - nezinu, kādēļ taisni to - par latviešu grupu Filadelfijā, u. t. t. Bija arī dažas vispārīgas pārrunas sūtņa Zariņa mājās. Kad šķīrāties, bija tas uz neredzēšanos. Kas to varēja paredzēt?

★

Kad nu man, likteņa neizdibināmos ceļos, bija jāpārnāk uz to pasaules malu, par kuŗu es pat sapņos nebiju nojautis, ka man, romānistam, reiz tur būs jābūt, - man bija jāuzņemas Feldmaņa un viņa tuvākā līdzstrādnieka Dinberga darba turpināšana Vašingtonā. Par visu šo manu nākšanu uz Ameriku esmu rakstījis citā vietā, tas nav jāatkārto. Bet to nu gan isos vārdos gribu pateikt, kāds bija šis mantojums latviešu lielās pēckaŗa emigrācijas sakarībās.

Jau tas fakts vien, ka Feldmans ar visu sūtniecību bija varējis pastāvēt Vašingtonā kā piltiesīgs diplomāts, ir vienreizēji svarīgs turpmākajai Baltijas problēmas atrisināšanai. Un šī atrisināšana nāks, lai kā ņirgātos ciniķi, drebētu bailīgie un lādētos kreisie fanātiķi un Lat-

vijas okupantu kalpiņi. Man stāsta, ka esot pagājis labs laiks, līdz kamēr uzmanīgie amerikāņu juristi atzinuši sūtnim Zariņam izdotās ārkārtējās pilnvaras par starptautiski pilntiesīgām, bet kad nu tas esot noticis, tad varējusi notikt arī Feldmaņa nākšana uz Vašingtonu nelaiķa Bīlmaņa vietā. Feldmanim nu savukārt pieder nopelns, izveidojot pašreiz vēl pastāvošo latviešu diplomātu tīklu pasaulē. Lai cik tas gaužām nepilnīgs un dažādās valstīs dažādi novērtēts vai diplomātiski kvalificēts, tas tomēr, skatīts laiku tecējuma plašajā vērienā, ir kaut kas pilnīgi īpatnējs un tik plašos apmēros un tik ilgā eksistencē diplomātijas vēsturē nebijis. Esmu jau vairākkārt uzsvēris, ka nākamajos laikos daudzi jauni doktorandi starptautiskās tiesībās varēs rakstīt par šo tematu savas disertācijas. Bet arī daudz jaunu un nicīgu vārdu šie vēl eksistējošie latviešu diplomāti ir dzirdējuši (it sevišķi emigrācijas pirmajos gados) no pašu tautiešu puses. Ja negribam runāt par personīgām izdarībām, tad man gan jāsaaka, ka sevišķi daudz politiskas un juridiskas gudrības es visā šai kritikā neesmu varējis saskatīt, bet nav jau arī vairs vajadzības par to runāt: laiku ūdeņi aizskalo ne tikvien tādas lietas.

Par otro Feldmaņa nopelnu seriju varu atstāstīt tikai to, ko esmu dzirdējis no citiem. Viņš bijis tas, kas ar viņam raksturīgo sīksto neatlaidību panācis latviešu karavīru ielaišanu Amerikā. Viņš esot gājis un gājis, runājis un rakstījis tik ilgi, līdz kamēr mūsu nabaga leģionāri, dažu toreizējo izdarīgo kungu uzskatos (tādi bija laiki!) „briesmīgie SS vīri, naciķi, fašisti etc“, dabūjuši zēlīgu atļauju emigrēt uz Ameriku. Mums šodien ir patīkami dzirdēt un lasīt daudzās amerikāņu labvēlīgās, pat jūsmīgās atsauksmes par agrāk ne redzētiem, ne dzirdētiem latviešiem.

Un beidzot trešais punkts - latviešu emigrācijas interna organizēšana Savienotajās Valstīs, proti Amerikas Latviešu Apvienība, Komiteja Latvijas Brīvībai u.c. Ir dzir-

dēti dažu sarūgtināto emigrantu teicieni un valodas arī par visu to, bet domāju, ka šai vietā polemikas ir pilnīgi liekas. Būtu tikai vēlēšanās pavaicāt neapmierinātos, kāda gan izskatītos mūsu emigrācija Amerikā, ja, piemēram, tādas ALA's nemaz nebūtu?

Kollēga Feldmans var mierīgi gulēt svešās smiltīs. Grūtos laikos viņš savas tautas labā bija veicis iespējamo.

Anatols Dinbergs

ATMIŅAS PAR NELAIĶA SŪTŅA FELDMAŅA PĒDĒJO
DZĪVES POSMU VAŠINGTONĀ

Rakstot šīs rindiņas nelaiķa Feldmaņa desmit gadu nāves atceres izdevumam, nevilšus nāk prātā viņa diezgan noteiktie un īpatnējie uzskati par dažādu jubileju atzīmēšanu, ko viņš ne vienu reizi vien pus jokodamies, pus nopietni mēdza apgalvot, un kas sevišķi labi raksturo viņa lielo vienkāršību un atturīgo humoru:

„Kā var cilvēki svinēt savu dzimšanas dienu un justies kā jubilāri? Tas taču nekādā ziņā nav viņu pašu nopelns, ka tie tik daudzus gadus nodzīvojuši zemes virsū un vēl jo mazāks viņu nopelns, ka tie vispār ir nākuši pasaulē. Ikvienam savā dzimšanas dienā drīzāk pienāktos godināt savu tēvu un māti!“ Tāpat par dažādām darba un dienesta jubilejām viņa komentāri bija tikpat humoristīgi: „Neviens taču cilvēku ar varu kādā darbā, it sevišķi valsts dienestā, neievelk - viņam pašam jāiesniedz par to attiecīgs lūgums, jāpievieno daudz citu papīru, pat jāliek eksāmeni, lai tiktu iekšā. Un no uzņemšanas momenta viņš dara savu darbu un saņem atlīdzību un pēc daudz nostrādātiem gadiem, jubilejas vietā viņam būtu jābūt pateicīgam savam darba devēja par to, ka tas viņu til ilgi turējis un cietis ...“

Tā arī savā dzīvē, vismaz savas dzīves pēdējā posmā, kurā man bija izdevība ar viņu cieši sastrādāt, Feldmans

noteikti vairījās no dažādām svinībām un personīgām jubilejām, par cik tas uz viņu pašu attiecās. Taču šis piemiņas izdevums, šķiet, būs tāds, kam arī viņš pats laikam nebūtu neko daudz pretojies, pat dzīvs būdams, un man ir sevišķs prieks dalīties ar viņa cienītājiem atmiņās par viņu kā cilvēku un valsts darbinieku.

Kaut gan biju ar Feldmani iepazinies un sastapies dažādos oficiālos sarīkojumos, kopš biju iestājies Ārlietu ministrijas dienestā 1932. gada vasarā, taču pirmo reizi man bija izdevība viņu labāk iepazīt un novērtēt 1936. gada beigās, kad viņš reiz bija iebraucis no Ženēvas Rīgā, Ārlietu ministrijas darīšanās. Strādāju toreiz Ārlietu ministrijas juridiskajā nodaļā un pats tikko biju beidzis Latvijas Universitātes juridisko fakultāti, tamdēļ taisni tajā laikā man visa jurisprudence likās gaužam skaidra un vienkārša esam. Feldmans iegriezās pie manis un interesējās par dažiem Latvijas civilprocesa pantiem attiecībā uz kādu mantojuma lietu Šveicē, un es tad arī nekavējoties viņam vajadzīgo informāciju priekšā noskaitīti. Viņš mani uzmanīgi uzklausa, bet tad ļoti laipni lūdza tomēr uzmeklēt attiecīgo likumu pantu tekstus un tos pārbaudīt. Kad mazliet vilcinādamies to biju izdarījis, un teksts izrādījās tāds, kā es to biju pateicis, Feldmans itkā atvainodamies man teica: „Es pats ar juridiskiem jautājumiem esmu nodarbojies jau daudzus gadus un šo to arī pats zinu, bet kad man kāda konkrēta lieta jāsaprot, es bez vilcināšanās ikkatru faktu un jautājumu, kaut tas man arī liktos noteikti zināms, tomēr arvien vēl pārbaudu pēc pirmavotiem un oriģināltekstiem ...“

Un tā daudzus gadus vēlāk, kad man bija izdevība ar Feldmani ciešāk sastrādāt sūtniecībā Vašingtonā, es redzēju, cik ārkārtīgi rūpīgs viņš arvien bija katrā jautājuma, katrā iesnieguma, un katras diplomātiskas notas sagatavošanā un sastādīšanā, un cik daudz reižu taisni šāda viņa rūpība bija tā, kas deva vēlamos panākumus. It sevišķi labi to atceros, kad mums bija jāgatavo daudzie iesniegumi un verbalnotas Valsts Departamentā - gan politiskajam, gan arī vīzu

departamentam un citām nodaļām un iestādēm sakarā ar mūsu pūlēm panākt bijušo leģionāru ielaišanu Amerikā, šķirto bēgļu ģimeņu apvienošanu, kā arī daudzo individuālo gadījumu kārtošanā. Ja arī mums bija pietiekami materiālu un dokumentu pie rokas šādu iesniegumu motivēšanai, Feldmans tomēr neatlaidās, kamēr nebija atradis vēl kādas papildus ziņas, dokumentus vai informāciju interesentu iesniegumos. Cik daudz pūļu prasīja šādus iesniegumus sagatavot, un cik daudz reižu tie, ceļodami no vienas iestādes uz otru, no viena departamenta uz kādu citu, ceļā kautkur nomaldījās un gāja zudumā, un tad tie bija par jaunu jāsagatavo un jāiesniedz atkal un atkal. Kādreiz, kad man pašam jau sāka zust pacietība, nelaiķis Feldmans arvien atkātoja: „Pacietība ir viena no visnepieciešamākajām rakstura īpašībām mūsu darbā tagad, tik īpatnējos apstākļos, un kaut arī kādreiz pašam gribētos visu mest pie malas, ir jāsavaldās, jā-rāda laipns smaids un jāsāk tas pats vecais klāsts no jauna ...“

Šis tad arī bija divas no Feldmaņa kardinālajām rakstura īpašībām - ārkārtīgi lielā rūpība jebkāda soļa sagatavošanā, un lielā pacietība, un šajos mūsu zemei un tautai tik kritiskajos apstākļos taisni šīs viņa rakstura īpašības ne vienu reizi vien bija tās, kas panāca vēlamos rezultātus.

Kad 1949. gada 13. jūnija priekšpusdienā Feldmans ar savu ģimeni un visai rotaļīgo sunīti „Mušu“ nokāpa no kuģa Ņujorkas ostā, maz vēl viņš nojauta, cik lielas grūtības būs jāpārvar viņa jaunajā darbā un dzīvē.

Ja arī taisni šeit, Amerikā, pēc Latvijas okupācijas, viņa priekšgājējs sūtnis Bilmanis bija panācis to, ka Amerikas valdība neatzina Latvijas varmācīgo okupāciju un deva iespēju sūtniecībai Vašingtonā darboties bez ierobežojumiem, tomēr šī jaunā situācija, bez parastajām diplomātiskās rutīnas funkcijām, prasīja no mums arī vēl daudz ko citu, kas normāli neietelp diplomātisko pārstāvību apjomā.

Bez jau iepriekš minētās sūtniecības aktivitātes par latviešu bijušo leģionāru ielaišanu Amerikā, šķirto ģimeņu ap-

vienošanu, bēgļu statusa daudzkārtējo rehabilitēšanu un atjaunošanu bēgļiem Vācijā, intensīva darbība bija jāattīsta arī šeit pat uz vietas. Feldmaņa ieceršana Amerikā puslidz sakrita ar mūsu bēgļu plašās imigrācijas sākšanos. Bija jāgādā par viņu apzināšanu, par iespēju tiem savstarpēji sazināties un organizēties u.t.t. Un taisni šeit parādījās Feldmaņa izcilais administratora talants un dotības, un panākumus guva viņa lielā mērķtiecība un neatlaidība. Tani pat laikā bija arī jāinformē Amerikas valdība un jāatgādina amerikāņu tautai par tām ciešanām, kas bija jānes mūsu tautas brāļiem dzimtenē. Arī to viņš veica ar redzamiem panākumiem.

Liels gandarījums bija nelaiķim Feldmanim, kad 1952. gada 30. janvārī viņu personīgā audiencē pieņēma Sav. Valstu prezidents H. Trumans, kuŗam tad Feldmans pasniedza greznos ādas vākos speciāli iesietu *THESE NAMES ACCUSE* eksemplāru, tadējādi rodot iespēju Amerikas tautai un visai pasaulei vēlreiz atgādināt mūsu tautas likteni.

Nebūtu vietā man šajā īsajā rakstiņā mēģināt aprādīt Feldmaņa nopelnus un panākumus tādu iestādījumu kā Komitejas Latvijas Brīvībai, Amerikas Balss latviešu raidījumu nodaļas un Amerikas Latviešu Apvienības dibināšanā, jo par to rakstīs citi.

Gribētu vienīgi pieminēt, ka pat tādai organizācijai kā Apspiesto Nāciju Asamblejai, kas savu darbību pilnā mērā attīstīja tikai pēc Feldmaņa nāves, pirmos, vismaz idejiskos pamatus bija licis viņš pats, kad viņam kopā ar diviem čehoslovaku organizāciju pārstāvjiem un sadarbībā ar bij. Jugoslavijas vēstnieku Vašingtonā O. Fotiču 1952. gada sākumā izdevās noorganizēt Asamblejas priekšteci - Centrālās un Austrumeiropas Padomi, kas vienu no savām pirmajām konstruēšanās sēdēm noturēja 1951. gada 19. aprīlī, Feldmaņa mājā.

Un beidzot, nevaru šīs atmiņas nobeigt, neatceroties ar kādu lielu rūpību un mīlestību Feldmans piegāja jauniegūtajam sūtniecības namam, ko pateicoties viņa pūlēm un neatlai-

Latvijas sūtniecības telpās 1949. gadā, Vašingtonā, Konektikatas Avenijā. Pie galda sēž sūtnis J. Feldmans un sūtniecības padomnieks Dr. A. Dinbergs. Stāv sūtniecības darbinieks J. Kalniņš.

...the ... of ...

...the ... of ...

dībai bija izdevies iegūt valsts īpašumā, un uz kuriem 1951. gada pavasarī pārcēlās sūtniecības kanceleja. Kā istis, rūpīgs latviešu saimnieks viņš katru sikumu pats pārbaudīja, katru istabu apstaigāja un katru trūkumu mēģināja novērst.

Par panākumiem, ko viņš guva šajos īsajos četros Vašingtonā pavadītajos gados viņš var būt lepns, un latvju tauta, kurai viņš uzticīgi kalpoja ar savu lielo mērķtiecību un intensitāti, viņam par to arvien būs pateicīga.

STANDARD FOR THE FEDERAL BUREAU OF INVESTIGATION

These rules are intended to provide a uniform standard for the Federal Bureau of Investigation. They are intended to be applied to all cases and to all persons who are under the jurisdiction of the Bureau. They are intended to be applied to all cases and to all persons who are under the jurisdiction of the Bureau.

The Commission on the Federal Bureau of Investigation has recommended that these rules be adopted. The Commission has recommended that these rules be adopted. The Commission has recommended that these rules be adopted.

Adolfs Klīve

SEKMĪGA DARBA DIPLOMĀTS

*A*r šo virsrakstu es gribu izteikt Jūlija Feldmaņa dzīves būtību un raksturot viņa godpilno personību ar padarītiem darbiem.

Manas attiecības ar J. Feldmani ir bijušas vienmēr draudzīgas un turpinājušās ilgāk kā ar kuŗu katru citu latviešu diplomātu. Sākot ar 1917. gadu, kad Feldmans noorganizēja Pagaidu nacionālās padomes nodaļu Omskā, es iepazinos ar viņa darbu un iemācījos to augsti cienīt. Vēlāk, kā Tautas padomes, Satversmes sapulces un triju Saeimu ārlietu komisijas vicepriekšsēdis, bet prezidenta K. Ulmaņa laikā Starptautisko maksājumu (BIZ) bankas padomes vicepriekšsēdis Ženēvā, es atrados pastāvīgā saskarē ar Feldmani kā atbildīgu darbinieku Ārlietu ministrijā vai kādā sūtniecībā. Tādēļ arī atmiņu virkne ir gara un plaša gan no piedzīvojumiem politiski sabiedriskā laukā, gan no kopīgi pavadītiem vaļas brīžiem J. Feldmaņa un viņa cienījamās kundzes mājās.

J. Feldmans, būdams dziļš patriots, visā savā darbā izcēlās ar noteiktību un iniciātīvu. Viņš nekad neaizrāvās diplomātiskā daiļrunāšanā, bet arī nekad neslēpa savus ieskatus un argumentus. Izšķīries par kādu pasākumu, Feldmans to aizstāvēja lietpratīgi un ar lielu neatlaidību. Visā savā darbā Feldmans bija ļoti aktīvs, bez personīgām

ambīcijām un tukšas godkāribas. J. Feldmans nekad nepiekopa pašreklāmu, nemeklēja lētu populāritāti. Tādām izdarībām Feldmanim neatlika vienkārši laika. Viņa darbība daudzreiz palika presē neatzīmēta tādā apmērā, kā būtu to pelnījusi.

Šīnī rakstā es gribu pieskarties diviem svarīgiem notikumiem Latvijas politiskā dzīvē, kur J. Feldmanim bija izšķirīga nozīme.

Pirmais no tiem ir Latvijas uzņemšana Tautu Savienības padomē 1936. gadā.

Tautu Savienība, kā zināms, bija tas svarīgais iestādi-jums pēc Pirmā pasaules kara, kuŗa uzdevums bija miera uzturēšana visā pasaulē un valstu visdažādāko strīdu izšķiršana ar tiesībām lietot saimnieciskas sankcijas un militāru varu. Iespaidīgākais orgāns šīnī iestādijumā bija Padome. Daļa no visām Padomes locekļu vietām bija bruņota un piederēja noteiktām lielvalstīm bez vēlēšanu procedūras. Otru daļu ievēlēja Savienības pilnsapulce. Sacensība pēc vēlētam vietām bija ļoti spraīga, un līdz 1936. gadam neviena no Baltijas valstīm uz T. S. Padomes locekļu vietām nemaz neuzdrošinājās kandidēt.

Lielākā daļa valstu uzturēja pie T. S. pastāvīgas pārstāvības. Latvija nodibināja savu delegāciju pie T. S. 1930. gadā un par pastāvīgu delegātu iecēla agrāko sūtniecības padomnieku Parīzē Jūliju Feldmani. Igaunija un Lietuva aprobežojās tikai ar delegāciju sūtīšanu uz T. S. pilnsapulcēm.

Feldmans pirms iecelšanas jaunajā amatā kādu laiku vadīja T. S. nodaļu Ārlietu ministrijā. Pavadīdams kā T. S. delegāts atvaļinājuma laiku Latvijā, viņš parasti izlietoja visas iespējas, lai, tiekoties ar Saeimas deputātiem un sabiedriskiem darbiniekiem, populārizētu T. S. nozīmi. Šīnī nolūkā Feldmans par T. S. sarakstīja pat īpašu brošūru un atklātībā ne vienu vien reizi izteicās, ka baltieši ir par daudz pasīvi un necenšas T. S. izmantot savās politiskās un saimnieciskās interesēs tik plaši, kā to varētu.

Pavadot savu atvaļinājumu pēc Latvijas sūtņu konferen-
ces 1935. gadā Latvijā, Feldmans uzmeklēja arī mani toreiz
manās lauku mājās. Stāstīdams par savu darbību Ženēvā,
viņš ar lepnumu uzsvēra, ka gādājis par Latvijas uzņem-
šanu T. S. Padomē. Par Latvijas kandidātūru jau esot no-
stājušies apmēram puse no visiem delegātiem. Vēl droši
nāksot klāt 12-15 balsis. Bet ko tas viss palīdzot. Tagad
viņš esot tik tālu, ka ar viņa pilnvarām vairs nepietiekot,
esot vajadzīgs oficiāls valdības lēmums par Latvijas kan-
didātūras uzstādīšanu uz T. S. Padomes locekļa vietu.
Pirms dažām dienām viņš bijis vizītē pie ģenerālsekre-
tāra V. Muntera un saņēmis strupu noraidījumu. Munters vi-
ņa informāciju saņēmis ar pilnīgu neticību. Viņa apzinātās
balsis, pēc Muntera domām, esot tikai pieklājības žests un
Ženēvas diplomātu personīgie ieskatī. Kad nonāksot līdz
valdību lēmumiem, tad par Latvijas kandidātūru pozitīvās
balsis varēsot saskaitīt uz pirkstiem. Lieta esot bez izre-
dzēm, un lai izvairītos no caurkrišanas un līdz ar to no pār-
metumiem par neapsvērtu ārlietu politiku, darbība šīnī vir-
zienā esot jāizbeidz. Bez tam T. S. autoritāte esot smagi
cietusi. Kamēr to atjaunošot, paiešot ilgs laiks. Tagad vi-
sas pūles jāveltījot vispārīgās drošības sistēmas organi-
zēšanai, jo Francijas un Krievijas līgums mums varot kļūt
bīstams.

„Taisni tamdēļ jau mums jācenšas iekļūt T. S. Padomē,
aizrādījis Feldmans, bet Munters pateicis, ka jautājums
esot jau izšķirts, un uz viņu vairs neklausījies.

Es atzinos Feldmanim, ka arī mani viņa apgalvojums par
lielo balsu skaitu nepārliecina. Tas manu viesi padarīja
pavisam nelaimīgu. Feldmans sāka nosaukt visas tās val-
stis, kuŗu delegāti viņam pievienojušies, sāka minēt tās
valstis, kuŗām vienā vai otrā jautājumā Latvijas delegā-
cija devusi savu atbalstu. Laika mums bija diezgan, un
pie glāzes tējas Klīvu dārza lapenē tika iztirzāts viss,
kas Feldmaņa ierosinājumam varēja runāt par sliktu. Tika
minēts 15. maija apvērsums, domstarpības ap Latvijas

arodbiedrībām starptautiskajā darba birojā, austrumu pakta izjuksana, Viļņas strīdi, kas arī varēja ietekmēt vēlēšanas un vēl citi varbūtēji iemesli. J. Feldmans visus tos noraidīja kā nenozīmīgus pārrunājamā jautājumā. Kā vienīgo iemeslu pret savu ierosinājumu Feldmans atzina Muntera neticību visai šai lietai un bailes no prezidenta Ulmaņa pārmetumiem Latvijas kandidātūras caurkrišanas gadījumā. Bet tāda caurkrišana, pēc Feldmaņa daudzkārt atkārtotiem apgalvojumiem, esot simtprocentīgi izslēgta. Slēdziens no mūsu sarunām izraisījās pats no sevis: man jārunā ar Ulmani un jāpārlicina prezidents piekrist Latvijas kandidātūras uzstādīšanai uz locekļa vietu T. S. Padomē.

Tas nebija patikams uzdevums. Ulmanis par visām lietām vairāk necieta to, ja kāds „no malas“ bez aicinājuma jaucās cita resora darišanās. To man bija apliecinājuši vairāki ministri. Ulmaņa argumentācija tādos gadījumos bija vienmēr ļoti vienkārša: „Prezidents savus tuvākos līdzstrādniekus izvēlas brīvi pats pēc sava ieskata. Nav tādas varas, kas varētu iespaidot viņu citādi rīkoties, nekā viņš pats to atzinis par pareizu. Tādēļ tik ilgi, kamēr ministrs ir savā amatā, viņš rīkojas pēc prezidenta norādījumiem un visā savā darbā bauda prezidenta uzticību. Nekādi norādījumi no malas šeit nav vajadzīgi.“ Ja valdība gribēšot zināt kādas atsevišķas personas domas kādā jautājumā, tad viņš pats šo personu uzaicināšot izteikties personīgi vai rakstveidā, kā es to labi zināju no saviem piedzīvojumiem. Kādā sarunā es šo tezi apstrīdēju kā principiāli nepareizu. Uz to Ulmaņa atbilde bija apmēram šāda: „Ja es klausītos visas tās pamācības, ko mani tuvākie līdzstrādnieki cits par citu cenšas man iestāstīt, vai ievērotu visas tās vajadzības, kuŗas pēc stāstītāju domām nepieciešami nekavējoties apmierināt, tad es no savstarpējo strīdu kārtošanas un ārpus budžeta līdzekļu meklēšanas nekad netiktu vajā.“ Savā laikā, runājot par šo jautājumu, attiecībā uz mani Ulmanis piebilda: „Nujā, ar jums tas ir citādi, jo Latvijas bankai nekādas administratīvas saskares ar ministriem nav un no manis nekādu līdzek-

ju arī nevajaga - “

Kad iebraucu Rīgā, Ulmanis mani bija jau meklējis. Uz parasto jautājumu: kā klājas, es atbildēju ar pateicību par apvaicāšanos un konstatējumu, ka svētdienu pavadīju kopā ar Feldmani un pirmsdien apmeklēju Bausku kādās darīšanās, ko Ulmanis man bija uzdevis tur nokārtot.

„Ko tad Feldmans no jums grib?“ - vaicāja prezidents. Uz to sekoja mana atbilde: „Nekā, Feldmans priecīgs, ka vieta T. S. Padomē, par ko viņš uz savu roku cinījies, Latviju neinteresē un ka uz priekšu viņam šī virzienā nav jāstrādā.“ Ulmanis pārloboja: „Nevis neinteresē, bet to nevar iegūt,“ un tūlīt piebilda: „arī igauņi ir tādās pašās domās.“ Sākās pārrunas, kuŗas pakāpeniski sasniedza stipri asu pakāpi līdz nāca manis gaidītais oficiālais jautājums: „Kas Latvijas Bankai par darīšanu ar visu šo lietu?“ - „Ļoti liela,“ es strauji atbildēju un paskaidroju, ka no maniem ziņojumiem prezidents zina, kādā mērā Latvijas Bankas stāvoklis uzlabojies pēc 15. maija pārmaiņām, kā stabils valdības kurss ceļ lata stabilitāti, kā valdības politika atdzīvina zemes saimniecību, kuŗas sastāvdaļa ir arī Latvijas Banka. Vieta T. S. Padomē būtu liels solis uz priekšu šī virzienā. „Es nopietni domāju,“ - es pasvītroju, - „ka atbildīgam valsts darbiniekam, kāds ir Feldmans, kas bijis klāt Nacionālā Padomē pie Latvijas dibināšanas un vēlāk ieņēmis atbildīgus amatus Ārlietu ministrijā, aizliegt tagad īstenot valdības atzītus mērķus tikai tamdēļ, ka otrs atbildīgs kaut arī jaunāks darbinieks, Munters, to apšaubā, tur, liekas, tīri dabīgi var būt dažādi uzskati. Es domāju, pašas valdības interesēs ir neradīt situāciju, par kuŗu visādi gudrinieki patiesi no malas vēlāk varētu teikt: to jau izdarīt varēja, bet valdība to neļāva.“

- „Tā, pēc šīs veco laiku Saeimas parauga runas, tagad pāriesim pie Jūsu tālākiem ziņojumiem,“ teica Ulmanis. Pēc šīs piezīmes es prezidentam sniedzu lietīšķu ziņojumu par Latvijas Bankas stāvokli un par Bauskā izpildīto uzdevumu.

Saruna notika, kā parasts, prezidenta kabinetā pie apa-

lā galda, kur Ulmanis sēdēja klubkrēslā un es divāna stūrī. Pirms aiziešanas prezidents nostājās man priekšā un noklusinātā balsī teica: „Es jūsu un Feldmaņa vēlēšanos ievērošu un uzdošu Munteram sazināties ar igauņiem un lietuviešiem, kā tas mums tagad parasts, lai pēc tam visu lietu virzītu tālāk. Bet pēc gada es jūs aicināšu pie sevis, lai pateiktu, ka no visas tās lietas, ko jūs šodien ar tādu enerģiju aizstāvējāt, nekas nav iznācis.“ - Es pateicos par piekrišanu un atvainojos par aso izrunāšanos. Ulmanis smaidīdams jau pie durvīm noteica: „Un turklāt mēs abi domājam vienu un to pašu mūsu Latvijas domu.“

Es informēju Feldmani par notikušo sarunu un lūdzu viņu Munteram pateikt, ka viņš, Feldmans, ir izrunājies ar vairākām personām par Latvijas kandidātūras faktisko stāvokli, bet nevienu nav lūdzis griezties pie prezidenta šīnī lietā, kā tas arī patiesībā bija.

Aizbraucot uz ārzemēm, J. Feldmans bija apmierināts un cerību pilns. Viņš nešaubījās par sāktā darba labu izdošanos. Munterš pēdējā sarunā bijis gan stipri sabozies, pārmetis Feldmanim aplinkus gājienus un zēlojies, ka ievadītā T. S. lieta prasīšot daudz darba un pūliņu. Ja tad vēl no visa nekas neiznākšot, tad Ārlietu ministrijā deguni būšot nokārušies uz ilgu laiku. Ticības uz labu iznākumu Munteram nesot, bet tas, pēc Feldmaņa domām, drīz grozišoties.

Pēc dažām nedēļām, kad ierados ar ziņojumu par bankas lietām, prezidents izņēma no kādas akts vākiem divus papirus un, netaisot nekāda ievada, vienu no tiem sāka tulkojot lasīt man priekšā. Tā saturs bija apmēram šāds: ... Uz sēdekli T. S. Padomē Baltijas valstīm pašreizējos apstākļos nav nekādas izredzes. Ja tomēr Latvija šīnī lietā pati uz savu risku un atbildību grib ko darīt, Igaunija pret to neceļ iebildumus un tā ar prieku novēl Latvijai spīdošus panākumus un iesēšanos T. S. Padomes tukšajā krēslā. Beidzis lasīt, Ulmanis piezīmēja, ka es taču saprotot šī raksta ironisko toni un atgādināja, ka viņš jau mūsu pirmajā sarunā informējis mani par igauņu ieskatiem, kam arī Latvija pie-

Parīzē 1925. gadā. Pirmā rindā no kreisās Dr. P. Kalniņš, Klāra Kalniņa, P. Juraševskis. Otrā rindā: Ad. Klīve, Saeimas dep. P. Šimans un J. Feldmans.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

vienojusies, ka pašreiz vieta T. S. Padomē baltiešiem nesot sasniedzama. No savas puses prezidents piebilda vēl, ka sakarā ar rūgstošajiem politiskajiem apstākļiem Eiropā, T. S. Padomes sēdekli lielās politikas vadītāji droši vien iegrozīšot kādai valstij, kas tiem pašreizējos apstākļos svarīgāka kā Latvija. Otrā Ulmaņa papīrā bija korekts paziņojums, ka Lietuva pievienojas Latvijas centieniem pēc kopīga sēdekļa Baltijas valstīm T. S. Padomē un novēl Latvijai kā pirmajai šādu sēdekli ieņemt. Lietuva Latvijas politiku šinī jautājumā visur atbalstīšot.

Pēc abu kaimiņvalstu piekrišanas, valdība pieņēma formālu lēmumu, un Munters uzdeva visām mūsu sūtniecībām rūpēties par attiecīgo valdību labvēlīgu nostāju Latvijas kandidātūras jautājumā uz T. S. Padomi.

Dzīve ritēja uz priekšu. Ziemā, pēc T. S. rudens pilnsapulces, es saņēmu no Feldmaņa vēstuli, kurā viņš ziņoja, ka lieta par Latvijas sēdekli T. S. Padomē sekmīgi virzīta uz priekšu, kaut gan ne tik strauji, kā bijis domāts. Pavasarī 1936. gadā Feldmans man rakstīja, ka liels balsu vairākums Latvijas uzņemšanai T. S. Padomē nodrošināts.

Visu laiku pēc 15. maija par ārlietu ministri skaitījās Ulmanis. Tāds stāvoklis prezidentam deva iespēju bez formāliem apgrūtinājumiem tieši sarunāties ar ārzemju pārstāvjiem. To Ulmanis ieskatīja par ļoti svarīgu, sevišķi attiecībā uz Vāciju un Padomju Savienību. Munters, kas ārlietu politiku faktiski vadīja, darīja to Ārlietu ministrijas ģenerālsekretāra kapacitātē. Ievērojot priekšā stāvošo Latvijas ievēlšanu T. S. Padomē, apstākļi prasīja Muntera iecelšanu par ārlietu ministri. Tas notika 1936. gada 16. jūlijā.

Mūsu diplomātu, bet galvenokārt Feldmaņa, pūlēm bija ļoti panākumi, un 1936. g. 8. oktobrī Latviju ievēlēja Tautu Savienības Padomē.

V. Muntera ievēlšana T. S. Padomē radīja Baltijas valstu politikā dažas svarīgas pārmaiņas. Pats ievēlšanas akts bija jauns līdztiesīguma apliecinājums Baltijas valstīm

iepretim vecākām un lielākām valstīm. Šī ievēlēšana lielā mērā atbrīvoja Igauniju, Latviju un Lietuvu no tādiem titulējumiem kā liliputu vai pundurišu valstis, ko dažreiz mēlēja lietot Hitlera Vācijā un sevišķi Padomju Savienībā. Pēc Muntera ievēlēšanas Padomē dažs labs Ženēvas politiķis ar izbrīnu konstatēja, ka Latvija ir lielāka par Šveici, Dāniju, Beļģiju, Holandi, ko neviens par pundurišu valstīm nesauca. Bet Muntera līdzdalība pasaules politikā ar savu lie-tišķību ieguva jaunus draugus tieši baltiešu politikai un daudziem valsts vīriem lika dziļāk izprast Baltijas valstu lielo nozīmi Eiropas miera uzturēšanā, ko, cita starpā, apstiprināja Anglijas un Francijas kolektīvās drošības sarunas ar Padomju Savienību 1939. gadā. Beidzot Muntera ievēlēšana par Tautu Savienības pilnsapulces prezidentu 1938. g. bija izcils cieņas parādījums Baltijas valstīm un viņu politikai.

Ka trīsdesmito gadu beigu cēlienā, sabrūkot Versaļas politiskajai sistēmai, ne Latvijas sēdeklis T.S. Padomē, ne Baltijas antante, ne Latvijas un Igaunijas savienība nevarēja glābt Baltijas valstis, to saprot un sapratis katrs atbildīgs politiķis. Latvijas ievēlēšana Tautu Savienības Padomē bija viens no ceļiem, kā Baltijas valstu starptautisko pozīciju stiprināt un tām draudošās briesmas atvairīt tanis ietvaros, cik tas T. S. bija pa spēkam. Tamdēļ Latvijas ievēlēšana Tautu Savienības Padomē vienmēr vērtējama pozitīvi, un atzinība par to nākas pirmā kārtā J. Feldmanim.

Otrs, pēc manām domām, svarīgs notikums latviešu politikā darbā, kur J. Feldmanim pieder galvenais nopelns, ir Komitejas Latvijas brīvībai nodibināšana ASV. Tas ir vienīgais gadījums pēc Latvijas neatkarības sagraušanas, kur kādam mūsu diplomātam izdevies radīt organizāciju sistēmatisksai cīņai par Latvijas neatkarības atgūšanu. Ar šīs komitejas nodibināšanu Feldmanim bija izdevies rast ne tikai materiālu atbalstu augstsirdīgajā amerikāņu tautā komitejas eksistencei, bet tanī pat laikā paturēt iniciatīvu savās rokās komitejas locekļu kandidātu izvēlei. Tas mūsu taga-

dējos apstākļos ir ievērojams sasniegums diplomātiskā darbā.

Jau Vācijas posmā latviešu emigrantu politisko darbinieku starpā bija zināms, ka ASV nodibināta speciāla amerikāņu valsts vīru un zinātnieku privāta organizācija ar nosaukumu Komiteja Eiropas brīvībai. Par Komitejas priekšsēdi bija ievēlēts ģenerālis Eizenhovs (Dwight Eisenhower), Otrā pasaules kara uzvarētājs. Pie Komitejas Eiropas brīvībai nodibinātas, savukārt, nacionālas komitejas no apspiesto tautu politiskiem darbiniekiem cīņai par brīvību savām zemēm. Apspriežot šo informāciju 1949. gadā Eslingenā, Vācijā, Latvijas centrālā padome atzina, ka pie amerikāņu Komitejas Eiropas brīvībai dibināma arī latviešu komiteja. Motivētā rakstā par šo lēmumu informēja Komiteju Eiropas brīvībai Ņujorkā, un latviešu komitejā par locekļiem nominēja visus Latvijas C. P. locekļus Vācijā.

Ieradies ASV, es apmetos Springfildā, Ohio valstī, un paziņoju savu adresi sūtnim J. Feldmanim. Pēc dažām dienām saņēmu no sūtņa aicinājumu ierasties pie viņa Vašingtonā. Tas bija 1951. gada janvāra sākumā.

Pa ceļam uz Vašingtonu es iegriezos Ņujorkā, kur apmeklēju Komiteju Eiropas brīvībai un izrunājos ar informācijas virsnieci Hola (Hall) kundzi. No Hola kundzes paskaidrojumiem es redzēju, ka Latvijas C. P. Vācijā situāciju ir pārpratusi. Pēc H. kundzes vārdiem iznāca, ka Polijas, Rumānijas un citu apspiesto Viduseiropas tautu komitejas jau darbojas, bet Baltijas valstu komiteju dibināšana esot sarežģītāka. Baltijas valstīm Vašingtonā darbojoties neatkarības laika sūtniecības un Baltijas valstu varmācīgo ietilpināšanu Padomju Savienībā ASV neesot atzinušas. Tamdēļ Baltijas valstu komiteju dibināšana esot vēl pārrunu stadijā, un jau tājuma izlemšanu stipri ietekmēšot Baltijas valstu sūtņu nostāja.

Vašingtonā sūtni Feldmani es atradu optimistiskā noskaņā, spēka un enerģijas pilnu, iestīgušu darba pārsātinātā atmosfērā. J. Feldmans jau zināja Latvijas C. P. prasību par Latvijas komitejas nodibināšanu.

Sarunu sākumā sūtņis mani isumā informēja par jautājumiem, kas viņu pašreiz nodarbinot. Tie esot: Amerikas latviešu apvienības (ALA's) un man zināmās latviešu politiskās komitejas nodibināšana. Lai šos jautājumus pārrunātu, viņš esot lūdzis mani ierasties Vāšingtonā.

ALA's dibināšana esot jau izlemta lieta un tās realizēšana notikšot februāra mēnesī. Pretēji Vācijas Nacionālās padomes bažām par latviešu sadarbību ASV, viņam neesot ne mazāko šaubu par to, ka ALA's dibināšanas kongress noritēsot lielā vienprātībā un labas sadarbības gribā.

Grūtāks esot jautājums ar latviešu politisko komiteju. Ārlietu resors brīdinot, ka ar latviešu politiskās komitejas nodibināšanos viņam varot rasties grūtības diplomātiskā darbā. Viņš no tā nebaidoties, jo Komiteja Eiropas brīvībai piekritusi latviešu komitejas locekļus izvēlēties vienīgi no sūtņa proponētiem kandidātiem. Komitejas locekļiem tomēr jābūt pilnīgi patstāvīgiem. Viņiem gan sava darbība jāaskāņo ar sūtņi, bet nekādā gadījumā latviešu komitejas locekļi nedrīkstot pārvērsties par sūtniecības sekretāriātu. Viņš tādām uzskatam pilnīgi pievienojoties un tādēļ no sarežģījumiem darbā nebaidoties. Par tādām saspīlētām attiecībām, kādas pastāvējušas starp politiķiem un bēgļu Centrālkomiteju Vācijā, šeit nevarot būt ne runa. Šeit tādi jautājumi kā nodarbošanās vai nenodarbošanās ar politiku nevarot nemaz pacelties. Te visi nodarbojoties ar politiku. Tāpat jautājums par to, ka neatkarīgās Latvijas satversme ir spēkā, šīs zemes valdībai esot skaidrs. Valsts prezidents A. Kviesis uz ministru prezidenta pieprasījumu 1934. gadā piekritis Saeimas atļaišanai un valdības vadību uzdevis K. Ulmanim, kas uzņēmies izstrādāt jaunu satversmes projektu. Pats valsts prezidents palicis amatā arī uz priekšu un netraucēti pildījis visus satversmes uzliktos pienākumus un netraucēti izlietojis tiesības, ko tam piešķirusi satversme. Tādos apstākļos par Latvijas satversmes spēkā neesamību varot runāt tikai komunisti. Te nekādu domstarpību nevarot būt.

Šobrīd Savienotajās Valstīs svarīgs esot cits jautājums, kas varot radīt sarežģījumus. Tas esot abu jaundibināmo organizāciju savstarpējās attiecības, teica Feldmans. Bēgļiem līdzekļu esot maz, attālumi Amerikā lieli, ceļi dārgi. Tādēļ labi, ja bēgļu delegāti varēšot sabraukt uz ALA's kongresu reizi gadā. Bet tekoša informācija iecerotajiem būšot ļoti vajadzīga. Viņš, Feldmans, domājot, ka politiskās komitejas locekļiem jānākot ALA'i talkā. Vismaz sākmā politiskajiem darbiniekiem, kuŗi saņemšot nelielu materiālu atbalstu no Komitejas Eiropas brīvībai, jānoturot iecerotāju centros informācijas sapulces un jāpalīdzot tautiešiem ar padomiem, kā iekārtoties jaunajā dzīvē. Lai tas varētu notikt, abu organizāciju darbā jāvaldot labai saskaņai un lietišķai sadarbībai. To prasot arī amerikāņi. Šinī jautājumā viņš gribot dzirdēt manas domas.

Man nebija iebildumu pret sūtņa ieskatiem. Jau Nacionālās padomes sēdēs Vācijā parlamentārieši - un tanī skaitā arī es - bija izteikušies pret visā pasaulē izklistošo latviešu šablonisku organizēšanu no viena centra. Tādēļ es ASV iecerotajai latviešu organizēšanai atsevišķā Amerikas Latviešu Apvienībā varēju tikai pievienoties. Tāpat es nešaubījos, ka Amerikā par ALA's delegātiem ievēlēs neatkarīgas un sabiedrībā pazīstamas personas, un sadarbība abu J. Feldmaņa projektēto organizāciju starpā likās reāli ļoti labi iespējama. Bet lai pilnīgi defīnīti varētu izteikties par to, bija jāzin, kā latviešu politisko komiteju domāts sastādīt.

Uz to sūtnis sniedza paskaidrojumu, ka esot domāts baltiešu komitejas sastādīt pēc šo valstu iedzīvotāju daudzuma: latviešiem 7, igauņiem 6, lietuviešiem 8 locekļi. J. Feldmans ar to neesot apmierināts, jo Latvijas dzīve esot komplicētāka kā Lietuvas dzīve. Lielo ostu, lielākas rūpniecības kā arī lielāku kulturālo un ticību dažādību dēļ latviešiem esot nepieciešams lielāks komitejas locekļu skaits. Bet faktiski, līdz turpmākajam, esot tomēr jāsamierinās tikai ar septiņu locekļu lielu komiteju.

Viņš kā sūtnis vēlētos komitejā noteikti redzēt divi personas: Alfredu Bērziņu kā pēdējās valdības ministru un Evaldu Freivaldu kā veiklu žurnālistu, atzītu jaunās paaudzes pārstāvi un labu sakarnieku abu dibināmo organizāciju starpā. Par pārējiem locekļiem varot runāt. Saprotams, tiem jāatrodoties ASV, esot jābūt Latvijas pilsoņiem un redzamiem neatkarības laika politiskiem darbiniekiem. Nevarot būt domstarpību, ka komitejā jānākot A. Bļodniekam un A. Klīvem. Par pārējiem trim kandidātiem viņam vēl neesot noteikta ieskata. Par tiem viņš ar mani gribot runāt.

Es tūlīt minēju bīskapu J. Rancanu un V. Bastjāni. Feldmans smaidīdams atbildēja, ka viņš tādu priekšlikumu no manis esot gaidījis, jo Latvijas C. P. iesniegumā abas šīs personas esot minētas. Viņam personīgi neesot iebildumu ne pret vienu no tām, bet šeit svarīgi esot daži apstākļi, ar kuriem drīzumā es pats iepazīšoties personīgi. Amerikāņiem neesot iebildumu, ka katras apspiestās nācijas piederīgie organizējas kā paši to vēlas un ved cīņu par savas zemes atbrīvošanu pēc pašu ieskatiem, protams, ASV likumu robežās. Latviešiem tāda organizācija būšot dibināmā ALA.

Neatkarīgi no šīm pašu tautu organizācijām Komiteja Eiropas brīvībai kā amerikāņu pilsoņu brīva organizācija arī cīnoties pret Austrumeiropas despotismu un prasot brīvību un pašnoteikšanos Vidus- un Austrumeiropas apspiestajām tautām. Lai šai darbā izsargātos no sarežģījumiem un pārpratumiem, amerikāņu Komiteja Eiropas brīvībai pieaicinot kā padomdevējus praktiskā darbā šo tautu neatkarības laika politiskos darbiniekus. No šādām personām sastādītas komitejas vai padomes esot noteikti darba organi, kuŗos nekādas valsts reprezentatīvas funkcijas, vai partejiski - politiski strīdi neietilpstot un nedrīkstot izpausties. Tādām lietām amerikāņu pilsoņi neziedošot nevienu centu. Tamdēļ padomju un komiteju locekļiem jābūt tādiem, kas grib un spēj sastrādāt neatkarīgi no saviem agrāk ieņemtiem amatiem un neatkarīgi no partiju piederības.

Kā tad nu būšot ar Rancanu, kuŗš esot pieņēmis sev titulu

„Acting President“? ALA's ietvaros, ja Amerikas latvieši to vēlētos un ASV valdība tam nepretotos, Rancans varētu tā reprezentēties, bet Komiteja Eiropas brīvībai vēloties tikai darba darītājus. Pēc ilgākām pārrunām atradām arī šeit izeju. Pie kandidātu saraksta, ko Feldmans iesniedzis Komitejai Eiropas brīvībai jau 1950. gadā, viņš iesniegšot jaunu sarakstu bez Rancana vārda un pats rūpēšoties, lai Komiteja Eiropas brīvībai pieprasa arī Rancana vārdu, tad viņš no atbildības par to „acting“ būšot brīvs un priekšlikumu par Rancana kandidatūru labprāt iesniegšot. Tā arī notika.

Stāvoklis ar Bastjāņa kandidatūru, pēc sūtņa domām, bija daudz grūtāks, jo Bastjānis 1951. gada janvarī, kad latviešu politiskās komitejas dibināšana notika, neatradās nemaz Amerikā. Kandidātūru ar Eiropas adresi nepieņēmot. Atstāt vakantu vienu komitejas locekļa vietu sūtnis nebija ar mieru - Komiteja Eiropas brīvībai varot šo vietu nosvītrot pavisam. Vienojāmies aizvietot to vietu ar kādu pagaidu locekli, kamēr Bastjānis ieradīsies Amerikā. J. Feldmans par tādu locekli ieteica doc. B. Āberu. Arī es tam pievienojos.

Runājot par septīto komitejas locekli, sūtnis izteica domas, ka tam vajadzētu nākt no diplomātiskām aprindām, kas pazīstams ar starptautiskas satiksmes procedūru, pārvalda valodas, var pārtulkot mūsu rakstus angļu valodā un izpildīt komitejā sekretāra pienākumus. Par tādu Feldmans ieteica V. Māsenu. Māsens kādu laiku Eslingenā bija strādājis pie Latvijas C. P., nebija man gluži svešs, tad es arī šai kandidatūrai nepretojos. Nobeidzot sarunas, sūtnis taisīja slēdzienu: Tā ka latviešu komitejai esot jāstrādā saskaņoti bez partijpolītiskiem strīdiem, tad viņš ievāksšot ziņas no visiem minētiem un varbūt vēl citiem kandidātiem, vai viņi tādu sadarbību pieņem un ir ar mieru tai sekot.

Sekoja pārrunas par visiem citiem toreizējiem politiskiem jautājumiem. Šķīroties sūtnis izteica cerību, ka pēc pusgada latviešu politiskā komisija varēs sākt darboties.

Es atgriezos Springfildā un sāku strādāt Sv. Antiocha kolledžā par mācības spēku krievu valodā. Februāra mēnesī no-

dibinājās Amerikas Latviešu Apvienība vislabākā saskaņā, kā to J. Feldmans bija paredzējis. Jūnija mēnesī saņēmu no sūtņa uzaicinājumu ierasties Ņujorkā un sākt darboties latviešu politiskajā komitejā pie Komitejas Eiropas brīvībai.

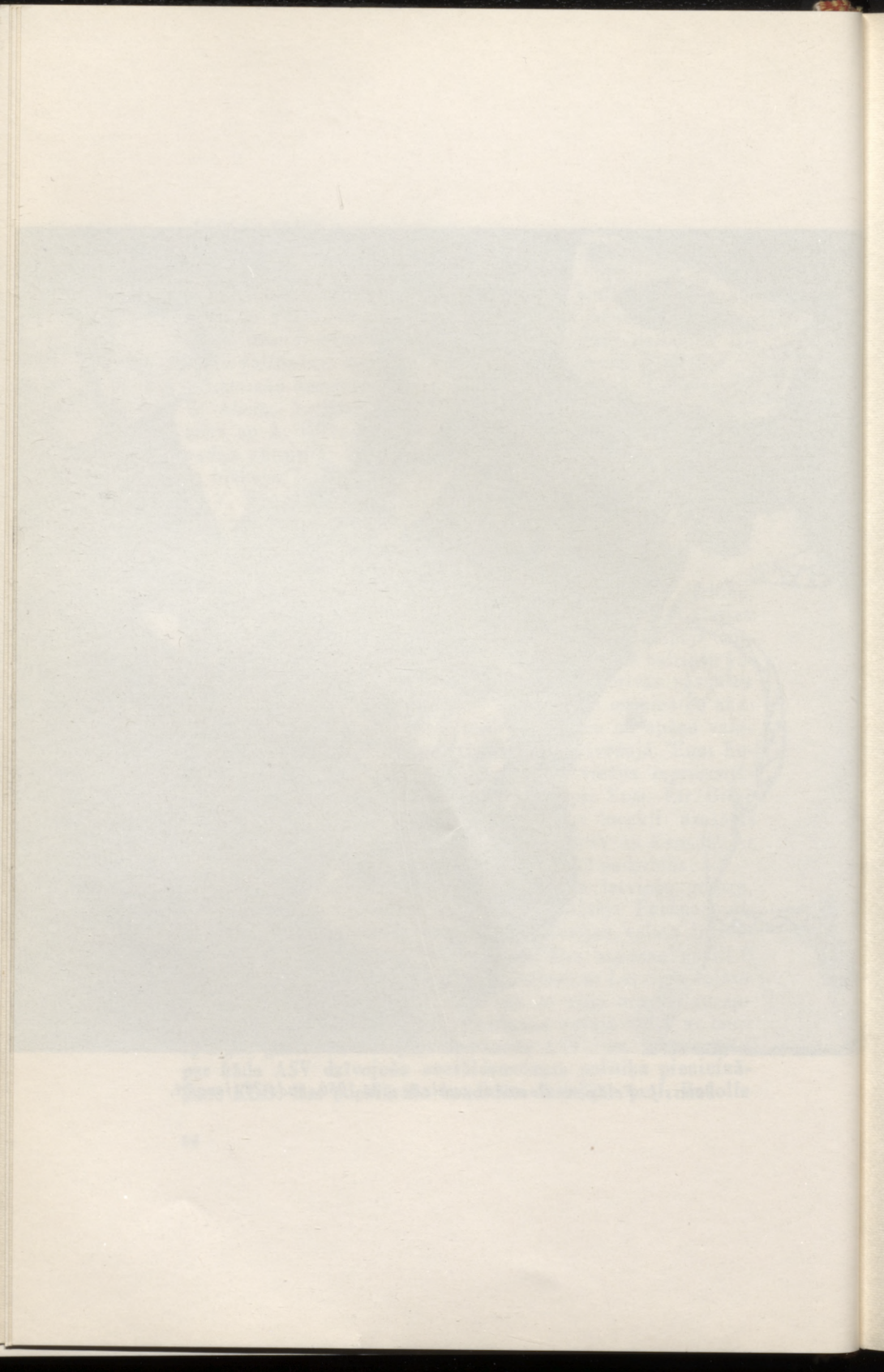
Latviešu komiteja uzsāka darbu šādā sastāvā: J. Rancans, B. Ābers, A. Bērziņš, A. Bļodnieks, E. Freivalds, V. Māsens un A. Klīve. Pirmo sēdi, piedaloties visiem locekļiem, vadīja sūtnis J. Feldmans. Par komitejas priekšsēdi ievēlēja bīskapu J. Rancanu, par kasieri A. Bērziņu, par sekretāru V. Māsenu. Visas vēlēšanas notika vienprātīgi. Pēc Komitejas Eiropas Brīvībai parauga Latvijas komiteja nolēma oficiāli saukties: Komiteja Latvijas Brīvībai. Līdzīgi to darīja pārējās baltiešu komitejas.

Kom. Latv. Brīvībai nekavējoties uzsāka aktīvu darbību. Latviešu informācijai sāka izdot politisku žurnālu: „Latvijas Brīvībai“. Starptautiski - politiskai orientācijai kalpoja žurnāls „The Baltic Review“, ko izdeva visas trīs baltiešu komitejas kopīgi. Pēdējo izsūta regulāri visas brīvās pasaules parlamentiem, valdībām, lielajām bibliotēkām un zinātņu akadēmijām. Tāds pats žurnāls iznāk arī franču un spāņu valodās. KLB nekavējoties iesaistījās jau pastāvošajā „East European Conference“ organizācijā, kur latviešus reprezentēja J. Feldmans. KLB uzsāka darbu arī pie Kom. Eir. Brīvībai pastāvošajā Studiju Centrā. Komitejas locekļi uzstājās ar runām visos lielākos latviešu centros ASV un Kanadā. Ar Amer. Latv. Apvienību nodibinājās vislabākā sadarbība.

Pēc KLB nodibināšanās dažas Eiropas latviešu grupas, nepārzinādamas apstākļus, nedibināti kritizēja Feldmaņa rīcību par KLB personālo sastāvu un Latvijas valsts līdzekļu tērēšanu komitejas locekļu algām. Kas attiecas uz KLB locekļu atalgojumu, tam nav nekāda sakara ar Latvijas valsts līdzekļiem. Kad bīskaps J. Rancans no viņa neatkarīgu apstākļu dēļ izstājās no KLB, Feldmans nebija vairs ar mieru ilgāk gaidīt uz Bastjāņa ierašanos ASV un interesējās par kāda ASV dzīvojoša sociāldemokrātu politiķa pieaicināšanu KLB. Par populārāko kandidātu izrādījās prof. Rudolfs

Sūtnis J. Feldmans Bostonas tautiešu vidū 1950. gada 28. janvārī.

Drillis, Vācijas latviešu soc. dem. organizācijas priekšsēža V. Bastjāņa vietnieks. Bez kādām grūtībām Drillis tika ievēlēts par KLB locekli. Perfekti pārvaldīdams angļu valodu, viņš KLB bija ļoti noderīgs darbinieks. Kad soc. dem. savstarpīgu domstarpību dēļ Drillis bija spiests no KLB izstāties, J. Feldmans sociāldemokratu iekšējos strīdos nevēlējās jaukties, un piekrita viena gados jaunāka locekļa Onufrija Rancana ievēlēšanai KLB.

Vērodams KLB un ALA's darbību, J. Feldmans jutās apmierināts, ka viņam bija izdevies ienest saskaņu un politisku aktivitāti Amerikas latviešu ciņā par neatkarības atgūšanu latviešu tautai.

Noslēdzot šīs rindiņas, es gribu vēlreiz uzsvērt J. Feldmaņa lielo iniciatīvu politiski diplomātiskā darbā, izturību un neatlaidību sprauto mērķu sasniegšanā un nesalaužamo ticību mūsu tautas brīvai nākotnei.

Jūlijam Feldmanim aizejot mūžībā, latviešu tauta zaudēja vienu no saviem simpatiskākajiem dēliem un lielākajiem patriotiem, bet mūsu trimdinieki enerģisku un nenogurstošu cīnītāju par Latvijas brīvības atgūšanu.

SECRET

1. The first part of the report deals with the...
2. The second part...
3. The third part...
4. The fourth part...
5. The fifth part...
6. The sixth part...
7. The seventh part...
8. The eighth part...
9. The ninth part...
10. The tenth part...

Oļģerts Grosvalds

JŪLIJS FELDMANS MANĀS ATMIŅAS

Motto: *Semper idem.*

Kad 1921. gada novembrī pirmais Latvijas sūtnis iesniedza savas pilnvaras Francijas republikas prezidentam Millerānam (Millerand), viņu pavadīja divi līdzstrādnieki: padomnieks Pēteris Sēja un sekretārs Jūlijs Feldmans. Prezidents un sūtnis apmainījās ar runām; tad prezidents teica katram dažus laipnus vārdus un pēc tam Elizejas pils karietēs, draguņu eskadrona pavadīti, mūsu diplomāti atgriezās Latvijas sūtniecībā.

Trīs gadus (1921 - 1923) Jūlijs Feldmans Parīzē bija mans līdzgaitnieks. Ar uzslavu jāatzīst viņa darba spējas, enerģija un prasme piemēroties jaunajai videi. Uz ārieni dažkārt straujš, bet ar īsti labu sirdi. Viņš cītīgi papildinājās franču valodā, studēja franču likumus un blakus konsulārajam darbam meklēja un arī atrada sakarus Parīzes sabiedrībā. Dažādo vēstniecību un sūtniecību darbinieki toreiz vēl reti satikās privāti ārpus oficiālām svinībām un pieņemšanām. Uz dažu sekretāru ierosinājumu nodibinājās komiteja, kas veicināja sabiedriskos sakarus jauno diplomātu starpā; tur aktīvi piedalījās arī Feldmans. Parīzē viņš apprecējās ar Marianni Robēnu (Robin), kuŗa viņam stāvējusi klāt kā uzticīga dzīves un darba biedre. Kad es jau biju pārgājis uz citu darba lauku, viņai piekrita goda un gandarījuma pilns uzdevums

kristīt Latvijas kara flotes zemūdeni „Spīdola“ un minu traleri „Viesturs“.

No 1930. līdz 1947. gadam Jūlijs Feldmans bija Latvijas delegāts Tautu Savienībā Ženēvā. Drīz viņš kļuva par mūsu labāko speciālistu šinī jautājumā. Baltijas valstis, kas precīzi pildīja savus pienākumus, ratificējot noslēgtos līgumus, aktīvi piedaloties pilnsapulcēs un komisijās un kārtīgi maksājot dalības naudu, ātri ieguva respektējamu stāvokli pārējo valstu starpā. Ka tas tā bija, tur Feldmanam lieli nopelni. Mūsu delegācijas un sūtniecības baltais nams, ieturēts klasiskā stilā, skaista dārza vidū, atradās „Miera avenijā“, iepretim Tautu Savienības pilij. Šinī namā Jūlijs Feldmans ar kundzi saimniekojuši ilgus gadus, aizstāvot Latvijas intereses ar nenogurstošu enerģiju. Starp tā laika ievērojamiem notikumiem jāmin ģeneralsekretāra Sera Erika Drummonda (Sir Eric Drummond) apciemojums Baltijas valstis un Latvijas ievēlēšana Tautu Savienības Padomē. Mūsu baltais nams kļuva par vienu no tiem centriem Ženēvā, kur satikās Tautu Savienības delegāti, kuŗu vidū bija daudzi ievērojami valstsvīri. Arī ar Ženēvas šveiciešu aprindām bija nodibināti labi sakari. Ar savu viesmīlību un gādību Feldmana kundze bija liels atbalsts savam vīram.

Par Tautu Savienību man ir vislabākās atmiņas, un nelaiķis Feldmans, man šķiet, būs bijis tādās pašās domās. Ja šo organizāciju salīdzina ar dažām mūsdienu iestādēm, kam drīzāk trokšpains bazāru raksturs, tad mūsu atmiņās bez šaubām dodam priekšrocību Tautu Savienībai. Delegātu politiskā kvalifikācija, runu un rezolūciju līmenis - viss tas bija pārāks par dažiem mūsdienu mītiņiem, kuŗos runātājs pat sit ar kurpi pa galdu ... Ja daži grib pārņemt Tautu Savienībai bezdarbību vai nevarību, tad nedrīkst aizmirst dažus ievērojamus panākumus: Korfu salas konflikta atrisināšanu, Sāras (Saar) apgabala plēbiscītu, Padomju Savienības nosodīšanu par uzbrukumu Somijai un šīs uzbrucējas valsts izslēgšanu no Tautu Savienības u.t.t.

Pēc 1941. gada Feldmans tomēr vēl palika diplomātiskā

kvalitatē kā Latvijas delegāts Tautu Savienībā un šis tiesības viņš paturēja līdz 1946. gadam, kad šī cienijamā iestāde likvidējās. Šis „juridiskais cietoksnis“, ja tā var teikt, mūsu kopējam darbam nāca ļoti par labu.

Kaŗam sākoties, mūsu sūtniecību sakari ar centru bija jau stipri apgrūtināti. Kad vācieši 1940. gada jūnijā ienāca Parīzē un krievi okupēja Latviju, šie sakari gandrīz pilnīgi pārtrūka. Atrados toreiz, kā viss diplomātiskais korpuss Višī (Vichy) pilsētā. Pie mums valdīja pilnīga neziņa par notikumiem dzimtenē; ziņas bija trūcīgas un bieži nepareizas. Kad telegrafiski lūdzu informāciju no Ārlietu ministrijas Rīgā, man vienmēr atbildēja: „Klausaities mūsu radio pulksten vienos naktī!“ Kas tad nu varēja klausīties raidījumu naktī, dzīvojot viesnīcā? Bez tam šie ministrijas raidījumi jau bija sastādīti pēc okupācijas varas diktātiem. Franču prese bija nodarbināta ar savām problēmām un par notikumiem Baltijas valstīs toreiz nerakstīja. Ar Ženēvu pastāvīgi apmainījās vēstulēm un telegrammām. Dzīvojot neitrālā valstī, Feldmaņam bija labākas iespējas orientēties.

Vēl jūlija sākumā mums nebija nekādas skaidribas par stāvokli Latvijā. Ko domāt, ko darīt? Likās, ka prezidenta K. Ulmaņa palikšana amatā tomēr vēl garantē notikumu legālo norisi. Gribējās vēl cerēt. Bet tad atnāca, kā labi atceros, liktenīgā telegramma no Feldmaņa: „Atmetiet visas illūzijas. Krievi anneksēs Latviju.“ Tas nu bija skaidrs. Drūmajai patiesībai bija jāskatās acīs.

Kad uz krievu pieprasījumu franču autoritātes 1940. gada augustā nodeva Krievijas vētniecībai mūsu sūtniecības namu Parīzē, par spīti maniem rakstveida un mutvārdu protestiem, tad mūsu baltais nams Ženēvā vēl palika Latvijai līdz 1947. gadam kā viņas tiesiskās patstāvības cietoksnis. Kaŗa laikā tur notika vairākas Latvijas sūtņu apspriedes un tur koncentrējās pretestības kustība, cik tālu tas bija iespējams Eiropā. Atrdoties neitrālā zemē, Feldmans varēja sarakstīties ar kollēģām Eiropā un Amerikā, un šo izdevību viņš plaši izmantoja, apmainoties ar informāciju,

ievietojot rakstus Šveices presē un kollēģiāli sadarbojoties ar Igaunijas, Lietuvas un Somijas pārstāvjiem. Sanākot kopā brīvā zemē, kara laikā, mums bija pārlicība, ka līdz ar Sabiedroto uzvaru tiks izlīdzinātas visas netaisnības un kalpinātās tautas atgūs neatkarību. Diemžēl tas nenotika, un netaisnība turpinājās. Tādiem apstākļiem bija jāpiemēro taktika un cīņa bija jāturpina politiskā un diplomātiskā laukā.

1946. gada pavasarī Feldmans organizēja plašu latviešu diplomātu un parlamentāriešu sapulci Ženēvas sūtniecībā; tā bija pirmā sanāksme pēc kara, kur mēs varējām sastapties arī ar nacionālās valdības pilnvaroto, sūtni Londonā K. Zariņu. Sanāksme plaši pārrunāja stāvokli un pilnīgā vienprātībā pieņēma rezolūcijas, kurās bija nozīmētas latviešu trimdas politiskās vadlīnijas.

1947. gadā likvidējās Tautu Savienība. Sūtniecības skaitais nams, Latvijas valsts īpašums, bija jānodod bez atbildības Šveices iestādēm, kas to savukārt izīrēja Padomju Krievijas vēstniecībai. Jācer, ka pienāks reiz laiks, kad nelūgtos viesus uzaicinās atstāt sūtniecības namu.

Jūlijs Feldmans pārgāja uz plašāku darba lauku Savienotajās Valstīs. ASV valdība nav atzinusi Latvijas varmācīgo iekļaušanu Padomju Krievijā, un baltiešu diplomātiem tur formāli ir tas pats stāvoklis kā pirms kara. Šis iespējas Feldmans apzinīgi izmantojis līdz pat viņa pāragrajai nāvei.

Lai mums būtu daudz tādu ideālistu un nenogurstošu censoņu kā Jūlijs Feldmans! Tad jo ātrāk Latvijai uzausīs brīvības rīts.

Roberts Liepiņš

MANAS ATMIŅAS PAR JŪLIJU FELDMANI

Pirmā saskarē ar Feldmani nonācu kādu laiku pēc 1905. g. revolūcijas, kad viņš pēc Kuldīgas skolotāju semināra beigšanas kā jauns skolotājs ieradās Tukumā, visrevolūcionārākajā pilsētā tā laika cara imperijā.

Sacelšanos tur 1905. g. decembrī ievadīja mācības iestāžu audzēkņu streiks, kuŗa pamatā bija protests pret valdības reakcionāro politiku izglītības laukā un prasība pēc stāvokļa uzlabošanas skolās. Iniciātore bija pilsētas skola. Kad skolas vadība atteicās iesniegumu ievērot, audzēkņi mācības pārtrauca un devās demonstrācijā uz ielas. Pa ceļam pievienojās tirdzniecības skola un sieviešu ģimnāzija, nelūkojoties uz direktrienes enerģisko pretošanos. Gājiens noslēdzās ar publisku mītiņu pilsētas parkā, kur uzstājās arī runātāji no revolūcionārās komitejas, kas sākumā darbojās pagrīdē un revolūcionāro kustību vadīja visā apriņķī, un tās pašas dienas vakarā sākās apšaudīšanās ar pilsētā novietotajiem dragūniem, kas nākamajās dienās pieņēma atklātas kaujas raksturu. Tā turpinājās vairākas dienas un beidzās ar garnizona iznīcināšanu. Revolūcionāru pusē zaudējumi bija vēl lielāki, un ievainoto starpā bija arī vēlākais ministru prezidents Adolfs Bļodnieks.

Nākdams no tautas, F. ar to bija saistīts tūkstoš saitēm. Viņš netaisnību no cara valdības puses smagi izjuta un bija

gatavs par savas tautas tiesībām cīnīties. Ja F. sacelšanās laikā būtu atradies Tukumā, droši vien būtu notikumos ierauts un, iespējams, cietis.

F. tā laika noskaņojumu raksturo tas, ka, uzsākot studijas Maskavas universitātē, viņš iestājas liberālajā latviešu studentu organizācijā „Austrums“, kurā vēlāk Latvijas valstij deva vairākus ievērojamus darbiniekus ar pirmo valsts prezidentu Jāni Čaksti priekšgalā.

Man vēl šodien tēlojas acu priekšā skats, kad F. kopā ar kādu savu kollēgu pastaigājas pa Tukuma galveno ielu, pie kam pēdējais parasti nēsāja līdz vijoli. Abi bija jauni un izskatīgi, un ne vienai vien ģimnazistei sirds straujāk pukstēja abus satiekot.

Es Tukumu drīz vien atstāju un F. pazaudēju no redzes aploka.

Liktenis mūs no jauna saveda kopā tikai pēc Pirmā pasaules kara, kad 1919. g., katrs nākdams no savas puses, stājāmies Ārlietu ministrijas rīcībā.

F. centrā nepalika ilgi. Noteikumi par diplomātiski - konsulāro dienestu paredz periodisku darbinieku apmaiņu, lai tie, kas atrodas ārzemēs, neatsvešinātos no dzimtenes, un centrā nodarbinātie, savukārt, gūtu darbam nepieciešamo pieredzi ārzemēs.

Postenis Ženēvā sevišķi nozīmīgs kļuva Otrā pasaules kara laikā, it īpaši pēc Padomju Savienības iebrukuma Latvijā 1940. g. 17. jūnijā. Stokholma un Ženēva bija mūsu logi, caur kuriem notika sazināšanās un sakaru uzturēšana ar pēdējās valdības ārkārtējo pilnvarnieku sūtni Kārli Zariņu un viņa vietnieku Dr. Alfredu Bilmani. Apkārtceļā pievadīto informāciju sūtīti izmantoja saviem iesniegumiem, un Dr. Bilmanis, cita starpā, to iestrādājis publikācijās „Latvia under Russian Occupation“, „Latvia under German Occupation 1941-1943“ un citos izdevumos, bet Feldmans savā biļetenā, ko izdeva kara laikā.

Šī sazināšanās tolaik bija saistīta ar lielu risku, kā to liecina gadījums ar bij. sabiedrisko lietu mi-

*Baltijas valstu ārlietu ministru konference Rīgā no 9. - 11.
jūlijam 1923. g.*

... un
... un
... un

Faisant suite à la lettre du 12 mars 1945, nous avons l'honneur de vous adresser ci-joint, en vertu de la loi du 17 mars 1945, relative à l'indemnité de défrayement des frais de déplacement, le montant de l'indemnité due à votre service pour les déplacements effectués pendant la période du 1er janvier 1945 au 31 décembre 1945. Ce montant s'élève à la somme de 125.000 francs.

Il est à noter que ce montant est susceptible de modification en fonction de la situation des services au 31 décembre 1945.

Latvijas sūtniecībā Parīzē 1923. gadā. Pie galda no kreisās uz labo sēž sūtnis Dr. O. Grosvalds ar kundzi un sūtniecības padomnieks P. Sēja. Stāv sūtniecības sekretārs-Jūlijs Feldmans un Marianne Robin (vēlāk - Marianne Feldmans).

1875
1876
1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

nistru A. Bērziņu, kuŗam, lieliniekiem Latvijā ienākot, izdevās izklūt uz Zviedriju. 1941. g. martā viņš no turienes bija braucis uz Ženēvu, lai uzņemtu kontaktu ar F. un pārējiem sūtņiem un sabiedriskiem darbiniekiem, kas atradās Šveicē. Braucot cauri Vācijai, Gestapo viņu arestēja un ieslodzīja koncentrācijas nometnē.

Pēc kādas vēstules Feldmanim, kuŗas saturs bija domāts Amerikai un ko vācu cenzūra bija aizturējusi, arī man pienāca brīdinājums, ka par atkārtotu mēģinājumu apiet noteikumu (Amerika tanī laikā jau atradās karā ar Vāciju) mani nodot kara tiesai, lai gan minētajā gadījumā biju aprakstījis lielinieku briesmu darbus Baigajā gadā. Trešās valsts plānos neietilpa Baltijas valstu neatkarības atjaunošana, un tādēļ sazināšanās ar mūsu pārstāvjiem brīvajā pasaulē jau bija pārkāpums toreizējās varas acīs. Pēc tam bija jābūt vēl piesardzīgākam.

Arī pēc Vācijas kapitulācijas, kad satiksme ar ārpusauli bija pārtraukta, vienīgā sazināšanās iespēja ar Londonu un Vašingtonu gāja caur F. rokām. Tā nebija rēgulāra. Kustēšanās no vienas okupācijas zonas uz citu, sevišķi Vācijas dienvidos, bija saistīta ar atļaujām un tādēļ, tiklīdz man radās iespēja nokļūt uz franču zonu Austrijā, devos turp, lai personīgi tiktos ar F. un sasāpējušās lietas pārrunātu. Arī viņam bija izdevies no frančiem dabūt atļauju no Šveices iebraukt Austrijā. Tikāties 3. oktobrī Lustenavā, mazā pilsētiņā Austrijā pie Šveices robežas. Bez mums abiem tur piedalījās vēl A. Klīve, V. Bastjānis, G. Kempels un pilnvarotais Austrijas bēgļu lietās P. Priedītis, kuŗi kā bēgļi bija nonākuši šīnī Austrijas daļā. Priedītis, kuŗu labi pazīstu no Kauņas, kur viņš manā laikā darbojās par LETAS pārstāvi, pildīja maz patīkamos, bet mums ļoti svarīgos sakarnieka pienākumus starp Latvijas Sarkano Krustu, sūtni J. Feldmani un ģenerālkonsulu J. Kļaviņu-Ellanski Bernē.

Šķīroties visi bijām vienis prātis, ka paveikts svētīgs darbs un ka lietas labā turpmāk vajadzētu biežāk tikties. Vienojāmies nākamo apspriedi noturēt Ženēvā, tiklīdz Feldma-

nim izdosies sagādāt mums Šveices iebraukšanas vizas. To piešķiršana iebraucējiem no Vācijas pirmajā laikā pēc Otrā pasaules kara bija stipri apgrūtināta.

Kad vizu jautājums bija nokārtots, 1946. g. 4. janvāri ar A. Klivi, V. Bastjāni un P. Priedīti caur Bregencu Austrijā, kur tolaik atradās mums tuvākais Šveices konsulāts, devāmies uz Ženēvu. Bez nama tēva sarunās vēl piedalījās sūtnis V. Šūmans, kuram, lielniekiem Igauniju okupējot, bija izdevies caur Somiju un Zviedriju izkļūt uz Šveici un tur rast patvērumu.

Apspriedes darba kārtība šoreiz bija ļoti plaša, un tanī, cita starpā, figurēja tādi jautājumi kā savstarpēja informācija par stāvokli, kas no Šveices bija labāk pāredzams nekā no okupētās Vācijas, iesniegumi mums draudzīgām lielvalstīm, apgaismojot apstākļus okupētajā Latvijā, paredzamā Tautu Savienības likvidācija un mūsu līdzdalības kapitālu liktenis, sadarbība Baltijas valstu starpā, karavīru atbrīvošana no gūsta un palīdzības noorganizēšana tiem, kas bija izslēgti no UNRRA's aprūpes, pasu apgādāšana no gūsta atlaista-jiem u. c. Apspriede turpinājās no 5. - 9. janvārim.

Nākošo reizi paplašinātā sastāvā pulcējāmies Ženēvā tā paša gada 11. maijā. Bez iepriekš minētajiem konferencē šoreiz piedalījās ārkārtējais pilnvarnieks K. Zariņš, bīskaps J. Rancāns, sūtni Dr. O. Grosvalds un Dr. Edg. Krieviņš, un tā turpinājās 3 dienas. Pārrunājām ārpolitiskas problēmas un organizācijas jautājumus. Galvenā vērība arī šoreiz bija veltīta karavīru un bēgļu stāvoklim un vajadzībām.

Visu minēto sanāksmju ierosinātājs, organizētājs un dvēsele bija Feldmans.

Dzimtenē smokošās tautas, bēgļu un gūstā nokļuvušo bij. karavīru likteņi netaisnīgi bija sirdslieta, un to labā viņš darīja visu, kas vien bija viņa spēkos, lai nelaimīgo ciešanas atvieglotu, un tādēļ šīs problēmas mūsu apspriedēs tad arī ieņēma centrālo vietu. Viņš atradās pastāvīgā kontaktā ar tām ārzemju organizācijām, kas varēja kaut ko darīt mūsu labā, un jau janvāra sanāksmes laikā bija noorganizējis apspriedi

ar Sarkanā Krusta Starptautiskās Komitejas prezidentu prof. Maksi Huberu un viņa tuvākajiem līdzstrādniekiem. Prezidents uzmanīgi uzklausa mūsu ziņojumu, apsolīdams savu atbalstu un palīdzību pie okupācijas varām.

Jau pēc manas vēstules saņemšanas par bēgļu stāvokli Vācijā, ko izdevās nogādāt tūlī pēc Vācijas kapitulācijas 1945. g. maijā, F. nekavējoties bija griezies pie franču ģenerāļa Kodševra (Codechèvre), kas pārzināja franču gūstekņu lietas Vācijā, un no viņa panācis 100.000 palīdzības saiņu piešķiršanu latviešu bēgļu vajadzībām. Ja UNRRA, kam Sarkanā Krusta Starptautiskā Komiteja tos bija nodevusi sadalei, bija atkāpusies no noteikumiem un daļu saiņu aizgādājusi citu tautu bēgļiem, tad par pielaistajām nepareizībām nevar vainot F., kā to dažas personas savā laikā mēģināja darīt.

F. piederēja to cilvēku grupai, kas nerikojas impulsīvi pēc ārējiem iespaidiem, bet tos absorbē un tikai pēc vispusīgas pārliedzināšanās rikojas tā, kā ieskata par pareizu, nebaidīdamies no atbildības.

Feldmaņa dzīves biedre Marianne, būdama pēc tautības francūziete, pretēji tam, ko tagad dažkārt vērojam jauktās laulībās trimdā, iemācījās latviešu valodu un vīram sekmīgi asistēja tā daudzpusīgajos pienākumos. Arī es esmu vairākkārt baudījis viņu viesmīlību savos braucienos uz Ženēvu.

Feldmanim bija arī savs „hobijs“. Tā bija astronomija, un kad debesis nebija mākoņu aizsegtas, viņu stundām ilgi varēja redzēt uz sūtniecības nama balkona ar speciālu tālskati vērojot zvaigžņu ceļus debesu tālēs, it kā vadoties no iekšējās nojautas, ka arī viņa dvēselei drīzumā būs jādodas turp.

Kopējā darbā un rūpēs mācījāmieš viens otru tuvāk pazīti, un gadu desmitiem ilgā draudzība turpinātos vēl šodien, ja Augstais Likteņu Lēmējs nebūtu viņu 1953. g. priekšlaicīgi aicinājis pie sevis.

Ar Feldmaņa nāvi esmu zaudējis mīlu draugu, bet Latvija - karstu patriotu, piedzīvojušu un nopelniem bagātu diplomātu.

THE HISTORY OF THE
CITY OF BOSTON

FROM THE FIRST SETTLEMENT
TO THE PRESENT TIME

BY
NATHANIEL BENTLEY

VOLUME I

FROM THE FIRST SETTLEMENT
TO THE YEAR 1630

BOSTON: PUBLISHED BY
J. B. ALLEN, 100 NASSAU ST. N. Y. C.

1856

Jānis Tepfers.

JŪLIJU FELDMANI ATCEROTIES

*A*r Jūliju Feldmani iepazīnāties drīz pēc manas iestāšanās mūsu Ārlietu ministrijas dienestā 1919. g. decembrī. Viņš toreiz bija jau nobriedis jauneklis ar nobeigtu augstskolas izglītību un zināmu pieredzi sabiedriskā un politiskā darbā.

Latvijas neatkarības pirmajā laikā mums nebija neviena savam uzdevumam sagatavota diplomātiska darbinieka, un visiem, kas 1919. g. iestājās mūsu ārlietu dienestā, bija nekavējoties jāstājas praktiskā darbā, bez kādas šim amatam nepieciešamas speciālas izglītības vai pieredzes.

Jau toreiz parādījās jaunā Feldmaņa dzīvais, kustīgais raksturs, viņa interese par visu, kas saistījās ar mūsu valsts sabiedriskajiem un politiskajiem jautājumiem, viņa ātrā uztveres spēja un asā intelliģence.

Nebija tādēļ arī jābrīnās, ka Z. Meierovics jau no paša sākuma uztic viņam ļoti atbildīgus pienākumus, iecelot J. Feldmani par Krievijas nodaļas vadītāju, bet vēlāk par juriskonsultu. Līdztekus šim amatam viņš drīz vien saņem vēl svarīgākus uzdevumus: viņu iecel par mūsu robežu komisijas vadītāju robežu novilkšanai ar Igauniju un Lietuvu.

Tas bija ļoti atbildīgs uzdevums, kam J. Feldmans ziedoja visu savu enerģiju. Kā lejaskurzemniekam viņam it sevišķi tuvu pie sirds bija pieaudzis jautājums par mūsu robe-

žas novilkšanu ar Lietuvu, un labi atceros, kā viņš ar lielu neatlaidību un noteiktību uzstājās pret lietuviešu pārmērīgajām prasībām Palangas, Možaiķu un citos apgabalos.

Vienošanos sarunu ceļā par robežu jautājumiem ne ar Igauniju, ne arī ar Lietuvu tomēr neizdevās panākt, un tie kā vienā, tā otrā gadījumā bija jānodod šķīrētīesu izlemšanai. Šo tiesu lēmumi, kā tas jau zināms, nedeva Latvijai to, ko J. Feldmans bija cerējis, un kā Valkas pilsētas lielākā daļa, tā arī Palanga un Mažaiķi palika ārpus mūsu robežām.

Kad šis darbs bija pabeigts, J. Feldmans pievērsās atkal saviem tiešajiem diplomātiskajiem uzdevumiem. Vēlēdams laikam vēl tuvāk iepazīties ar visām šī darba finesēm, viņš 1921. g. dodas uz jaunāko laiku diplomātijas mākslas klasisko pilsētu - Parizi, uz kuņieni viņu pārceļ par mūsu sūtniecības sekretāru.

Francijas galvas pilsētā J. Feldmans sabija mazliet vairāk kā divus gadus un tanī laikā paspēja ne tikvien pamatīgi iepazīties ar praktisko sūtniecības darbu un apgūt krietnas franču valodas zināšanas, bet atrada tur arī sev dzīves biedri.

Starplaikā Latvijas starptautiskais stāvoklis bija nostiprinājies. Noslēgtajiem miera līgumiem ar Padomju Krieviju un Vāciju un robežu jautājuma nokārtošanai sekoja mūsu valsts tiesiskā atzišana no pārējo valstu puses, un beidzot visam vainagu uzlika Latvijas uzņemšana Tautu Savienībā 1921. g. septembrī.

Līdzdalība šajā jaunajā starptautiskajā organizācijā uzlika Latvijai jaunus pienākumus, kas savukārt stipri pavairoja darbu attiecīgajā mūsu Ārlietu ministrijas departamentā. Tas noveda pie jaunas nodaļas ierīkošanas, kuŗai bija vajadzīgs piemērots vadītājs. Un ārlietu ministra Z. Meierovica acis atkal vērsās uz J. Feldmani, kuŗa enerģiju un lielās darba spējas viņš labi pazina. Pēc tālāka diplomātiska stāža iegūšanas Parīzē J. Feldmans Meierovicam likās būt vispiemērotākais kandidāts šim postenim, un 1923. g. viņš no jauna pārceļas uz Rīgu, lai stātos jaunajā amatā.

Savā izvēlē Z. Meierovics nebija maldijies, jo J. Feldmans

isā laikā tik vispusīgi un pamatīgi iepazinās ar visu, kam sakars ar Tautu Savienības darbu un mūsu attiecībām ar to, ka pēc kāda laika bija viens no mūsu pirmajiem lietpratējiem šajā nozarē. Izņemot isāku pārtraukumu, visa viņa turpmākā, karjēra mūsu ārlietu dienestā tad arī visciešāk saistās ar Tautu Savienības darbu Žcnēvā, kur viņš vēlāk arī pavada lielu daļu no sava mūža - gandrīz 20 gadus.

Pēc atgriešanās Rīgā 1923. g. man iznāca tuvāk iepazīties ar J. Feldmani, ne tikvien kopējā darbā Ārlietu ministrijā, bet arī ārpus tā satiekoties gan viņa, gan mūsu mājās. J. Feldmans bija manam brālim Verneram bijis studiju biedrs Maskavā, un tā kā es toreiz dzīvoju ar brāli kopā, tad mūsu pazišanās drīz vien izvērtās tuvā draudzībā, kas pastāvēja līdz J. Feldmaņa mūža galama. Ar M. Feldmaņa kundzi biju jau iepazinies Parīzē, kad viņa vēl nebija precējusies. Pārnākot ar vīru uz Rīgu, šarmantā jaunā kundze drīz vien atrodās mūsu kopējās satiksmes viduspunktā, ap kuru grupējās toreizējais draugu pulks.

Vēl tagad ar prieku atceros tos daudzos jautros un bezbēdīgos brīžus, kurus pavadījām Feldmaņu pāra mājās Kr. Barona ielā, dziļi apbrīnojot turklāt jaunās nama mātes spēju, ne tikvien ātrā laikā tekoši iemācīties mūsu valodu, bet arī pilnīgi iedzīvoties un sarast ar mūsu dzīves apstākļiem.

Satiksme ar J. Feldmani tomēr nenozīmēja vienīgi patikamu un jautru laika pavadīšanu. Vispusīgi un dzīvi interesējoties par visu, kas saistījās ar toreizējā laikmeta starptautiski-politiskiem un sabiedriskiem notikumiem un jautājumiem, J. Feldmans allaž uzsāka sarunas par kādu no šiem tematiem un bija ļoti apmierināts, ja par to iesākās dzīvas diskusijas. Viņš ļoti mīlēja šādas diskusijas un, kā darbā, tā arī dzīvē, vienmēr bija pilns jaunu ideju un ierosinājumu, kā atrisināt dažādas radušās problēmas mūsu diplomātiskajā darbā, vai arī kā uzlabot vai papildināt mūsu jaunā resora iekārtu. Šī viņa lielā aktivitāte un enerģija mums jaunākajiem darba biedriem dažreiz pat izlikās mazliet pārmērīga, jo ārpus darba labprāt gribējām būt brīvi no visa, kas saistījās ar dienesta

uzdevumiem. Tomēr tas nemazināja mūsu cieņu pret J. Feldmani kā ļoti spējīgu un vispusīgām zināšanām apveltītu diplomātu un mīlu kolēģu.

Viņa lielā darbošanās dziņa gan laikam arī bija par iemeslu tam ka savas karjēras pirmajos gados nekur ilgāku laiku nevarēja iedzīvoties un bieži mainīja posteņus.

Arī tagad viņš sabija Rīgā tikai pāris gadus, un jau 1925. g. no jauna devās uz ārzemēm, šoreiz par mūsu pastāvīgā delegāta Tautu Savienībā vietas izpildītāju Ženēvā. Tieši toreiz nāca pirmais nopietnais pārbaudījums mūsu līdzdalībā šajā starptautiskajā organizācijā, proti, dažu vācu deputātu iesniegtā sūdzība T.S. Padomei pret Latviju par zaudējumiem, kas ar mūsu agrāro reformu bija nodarīti vācu muižniekiem.

Šī nopietnā sūdzība bija katrā ziņā jānoraida, un kas gan būtu bijis vairāk piemērots palīgs mūsu pastāvīgajam delegātam K. Ducmanim, ja ne J. Feldmans, kas T.S. darbā bija viens no mūsu labākajiem ekspertiem. Strādājot kopīgiem spēkiem, sūdzības noraidīšanu arī panāca.

Bet nepagāja ilgs laiks, un J. Feldmanim uzticēja jaunus pienākumus - 1925. g. augustā viņu ieceļ par sūtniecības padomnieku Parīzē, un kad šī paša gada beigās sūtnis M. Valters savu posteni atstāj, J. Feldmans vada sūtniecību kā lietvedis līdz 1928. g., kad viņš no jauna pārnāk uz Rīgu par Rietumu nodaļas vadītāju Ārlietu ministrijā. Šī visai svarīgā un atbildīgā posteņa uzticēšana J. Feldmanim nozīmēja, ka viņš nu bija ieguvis tik nopietnu un vispusīgu stāžu mūsu diplomātiskajā dienestā, ka varēja nostāties vienā no mūsu ārlietu resora galvenajām pozīcijām.

Tomēr atkal tas nav uz ilgu laiku. 1930. g. atbrīvojās mūsu pastāvīgā delegāta vieta Tautu Savienībā Ženēvā, un J. Feldmans nu ir neapšaubāmi labākais kandidāts uz šo vietu. Valdība viņu arī ieceļ šajā svarīgajā amatā, un viņš dodas no jauna uz Ženēvu, šoreiz lai paliktu tur gandrīz vai 20 gadus.

Ženēvā, kas toreiz atradās pasaules politikas degpunktā, J. Feldmans jutās savā istajā elementā. Delegāta uzdevumi,

Sūtņu konference Rīgā, 1935. gadā.

kam 1932. g. pievienojās arī mūsu sūtņa pienākumi pie Šveices federālās valdības, bija kā radīti J. Feldmaņa dzīvajai kustīgajai un enerģijas pilnajai personībai. T.S. darba dažādie un daudzpusīgie uzdevumi un problēmas, biežā iespēja satikties un apgrozīties pasaules ievērojamo valstsvīru un diplomātu sabiedrībā, bija apstākļi, kas pilnīgi atbilda J. Feldmaņa rakstura īpašībām, un viņš Ženēvas laikā arī vispilnīgāk varēja attīstīt savas darba un iniciatīvas spējas, un tur pavadītie gadi jāuzskata par auglīgākajiem un, tīri personīgi, varbūt arī laimīgākajiem viņa mūžā.

Šajos gados J. Feldmans darīja visu, kas viņa spēkos, lai celtu Latvijas vārdu un prestižu šajā starptautiskajā forumā, un nav šaubu, ka tas lielā mērā bija arī viņa nopelns, ja Latviju 1936. g. ievēlēja T.S. Padomē. Viņš pielika arī daudz pūļu, lai populārizētu un vairotu interesi par T.S. Latvijā, un šim nolūkam pat sarakstīja attiecīgu brošūru. Kamēr viņš pildīja mūsu pārstāvja pienākumus, J. Feldmans piedalījies visās tajos gados noturētajās kārtējās un ārkārtējās asamblejās, 1932. g. lielajā atbrūošanās konferencē un daudzajās starptautiskajās darba konferencēs.

Mūsu personīgie sakari ar J. Feldmaņa pārcelšanos uz Šveici gan tika uz laiku pārtraukti, jo varējām tikties vienīgi tad, kad viņš ieradās Latvijā, lai tur pavadītu atvaļinājumu. Tomēr arī šajos īsajos brīžos radās jauns saskares punkts mūsu kopējām interesēm, proti - astronomija un zvaigžņu lūkošana.

Biju aizrāvis ar šiem jautājumiem jau skolas gados, bet kad man nejauši Rīgā izdevās iegūt nelielu teleskopu un par to stāstīju atvaļinājumā atbraukušajam J. Feldmanim, viņš man par lielu pārsteigumu izrādīja par to tik dedzīgu interesi, ka nolēmām jau tajā pašā vakarā šo instrumentu kopīgi izmēģināt un, tumsai iestājoties, devāmies Ārlietu ministrijas dārzā, kur to uzstādījām un meklējām saskatīt kādu planētu, vai zvaigznāju. Lai gan Feldmanim bija jau krietni labas zināšanas un pieredze novērošanas teknikā, mūsu eksperiments beidzās diezgan bēdīgi, t.i. gaidītos rezultātus ne-

deva. Mans „teleskops“ izrādījās pārāk nespēcīgs, lai atklātu mums izplatījuma noslēpumus.

Tas tomēr netraucēja mūsu tālāko interesi par astronomijas jautājumiem, un vēlākā sarakstē no J. Feldmaņa dzirdēju, ka viņš iegādājies krietni spēcīgāku refraktoru, ar ko no sūtniecības terases Ženēvā vakaros novērojis ne vienu vien debesu spīdekli. Par to viņu stipri apskaudu, jo mani „sasniegumi“ netika tālāk par neizdevušos Rīgas eksperimentu.

Drīz arī man pienāca laiks Latviju atstāt, lai dotos uz Helsinkiem uzņemties tur mūsu sūtniecības vadību, un līdz ar to lielā mērā pārtrūka arī mūsu sarakste ar J. Feldmani.

Tā atjaunojās tikai tad, kad pasaulē atkal valdīja kaŗš un mūsu tēvzeme pēc varmācīgās okupācijas bija zaudējusi savu patstāvību.

Pēc sūtniecības slēgšanas 1940. gadā devos ar ģimeni uz Stokholmu, kur neitrālā zemē drīzāk cerēju atrast kādu eksistences iespēju un darīt kaut ko mūsu nelaimīgās tēvzemes un tautas labā.

Pēc mūsu zemes pretlikumīgās pievienošanas Padomju Krievijas imperijai, mēs, brīvajā pasaulē palikušie latviešu diplomāti, sākām uzņemt ciešākus sakarus viens ar otru, lai noskaidrotu iespēju un veidu, kā mūsu valdības ārkārtējo pilnvaru nesēja K. Zariņa vadībā vislabāk uzsākt cīņu par mūsu zemes un tautas atbrīvošanu.

Viens no pirmajiem, kas man tajā laikā rakstīja, vaicājot pēc ziņām no Latvijas, bija J. Feldmans, kam jau bija padomā kāda biļetena izdošana, lai sniegtu informāciju kollēgām brīvajā pasaulē par notikumiem un apstākļiem okupētajā tēvzemē.

Sarakstīšanās kaŗa apstākļu dēļ ar Angliju un aizjūras zemēm bija stipri apgrūtināta, bet tā bija vieglāk iespējama starp abām vēl neitralajām zemēm - Šveici un Zviedriju. Ja pirmajā bija vieglāk veikt informācijas darbu, tad Stokholmā atkal bija lielāka iespēja noklausīties radio ziņas no Rīgas un saņemt arī tiešu informāciju no turienes, vismaz tik ilgi, kamēr vēl starp Rīgu un Stokholmu pastāvēja tieša satiksme.

No šī brīža mūsu sarakste strauji atdzīvojās, un J. Feldmans mani neatlaidīgi mudināja klausīties radio ziņas no Latvijas un sniegt viņam visu iespējamo informāciju, kas mums Stokholmā bija pieietama. Nosūtītās ziņas viņš izredīgēja un ievietoja savā biļetenā, ko tad izsūtīja visiem kollēgām. Tie bija par to dziļi pateicīgi, jo tānī laikā J. Feldmaņa izdevums bija vienīgais informācijas avots par notikumiem Latvijā.

Šajā ziņā J. Feldmaņa uzsāktais darbs bija ārkārtīgi svarīgs un nozīmīgs mūsu diplomātu darbībai un radīja arī zināmu kopības sajūtu izolētajā stāvoklī, kādā kara laikā atrādāmies.

Ciesā sadarbībā ar mūsu sūtni K. Zariņu Lodonā J. Feldmans arī visos kara gados darīja iespējamo, lai informētu Šveices presi un sabiedrību par mūsu zemi un tautu, kas cieta agresoru nežēlīgos spaidus un terroru. Pie viņa Ženēvā, cik atceros, arī notika pirmā mūsu diplomātu apspriede 1941. g. decembrī, kurā piedalījās sūtni V. Šūmanis, Dr. O. Grosvalds un L. Ēķis, kā arī bij. sabiedrisko lietu ministrs A. Bērziņš.

Tā mūsu pārstāvības nams Ženēvā izvērtās par zināmu pretestības kustības centru Eiropas kontinentā, jo satiksme ar Londonu un Vašingtonu, kā jau teksts, bija stipri apgrūtināta.

Turpināju, cik vien iespējams, sūtīt J. Feldmanim ziņas, it sevišķi tad, kad nāca zināmas lielās deportācijas 1941. g. 14. jūnijā un sākās vācu un krievu karš, kas deva zināmas cerības par mūsu valsts neatkarības atjaunošanu.

Kad, kara darbībai paplašinoties, pasta satiksme caur Vācijas palika grūtāka, ar J. Feldmaņa gādību izlietoju vienas mums draudzīgās zemes sūtniecību, lai drošā veidā nosūtītu savāktās ziņas, bet viņš tādā pašā ceļā izsūtīja savu biļetenu. Kad Hitlera karaspēks izdzina Padomju okupantus no mūsu zemes, J. Feldmans, kā daudzi no mums, cerēja, ka kara iznākumā izdosies atgūt mūsu valsts patstāvību. Tomēr drīz vien noskaidrojās, ka Hitlers par to nedomāja, un tad arī nekas cits neatlika, kā turpināt uzsākto darbību. J. Feldmaņa biļeteni iznāca visus kara gadus, un to kopējais skaits sa-

sniedza apm. 100 numurus. Ar pateicību man jāpiemin tas materiālais atbalsts, ko saņēmu no J. Feldmaņa pirmajos trimdas gados, lai varētu turpināt uzsākto informācijas darbu.

Pēc tam, kad mūsu zemi otrreiz okupēja Padomju karaspēks un kašs izbeidzās 1945. g. ar Hitlera armijas sabrukumu, sazināšanās ar J. Feldmani atkal uz laiku pārtrūka. Ziņu sniegšana chaotiskajos apstākļos bija praktiski neiespējama, un J. Feldmanim vajadzēja sava biļetena izdošanu pārtraukt.

Tā vietā radās citas steidzamas problēmas - palīdzības sniegšana mūsu bēgļiem, kas pēc Vācijas kapitulācijas pirmajos gados tur atrādās ļoti grūtos apstākļos.

Kā parasts, J. Feldmans šajā darbā metās ar pilnu krūti un neatlaidīgu enerģiju, organizējot palīdzības sniegšanu ar Sarkanā Krusta starptautiskās komitejas un vēlāk arī IRO organizācijas starpniecību. Nav manās spējās pilnībā novērtēt šo viņa darbu, bet droši vien nebūs mazums to tautiešu un kaŗa gūstekņu, kas ar pateicību atcerēsies J. Feldmaņa veikto darbu, sniedzot viņiem palīdzīgu roku un kaut cik atvieglot viņu smago stāvokli.

Tā pagāja pirmie drūmie pēckarā gadi. Nenogurstoši un neatlaidīgi J. Feldmans turpināja rūpēties par mūsu zemes atbrīvošanu un izbēgušo tautiešu novietošanu brīvajās rietumu zemēs.

Šajā ziņā viņš bija neatvietojams palīgs mūsu valdības ārkārtējo pilnvaru nesējam sūtnim K. Zariņam, ar kuru viņš cieši sastrādāja.

Kad 1948. g. negaidot mūžībā aiziet mūsu sūtnis Vašingtonā Dr. A. Bilmanis, nav tādēļ pārsteigums, ka ārkārtējo pilnvaru nesējs par viņa pēcteci izvēlēja J. Feldmani. Aicinājums doties uz šo mūsu lietai tik svarīgo posteni bija J. Feldmaņa izcilo diplomāta spēju, zināšanu un enerģijas visai pelnīts novērtējums.

Uzņēmies jaunus pienākumus, J. Feldmans, kā vienmēr, izlieto visus savus spēkus un spējas, lai darītu iespējamo mūsu tēvzemes un tautas labā.

Diemžēl, ļauna slimība negaidīti pievārēja viņa citkārt tik neizsīkstošos spēkus, un pāragrā nāve 1953. g. izrauj viņu no iemiļotā un mums visiem tik nepieciešamā darba.

Dziļā cieņā un pateicībā pieminam karsto patriotu un nenogurstošo tautas darbinieku, kas nerima cīņā par tautas brīvību un viņas laimīgāku nākotni.

THE HISTORY OF THE

The history of the

The history of the

The history of the

The history of the

The history of the

The history of the

Roberts Kampus

JŪLIJA FELDMAŅA PIEMIŅAI

Mana pirmā iepazīšanās ar Jūliju Feldmani notika 1926. gada rudenī Parīzē, kad es biju tur ieradies lai iestātos Sorbonnas universitātē. Feldmans toreiz bija mūsu sūtniecības padomnieks Parīzē un, sakarā ar sūtņu maiņu, ilgāku laiku arī sūtniecības vadītājs.

Nākošā mūsu satikšanās bija Rīgā pāris gadu vēlāk. Starplaikā es biju iestājies Ārlietu ministrijas dienestā un tani laikā izpildīju ministra personīgā sekretāra pienākumus, bet Feldmans no Parīzes pārnāca uz Ārlietu ministriju par Rietumu nodaļas vadītāju. Mūsu pienākumi darbā mūs bieži sveda kopā, un mūsu starpā ātri nodibinājās labas kollēģiālas attiecības.

Rīgā Feldmans tomēr ilgi nepalika, jo viņa vēlēšanās bija strādāt ārzemēs. Kad 1930. gadā atbrīvojās Latvijas delegāta postenis pie Tautu Savienības, par tā vadītāju iecēla Jūliju Feldmani. Pēc kāda laiku viņu iecēla arī par Latvijas sūtni Šveicē, bet viņa uzturēšanās vieta palika vienmēr Ženēva. Man bija izdevība viņu tur satikt, kad 1931. gada janvārī pavadīju toreizējo ministru prezidentu un ārlietu ministru Hugo Celmiņu uz Tautu Savienības sesiju. Tautu S-ba toreiz vēl bija savos ziedu laikos, lai gan minētā sesija ne ar ko sevišķu neizcēlās. Mums tomēr bija izdevība vērot tā laika pasaules lielākās politiskās slavenības. Že-

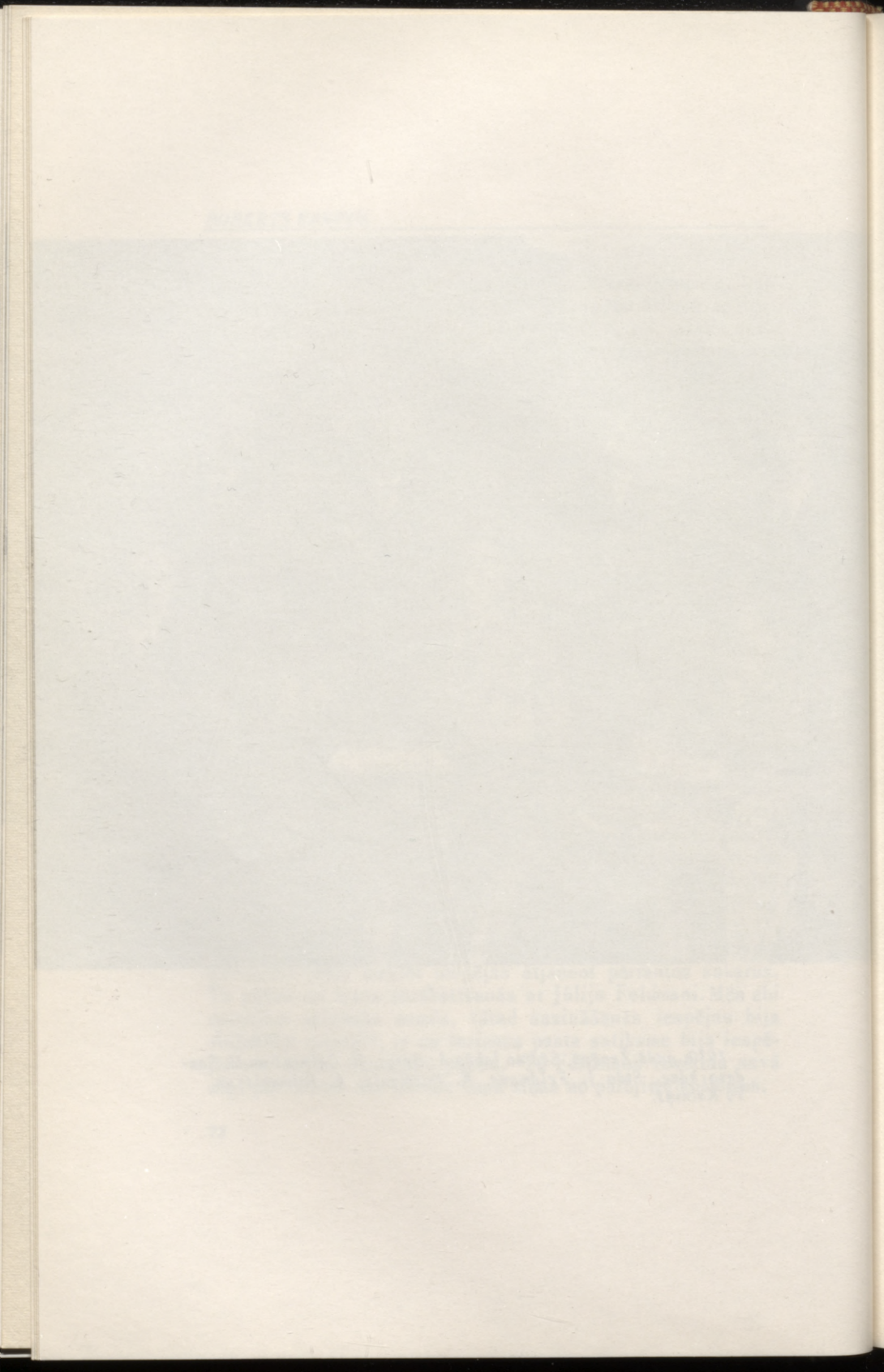
nēva toreiz bija viens no pasaules politikas centriem, kur uz Tautu S-bas pilnsapulcēm parasti saradās ārlietu ministri no visas pasaules. Pašu politiku tomēr vairāk taisīja aizkulisēs nekā oficiālajās sēdēs. Šai specifiskajā Ženēvas un Tautu S-bas atmosfērā Feldmans jau bija samērā labi iedzīvojušies, kaut arī bija uzturējies tur tikai īsu laiku. Pasauli toreiz vēl nenospieda neviena no tām smagajām problēmām, ar ko tik bagāti bija turpmākie gadi. Komūnisma draudi nebija sevišķi akūti, bet Vācijā nacionālsociālisms vēl nebija nācis pie varas. Eiropa jutās vēl samērā laimīga.

Drīz pēc tam arī mani pārcēla dienestā ārzemēs, un ar Feldmani mēs ilgus gadus netikām redzējušies. Mēs atkal uzņēmām kontaktu - gan korespondences ceļā - kad Latvija atradās jau ienaidnieka varā. Feldmans joprojām pildīja savus pienākumus Ženēvā, bet es strādāju mūsu sūtniecībā Stokholmā. Krievu armija bija okupējuši Latviju, un uz Maskavas pavēli nodibināta jauna valdība. Mūsu pārstāvību darbiniekiem šis laiks bija sevišķi smags. Dažas valstis uzskatīja notikušo pārmaiņu Latvijā it kā legālu un spieda nodot pārstāvības padomju pārstāvjiem. No Rīgas atkārtoti pienāca telegrammas, kas prasīja to pašu. Trūka arī autentisku ziņu par patiesajiem apstākļiem Latvijā. No mūsu Ārlietu ministrijas pirms varas pārņemšanas mums nebija piesūtītas nekādas instrukcijas, ne arī dotas kādas vispārējas vadlīnijas, kā rīkoties izšķirīgā gadījumā. Arī sazināšanās pašu pārstāvību starpā bija pārtrūkusi, tā ka par kādu saskaņotu rīcību nevarēja būt runa. Katram bija jāizšķiras pašam un jārikojas pēc savas labākās apziņas. Kara vētra bija gājusi pāri arī mūsu zemei.

Apstākļiem mazliet noskaidrojoties, atlikušie pārstāvību darbinieki sāka meklēt iespējas atjaunot pārrautos sakarus. Tā sākās arī mana sarakstīšanās ar Jūliju Feldmani. Mēs abi dzīvojām neitrālās zemēs, tātad sazināšanās iespējas bija vislabākā stāvoklī, jo no turienes pasta satiksme bija iespējama ar abām kaņotājām pusēm. Tā Feldmans izvērtās savā ziņā par centru, kur sanāca kopā ziņas no pārējiem kollēgām.

1930. gadā Žeņevā. Sēd no labās A. Bergs, H. Celmiņš un M. Sandersa kdzē. Stāv J. Feldmans, K. Ducmanis, A. Bīlmanis un V. Kalniņš.

Pēc Baltijas valstu okupācijas Ženēvā patvērumu atrada arī bijušais sūtnis Igaunijā Vilis Šūmanis. Pa reizei Ženēvā ieradās arī sūtnis Francijā Olgerts Grosvalds, kurš tobrīd uzturējās Viši pilsētā. Tāpat pāris reizes tur ieradās mūsu pēdējās valdības ministrs Alfreds Bērziņš, kurš bija atradis pagaidu patvērumu Zviedrijā. Ženēva toreiz likās vispiemērotākā vieta, kur mēs varētu noorganizēt kādu centru un attīstīt kādu aktivitāti mūsu zemes labā. Par šo tematu tad arī notika dzīva domu apmaiņa mūsu savstarpējā korespondencē, un šai sakarā nupat minētās personas arī ieradās Ženēvā, lai personīgās pārrunās tuvāk noskaidrotu šos jautājumus. Drīz vien tomēr izrādījās, ka šis nodoms bija jāatmet, jo iekļūšana arī Šveicē bija stipri apgrūtināta, bet uz vietas tur atradās tikai divi piemēroti darbinieki, Feldmans un Šūmanis. Galvenais šķērslis tomēr bija tas, ka, pēc Feldmaņa domām, Šveices valdība nepieļautu nekādas latviešu organizācijas dibināšanu savā teritorijā, jo Šveice tanī laikā ļoti rēķinājās ar savu lielo kaimiņu ziemeļos. Dibināt kādu organizāciju bez Šveices valdības ziņas nebija nozīmes, jo nekādu atklātu politisku darbību tā nevarētu attīstīt. No visiem šiem nodomiem palika pāri iespēja ierīkot Ženēvā kautko līdzīgu ziņu birojam, ko pats Feldmans nosauca par „pasta kastīti“, kur sanāktu un no kurienes izietu ziņas par mūsu nacionālajiem jautājumiem. Mūsu iespējas bija ļoti niecīgas, jo pasaulē, kur lielie spēki cīnījās uz dzīvību un nāvi, mums nebija ne draugu ne sabiedroto.

Par vispārīgo Feldmaņa darbu tanī laikā varbūt izvērtās ziņu biļetens par Latviju. Ziņu par Latviju toreiz bija ļoti maz, bet prasība pēc tām liela. Feldmans tamdēļ uzņēmās sakopot visas pieejamās ziņa speciālā biļetenā, ko tad periodiski piesūtīja pārējiem kollēgām. Šīs ziņas bieži izlietoja arī ārzemju preses agentūras. Savāca tās galvenokārt viņš pats un es, jo mēs abi dzīvojām neitrālās valstīs, un mums bija vairāk iespēju vai nu vēstuļu ceļā, vai no viena otra ārzemju diplomāta kautko uzzināt par apstākļiem Latvijā. Vislabāk šai ziņā varbūt bija situēta Zviedrija, kā Latvijai

vistuvākā valsts, un tamdēļ Feldmans gandrīz vai katrā vēstulē man piekodināja: „Lūdzu sūtiet ziņas biļetenam.“

1941. gada agrā pavasarī sāka cirkulēt baumas par sagaidāmo vācu uzbrukumu Padomju Krievijai ar noteiktu termiņu 15. maijā. Tādas ziņas man nāca no diplomātiskā korpusa Maskavā un no viena rietumvalsts militārā pārstāvja Stokholmā, tādas ziņas bija arī Feldmanim no Berlīnes. F. gan piebilda, ka Šveicē neviens šim baumām neticot, tāpat kā tām neticēja zviedri. Vispārējais ieskaits bija, ka Vācija nekad neuzsāks jaunu fronti, iekams nav uzvarēta Anglija. Mums, turpretim, tāda varbūtība likās iespējama, varbūt tamdēļ, ka tā sakrita ar mūsu vēlēšanos. Tomēr 15. maijs mums sagādāja vilšanos, jo tanī datumā nekas nenotika. Bet līdz vācu uzbrukumam austrumos ilgi arī vairs nebija jāgaida. Mums pacēlās jautājums kādu stāju ieņemt jaunradītajā situācijā. Šai ziņā domas dalījās. Kara iznākums toreiz vēl nebija paredzams. Vācija atradās savas varas augstumos, un daudzi domāja, ka tā izies kā uzvarētāja no kara. Bet bija arī pretējās domas, kas gala iznākumā saredzēja sabiedroto uzvaru. Mums bija jābūt uzmanīgiem un jārēķinājas ar visādām varbūtībām. Feldmans savu viedokli šai jautājumā izteica tā (1941.g. 6. apr. vēstulē):

„Kas attiecas uz tā saucamo oreintāciju, tad vienīgā prātīgā ir orientēties uz Latviju, bet ne uz kādu lielvalstu grupu. Mēs par Latviju cinīsimies neatkarīgi no tā, vai uzvarēs ass valstis vai sabiedrotie. Kas uzvarēs, to neviens nevar noteikt, tādēļ velti būtu ap šo jautājumu šķēpus lauzt. Fakts tomēr paliek tas, ka, ja jau kāda valsts izdzis krievus no Latvijas, tad tā būs, bez šaubām, mūsu tuvākais kaimiņš. Ar to mums jārēķinās. Kas būs tālāk, to mēs atkal jau tagad nevaram noteikt. Tāpēc mums jāatmet ortodoksāla politika, kas mūs varētu saistīt jau tagad, kamēr notikumi vēl nav norisinājušies. Tāpēc mēs nedrīkstam būt tik neiecietīgi pret tiem no mūsu vidus, kas domā citādi

nekā mēs, tas ir - kas izšķiras no mums nevis pamatdomās, bet tikai taktikas jautājumos. Mūsu pirmais mērķis ir izdzīt no Latvijas krievus. Tad mūsu priekšā nostādīsies nākošais jautājums: kā mēs atjaunosim un nostiprināsim mūsu patstāvību. Nupat, rakstot šo vēstuli, dzirdu pa radio no Londonas komplimentus Staļinam, kas esot angļu potenciāls sabiedrotais. Tā! Nē, nekad mums nebūs ar Staļinu kopējs ceļš! Kas viņu apkaņo, ir mūsu draugs. Nebūsim pasaules lāpītāji, bet domāsim tikai par mūsu zemi un tautu. Tas ir mūsu pienākums. Neaizmirsīsīm to, ka mēs esam tik mazi un neinteresanti abām karjošām pusēm, ka katra no tām būtu gatava mūs pārdot pašam velnam, ja vien ar to tā varētu iegūt sev kādu labumu. Viss tas, ko es šeit saku, nav nekas jauns. To visu mēs ikkatrs zinām. Bet vienkāršās lietas ir taini tās, ko mēs allaž izlaižam no acīm, un tādēļ tās arī jāatkārto. Nupat atkal Londonas radio saka, ka tagadējā kara mērķis esot atbrīvot Franciju, Beļģiju, Holandi, Luksemburgu, Norvēģiju, Poliju, Grieķiju un Dienvidslāviju. Par Baltijas valstīm un Dāniju nekas netika teikts. Pēdējā laikam vienkārši aizmirsta, bet par Baltijas valstīm nerunā, lai ... nekaitinātu krievus. Un krievi ir un paliek mūsu lielākie ienaidnieki.

Tāds apmēram bija noskaņojums 1941. gada pavasarī. Visi gaidīja uz vācu uzbrukumu Krievijai: mēs - lai mūsu zemi atbrīvotu no krieviem, angļi - lai iegūtu sev jaunu sabiedroto. Kāda būs vācu politika Baltijā, nevienam, protams, nebija zināms, bet mums svarīgi bija vispirms atbrīvoties no krievu okupācijas. No dzimtenes mums bija ziņas, ka latvieši sakot, ka viņi ir gatavi iet kopā vienalga ar ko, lai tikai izdzītu krievus no Latvijas. Par šo pašu jautājumu Feldmans vēl raksta tā paša gada 19. jūnijā:

„Ja vācieši ieņem mūsu zemi, tad tas ir fakts

ar kādu mums jārēķinājas un ar ko arī mūsu zemē palikušie rēķināsies, pie tam neatkarīgi no tā, vai tas vienam otram latvietim ārzemēs patik vai nē un vai tas saskan vai ir pretrunā ar mūsu „ģenerālliniju“. Ja mēs varam kautko no mūsu patstāvības saglabāt pēc tam, kad pāri pasaulei būs gājusi liela kaŗa vētra, mēs jau varam būt laimīgi. Tas arī vēl nenozīmē, ka mums būs ņemta iespēja turpināt cīņu līdz mūsu idejas galīgai un pilnīgai uzvarai.“

Tanī laikā kollēgu starpā daudz tika diskutēts arī jautājums par to, vai mūsu valdība pareizi rīkojusies, ka nav protestējusi pret krievu uzbrukumu un eventuāli nav emigrējusi uz ārzemēm, lai tur organizētu un turpinātu cīņu. Feldmans bija pret šādu valdības kritiku un aicināja pārējos kollēgas atturēties no neauglīgas kritikas. Tāpat viņš aicināja nekriticēt dažu kollēgu rīcību, bet sastrādāt visi par labu mūsu kopējam mērķim. Savas domas šai jautājumā viņš izsaka vēstulē vienam kollēgam 1941. g. pavasarī:

„Jā, labāk būtu bijis, ja viņa (valdība) būtu rīkojusies citādi. Bet droši vien viņai būs bijuši kādi svarīgi motīvi, kuŗus mēs nezinām. Varbūt valdībai pietrūka dūšas, tāpat kā vienam otram mūsu sūtnim, kaut gan šie sūtni atradās ārzemēs un nebija krieviem sasniedzami. Bet katram sūtnim bija droši vien savi svarīgi motīvi, tāpēc netiesāsim tos, pirms mums šie motīvi nav zināmi. Lai nu kā, bet izšķiroša nozīme priekš mūsu valsts nākotnes šai mūsu valdības rīcībai nav. Tagadējais karš ieraus sevī visas valstis un norēķināšanās brīdī formālie un taktikas jautājumi lomu nespēlēs. Neieimidzināsim sevi domādami, ka esam atraduši mūsu nelaiemes cēloņus, ja mēs visu vainu uzkraujam valdībai. Tie ir sīkumi! Vai mūsu valdība rīkojusies pareizi vai nē, to varēs noteikt vēsture. Protams, mūsu lepnums ārkārtīgi cieš no

tā, ka mēs atdevām krieviem visu bez ciņas. Bet vai citas vecākas un lielākas valstis un tautas necieš tāpat kā mēs un varbūt vēl vairāk. Paturēsim savās sirdīs tikai vienu domu - Latvijas brīvību.“

Vācu ieiešana Latvijā mūsu tiesisko stāvokli neuzlaboja. No padomju republikas mūsu zeme bija pārvērtusies par vācu provinci. Bet mums bija atvieglājuma sajūta, ka mūsu tauta paglābta no necilvēcīgajām deportācijām. Arī pasta satiksme ar Latviju bija atvieglota un Latvija vairs nebija hermetiski noslēgta no rietumiem, kā tas bija padomju okupācijas laikā. Feldmans joprojām turpināja izdot savus ziņu biļetenus par Latviju, kas sevišķi svarīgi bija kollēgām rietumos.

Mūsu sadarbība ar Feldmani drīz pārtrūka, jo 1942. gadā es pārgāju uz sūtniecību Londonā. Sarakstīšanās ar Ženēvu no turienes bija apgrūtināta, un es arī vairs nevarēju palīdzēt viņam ar ziņām biļetenam. Es atrados rietumu koalīcijas pašā centrā, kur viss bija koncentrēts uz vienu mērķi - uzvaru pār ass valstīm. Te bija pavisam cita pasaule kā neitralajā Zviedrijā.

Feldmani man laimējās satikt tikai 1951. gadā, kad viņš no Vašingtonas bija ieradies Londonā uz latviešu dziesmu svētkiem. Mēs nebijām redzējušies kopš 1931. gada Tautu S-bas sesijas Ženēvā. Kaut divdesmit gadi bija pagājuši no tā laika, Feldmans ārēji bija maz mainījies. Varbūt drusku zaudējis no sava agrākā straujuma, rezervētāks savā valodā. Mēs dzīvi pārrunājām mūsu diplomātiskā tikla paplašināšanas iespējas un konkrēti pārstāvības dibināšanu Spānijā. Kā vienmēr, Feldmans ar reālpolitiķa skatu aplūkoja mūsu politiskās problēmas un diplomātijas uzdevumus. Mēs viegli atradām kopēju valodu.

Tā bija mana pēdējā tikšanās ar Jūliju Feldmani. Rakstot šīs rindiņas, man viņa interesantā personība atāust tik dzīvā atmiņā itkā daudzie gadi nemaz nebūtu bijuši starpā. Ar labpatiku un skumjām es atceros mūsu sadarbības nedau-

dzās epizodes, jo katrā lietā, kur viņš ķērās klāt, Feldmans ielika visu savu sirdsdedzi.

Vasilijs Kalniņš

J. FELDMANS ŽENĒVĀ 1930. GADĀ

Pastāvīgais delegāts Tautu Savienībā sūtnis K. Ducmans, kam šo rindiņu sacerētājs bija atašēts kopš 1928. gada, pārstāvēja Latviju arī Dienvidslāvijas ķēniņa valstī. Lai pakāpeniski koncentrētu Latvijas pārstāvību t. sauc. Mazajā antantē (Čehoslovākija, Dienvidslāvija, Rumanija) vienās rokās, 1930. g. sūtni K. Ducmani akreditēja arī Prāgā, atbrīvojot viņu no pastāvīgā delegāta amata Tautu Savienībā. Viņa vietā nāca sūtnis Jūlijs Feldmans. Viņš ieradās savā jaunajā darba vietā, mērijis tālo ceļu no Rīgas līdz Ženēvai savā automobili, zv. advokāta Antona pavadībā. Atvietojot savu jau aizceļojušo līdzšinējo šefu, sagaidīju abus kungus sūtniecībā, uzņemot ar vakariņām un novietojot sūtni un viņa viesi viņiem sagatavotās telpās. Feldmaņa kundze viņam sekoja vēlāk.

J. Feldmaņa kungu pazīnu no agrākiem laikiem: būdams Ārlietu ministrijas Rietumnodaļas vadītājs, viņš regulāri piedalījās Tautu Savienības pilnsapulcēs kā Latvijas delegācijas loceklis. Un tā kā Rietumnodaļai bija pakļauta arī Tautu Savienības nozare, kompetentāku pārstāvi Tautu Savienībai nevarēja iedomāties.

Kā Ducmanis tā arī Feldmans bija juristi, viens Pēterpils, otrs Maskavas ķeizarko universitāšu formācijas, ar ko, varbūt, izskaidrojamas dažas atšķirības viņu mentalitātē: kamēr Ducmanis savos domu gājienos lika dominēt tiesību filozofijas mācībām, kam sekot ne katrs iespēja, Feldmans cieši stāvēja uz pozitīvu starptautisku tiesību platformas, kāpēc domu apmaiņa ar viņu bija nekomplīcēta un vienmēr auglīga, kā diplomātiskā darbā, tā arī personīgās attieksmēs.

Tājā laikā mūsu Pastāvīgā delegācija jeb sūtniecība pie Tautu Savienības atradās Ženēvas dienvidnomalē, veciem laupu kokiem klātā nelīdzena augstienē, ko šķērsoja labirints lejup un augšup vedošu eju, kas, lai gan asfaltētās vai citādi nostiprinātas, tomēr šeit vairs nebija apzīmētas par ielām (rues), bet par ceļiem (chemins) un pat par taciņām (sentiers). Dažas no tām bija tik šauras un apēnotas, ka pat labā laikā starp koku kroņiem tikko varēja saskatīt saules gaismu. Vienā sevišķi drūmā dobumā atradās piemiņas plāksne Kalvina grēka izpirkšanai, kas šajā vietā licis dzīvu sadedzināt sātā spāņu ārstu un zinātnieku Servē (Michel Servet). Plāksnē iekalts, ka tā bijusi ne reformatora, bet viņa laikmeta kļūda. Virzoties uz dienvidiem, ceļš noveda stāvā krastā, ko apskalo no glečeriem cēlusies ārkārtīgi straujā Ronas pieteka Arva, kuņas putainie ūdeņi tik ledaini, ka tuvumā manāms gaisa temperatūras kritums, un kas, nedaudz tālāk ar sparū ievēloties zaļganajā Ronā, vēl ilgi ar to nesajaucas, veidojot upi upē. Šai pilsētas galējai malai dots romantiskais nosaukums Bout du monde, t.i. Pasauls gals.

Šajā vidē varētu justies kā lielā parkā, ja gar ceļiem nebūtu celti augsti mūri, aiz kuriem slēpjas Ženēvas patriciešu villas, arī pansijas un sanatorijas. Viss tas ar savu noslēgtību un nesaredzamību atgādina vairāk austrumniecisku nekā eiropisku vidi: žēnēvieši ir nepārspējami individuālisti un necieš, ka, kaut tikai gažām ejot, drusku ieskatās viņu privātajā sfairā.

Vienā no šīm privātajām villām, 16 Chemin des Clochettes, izņēmuma veidā ne aiz mūriem, bet vienīgi trelliņu iezogojū-

Šis ir mūsu Latvijas sūtniecības nams Ženevā. Tā ir mūsu kopīgā mājokļa vieta, kurā mēs visi kopā dzīvojam un strādājam. Šis nams ir mūsu kopīgā mājokļa vieta, kurā mēs visi kopā dzīvojam un strādājam. Šis nams ir mūsu kopīgā mājokļa vieta, kurā mēs visi kopā dzīvojam un strādājam.

Latvijas sūtniecības nams Ženevā. Šis nams ir mūsu kopīgā mājokļa vieta, kurā mēs visi kopā dzīvojam un strādājam. Šis nams ir mūsu kopīgā mājokļa vieta, kurā mēs visi kopā dzīvojam un strādājam. Šis nams ir mūsu kopīgā mājokļa vieta, kurā mēs visi kopā dzīvojam un strādājam.

Latvijas sūtniecības nams Ženevā.

... a se potrivește în viața. ... în viața ...

... în viața ...

... în viața ...

mā, augļu dārza vidū, lielāka vaļēja laukuma malā, atradās Pastāvīgās delegācijas mitekļis. Villa piederēja šveiciešu ārstam, speciālistam tropu slimībās, kas bija nodarbināts Ekvatoriālajā Afrikā un savu īpašumu ar visu mājas inventāru delegācijai izīrēja. Sūtnis ieņēma pirmo un otro stāvu, kurā atradās arī viņa kabinets un birojs, bet sekretārs apdzīvoja istabu villas tornī, no kuŗas loga atvērās brīnišķīgs skats pāri tuvajām Francijas robežām uz Monblāna virsotni. Villas vestibils bija dekorēts ar Afrikas nēģeru izstrādājumu kolekciju: šķēpiem, stopiem, bultām, vairogiem, maskām. Bija bridināts, nepieskarties ieroču asmeņiem: tie varētu būt saindēti.

Tautu Savienības sekretāriāts, tāpat Starptautiskais darba birojs, kam jau bija uzcelta grezna pils, atradās pilsētas ziemeļu daļā, Ženēvas ezera un Ronas pretējā krastā. Tie bija sasniedzami ar tramvaju kādās 15 minūtēs, bet kājām - pusstundā, un tā kā uz turieni bija bieži jādodas, nereti pat vairākas reizes dienā, tas radīja neērtības. Pastāvīgās delegācijas apmeklētāji arī sūdzējās, ka tā esot grūti atrodama. Tālab Feldmaņa kungs izšķirās to pārvietot abu minēto iestāžu tuvumā. Kad īres līgums ar villas īpašnieku izbeidzās un reizē atbrīvojās reprezentablas telpas modernā būvē Ženēvas ezera lepnajā ziemeļu krastmalē, ar nosaukumu „Quai Wilson“ (par godu ASV prezidentam, Tautu Savienības radītājam), delegācija pārcēlās uz šo jauno vietu, ieņemot ēkas apakšējā stāva daļu, ar balkonu uz ezera pusi, no kuŗa to nošķīra tikai iela un platānām apstādīts bulvāris, ar skatu pāri ezeram uz to pašu Monblānu.

Tautu Savienības asamblejas notika ik gadus rudenī un ilga apmēram vienu mēnesi. Daudzajās komisijās apskatīja un kritizēja tās darbību pagājušā saimniecības gadā un noteica uzdevumus turpmākajai darbībai. Lai varētu tam sekot un runāt līdz, bija jāiepazīstas ar Tautu Savienības sekretāriāta piesūtītajiem sagatavošanas materiāliem mazas bibliotēkas apmērā. To lielākā daļa bija daudzveidīgu starptautisku konvenciju projekti: politiskā, juridiskā, saimnieciskā, sa-

tiksmes, veselības, kultūras laukā. Un taisni šīs konvencijas bija tās, kas radīja Pastāvīgajai delegācijai visvairāk darba, jo svarīgākās pieņēma, vai noraidīja nevis asamblejas laikā vai korespondences ceļā, bet starpsesiju laikā sasauktās konferencēs, kurās Pastāvīgajai delegācijai bija jāpiedalās, lielāko tiesu patstāvīgi, jo valdība taupības nolūkā mēdza sūtīt ekspertus no Latvijas tikai uz šauri tehniskām konferencēm. Bieži tie nebija Tautu Savienībā oficiāli pielaisto valodu - angļu un franču - pratēji, un tāpēc bija uz sēdēm jāpavada, lai viņiem paskaidrotu, kas notiek, un viņi zinātu, kā jābalso saskaņā ar valdības instrukcijām. Bija jāseko arī tādām sanāksmēm, kurās Latvija nepiedalījās, kā piem., Tautu Savienības Padomes atklātajām sēdēm, atbrūņotās konferencei - pēdējā, citu starpā, piedaloties Padomju Savienības delegācijai ar tautas komisāru Litvinovu priekšgalā, kaut arī Padomju Savienība toreiz vēl nebija Tautu Savienībā iestājusies.

Tautu Savienība bija radīta ar Versaļas miera līgumu ārējā miera nodrošināšanai starptautiskās attiecībās. Iekšējā, sociālā miera veicināšana bija uzdots vēl tagad pastāvošai Starptautiskajai darba organizācijai, kurai Feldmans arī bija ex officio akreditēts. Tajā piedalījās valdību, darba devēju un darbaņēmēju pārstāvji, ar vienas atsevišķas balss tiesībām katrai grupai, tā ka darbaņēmēji varēja balsot pret savu valdību, ko viņi parasti arī darīja. Mūsu valdības grupā vienmēr piedalījās Pastāvīgā delegācija. Starptautiskās darba organizācijas darbība izpaudās galvenokārt kolektīvu darba konvenciju izstrādāšanā un spēkā stājušos konvenciju pildīšanas kontrolē.

Ženēvai izveidojoties par starptautisku konferenču centru, tā kļuva par iemīļotu vietu arī ārpus Tautu Savienības un Starptautiskā darba organizācijas rīkojamām starptautiskām sanāksmēm, uz kurām visām mūsu valdība bez zēlastības deleģēja savu pārstāvību pie Tautu Savienības, ja Latvija bija aicināta tajās piedalīties.

Un nav brīnums, ka taisni mazo valstu pārstāvji pūlējās attīstīt konferencēs sevišķu rosību, uzstājoties ar orātoriskām intervencijām, lai kompensētu savu nelielo politisko svaru. Feldmans bija cita kalibra: viņš uztvēra ar skaidru skatu ne tikvien to, kas vēlams, bet arī to, kas iespējams, un atturējās no iniciatīvām, par kurām zināja, ka tās paliks bez ievēribas.

Ar visu to nepietiek: dažus mēnešus pēc Feldmaņa pārnākšanas uz Ženēvu, mūsu valdība viņu iecēla papildām par sūtni Bernē, nomainot šajā amatā sūtni Vācijā, kas, uzturēdamies Berlīnē, pārstāvēja Latviju arī pie Šveices federālās valdības. Dabūt agrementu Feldmanim nebija tik vienkārši, jo starptautiskā praksē nav pieņemts, ka vienā valstī akreditētais un tajā rezidējošais sūtnis nodibina savu sēdekli ārpus šīs valsts galvas pilsētas, šinī gadījumā ārpus Bernes. Iznēmuma veidā Feldmanim atļāva paturēt sēdekli Ženēvā. Vairojoties Feldmaņa amatiem, zināms, pieauga viņa vadītās iestādes darba daudzums.

Pieauga arī sabiedriskie uzdevumi, kas nebija no mazājiem, ņemot vērā, ka diplomātiskā darbā neatsveramie personīgie sakari bija jānodibina un jāuztur ne tikvien ar vietējo diplomātisko korpusu, bet arī ar Tautu Savienības sekretāriāta un Starptautiskā darba biroja atbildīgajiem ierēdņiem. Tie bija uzdevumi, kuŗu smagums bija jāiznes Pastāvīgās delegācijas dāmām, sūtņa kundzei un viņas mātei, kas tos veica ar lielu rūpību, prasmi, gaumi un šarmu, radot nepiespiestai domu apmaiņai ar lūgtiem viesiem patikamo intimitātes atmosfāiru.

Pavadījis Ārlietu ministrijas dienestā tuvu pie divi dekadām, pēdējā posmā kā Rietumnodaļas vadītājs, arī tagad nevaru iedomāties nevienu citu Latvijas diplomātisko pārstāvību, kas būtu pārslogota ar darbu vairāk kā Pastāvīgā delegācija pie Tautu Savienības, un tajā pašā laikā apveltīta skopāk ar līdzekļiem daudzo un daudzpusīgo uzdevumu pildīšanai.

Valsts budžeta noteicējiem likās, ka Tautu Savienības va-

jadzībām pietiek ar prāvo dalības naudu, kas ikgadus bija jāpārsūta tās sekretāriātam ārzemju valūtā, un skatījās nelabvēlīgi uz citiem izdevumiem tai pašā virzienā - it kā maksājumi Tautu Savienībai nāktu par labu arī Pastāvīgajai delegācijai.

Ārlietu ministrijas ārzemēs nodarbināto ierēdņu atalgojumu mēdza piemērot dzīves dārdzībai attiecīgajā zemē. Šveice bija šajā ziņā visdārgākā zeme Eiropā. Tomēr, noteicot Pastāvīgās delegācijas darbinieku algas, Šveici ieskaitīja par normālās dārdzības zemi.

Pavisam bēdīgs bija stāvoklis personāla ziņā: Pastāvīgajai delegācijai nebija pat mašīnrakstītājas, tāpēc gadījās, ka steidzamu plašāku iesniegumu izgatavošana bija jāuztic rakstāmbirojam. Un kad beidzot Feldmaņa neatlaidīgo pieprasījumu rezultātā viņam piešķīra mašīnrakstītāju - bija jāaiziet sekretāram, un sūtnis palika viens, bez palīga, kas varētu viņu atvietot projienes gadījumā, vai divu atsevišķu konferenču sēdēm notiekot vienā laikā.

Nevaru arī iedomāties ārlietu dienesta laukā interesantāku un pamācīgāku darba vietu kā šajā daudzū svarīgu starptautisku iestāžu rezidencē, Ženēvā, kur, bez Tautu Savienības sekretāriāta un Starptautiskā darba biroja, atradās arī Starptautiskā Sarkanā Krusta, Starpparlamentāriešu ūnijas un Pasaules Līgas komūnisma apkaņošanai sēdekļi. Nekādas rutīnas, vienmēr jauni uzdevumi, iespāidi un piedzīvojumi, kā piemēram Briāna sasauktā Eiropas valstu delegātu sapulce Eiropas ūnijas dibināšanai: pasākums, kam aplaudēja visi, izņemot Lielbritāniju, kuņas pretestība neatļāva to jau toreiz istenot.

Vienreizēji saistīgais darbs tā laika pasaules politisko nervu centrā, uzmanot to vibrācijas, arī bija tas, kas pamudināja Feldmani uzņemties Latvijas Pastāvīgās delegācijas vadību, labi zinot, cik nelabvēlīgi darba apstākļi viņu Ženēvā sagaida. Šis grūtības pārvarēt varēja tikai ar nenogurstošu enerģiju, un tās viņam netrūka.

Kad galu galā Pastāvīgajai delegācijai atjaunoja sekretā-

ra vietu, Feldmans aicināja mani tajā atgriezties. Diemžēl, ģimenes apstākļi man to neatļāva, un Ženēvu tā arī vairs neredzēju.

Feldmaņa spraigais, apskaužami veselīgais izskats - tāds, kādu es viņu redzēju pēdējo reizi - vēl rādījās man acu priekšā, kad, lasot avīzi, ar satricinājumu uzdūros ziņai, ka viņa vairs nav. Nelīdzēja mierinājums, ka viņš miris kā brīvs cilvēks, elpojis tikai brīvu gaisu, un ka viņam ietaupīts bēdīgais liktenis, kas bija lemts tik daudziem viņa kollēgām, arī šo rindiņu sākumā pieminētajiem kungiem Antonam un Ducmanim: abus boļševiki deportēja, pēdējais, pēc ziņām, dabūjis galu no boļševiku rokas vēl pa ceļam uz katorgu.

Feldmans noslēdza savas gaitas Latvijas ārlietu dienestā tā, kā bija tās sācis: kā karjēras diplomāts, nevis kā karjērists.

THE HISTORY OF THE

The history of the world is a vast and complex subject, encompassing the lives and actions of countless individuals and the events that have shaped our planet. From the dawn of time to the present day, the human story is one of constant change and evolution. The early years of our species are marked by a struggle for survival, as our ancestors sought to adapt to their environments and overcome the challenges of a harsh world. Over time, however, we have developed the capacity for reason and self-awareness, which has allowed us to build civilizations, create art, and explore the frontiers of knowledge. The history of the world is not just a record of events, but a testament to the resilience and ingenuity of the human spirit. It is a story that continues to unfold, as we navigate the challenges of the modern world and strive for a better future for all.

Pēteris Priedītis

LIELA LATVIEŠA PIEMIŅAI

Latvijas ilggadīgo pastāvīgo delegātu pie Tautu Savienības sūtni Jūliju Feldmani pazinu jau no mūsu neatkarības pirmajiem gadiem. Studēju Latvijas universitātē un vēlāk strādāju Latvijas telegrafa aģentūrā Letā, kad Feldmans jau darbojās dažādos diplomātiskos posteņos ārzemēs. Sastapšanās šai laikā iznāca diezgan bieži dažādos sarīkojumos un citur, kad Feldmans ieradās Rīgā no Parīzes vai Ženēvas. No 1929. gada, kad iestājās Ārlietu ministrijas dienestā, abi strādājām vienā resorā, bet Latvijas neatkarības laikā darbošanās vienā vietā nekad neiznāca.

Tuvāka sadarbšanās un bieža sastapšanās iznāca pavisam īpatnējos apstākļos, īpatnējā vietā un īpatnējā laikā. Tas bija tūlīt pēc Otrā pasaules kara. Sūtnis Feldmans vēl no pirmskara laika bija Latvijas delegāts pie Tautu Savienības un visu kara laiku dzīvoja Ženēvā. Otrais pasaules karš Eiropā izbeidzās 1945. gada 5. maijā. Grupa latviešu šodien sagaidīja Austrijā, skaistā Alpu kalnu apkārtnē Tisisā, netālu no Feldkirchas. Tisisā ir robežpārejas vieta uz Šanvaldu Lichtenšteinā. Šai grupā bija Latvijas bankas padomes priekšsēdis Ādolfs Klīve, zvērināts advokāts Alfreds Segliņš, inženieris Eduards Lūsis, bijušais kara ministrs Antons Ozols, bijušais Latvijas nacionālās operas direktors Alberts Prande, viņu ģimenes, šo rindiņu autors un citi.

Pierobežu iedzīvotājiem visā pasaulē ir speciālas tiesības un īpatnējas iespējas. Pirmajā laikā pēc kara ne Vācijas, ne Austrijas iedzīvotājiem nebija nekādas iespējas ne izbraukt uz ārzemēm, ne arī kādā citā veidā sazināties ar ārpusauli. Mums pierobežas iedzīvotājiem, tādas iespējas bija. Jau kara izbeigšanās dienā mēs pārgājām pār robežu Šveicē un no Šanvaldes muitas nama piezvanījām sūtnim Feldmanim uz Ženēvu. Tūlīt otrā dienā, 6. maijā, norunātā laikā Feldmans ieradās pie mums. Sastapšanās notika šosejas malā pie Tisisa muitas nama Austrijas pusē. Sastapās veci draugi, kas visus piecus gadus kara gadus nebija redzējušies un nebija viens par otru neko daudz pat dzirdējuši. Visiem bija tik daudz ko jautāt, visiem bija tik daudz ko stāstīt. Sūtnis Feldmans pirmo reizi ieraudzīja dzīvus cilvēkus, kas bija pārcietuši pirmo krievu okupāciju un šausmu gadu Latvijā un tāpat vācu okupāciju un kas kara apstākļos bija izbraukuši cauri Vācijai un Austrijai, lai būtu pēc iespējas tālāk prom no tās necilvēcīgās varas, kas laupīja mūsu brīvību un kas ir mūsu un visas brīvās pasaules visļauņākais ienaidnieks. Mēs varējām dot sūtnim atbildes uz visiem viņa jautājumiem un sniegt pilnīgus paskaidrojumus par visu, kas viņam nebija zināms. Un arī mūsu bezgalīgie jautājumi sūtnim liecināja to, ka mums daudz kas bija nezinašs un nesaprotams, kas noticis kara laikā un arī kas toreiz notika pasaulē.

Pēc dažām stundām šķirāties. Mēs devāmies uz savām trimdnieku apmešanās vietām pie Alpu kalnu zemniekiem vai citur, kur kuŗu liktenis bija novedis, sūtnis aizbrauca uz Ženēvu. Pirms aizbraukšanas Feldmans iedeva 100 frankus pirmajiem izdevumiem Šveices pusē. Un tad iesākās ilga un plaša darbība.

Austrijā un Vācijā trimdnieki visur dibināja komitejas, kas iespējamības robežās rūpējās par tautiešiem un visādi izpalīdzēja. Trimdniekiem brīvajā pasaulē bija tuvinieki, draugi vai paziņas, bet pirmajā laikā, apmēram divus gadus pēc kara, vēstules uz ārpusauli nevarēja sūtīt, jo pasts vēl ne-

bija noorganizēts. Bet interese sazināties bija liela un pacietības gaidīt nebija nemaz. Dzīvojot tādos apstākļos un nezināšanā mēnešiem un pat gadiem ilgi tas arī saprotams. Nonāca pie tā, ka komiteju darbinieki rūpējās par trimdinieku vēstuļu nogādāšanu tuvāk pie Šveices robežas. Un tiem, kas dzīvoja pie robežas, nebija sevišķu grūtību nogādāt vēstules Šveicē. Franču militārās iestādes Feldkirchā izdeva atļaujas pāriet pār robežu uz Šveici, un tā vēstules nokļuva Šānvaldas muitas punktā Šveicē, kur pasts darbojās normāli. No turienes vēstules kopējā pakā aizgāja uz Zēnēvu sūtnim Feldmanim, kuŗš uzlika pastmarkas un izsūtīja vēstules pa visu pasauli. Tā trimdinieki bez kādiem izdevumiem varēja sūtīt pastu tuviniekiem un draugiem. Un viņiem jau arī nebija iespējams maksāt, jo nebija valūtas. Vēstulēm Feldmans kā nosūtītāju uzdeva savu adresi, tāpēc atbildes atkal gāja vai nu sūtnim Feldmanim jeb tieši uz Šānvaldas muitas punktu. Šveices muitas ierēdņi bija tik laipni, ka pieņēma visu uz Šveici pārnesto pastu un tāpat uzglabāja visu saņemto un nodeva bēgļu pārstāvim, kad tas ieradās no Austrijas. Šais apgabalos cilvēki redzēja un saprata lielo nelaimi, ko bija piedzīvojuši dzimteni zaudējušie trimdinieki, un tāpēc ne mazums bija tādu, kas labprāt izpalīdzēja mazāk laimīgiem līdzcilvēkiem. Šādā ceļā daudzi trimdinieki sadabūja tuviniekus un uzņēma pirmos sakarus turpmākās dzīves veidošanai ārpus mājām un ārpus dzimtenes.

Ši bija tikai viena nozare, ar ko trimdinieki apgrūtināja sūtni Feldmani. Okupētajā Vācijā un Austrijā bija pāri par 100.000 latviešu trimdinieku. To vidū bija tādi, kam nebija nekādas pazišanās ārpus Latvijas un arī nebija nekādas iespējas par sevi rūpēties un kaut ko izkārtot. Bet daudziem bija visdažādākās vajadzības, ko nemaz nav iespējams visu aprakstīt. Un Feldmans bija vistuvākais un visvieglāk sasniedzamais no visiem mūsu sūtniem. Tāpēc viņam ienāca visdažādākie lūgumi un pieprasījumi, kuŗu kārtošānā bija jāieliek daudz pūļu un arī jāziedo līdzekļi. Sūtnis saprata lielo tragēdiju, ko pārdzīvoja latvju tauta, un nekad nevienu

lūdzēju nenoraidīja.

Lai satiktu trimdnieku darbiniekus un izrunātos par dažādām aktuālām problēmām, sūtnis Feldmans 1945. gada otrā pusē vēl divas reizes ieradās Austrijā uz dažām dienām. Vienu reizi satikšanās notika Bregencā, Forarlbergas galvenajā pilsētā, otru reizi Lustenavā pie pašas Šveices robežas.

1945. gada rudenī trimdnieku darbiniekiem Forarlbergā radās nodoms braukt uz Šveici, lai pārrunātu dažādus jautājumus ar sūtni Feldmani Ženēvā, ar ģenerālkonsulu J. Kļaviņu-Ellanski Bernē un ar Starptautisko sarkano krustu. Šveices iebraukšanas vīzu izgādāja sūtnis. Par franču okupācijas varas izbraukšanas atļauju bija pašiem jārūpējās. Kad uzdevām, ka braucam trimdnieku aprūpes jautājumu kārtošanai, tad atļaujas dabūjām. Šveicē ieradāmies 1946. gada 2. janvārī. Braucienā piedalījās A. Klīve, tagadējais sūtnis Vācijā R. Liepiņš, bijušais mūsu finanču ministrs V. Bastjānis un P. Priedītis.

Brauciena laikā vairākas dienas uzturējāmies Ženēvā un apspriedāmies ar sūtni Feldmani. Apspriedes notika Latvijas sūtniecības namā, kur toreiz vēl dzīvoja sūtnis ar ģimeni. Latvijas delegācijai pie Tautu Savienības Ženēvā bija savs nams. Tā bija skaistākā Latvijas sūtniecība ārzemēs. Lieliska savrupmāja ar nelielu atsevišķu piebūvi lielā skaidā parkā, kur bija simtgadēji ozoli un citi skaistuma koki un krūmi. Sūtniecība atradās pavisam izcilā vietā - otrā pusē ielai iepretim Tautu Savienības lepņajai pilij.

Pārrunās ar sūtni Feldmani radās doma sasaukt tuvākā laikā vēl plašāku apspriedi, kurā klāt būtu arī citi sūtņi. Šādu sanākumi izdevās noorganizēt pēc četriem mēnešiem. Kaut gan bija pagājis gandrīz gads pēc kara beigām, tomēr bija grūtības ar vīzu un atļauju dabūšanu. Ne tikai trimdniekiem Vācijā un Austrijā, bet arī sūtņiem par braukšanas iemeslu bija jāuzdod trimdnieku aprūpes jautājumu kārtošana. Nedrīkstēja ne ar vienu vārdu pieminēt, ka šīni sanāksmē Ženēvā runās kaut ko par Latvijas neatkarību vai par kādu citu politisku problēmu.

Konference notika Ženēvā no 15.-22. maijam. Piedalījās Latvijas nacionālās valdības ārkārtējo pilnvaru nesējs sūtnis Lielbritānijā - Kārlis Zariņš, sūtņi Jūlijs Feldmans, Dr. Oļģerts Grosvalds, Vilis Šūmanis un Edgars Krieviņš, bīskaps Jāzeps Rancāns, Ādolfs Klīve, Valdemārs Bastjānis, Roberts Liepiņš un Pēteris Priedītis. Nebija ieradušies Dr. Arnolds Spekke no Romas un Dr. Miķelis Valters, kurš gan dzīvoja Ženēvā, bet bija izbraucis. Par konferences priekšsēdētājiem ievēlēja bīskapu J. Rancānu un J. Feldmani, par sekretāriem Dr. O. Grosvaldu un P. Priediti. Sēdes noturēja Latvijas sūtniecībā.

Sūtņi sniedza plašus ziņojumus par notikumiem un par savu darbību kopš Otrā pasaules kara izcelšanās 1939. gada 1. septembrī, tāpat trimdinieku pārstāvji ziņoja par notikumiem Latvijā abu okupāciju laikā, par Latvijas centrālās padomes izveidošanu vācu okupācijas laikā un par trimdinieku dzīvi Vācijā un Austrijā. Ļoti plaši pārrunāja arī trimdinieku vajadzības un problēmas. Runāja par trimdinieku organizācijām un šo organizāciju savstarpējām attiecībām.

Interesanti ir iemest skatu konferences protokolos. Sešpadsmit gadu laikā ir daudz kas izslidējis no atmiņas. 1946. gada 8. aprīlī notika Tautu Savienības slēgšanas sēde. Sūtnis Feldmans sniedza sanāksmei plašu pārskatu par savu rīcību sakarā ar šo sēdi. Visu laiku viņš gatavojies piedalīties sēdē, uzstāties ar asu protestu pret Padomju Savienību par Latvijas okupēšanu un pieprasīt krievu karaspēka izvākšanu. Sūtnis Zariņš uz ārkārtējo pilnvaru pamata jau izgatavojis un piesūtījis viņam attiecīgas pilnvaras. Bet tad iepriekšējās sarunās noskaidrojies, ka ne Anglija, ne Francija mūs neaizstāvēs. Tāpat rīkotos citas mazākas valstis un arī Šveice neskatītos labvēlīgi uz šādu mūsu soli. Toreiz visi baidījās no krieviem. Bijis skaidrs, ka mandātu komisija neatzīs mūsu delegāta pilnvaras. Bet ja atzītu, tad Tautu Savienības sēdē nebūtu sagaidāms mums labvēlīgs lēmums. Kopā ar igauņu sūtņi Selteru un lietuviešu sūtņi Turausku tad arī nolemts neko nedarīt, lai izvairītos Tautu Savienības

negatīva lēmuma mūsu lietā. Kā zināms, slēgšanas sēdē sadalīja locekļu starpā Tautu Savienības mantiskās vērtības. Pēc Latvijas okupēšanas mēs vairs nemaksājām Tautu Savienībā savus maksājumus. Feldmans bija vienojies ar sekretāriātu, ka Latvijas daļu pēc sadalīšanas ieskaitīs kā maksājumu Tautu Savienībai. Tāpat vienojās lietuvieši un igauņi. Ar šādu rīcību ir panākts, ka Latvija un arī pārējās Baltijas valstis ir bijušas Tautu Savienības locekles līdz tās slēgšanai 1946. gada 8. aprīli. Sūtnis Zariņš ir pievienojies izkārtojumam, bet sūtnis Savienotajās Valstīs Dr. A. Bilmanis nē. Pēc viņa domām vajadzējis tomēr censties iekļūt Tautu Savienības kopsapulcē un protestēt, neraugoties uz to, kādi būtu rezultāti. Sūtnis Feldmans aizstāv uzskatu, ka labāk ir mūsu lietu nepacelt, lai izbēgtu no negatīva lēmuma, jo vēlāk var būt izdevīgāki apstākļi jautājuma ierosināšanai. Feldmans lūdz visus klātesošos izteikties šai jautājumā. Visi konferences dalībnieki ņem vārdu un atzīst Feldmaņa rīcību par pareizu un par vienīgo iespējamu. Tāpat visi atzīst, ka Bilmanim Eiropas apstākļi sveši. Pretējās domās ir tikai sūtnis Šūmanis. Viņš domā, ka vajadzējis censties nokļūt Tautu Savienībā, kaut arī varbūt netiktu tālāk par mandātu komisiju. Tāpat viņš uzskata, ka arī 1940. gadā nav vajadzējis bez cīņas atļaut krieviem okupēt Latviju un padoties bez protesta. Tad mūsu sāpju kliedzienu sadzirdzirdētu visa pasaule.

Padomājot pēc 16 gadiem par sūtņa Feldmaņa rīcību un viņa uzskatiem, mēs saprotam, cik dziļi pārdomāti un tālredzīgi tie bijuši. Feldmans nemilēja skaļumu un frazes, bet savus pienākumus un viņam uzticētos jautājumus arvienu rūpīgi un vispusīgi apsvēra un nebaidījās pieņemt drošus lēmumus. Šobrīd vēl nav nevienas lielākas starptautiskas organizācijas lēmuma, kas mūsu ienaidniekiem dotu tiesisku pamatojumu Latvijas okupēšanai. Bet ja Tautu Savienība būtu pieņēmusi mums negatīvu lēmumu, tad tāds būtu un krievi to varētu izmantot. Mēs gan vēl neesam kļuvuši tuvāk neatkarīgai Latvijai, bet valstsvīru un sabiedrības

noskaņojums brīvā pasaulē neapšaubāmi ir daudz labvēlīgāks mums nekā tūlīt pēc kara.

Lai atceramies kaut vai to, ka sešpadsmit gadus pēc Tautu Savienības slēgšanas Kanada ir nolēmusi ievest diplomātiskā sarakstā mūsu konsulu Montrealā. Pasaules lielā prese tagad raida pret mūsu ienaidniekiem tik asus vārdus, ka mēs paši neko skarbāk pateikt nevarētu. Tūlīt pēc kara pat mēs paši to neuzdrošinājāmies visur teikt. Es gribētu atzīmēt tikai Francijas vēstnieka Berlinē Otrā pasaules kara izcelšanās laikā un tagadējā Franču akadēmijas kocekļa A. Fransoa-Ponsē rakstu franču labā spārna laikraksta "Le Figaro" 1962. g. 16. augusta numurā. Tur mēs lasām: „Baltieši, poļi, čehoslovaki, ungari un rumāņi ir pazemoti verdzināto stāvokli un spiesti pildīt likumus, ko viņi neieredz. Pret viņiem mums ir atbildība un pienākumi. Vissvarīgāk ir apliecināt mūsu uzticīgo pieķeršanos viņiem un nepārtraukt aizstāvēt viņus. Pastāvoša un īsta miera Eiropā nebūs tik ilgi, kamēr šīs tautas nevarēs izmantot pašnoteikšanās tiesības un kamēr tās nevarēs brīvās vēlēšanās pašas noteikt savu likteni. Patiess un pastāvīgs miers nevar dibināties uz ārkārtīgu netaisnību.“ Šie redzamā franču valstsvīra vārdi izsaka to, ko domājam mēs un visas citas Padomju Savienības verdzinātās tautas.

1946. gada oktobrī pavadīju Ženēvā divas nedēļas. Ik dienas satikos ar Feldmani. Pārrunājām un kārtojām dažādas trimdnieku problēmas, atcerējāmies vecos laikus Rīgā, sapņojām par nākotni. Šī arī bija beidzamā reize, kad varēju apmeklēt Latvijas sūtniecību. 1946. gadā Šveice nodibināja diplomātiskos sakarus ar Padomju Savienību. Acimredzot krievu spiediena rezultātā šveicieši 1946. gada 18. novembrī aizliedza darboties sūtnim Feldmanim un tāpat ģenerālkonsulam Kļaviņam-Ellanskim. Reizē ar to sūtnim paziņoja, ka 1947. gada 1. februārī jāatstāj sūtniecības nams. Feldmans un Kļaviņš-Ellanskis varēja palikt Šveicē kā privātas personas. Sūtnis Dr. Bilmanis izkārtēja, ka Feldmans turpmāk varēja darboties kā latviešu pārstāvis pie bēgļu augstā ko-

misāra Ženēvā.

Šveiciešu noteiktā laikā Feldmans atstāja sūtniecības namu un pārgāja privātā dzīvoklī. Sūtniecības namu šveicieši nodeva Padomju Savienības rīcībā, paskaidrojot, ka tas esot tikai pagaidu izkārtojums, jo Šveice neatzīst Latvijas inkorporāciju Padomju Savienībā. Ženēvas zemesgrāmatu nodaļā sūtniecības nams (5, Avenue de la Paix) arī tagad joprojām skaitās uz Latvijas valdības vārda un gaida sava istā saimnieka atgriešanos.

Kad 1948. gadā mira sūtnis Savienotajās Valstīs Dr. A. Bīlmanis, tad ārkārtējo pilnvaru nesējs Kārlis Zariņš par vispiemērotāko kandidātu šim postenim atzina Jūliju Feldmani. Feldmans bija jurists un labs starptautisko tiesību pazinējs. Lielie piedzīvojumi, enerģija un neatlaidība pienākumu pildīšanā izvirzīja viņu par latviešu tautas tiesību un interešu sargātāju un nenogurstošu cīnītāju vienā no vissvarīgākajiem posteņiem. Sūtnis Zariņš ar šo izvēli vienmēr ir bijis apmierināts, tāpat apmierināta ir bijusi latviešu sabiedrība. Šis bija pirmais gadījums, kad vajadzēja iecelt sūtni, pamatojoties uz ārkārtējām pilnvarām. Savienoto Valstu valdība iepazinās ar pilnvarām un atzina, ka mūsu nacionālā valdība šādas tiesības pilnvaru nesējam K. Zariņam neapšaubāmi piešķīrusi. Un tad sekoja Savienoto Valstu valdības piekrišana Feldmaņa iecelšanai par lietvedi Vašingtonā.

1949. gada maija beigās ārkārtējo pilnvaru nesējs K. Zariņš komandēja mani uz Ženēvu pārstāvības pārņemšanai, jo Feldmaņa pēcteci Arnoldu Skrēberu iecēla vēlāk un viņš ieradās Ženēvā tikai pēc dažiem mēnešiem. Veselu nedēļu steigā staigājām pa iestādēm un veikaliem, lai izkārtotu Feldmaņa un ģimenes aizceļošanu uz Ameriku. Un 1. jūnijā Ženēvas stacijā spiedu roku Feldmanim, kad viņš atstāja skaisto un patikamo zemi, kur bija pavadījis daudz gadu. Feldmanim sākās jauns dzīves posms un svarīgs darba cēliens, bet liktenis nebija lēmis vairs atgriezties Ženēvā.

Aleksandrs Veinbergs

BAZNĪCA SŪTŅA J. FELDMAŅA MŪŽA PĒDĒJOS GADOS

U viens no maniem pašiem pirmajiem apciemojumiem, iebraucot Amerikā un nonākot Savienoto Valstu galvas pilsētā bija pie Latvijas sūtņa Jūlija Feldmaņa. Bijām abi ar sievu. Kā Latvijas pavalstniekiem mums likās dabīgi drīzumā uzmeklēt Latvijas sūtniecību. Bija arī liela neziņa par dzīvi Amerikā. Katru labu padomu gribējām uzklaust.

Latvijas sūtniecība Vašingtonā 1950. gada martā aizņēma pāris istabas Duponta apļa lielajā biroju namā Konektiketas avenijā. Bija savāda jauka sajūta šai telpā ieejot. Mēs bijām redzējuši brīvās Latvijas bojā eju. Šeit bija maza Latvija, niecīga, tāla, tomēr brīva, īsta. Sūtnis Feldmans izrādījās ieinteresēts mūsu liktepos, varbūt veltidams vēribu ne kā cilvēkiem pašiem par sevi, bet kā šūniņai no viņa tautas. „Nu esam izrunājušies kā veci paziņas,“ sūtnis noteica, kad pagafā audience bija beigusies. Viņš gandrīz esot aizmirsis, ka redzamies pirmo reizi. Bija jau interesants sarunu temats, kurā arī man bija vairāk ko teikt nekā ja būtu jārūnā par diplomātiju. Temats bija - Latvijas baznīca, latviešu draudzes un viņu nākotne.

Sūtnis Feldmans dzīvi interesējās par baznīcu. Pirmā lielākā viņa sastapšanās ar baznīcu bija tikko notikusi Misisipi pavalstī. Īsā laikā tur bija noticis brīnums. Ieceļotāji, kam nebija savu māju, bija tikuši pie baltas koka baznīcas

un nu pulcējās ap to kā bites ap stropu. Dzimtenes baltā dievnama tēls bija daudziem uzausis gara acu priekšā. Līdz ar to atziņa - svešumā dievnams ir kaut kas būtisks, bez kā nevar dzīvot, varbūt pat būtiskāks, esenciālāks, nekā dzimtenē bija. Arī Feldmans bija ieskatījis baznīcas nozīmi īpaši trimdas tautā. Senatobijā redzētais bija licis viņam daudz par šīm lietām domāt.

Kad Feldmans atnāca uz Vašingtonu, latviešu draudzes tanī nebija un par to nevarēja domāt necīgā latviešu skaita dēļ. Bija notikuši tikai daži atsevišķi dievkalpojumi, pirmais pat jau sūtņa Sējas laikā. Kādam latviešu mācītājam, kas tāpat bija sūtni apmeklējis kā es, viņš bija skeptiski izteicies par draudzes dibināšanas iespējām Vašingtonā. Bet apstākļi mainījās. Draudzes ideja 1950. gada sākumā Vašingtonas latviešos vairs nebija sveša.

Stipri droši var teikt, ka draudze nebija sūtņa Feldmaņa primārā interese. Viņu interesēja baznīca plašākā nozīmē. Bieži šīs lietas savijās. Grūti pateikt, kad caur draudzi gāja sūtņa interese par baznīcas kopdarbu un kad tas bija otrādi. Draudzes dibināšanas tehniskos pasākumos viņš piedalījās maz, atrazdamies tādā kā labvēlīgā distancē. Viņi abi ar kundzi bija klāt pirmajos Vašingtonas Ziemsvētkos Augustanas baznīcas telpās. Ziemsvētku vecīša toreiz vēl nebija. Bet, bez citu Vašingtonas luterāņu baznīcu dāvanām mūsu bērniem, Ziemsvētku vecītis bija sūtījis interesantu velti - tik daudz spožu Amerikas sudraba dālderu, cik egļītes vakarā piedalījās bērnu. Sūtnis Feldmans iznāca priekšā un šoreiz kļuva arī Ziemsvētku vecīša sūtnis: vecīša uzdevumā viņš dālderus bērniem dalīja. Vēl tagad dažs toreizējais bērns, jau universitāti beidzis un labā algā, glabā savu laimes dālderu, ja toreiz bija izdevies saglabāt. Tā ir jauka piemiņa no devēja.

Latviešu draudžu organizēšanas vispārējo principu jau tājumā sūtnis bija ieskatos, ka dzīve - materiālie apsvērumi mūs spiež pievienoties Amerikas sinodēm. Sinodēs jau sastāvēja toreiz pastāvošās vecās latviešu draudzes, no

Mācītāju un draudžu pārstāvju konference Ņujorkā 1952. gada
20. septembrī.

... ja koolis ...
... ja koolis ...
... ja koolis ...
... ja koolis ...
... ja koolis ...

... ja koolis ...
... ja koolis ...
... ja koolis ...
... ja koolis ...

kuņām dažas, pateicoties jauniem iecelotājiem, auga visai respektējamos apmēros. Bija zināms, ka sinodes atļauj daudz iekšējas brīvības draudzēm, kas grib kopt savas īpatnības, kopt savu nacionālītāti. Senatobijā vienas luterāņu baznīcas vadoni šai ziņā bija runājuši gudru un labvēlīgu valodu. Mūsu pašu materiālās iespējas bija ļoti ierobežotas un toreiz bija grūti ieskatīt, ka kādreiz varētu būt citādi.

Gadījās, ka tomēr tieši Vašingtonas apstākļos vienotības domai ar Amerikas luterānismu nācās piedzīvot vienu pārbaudījumu vai pat triecienu pēc otra. Jau 1950. g. jūnijā, mums dievkalpojumu veltījot 1940. g. 17. jūnija un 1941. g. 14. jūnija apcerei - Latvijas valsts un latviešu smagajiem upuriem, nāca pirmais asais trieciens. Sprediķoju par 77. psalma 3. un 8 - 11 pantu draudīgi drūmajiem vārdiem. Visi, kas bijām minētās dienas piedzīvojuši, dziļi izjutām to nozīmi. Sūtņis runāja pēc dievkalpojuma. Tas bija pirmais šāda veida akts Vašingtonā. Runāja arī Luterāņu Iekšmisijas mācītājs. Viņš savās rokās turēja visu mūsu dievkalpojumu organizēšanu. Iekšmisija bija palīdzējusi daļai iecelotāju un uzskatīja sevi par tiesīgu pārzināt latviešu „garīgo aprūpi”. Jaunais, labi domājošais cilvēks nelaimīgā kārtā taisni šo mums svinīgi sāpīgo piemiņas brīdi bija izvēlējis savam pirmajam atklātajam, loģikā un citos apsvērumos dibinātam dedzīgam aicinājumam asimilēties, aizmirst pagātņi, izkust jo drīz šīs zemes ļaužu masā, sevi minēdams par piemēru (viņš bija ungāru izcelsmes ar vācisku uzvārdu).

Nekad neesmu redzējis sūtņi Feldmani tik dziļi sašutušu kā pēc šīs runas. Tikai ar sašutumu viņš pieminēja šo gadījumu arī vēl visus viņa mūža atlikušos gadus.

Latviešu draudzei Vašingtonā Amerikas ticības brāļi negribēja ļaut tapt. Augstākais, kas mums tika novēlēts, bija latviešu sekcijas stāvoklis pie kādas jau pastāvošas vietējās draudzes ar latviešu dievkalpojumiem - līdz turpmākajam. Cēlie vārdi, kādi bija teikti Misisipi, neatiecās uz galvas pilsētu. Mācītāju, kas bija uzņēmies „nelegālo” latviešu draudzi aprūpēt, atlaida no „training’a” darba kādā

amerikāņu draudzē.

Kad jaunajai draudzītei pavisam skaidri acu priekšā iznīra iznīcības drauds, iekams vēl tā bija īsti spējusi sākt elpot, sūtnis Feldmans bija tas, kas viens no pirmajiem ļoti skaidri un noteikti nostājās pret draudzes likvidēšanu un mācītāja pārcelšanu uz citu vietu. Lai draudze noturētos pie dzīvības, bija jāatrisina mācītāja eksistences jautājums. Nobalsojot par pastāvēšanu, draudze nobalsoja arī par nodevu ieviešanu. Lai cik pieticīgi viss tika aplēsts, arī tas likās par grūtu. Sūtnis Feldmans tad spēra izšķirīgo soli. Viņš apņēmās garantēt zināmu mācītāja algas minimu. Praksē šis upuris bija tikai nelielā apmērā vajadzīgs. Draudze pati saņēmas. Tomēr sūtņa apņēmībai bija izšķirīga morāla nozīme. Gadījums paliek ierakstīts vairāk nekā tikai lokālās draudzes vēsturē.

Dabīgi, ka tad draudze 1952. gada 26. janvārī ievēl sūtni Feldmani par savu goda priekšsēdi. Šai goda amatā Feldmans neturēja rokas klēpī. Viņa vadībā draudzes padome vienu gadu vēlāk nodibina „nama fondu“, sprauzdamā par draudzes mērķi savu telpu iegādi, toreiz pieticīgajos sākumos necerot ne uz ko vairāk kā draudzes vajadzībām pārbūvējamu nelielu namu. Goda priekšnieka klātie un takts tā paša gada draudzes sapulcē nomierina pāris šaubīgo, kas netic draudzes spējām namu iegādāt un neredz pēc tāda kopēja latviešu īpašuma vajadzību.

Bija laiki, kad sūtnis ar kundzi ieradās katrā latviešu dievkalpojumā Vašingtonā. Jau toreiz parādījās pirmās atplūdu zīmes baznīcu apmeklēšanā pēc ieceļošanas procesa beigām. Laudis smagi strādāja. Svētdiena arī ne visiem bija brīvdiena. Citi atpūtās. Bija tad prieks redzēt Latvijas sūtni un viņa kundzi uzticīgo dievlūdžēju pirmajā rindā. Sūtnim nebija vienaldzīgs arī jautājums par aizlūgšanām. Viņam rūpēja šai ziņā latviešu nacionālās problēmas.

Ka mainījās arī Amerikas baznīcu politikas noteicēju izturēšanās pret Vašingtonas draudzi un - ir ļoti liels pamats priest - latviešu draudzēm vispār, tur var būt savs ne ma-

zais nopelns sūtnim Feldmanim. Viņš nebija slēpis gadījumu ar Iekšmisijas mācītāju, nedz arī savu viedokli par draudzes būt vai nebūt Vašingtonā, savā vizītē pie Apvienotās luterāņu baznīcas vadītājiem Ņujorkā. Šī arzemju sūtņa vizīte pie kādas A.S.V. baznīcas vadītājiem diezin vai nav vienīgais tāds gadījums Amerikas baznīcu vēsturē.

Ar sūtniecību draudzei ir vienmēr pastāvējusi draudzīga sadarbība. Draudze izpalīdzēja ar sūtniecības anketām vai paziņojumiem. Sūtņa K. Zariņa viesošanās 1952. gada Vasaras svētkos savā atklātajā, publiskajā daļā norisinājusies uz draudzes fona - dievkalpojumā un sekojošā kopējā azaidā. Kaut kā bija izveidojusies tradīcija, ka Vašingtonas dievkalpojumos vienmēr, vismaz aizlūgumos, pieminējam Igauniju un katolisko Lietuvu viņu gada dienās februārī. Sūtnis ar kundzi nekad šais dievkalpojumos neiztrūka. Tā bija vai vienīgā visas latviešu sabiedrības piedalīšanās, vismaz simboliski, kaimīņu un draugu goda dienās.

Vašingtonas draudze bija pirmā, kas pēc toreizējās Latvijas ev. lut. baznīcas pārvaldes aicinājuma sarīkoja jaunatnes dienas, kristīgā un latviskā garā, vēsturiskas tai ziņā, ka tās bija pirmās visā Amerikā. Laicīgās jaunatnes sanāksmes radās tikai pēc tam. Ar sūtni Feldmani kopā viņa dzīvoklī šīs jaunatnes dienas plānojām. Viņš arī teica apsveikuma runu Augustanas baznīcas zālē. Bija vēl pāris lektoru, bibeles stunda, dievkalpojums, sports un deju vakars. Nebija tikai garīgais, bija abas lietas - garīgais un laicīgais, šķiet veselīgā līdzsvarā. Sūtnis arī nosēdēja visu pirmo dienu sanāksmē un dzīvi piedalījās pārrunās. Jaunatnes dienas turpinājās 30., 31. augustā un noslēdzās 1. septembrī parkā.

Ar sūtņa Feldmaņa ģimeni saistās arī kāds cits vienotājs faktors Vašingtonas latviešu dzīvē. Daži mirušie latvieši bija guldīti kur kuņģis. Ar sūtņa sievas mātes Celinas Robin (izrunā Robēn) apbedīšanu 1952. gada 1. oktobrī Vašingtonas „Akmeņainā strauta“ (Rock Creek) kapos, gandrīz visi bēru gājieni Vašingtonas latviešu saimē ir iegriezušies pa tiem pašiem vārtiem. Tur dus arī sūtņa mirstīgās atliekas.

Tā ir Vašingtonas latviešu un arī daža no ārpuses iebrukušā ciemiņa svētceļojuma vieta.

Baznīcas kopdarbā vispirms atzīmējama sūtņa Feldmaņa interese par visām ticību grupām, kādām latvieši pieder, ne tikai par savu paša konfesiju. Viņš lasīja katoļu, adventistu vai baptistu piesūtīto literātūru un bija labi informēts, kas šais latviešu grupās notiek. Visu latviešu labā bija domāts arī lielākais pasākums, kam sūtnis Feldmans baznīcas laukā pieķērās - jaunam Bībeles tulkojumam latviešu valodā. Šo mūsu ev. lut. baznīcas vadības ierosinājumu sūtnis bija atsaucīgi uztvēris un pieminēja privātās sarunās, ka uzskata šo pasākumu par lietu, kuŗā vērts ieguldīt pūles un līdzekļus. Tas varētu, viņš teica, būt viens no šī trimdas laika vērtīgākajiem sasniegumiem. Šo darbu gan viņš nepieredzēja galā novestu. Viņa mūža dienas tam bija par īsām. Tomēr šē atkal - viņa apņēmība un nodošanās lietai deva iespēju pie šī darba ķerties. Darbs būs labs pieminēklis arī šim darītājam, tāpat kā daudziem citiem, kas pie tā roku pielikuši. 1958. gada Baznīcas kalendārs 79. lappusē min summu, ko Latvijas sūtniecība Bībeles tulkošanas darbam ziedojusi. Tā ir prāva summa, vairāk nekā ceturtā daļa toreiz šai pasākumā ieguldīto līdzekļu. 1958. gads jau bija dziļi sūtņa Dr. A. Spekkes darbības laikā, un skaidrs, ka tur ir bijušas jaunas lemšanas un līdzdarbības. Bet solidu pamatu šai lietai Jūlijs Feldmans bija licis. Arī Latvijas sūtņu seniora K. Zariņa līdzdalība Bībeles jaunā tulkojuma sagatavošanā un izdošanā ir visai ievērojama.

Sūtnis vispār interesējās par Bibli. Goda vieta viņa dzīvoklī piederēja kādam 1794. gada Latviešu Bībeles izdevumam koka vākoš ar misiņa klambuŗiem. To viņš bija rūpīgi glabājis Rīgā, Ženēvā un beidzot Vāšingtonā. Smaidīdams, ar redzamu lepnumu, viņš rādīja visiem, kam tas varētu interesēt, šo „Latviešiem un Kurzemniekiem par labu“ Pidrīķa Artknoka Rīgā apgādāto grāmatu. Šo rindu rakstītājs vēl tagad nodzeltējušās lapās ieskatās, ja darišana ar Vecās Derības apokrīfiem. Pēc sūtņa naves kundze vērtīgo grāmatu

viņam atdāvināja mīlai aizgājēja piemiņai.

Ka Feldmaņa interese par Bībeli nebija tikai pavirša vai ar amatu saistīta, liecina arī viņa atstātā angļu „Revised Standard Version“ bībele. To tūliņ pēc iznākšanas 1952. gada septembrī A.S.V. Nacionālā baznīcu padome ar viena tās toreizējā prezidenta un galvas pilsētas baznīcu padomes prezidenta parakstiem un īpašu veltījumu bija dāvinājusi visiem Vašingtonā akreditētajiem ārzemju diplomātiem. Feldmans šai bībelei bija pievienojis veselu rindu avīžu un žurnālu izgriezumu - kritiku par jauno tulkojumu. Ar latviešu tulkojumu darba kārtībā, sūtnim bija interesējies kaut kas vairāk nekā tikai palīdzēšana ar financēm. Viņš detaļās bija sekojis atsauksmēm, vērtējis fundamentālistu kritiku pret RSV un veidojis savu spriedumu par šīm lietām.

No tā paša 1952. g. septembra mums ir uzglabājies foto attēls: sūtnis sēž prāvas baznīcas darbinieku un darbinieču grupas centrā pirmajā rindā, Ņujorkas draudzes nama priekšā, smaidīgs un apmierināts. Tā bija viena no konferencēm, kurā bija jāmeklē mūsu baznīcai jaunajos apstākļos labākais veids kā eksistēt. Sūtnis Feldmans daudz klausījās, daudz arī piedalījās debatēs, bet nekad nemēģināja lietu gaitu ietekmēt uz vienu vai otru pusi. Bijām patīkami pārsteigti par samērā ilgo laiku, ko sūtnis atrada par iespējamu konferencē ziedot.

1952. gada pavasarī, sūtnim K. Zariņam viesojoties Ņujorkā, Latvijas ev. lut. baznīcas pārvalde viņiem abiem sarīkojumā Betlēmes baznīcā bija uzdāvājusi Dziesmu grāmatu. Pateikdamies sūtnis Feldmans to pacēlis augstu labajā rokā ļaužu pilnajā zālē un ar pārliecību un pārdzīvojumu balsī teicis: „Bībele un Dziesmu grāmata ir manas dzīves stiprais pamats!“

Sūtna slimības laiks bija skumjš laiks Vašingtonā. Savas sāpes slimnieks un viņa dzīves biedre centās nest pēc iespējas vieni.

J. Feldmaņa bērēs 20. augustā galveno izvadīšanas runu teica Latvijas archibīskapa vietnieks prāv. J. Kullītis par

90. psalma 2. un 3. pantiem. „Jaukākais viņa personībā bija tas, ka viņš nebija pazaudējis cilvēka līdzjutīgo un labvēlīgo sirdi un bija viens no tiem retajiem pārstāvjiem diplomātu pasaulē, kuŗi turas pie dievišķās patiesības“. Aizgājējs bijis „strādīgs un centīgs cilvēks“: no trūcīgiem apstākļiem nākdams, izcīnījis izglītību, bijis uzņēmīgs un rosīgs diplomāta darbā, neatlaidīgs cīnītājs par Latviju, ticīgs, izpalīdzīgs un mīļš cilvēks. Šo mīlestību visvairāk jutusi dzīves biedre laulībā pavadītajos trīsdesmit gados.

Māc. Veinbergs atskatījās uz sūtņa darbu Vašingtonā un četriem slimības mēnešiem. „Viņa darbi to pavada. Savās grūtībās, šaubās un pārpratos mēs latvieši daudzkārt nācām pie viņa un sekojām viņa padomam. Viņa darbs neapstāsies. Viņa mīļotā Latvija dzīvos. Viņš pats dzīvos caur Jēzu Kristu, kas nāvi uzvarējis.“ Kapsētā vēl seko īsi svētības vārdi. Draudze 30. augustā rikoja īpašu Jūlija Feldmaņa piemiņas dievkalpojumu ar visu Vašingtonas mākslinieku - Liliņas Štengeles, Katrīnas Aizpores un Emīla Mauriņa piedalīšanos.

Dažos atsevišķos brīžos savā dzīvē un amata pildīšanā sūtnis Feldmans varēja būt diezgan straujš. Viņš nebija cilvēks bez trūkumiem vai īpatnībām, bet viņa griba bija laba un visa viņa dzīves ievirze bija - rosīties un darīt pašam ko pozitīvu un labu, un labo, pozitīvo veicināt un rosināt ap sevi. Latvijas valsts un latviešu tauta var Dievam būt pateicīga, ka mums ir bijuši un ir tādi tautas darbinieki. Baznīca tam var tikai pievienoties.

Vienu lietu vēl vajadzētu pieminēt. Tā norisinājās kļūstība. Pirmajos gados pēc bēgļu ieplūšanas, kaut tie bija stipro izlase, gadījās tomēr sāpīgas saslimšanas vai citi pārbaudījumi atsevišķās ģimenēs. Ar draudzes starpniecību Latvijas sūtniecības vadītājs Vašingtonā, viņa paša ierosmē, mēģināja dažos gadījumos palīdzēt. Aizgājējs par to negribēja runāt. Mums tas ir viens iemesls vairāk pateikt savu kļūso paldies. Dieva priekšā ne mūsu kļūdas, ne labie darbi nav apslēpti.

Adolfs Klaupiks

TIKŠANĀS AR LATVIEŠU PATRIOTU

Uēl pirmskaŗa laikos Latvijā ar interesi lasiju presē par Jūlija Feldmaŗa darbību Tautu Savienībā, Ženēvā. Viņš tur bija pastāvīgs Latvijas delegāts.

Pēc Otrā lielā pasaules kaŗa vienam otram no latviešu sabiedriskajiem darbiniekiem palaimējās dabūt ceļojuma atļauju no Vācijas uz Šveici. Pārbraukuši atpakaļ Vācijā, tie stāstīja par tikšanos ar mūsu sūtni J. Feldmani Šveicē un par notikušajām sarunām. Cik daudzu augstu cerību apģaroti mēs toreiz bijām par mūsu paŗu un mūsu tautas tuvāko nākotni! Daudziem tad likās lietas paŗas par sevi saprotamas un parasti ar iztulkojumu tikai mums labvēlīgā virzienā.

Personīgi tikties ar J. Feldmani iznāca tikai pēc viņa pārnākšanas uz Vaŗingtonu, kur viņš uzņēmas Latvijas pilnvarotā pārstāvja pienākumus ASV. Tas bija laiks, kad arvien vairāk arī latviešu bēģļu ieplūda ASV. Tomēr dažām bēģļu grupām bija lielas grūtības ar vīzu izdabūšanu emigrēšanai uz Amerikas Savienotajām Valstīm. Te nu J. Feldmans ar lielu neatlaidību un diplomāta prasmi ir daudz darījis gan ASV Ārlietu ministrijā, gan citās valsts iestādēs, lai panāktu nelabvēlīgo ierobeģojumu atcelšanu. Kad tas bija noticis, no vairākām personām dzirdēģām apģalvojumu, ka tas viņu nopelns un izdarība „par labu tiem tur bēģļu noietnēs”. Bet J. Feldmans, kas bija veicis šī darba lielāko un nozī-

mīgāko daļu, nekad un nekur neprasīja par to sev kādu atzinību vai cildinājumus.

Nebija sevišķi liels to latviešu skaits, kuŗu ieceļošanas gala mērķis bija ASV galvas pilsēta Vašingtona. Tomēr drīz vien arī te ieceļoja viena pēc otras vairākas latviešu ģimenes. Ne latviešu draudzes, ne kādas citas sabiedriskas organizācijas Vašingtonā vēl nebija. Bija diezgan tveicīga 1949. gada atvasaras svētdienas pēcpusdiena, kad Vašingtonas latvieši pulcējās vienā no saviem pirmajiem dievkalpojumiem Baptistu Savienības nama sēžu zālē. Bija ieradies un piedalījās arī sūtnis Feldmans ar kundzi. Pēc dievkalpojuma kavējāmiešiem vēl kādus brīžus sabiedriski pie atspirdzinājumiem. J. Feldmans no paša sākuma iejutās kā viens no savas tautas cilvēkiem un dzīvās sarunās aicināja latviešus organizēties un turēties kopā, lai viens otram svešumā nepazustu. Vēlāk, kur vien J. Feldmans apmeklēja latviešus, viņš nepagura aicināt uz kopīgu latviski-sabiedrisku darbību. Tā bija laba sēkla, sēta labā zemē.

Nāca 1949. gada Ziemas svētki. Daudziem latviešiem arī Vašingtonā tie bija pirmie Ziemas svētki Amerikā. Sanācām atkal, lielie un mazie, Baptistu Savienības nama zālē Ziemas svētku svētbrīdim. Arī te piedalījās sūtnis Feldmans ar kundzi. Sūtnis nemaz neizskatījās pēc tradicionālā Ziemas svētku dāvanu vīra, bet latviešu bērni bija priecīgi, saņemot no viņa pa ASV sudraba dolaram piemiņai no pirmajiem Ziemas svētkiem Amerikā. Netrūka bērniem arī parasto svētku saldumu no amerikāņu draugiem.

Lielākais vairums latviešu, kas bija ieceļojuši ASV ap gadsimta maiņu un vēlāk, apmetās lielpilsētās - Ņujorkā, Bostonā, Čikagā, Filadelfijā u.c. Bet Filadelfijas tuvumā, Buktkauntijā, pastāvēja latviešu lauksaimnieku kolonija. Sevišķi pēc pēdējā kara, tā gan bija zaudējusi savu lauku dzīves raksturu un arī skaitliski latviešu vairs nebija daudz, bet tie, kas bija palikuši silti atsaucās ar galvojumu došanu un saģādi latviešu bēgļiem Eiropā. Nedaudz mēnešos ieceļoja lielāks skaits latviešu, un skaita ziņā nelielajā latviešu bap-

Jaunatnes dienās Bukskauntijā 1951. gada 14. - 15. jūlijā. No kreisās sūtnis J. Feldmans, māc. A. Klaiņpiks, sūtņa kundze, Bukskauntijas latv. bapt. draudzes māc. Fr. Čukurs.

Vārdnīca un tās daļas, kas ir svarīgas Amerikas Savienotajās Valstīs, ir šīs grāmatas pamats. Tā ir izveidota, lai palīdzētu cilvēkiem, kas ir iemācījušies amerikāņu valodu, un kuri vēlas uzturēt savus kontaktus ar savu dzimteni. Šīs grāmatas pamats ir amerikāņu valodas izpētītāji, kuri ir radījuši šo grāmatu, lai palīdzētu cilvēkiem, kas ir iemācījušies amerikāņu valodu, un kuri vēlas uzturēt savus kontaktus ar savu dzimteni.

Lielākais vairums latviešu, kas bija iedzīvojuši ASV, apdzima paigā un vēlāk, apmetās Helmsfidā - Nīterā, Bostonā, Čikagā, Filadelfijā u.c. Bet Filadelfijas tuvumā, Nīkassonijā, pastāvēja latviešu kolonizatoru kopums. Šeit, kur dzīvē, kas, tā pat bija izveidoti savu lauku dzīves raksturu un ar skaidri latviešu valsts robežu daudzi, bet tie, kas ir iemācījušies amerikāņu valodu, un kuri vēlas uzturēt savus kontaktus ar savu dzimteni.

tīstu draudzē locekļu skaits pieauga vairāk kā četrkārtīgi. Latvieši gan iepirka sev mājas, gan arī paši cēla jaunas. Visur bija redzama darba rosme. Nodibinājās arī latviešu luterāņu draudze.

Bukskauntija izveidojās par ievērojamu latviešu baptistu centru ASV, kur notika konferences, sanāksmes, dziesmu dienas. Tur novietojās arī Amerikas latviešu baptistu apvienības vadība.

1951. gada jūlijā Amerikas latviešu baptistu jaunatnes apvienība Bukskauntijā rīkoja jaunatnes dienas. Bija izteikta vēlēšanās šai sanāksmē redzēt un arī dzirdēt sūtni J. Feldmani. Bet vai viņš brauks no Vašingtonas pie latviešiem uz laukiem? Man uzdeva nodot sūtnim Apvienības ielūgumu piedalīties baptistu jaunatnes dienās Bukskauntijas latviešu kolonijā. Kad ierados ar šo jaunatnes vēlmi pie sūtņa J. Feldmaņa, man nevajadzēja meklēt „sevišķi svarīgus“ iemeslus, kuŗu dēļ sūtnim būtu jāuzņemas ceļš no galvas pilsētas uz laukiem. „Tur taču sanāks mani tautieši, un man būs patīkami ar viņiem tikties,“ sūtnis tūlīt atsaucās aicinājumam. Un vēl vairāk, arī sūtņa kundze labprāt pievienojās priekšlikumam braukt līdz.

Bija jauka jūlija sestdiena, kad J. Feldmans ar kundzi izkāpa no vilciena Filadelfijas Ziemeļu stacijā, un mēs tūlīt devāmies uz latviešu koloniju Bukskauntijā, kas bija apmēram stundas brauciena attālumā. Latviešu jaunatne bija braukusi kopā gan no Filadelfijas, gan Bostonas, Čikagas un citām vietām. Pie latviešu baptistu baznīcas sūtni ar kundzi sagaidīja jaunatnes pārstāvji ar ziediem. Viesus apsveica draudzes mācītājs Fr. Čukurs. Jaunatnes sanāksmei pa daļai bija noņemtas raksturs ar priekšlasījumiem, referātiem un pārrunām brīvā dabā. Vakaros visi pulcējās pie ugunskura.

Brīvo pēcpusdienu viesiem bija iespējams izlietot, iepazīstoties ar kolonijas latviešu dzīvi - dzīvojamo ēku celšanu, dārzu iekopšanu, un apmeklējot pat populāro Kvekertauņas laucinieku tirgu. Visur sūtnim bija ko jautāt un arī ko atminēties no savas lauku dzīves Kurzemē. Te, saprotams, viss

bija citādi, jo kolonijai vairs nav lauksaimnieciska rakstura, bet te latvieši dzīvo „ārpus pilsētas“.

Vakarā bija tautas sapulce pie jaunatnes rīkotā ugunsкура. Latvieši bija sabraukuši kuplā skaitā no tuvienes un tālienes. Netrūka ne dziesmu, ne citu priekšnesumu. Bet galvenais šī vakara runātājs bija sūtnis Feldmans no Vašingtonas. Runa bija informātīva rakstura par apstākļiem, kādos tagad jādzīvo latviešiem un par to, kā darbojas Latvijas pārstāvniecības dažādās zemēs. J. Feldmans aicināja Amerikas latviešus panākt pilnīgāku visu latviešu apvienošanos, lai koptu savas tautas kultūru, un lai, kur vien tas būtu vajadzīgs, atskanētu vienota latviešu balss par savas tautas tiesībām. Runātājs aizrādīja, ka nav pieņemams agrāk ASV ieceļojošo latviešu apzīmējums par „atlūzušo zaru“. Šis zars ir vienmēr bijis cieši vienots ar tautu, un lai gan audzis uz citu pusi, tagad sniedz latviešu bēgļiem ievērojamu palīdzību. Kā vecajiem tā jaunajiem Amerikas latviešiem ir iespējams būt vienotiem, to pierāda Amerikas Latviešu Apvienības nodibinašana, kas savu darbību jau sākusi, un ir labas izredzes, ka Apvienības darbs zels un ies plašumā. „Lai arī šīs jaunatnes dienas un šī vakara sanāksme kalpotu mūsu tautiešu vienībai šinī kontinentā,“ bija sūtņa novēlējums visiem vakara dalībniekiem. Šī sūtņa J. Feldmaņa un kundzes ciemošanās palikusi patīkamā piemiņā ne tikai Bukskauntijas latviešiem, bet arī daudzajiem tautiešiem, kas tur bija jaunatnes dienu dalībnieki.

Biju ārpus ASV, tālu prom Brazīlijā, kad negaidīta no Vašingtonas pienāca sēru vēsts, ka sūtnis Jūlijs Feldmans miris. Likās neticami, jo nekas nebija zināms, ka J. Feldmans sirgtu ar kādu kaiti. Un tomēr tas bija noticis. Pārbraucot Vašingtonā, sūtni J. Feldmani tur vairs nesastapu, savu gaitu viņš bija beidzis.

J. Feldmans paliek atmiņā kā neatlaidīgs darba cilvēks. Viņa rokas un domas vienmēr bija nodarbinātas. Sūtnis daudzreiz uzņēmās pienākumus un atbildību, ko būtu varējis nodot arī citiem, bet pārliecināts, ka darbs neatliekams, viņš to

padarīja, negaidot uz rītdienu vai citādu izkārtojumu.

Savu darbu un dzīvi J. Feldmans bija veltījis Latvijas celšanai un latviešu tautas labākai nāktonei. Pats nācis no Kurzemes lauku sētas, viņš pazina savu tautu un labi zināja tās centienus. Lai arī lielākus laika posmus nācās pavadīt ārpus dzimtenes, nekad J. Feldmans nebija zaudējis sakarus ar savu tautu.

Savā darba un domu pilnajā dzīvē Feldmanim atlika laiks arī svētbrīdīm. Dažu labu atziņu viņš bija paņēmis līdz no savas dzimtenes - Kurzemes, kur lauku mājās vēl kopa ģimenes svētbrīžus. It silti viņš atcerējās arī sava brālēna, Krūmiņa dzīvi un darbību, kas no Kurzemes brāļu draudzes pievienojās Vaiņodes baptistu draudzei un kalpoja tur par mācītāju. No vairākiem maniem vērojumiem un sarunām šinī virzienā redzēju, ka J. Feldmanim reliģija nebija ārēja formālitate, vai līdzeklis mērķa sasniegšanai. Viņš bija apzinīgs patstāvīgs kristietis.

The first day of the journey was spent in the valley of the river. The valley was wide and fertile, with many villages and a few small towns. The mountains were in the distance, and the air was clear and fresh. We started early in the morning and went on for many hours. The road was not very good, but we managed to go on. The scenery was very beautiful, and we saw many interesting things. We had a very good dinner in the evening, and then went to bed. The night was very quiet, and we all slept well. In the morning we started again, and went on for many more hours. The mountains were now much closer, and we could see them very clearly. The air was still clear, and the sun was shining brightly. We were very tired, but we did not stop. We went on until we reached our camp. We had a very good dinner, and then went to bed. The night was very quiet, and we all slept well.

The second day of the journey was spent in the valley of the river. The valley was wide and fertile, with many villages and a few small towns. The mountains were in the distance, and the air was clear and fresh. We started early in the morning and went on for many hours. The road was not very good, but we managed to go on. The scenery was very beautiful, and we saw many interesting things. We had a very good dinner in the evening, and then went to bed. The night was very quiet, and we all slept well. In the morning we started again, and went on for many more hours. The mountains were now much closer, and we could see them very clearly. The air was still clear, and the sun was shining brightly. We were very tired, but we did not stop. We went on until we reached our camp. We had a very good dinner, and then went to bed. The night was very quiet, and we all slept well.

Ansis Kurmis

JŪLIJA FELDMAŅA IZAUGŠANA PAR SUVERĒNĀS LATVIJAS SARGU

Tautas istā, bagātākā manta ir tie jaunekļi, kas savas garīgās dāvanas tik pilnīgi, cik vien iespējams, izkopj, ar zinātnībā izrotā un tad tās, cik un kur varēdami, tautai par labu izlieto. Šo visdārgāko mantu - latviešu jaunekļu gara spēkus - nu vajaga kopt, cik vien iespējams. - Izglītība, tautā iespieties, atdzīvina, pamudina viņas snaudošos spēkus un padara viņu spējīgu ķerties pie grūtiem un lieliem uzdevumiem.

Krišjānis Valdemārs, 1825. - 1891.

Garīgās un materiālās kultūras attīstība ir faktors, kas veido un liek arvien tālāk veidoties dažādām profesijām. Tās arvien prasījušas izglītotus un darbam labi sagatavotus darītājus. Dzīvē arī pierādījies: jo komplicētāki profesijas uzdevumi un pienākumi, jo nepieciešamāka vispirms darītāju teorētiskā gatavība. To kultūras tautas parasti panāk ar akadēmisko izglītību. Bet laba speciālista sagatavošanai nepieciešama arī pakāpeniska un nereti diezgan ilga piepūle, lai iegūtu vajadzīgo rutīnu praktiskā darbā. Tātad - kvalificēta speciālista sagatavošana prasa ne tikai ilgu laiku, bet arī lielus materiālus izdevumus. Tādēļ arī augsti kvalificētu speciālistu skaits atsevišķās tautās, īpaši agrākos lai-

kos nav bijis lielā pārpilnībā, un viņi nav panākuši savās profesijās arī vienādu gatavības līmeni. Tas pats sakāms arī par diplomātiem un šīs profesijas speciālistiem. Pat Itonā tūtoru trenētie diplomātiskā darba kandidāti viens no otra atšķirušies gatavības pakāpē. Intelligences kadru un augsti kvalificētu speciālistu rašanos arvien ir noteikuši bargi faktori, ko daudzas politiski subordinētas tautas zināmos laika posmos pašas nav spējušas pārvarēt, neraugoties uz savu apdāvinātību, centības garu un organizēšanas spējām. Tādēļ arī nenākas daudz runāt par tādu personu izaugšanu un sagatavošanu politiski atkarīgās un saimnieciski novājinātās tautās.

Un tomēr - pārskatot latviešu tautas neapskauzamo tiesisko un oikonomisko stāvokli ilgākā laika posmā un nacionālās intelligences attīstības vēsturi, ar prieku un lepnumu jākonstatē, ka mūsu apdāvinātās un strādīgās tautas pārstāvji varonīgi izlauzuši ceļu akadēmiskās izglītības iegūšanai arī dzīves politiski subordinētā stāvoklī. Viņus redzam - kaut arī retumis visos pagājušos gadu simteņos līdz iepriekšējam, kad latviešu akadēmiķu skaits pakāpeniski pieauga, bet gadsimta otrā pusē pēc Nacionālās atmodas svētīgās iedarbības to virišķīgās rindas ar svētceļotāju degsmi sirdīs atrada ceļu gan uz dažādām Krievijas augstskolām, gan Vakarēiropas universitātēm.

Šai latviešu akadēmiskās izglītības meklēšanā bija kāda zīmīga parādība, ko vēl nākas pieminēt, lai tagadnes grūtajos apstākļos atgādinātu un no jauna izceltu mūsu tautas izglītības tieksmes, proti, ka gadu desmitiem ilgi un vēl 20. g. s. sākumā latviešu studentu vidū bija liels skaits tādu, kam nebija līdzekļu mācīties ģimnazijā vai reālskolā, lai iegūtu studijām vajadzīgo gatavības atestātu. Nācās meklēt ceļus, kas veda gan uz to pašu Romu, bet gāja ar likumu un dažkārt lieliem likumiem un ilgu laiku. Pēc pamatskolas sekmīgas nobeigšanas centīgie latviešu zēni meklēja vienu vai otru mācības iestādi, kur bija cerība saņemt toreiz sauktās kroņa stipendijas. Latviešu plašākā sabiedrība ar Rīgas Latvie-

šu biedrības vidutājību atbalstīja tikai tos, kas jau studēja. Pagastos un arī pilsētās nebija mums tādu mecenātu, kas uzņemtos izvadīt cauri ģimnazijai vai zināmā mērā atbalstīt jaunekļus ar pamatskolas izglītību. Ļoti bieži to nespēja arī lauku saimnieki savu māju dārgās izmaksas dēļ, par gājējiem un savvaļniekiem nemaz nerunājot.

Latvijas atkarības laikos kroņa stipendijas bija skolotāju semināros, zemkopības un mērniecības skolās. Šīs mācības iestādes bieži vien bija tālākais izglītības posms - patāls apkārtceļš nākošajiem vidusskolu eksterniem, lai iekļūtu dažādās augstskolās. Zīmīgs pierādījums cita starpā ir fakts, ka mūsu tautas suverēnitātes laikā L. U. vēstures - filoloģijas fakultātē mācības spēku lielākā daļa bija citkārtējie tautskolotāji un dažādu ģimnaziņu eksterni. Citos valsts darbos tēvzemei savas akadēmiskās zināšanas visdažādākās profesijās veltīja simtiem vīru, kas „savu Romu“ bija sasnieguši pa izglītības centienu apkārtceļiem.

Vēsturiski pareizi un dziļi zīmīgi ir bijuši Nacionālās atmodas ideologa Krišjāņa Valdemāra vārdi par latviskās izglītības kolosālo nozīmi mūsu tautas augšāmcelšanās gaitā uz patstāvīgu dzīvi. Ar pietāti esam arī pareizā vietā konstatējuši gūtu politisku un saimniecisku šķēršļu pārvarēšanu akadēmiskās izglītības sasniegšanā un izplatīšanā latviešu tautā. Tās visas kopā ir latviešu censoņu rindas, kas ievērojamā skaitā bija devušas savai tautai visdažādāko profesiju speciālistus ar augsti kvalificētu akadēmisku izglītību, kad atrisinājās suverēnās Latvijas karogs. Viņu vidū bija arī Jūlijs Feldmans.

★

Sūtnis Jūlijs Feldmans ir sirmās Kursas dēls. Viņš dzimis Nigrandas pagastā, Liepājas apriņķī. Nigrandas pagasts atrodas starp Pampaļu, Vaiņodes, Ezeres, Embūtes un Nīkrāces pagastiem un Lietuvu. Latvijas valstī nebūs liels skaits tādu pagastu, kas savās robežās sastopas ar tik daudziem ci-

tiem senseņiem administratīviem iedalījumiem un turklāt vēl ar citu valsti. To var arī iztulkot kā labu sadzīves draudzības simbolu, ko Kurša arvien ir augstu turējusi un cienījusi, un kas droši vien ir veca iedzimta nācijas izjūta no patstāvīgās Kuršas ķēņiņu valsts laikiem. To apstrīdēt un noliegt patiks tikai latviešu tautas nelabvēlim. Vienkāršāk varam pasacīt un vieglāk arī atminēt, ja sakām, ka Nigrandas pagasts, kas apveltīts ar skaistu paugurainu virsmu un izrotāts lepnām ozolu birzīm, atrodas starp Ventu un Lietuvu. Tāda īsos vārdos raksturota ir sūtņa Jūlija Feldmaņa dzimtene.

Nigrandas pagastā dzimis vēl otrs latviešu kultūras izcils darbinieks - rakstnieks Jēkabs Janševsks (1865. - 1931.). Inženieris Paulis Kalniņš, aprakstīdams tuvāk Nigrandas un citus apkārtējos pagastus, saka: „Tas ir apgabals, kuŗā noritēja Janševska romānā 'Dzimtene' aprakstītie notikumi. Romānā notēlotā zaļumu balle un plienakmeņu laušanas darbi notikuši netālu no tagadējā Nigrandas tilta pār Ventu. Man sevišķi patīkamā atmiņā palikušas visas šīs vietas (autors Latvijas patstāvības laikā bija Liepājas rajona ceļu virs-inženieris). Domāju, ka Nigranda un viņas apkārtnē arī citiem austrumiešiem un tautiešiem vispār var būt interesanta, jo tur dzimis un dažus bērības gadus pavādījis mūsu vecbiedrs un izcils Latvijas pārstāvis Amerikas Savienotajās Valstīs Jūlijs Feldmans. (Žurnālā „Atceries Austrumu“ 1961. g. 20. nrs.).

Jūlija Feldmaņa vecāki nebija saistīti ar personīgu nekustamu īpašumu dēla dzimšanas vietā. Pēc kādiem gadiem viņi no Nigrandas pārcēlās uz dzīvi Jelgavā, kur Jūlijam nācās pavadīt dažus zēna gadus. Pirmā skola viņam arī bija Jelgavas Annas skola, bet to viņš nepaspēja pabeigt, jo 1901. gadā Feldmaņu ģimene no jauna atgriezās laukos - Pampaļu pagastā. Abi vecāki dzīvoja un strādāja Pampaļu muižā. No šejienes Jūlijs trīs gadus apmeklēja Pampaļu ministrijas skolu, ko viņš sekmīgi arī nobeidza. Pēdējā mācības gadā jaunais censonis jau bija izšķīries par iestāšanos skolotāju

Jauno mūziķu pilsētietišķu orķestris, ja pilsētietišķu orķestris, kas izveidota 1933. gadā, ir veidojusies no jauniem mūziķiem 30 - 35 ir izveidots latviski pilsētietišķu orķestris. 1904. gada augustā pirmajā dienā tālā orķestris pasūtīja pirmo Pilsētietišķu orķestri, kas izveidots Jāņa Feldmans.

Jauno pilsētietišķu orķestris izveidots 1933. gadā, kas izveidots no jauniem mūziķiem 30 - 35 ir izveidots latviski pilsētietišķu orķestris. 1904. gada augustā pirmajā dienā tālā orķestris pasūtīja pirmo Pilsētietišķu orķestri, kas izveidots Jāņa Feldmans.

Kuldīgas Skolotāju semināra orķestris. Pirmā rindā otrais no labās J. Feldmans.

je m'arrête en deux endroits pour parler de deux
biens de la ville de Paris, savoir de la Bibliothèque
Nationale et de la Bibliothèque de la Ville de Paris.
(Zurnal "Apostol" 1901, 2. 20. str.)

Il y a deux bibliothèques de la ville de Paris, savoir de la Bibliothèque
Nationale et de la Bibliothèque de la Ville de Paris. La Bibliothèque
Nationale est la plus ancienne et la plus riche de France. Elle
a été fondée en 1517 par le roi François Ier. Elle a été
renouvelée et agrandie par Louis XIV. Elle a été
renouvelée et agrandie par Louis XV. Elle a été
renouvelée et agrandie par Louis XVI. Elle a été
renouvelée et agrandie par Louis XVIII. Elle a été
renouvelée et agrandie par Louis XVIII.

seminārā Kuldīgā, jo vecākiem nebija tik daudz līdzekļu, lai viņu izvadītu cauri ģimnazijas klasēm Jelgavā. Labu informāciju par skolotāju semināru un iestāšanās prasībām Jūlijs saņēma no Pampaļu ministrijas skolas skolotājiem, kas visi savā laikā bijuši semināra audzēkņi. Tie vasaras brīvlaikā savu abiturientu vēl rūpīgi gatavojuši stingrajiem iestāšanās pārbaudījumiem.

Gleznainā apkārtnē, kur Jūlijs Feldmans bija audzis un lielāko tiesu pavadījis zēna gadus, bija palikusi viņam dzīvā atmiņā; to liecināja viņa jaukie apraksti semināra uzdevumos-latviešu valodas domrakstos, kā arī nostāsti klases biedriem. Bija vērojams, ka apkārtnes daba zēnu valdzinājusi un ietekmējusi jūsmot par to. Tādēļ arī uz Jūliju Feldmani pilnā mērā zīmējas šā paša semināra audzēkņa dzejnieka V. Plūdoņa skaistās un raksturīgās rindas:

„Mēs visi esam gaišo lauku bērni; Mēs visi esam nākuši no zemēm, Mums matos glabājas vēl siena smarža, Un ausis skan vēl gaišās birstalšalkas, Bet sirdī balta saule rotājas.“

Lauku zēniem ar birstalšalkām ausis ierašanās kaut arī 10 - 12 tūkstošu lielajā Latvijas provinces pilsētā 60 gadus atpakaļ un iestāšanās pārbaudījumu karstums bija liels un nozīmības pilns notikums. Dabīgi, ka to pavada nenoliedzams nervu sasprindzinājums, īpaši, ja pārbaudījumos rakstos plašajā semināra aulā izsēdina 150 - 160 dedzīgu latviešu jaunekļu, no kuriem tikai 30 - 35 ir izredze iekļūt pieņemamo skaitā. 1904. gada augusta pirmajās dienās tādā sijāšanas procesā atradās Pampaļu toreizējās ministrijas skolas absolvents Jūlijs Feldmans.

Katra pārbaudījuma diena izsijāja savu tiesu. Visvairāk klupa krievu valodas rakstu darbos - parasti lielā puse, tad rēķināšanā kā rakstā, tā mutes vārdos un visos citos priekšmetos, dziedāšanu ieskaitot, jo seminārā neuzņēma arī bez pietiekamas mūzikālās dzirdes un balss vokālītātes.

Uzņemtos sadalīja kroņa stipendiātos, skaitā 12 - 15, kas dzīvoja semināra ēkā, un pašapgādniekos, kam obligāti bija jādzīvo kopmītnē ārpus semināra, ko vadīja kāds semināra

audzinātājs-skolotājs un kas atradās toreizējā Pils ielā 4, pašā Ventas malā, ar jauku nelielu parku, kur rudens zeltlapu vakaros un pavasara siltajos saulrietos atskanēja gan solo, gan sirsnīgi dziedātas sabalsotas dziesmas. Ja varena ir K. Baumaņa viru korim rakstītā „Kā Daugava vaida“, tad semināristu izpildījumā kopdzīves parkā Rumbas tuvumā tā plūdusi visā pilnībā un krāšņumā.

Kroņa stipendijas iegūšanu nenoteica pārbaudījumu augstākie rezultāti, bet gan citi apstākļi un proti: krievu nacionālitate un attiecībā uz latviešiem pareizticība. Dažkārt šīs „kritērijas“ parādījās nožēlojamā kailumā. To vislabāk dzēja, salīdzināja un reāli novērtēja skolotāji, agrākie semināra audzēkņi, kas pavadīja uz eksāmeniem savus sagatavotos skolēnus. Pēdējā kategorijā kā kroņa stipendiju laimētāji nāca latvieši luterāņi. Grūtākas izredzes tiem bija, kad pastiprinājās rusifikācijas politikas centieni, proti 90. gados un gadsimteņu maiņā.

Jūliju Feldmani seminārā uzņēma kā pašapgādnieku. Viņam nācās dzīvot kopmītnē, kur toreiz mita ap 35 semināra audzēkņi no visām četrām klasēm. Kopmītnei vadīja, turpat ar ģimeni dzīvodams, ļoti cienīts un iemīļots semināra skolotājs J. Licītis. Būdams semināra audzēkņu palīdzības biedrības valdes loceklis vai arī revīzijas komisijas priekšsēdis, viņš arvien sirsnīgi rūpējās par savas saimes atbalstīšanu. To zināja visi. Tādu atbalstu saņēma arī J. Feldmans, jo viņa vecāki no savas darba peļņas Pampaļu muižā viegli vis nespēja maksāt Jūlijam vajadzīgo summu - ap 150 rubļu mācības gadā, kas toreiz lauku cilvēkiem bija liela nauda. Ar otro klasi sākot, J. Feldmans saņēma kroņa stipendiju, kas viņam palika līdz kursa nobeigšanai 1909. g. jūnijā.

Kopmītnes sabiedrībā, kur netrūka ne asākas kritikas, ne jauno pienācēju pazobošanas, J. Feldmans sevi parādīja par apvaldītu un vārdos apdomīgu jaunekli, kam netrūka arī vienas otras asprātīgas un drošas atbildes. Še J. Feldmans atrada arī dažus agrākos paziņas, piem. pēdējā kursa audzēkņi Didriķi Jansonu no sava dzimtenes Nigrandas pagasta,

kā padomus un pamācības arvien viņš respektēja. Te bija arī klases biedri: nīgradnieks Ādams Grēbers, vaiņodnieks Jānis Lucis. Radās arī jauni draugi un centienu biedri. Pats viņš bija centības paraugs.

J. Feldmaņa otrā mācības gadā iekrita 1905. gada notikumī. Oktobrī semināru slēdza līdz māc. gada beigām, kādēļ zudumā gāja vesels mācības gads. Uzsākot 1906. g. rudenī no jauna mācības otrā klasē, semināra direktors vairs neaizliedza kā agrāk mācīties svešās valodas. J. Feldmans ar pāris klases biedriem iesāka ņemt privātstundas franču valodā, kārtīgi divi reizes nedēļā. Tas čakli turpinājās visus pārpalikušos trīs mācības gadus. Un rezultāts bija labs: jaunekļi varēja brīvi lasīt daiļdarbu tekstu un to atstāstīt vārdos vai arī rakstā. Tas bija arī jauks panākums jaunā cenšona nodomiem - ar laiku iegūt ģimnazijas abituriju. Ar otro klasi sākot, seminārā bija mainīties arī skolotāju sastāvs, pāris pakūtro krievu vietā bija iecelti centīgi un labi sagatavoti latviešu skolotāji - matemātiķis Jānis Zandbergs un dabas zinātnieks Kārlis Dreimanis. Mācīšanas darbs gāja lieliem, intensīviem un priecīgiem soļiem uz priekšu, ko latviešu jaunekļi izjuta kā īstu „kalnā kapšanu“. Krievu daiļliteratūras pārskati un apcerējumi ierosināja svētīgām pārdomām un attīstīja analizēšanas un salīdzināšanas spējas, kas lieti noderēja, lasot un iztīrājot latviešu daiļliteratūras darbus. Jāatzīmē vēl, ka seminārā no seniem gadiem turpinājās teicama tradīcija - sacenšanās klases audzēkņu vidū klasisko daiļdarbu lasīšanā. To piekopa pēc skaita arī 37. kurss, kurā mācījās Jūlijs Feldmans.

Tā katrs kursa audzēknis, dziļā nopietnībā gatavodamies skolotāja profesijai, lielākā vai mazākā mērā bija nomodā par savām zināšanām, attīstību un izglītību vispār. Tādēļ nenākas noliegt, ka krievu valodā toreiz iegūtā izglītība un vēl pašmācības ceļā papildināta bija vērā ņemams attīstības panākums. Priekšmetu lielā daļā ģimnazijas prasībām nekādu lielu robu vairs nepalika. Ceļš bija sagatavots arī J. Feldmanim.

Būtībā tā bija tomēr vispārīgā, bet ne latviskā kultūrā bazēta izglītība. Bez latviešu tautas vēstures un kultūras pazīšanas, bez apzinātas iesaugšanas tajā kā tagad, tā jo vairāk toreiz nevarēja izaugt par krietnu savas tautas dēlu, ne arī kļūt par pārliecinātu savas tautas un kultūras modru sargu. Šos svētīgos nacionālos mērķus skolotāju seminārā toreizējā krievu kultūras atmosfērā zīmīgā kārtā veicināja formālās nedaudzās latviešu valodas stundas. Vēl spēcīgā tradīciju ceļā nodibinātās latviešu audzēkņu pašdarbības rezultātā šīs izglītības avots izvērtās par dzīvinātāju strautu, kas, Kr. Barona vārdiem runājot („Kalna strautā“), „viļņodams tālāk iet.“

Latviešu valodas mācīšanai seminārā gadsimteņu maiņā ir bijuši arvien teicami skolotāji, kā E. Licītis un K. Dreimanis. Gan nacionālās daiļliteratūras vēsturiskās attīstības pārskatos, gan pašu daiļdarbu saturā audzēkņi ieguva plašas - viņu vecumam un attīstībai atbilstošas zināšanas. Jūlijam Feldmanim bija patiesa laime klausīties un vērot tādu nepārspējamu lektoru un nacionālās kultūras kopēju un entuziastu kā E. Licīti. Lieliski pārzinādams mūsu daiļliteratūru un dzīvi darbodamies līdz Rīgā izdodamo rakstu redakcijās, viņš gribēja arī ar topošajiem skolotājiem iespējami daudz pārrunāt, ierosināt un pamudināt izlasīt, salīdzināt un kritiski novērtēt.

Tādā nacionālā un cildenā atmosfērā auga un mācījās Jūlijs Feldmans skolotāju seminārā. Pamazām, bet droši viņš ierakās savas tautas agrāk radītās, kā arī topošās (Blaumaņa, Poruka, Saulieša, Skalbes, Akurātera, Plūdoņa un citu), darbu vērtībās, kas palika visam mūžam. Dībinātā kārtā viņam radās padziļināta vēlēšanās tās cienīt un aizstāvēt pret uzmācīgajiem mūsu zemes okupantiem, kas bija nākuši gan no rietumiem, gan austrumiem. Tādēļ arī tik cēla bija izaugusi un nobriedusi Jūlija Feldmaņa vira gados apliecinātā nacionālo vērtību (plašākā nozīmē) sargāšana un aizstāvēšana, kur vien to prasīja apstākļi un tautas gods. Dziļākās saknes viņa personības izaugšanai un nacionālā diplomāta

stājas tapšanai meklējamas skolotāju semināra gadus.

Nākas arī pieminēt, ka, pēdējās divi klasēs būdams, Jūlijs Feldmans jo citīgi mācījās latīņu valodu. Semināru nobeidzot, viņš sekmīgi varēja tulkot Cēzara tekstus un saistītā valodā Ovidija Metamorfozas. Bieži ritu stundās gan rudenī, gan ziemā Jūlijs, mētelī un cimdos ģērbies, ar Ovidija grāmatu rokā, bija redzams semināra dārzā, kur 12 gadus agrāk savu taku bija ieminis Vilis Lejnīeks - vēlākais latviešu dzejas lielmeistars Plūdons. Kā izcili censoņi abi viņi iegājuši mūžībā, atstājot savai tautai un tēvzemei liecību, cik vispusīgs var izaugt un attīstīties kultūras darbs patstāvīgā valsts dzīvē.

Ģarš, bet svarīgo skolu posmu pirms studijām universitātē nobeigsim ar Jūlija Feldmaņa draudzenes pieminēšanu. Tā bija skanīga vijole, ko viņš atveda līdz uz Kuldīgu. Izrādījās, ka instrumenta īpašnieks nebija iesācējs vijoles spēlētājs, kas seminārā bija obligāts mācības priekšmets, bet jau labi tālu pāvirzījies dažādos vingrinājumos. Tādēļ vijoles spēlē Jūlijs gāja vai visai klasei priekšgalā, sacensdamies vienīgi ar Ernestu Leiti. To atzina arī pastingrais mūzikas skolotājs Kārlis Jansons, lai gan reizēm pajokoja, ka Feldmans par daudz sērīgi svētdienu ritos spēlējot Šūmaņa „Sapņojumu“. Visus semināra gadus J. Feldmans spēlēja audzēkņu kori pirmo vijoli. Cik zināms, vijoles spēlēšanu viņš nebija atstājis arī savas dzīves vēlākajos gados.

1909. gada jūnija vidū J. Feldmans atstāja Kuldīgu, nodrošināts ar labu tautskolotāja diplomu. Divus gadus viņš strādāja Tukuma valdības skolā. 1911. gada jūnijā kā eksterns viņš saņēma Jelgavas ģimnazijā gatavības apliecību un tā paša gada rudenī aizbrauca uz Maskavu studēt jurisprudenci. Tas bija J. Feldmaņa koncentrēts, noteikts un straujš gājieni uz nozīmēto mērķi.

★

Maskavas universitātes juridiskajā fakultātē J. Feldmans iesāka studēt 1911. gada rudenī. Jau no paša sākuma viņš kļuva par neatlaidīgu un neiztrūkstošu savu lekciju klausītāju un vajadzīgo semināru (attiecīgā studiju kursā) apmeklētāju un aktīvu dalībnieku. Tik precīza darba sekas bija arī kārtīga eksāmenu likšana. Grūti līdzgaitniekiem bija toreiz pasācīt, kas visvairāk patika J. Feldmanim - krimināl- vai civiltiesības, jo apzināti, noteikti un skaidri viņš nodarbojās ar visiem obligāti noteiktiem priekšmetiem. Tomēr īpaša patika viņam bija kopā ar dažiem draugiem, piem. Edmundu Freivaldu (pirmais Zemnieku savienības laikraksta „Brīvā Zeme“ redaktors un izcils publicists), neiztrūkstoši apmeklēt tiesību filozofijas lekcijas vairākos ciklos, ko toreiz gudri un aizrautīgi lasīja docents Iljins. Tādēļ dažiem varēja likties, ka Jūlijam Feldmanim sliksme tomēr vairāk bija uz publiskām tiesībām, arī starptautiskās tiesības viņam sevišķi imponēja.

Nedomāju, ka šīnī vietā un gadījumā būtu nozīme dziļāk ieiet jautājumos par J. Feldmaņa ieguvumiem no juridisko disciplīnu studijām. Viņa līdzgaitnieki redzēja un konstatēja, ka Jūlijam studēšanas darbs labi gāja no rokas, kaut arī viņam nācās ziedot laiku privātstundu pasniegšanai, lai nopelnītu dienišķo maizi un studiju dzīvei vajadzīgo, jo nekādus pabalstus no „mājām“ (kādu viņam reālā nozīmē arī nebija) viņš nesaņēma un ietaupītu krājumu no skolotāja gadiem arī nebija. Labi, ka toreizējos Maskavas apstākļos ar stundu pasniegšanu it labi studenti varēja nopelnīt, īpaši, ja spēja mācīt jaunās valodas, t.i. vācu un franču, kas Jūlijam grūtības nesagādāja.

J. Feldmaņa centībai, labai kārtībai un noteiktībai darbā jauki pieskanēja viņa tīrības un akurātības ievērošana drānās un ārienes kopšanā, kas redzamā kārtā izdalījās toreizējā studentu pulkā. Par savu vispārējo zinātnisko izglītību, mākslas izpratni un labas gaumes izkopšanu, kā arī par sabiedriskās stājas ievērošanu J. Feldmans arvien ir bijis nomodā.

Toreizējie Maskavas apstākļi arī deva iespēju izkopt un izveidot savu personību ar dažādām mākslām, kas vien to saprata, vēlējās un neatlaidīgi piespiedās. Un pareizs būs arī konstatējums, ka latviešu jaunekļu centīgais gars šīs iespējas izmantoja pilnā mērā. Jūlijs Feldmans bija šo cenoņu vidū.

Latviešu studenti no sāka gala, lai kur tie būtu studijas sākuši un turpinājuši, ir pulcējušies un organizējušies savā vidū, lai dalītos domās un noskaidrotu kopīgos centienus savas latviešu tautas labā. Lielo nāciju studentu akadēmiskajām organizācijām dažādos vēstures posmos līdzīgs darbības moments vai nu galīgi atkrita, vai arī bija maz nozīmīgs apstākļis.

Te nenākas runāt par mūsu Nacionālās atmodas ievadītājiem straujākā attīstības plūsmē - Tērbatas studentiem 50.-60. gadu mijā - jo viņu centieni un uzpurēšanās darbs jau sen kļuvis par pamatu latviešu tautas 19. gadusimtena vēsturei; populārs mūsu kultūras vēsturē arī Kronvalda Ata un viņa vakarnieku - studentu darbs tanī pat Tērbatā desmit gadu vēlāk. To zīmīgi rāda Kronvalda 1872. g. 19. februāra runas vārdi vakarnieku sapulcē: „Rīdzinieki, cerības pilni, skatās uz mums. Sūdzoties par savām kļūdām un nepilnībām, tie gaida palīgu sev un tautai no tiem dēliem, kas izkopjas brīvības un gaismas pagalmos“ (sk. Zariņu Kārļa rakstu „Baltijas Zemkopī“ 1879. g. 35. n-rā); un vēl 12 gadus vēlāk Pēterburgas latviešu studentu pulciņa pārstāvis Edvards Skujenieks (dzejnieks Vensku Edvards, Latvijas suverēnitātes laikā pazīstamā parlamentārieša Marģera Skujenieka tēvs) savā pēdējā studiju gadā 1884. g. 24. janvārī Pēterburgas latviešu labdarības biedrībā nodeklamēja paša sacerētu izrikojuma prologu, kur bija zīmīgi vārdi: „Mēs pulciņš mazs no mūsu mazās tautas, Kas, vergu valgus nomezdama, cīnās. Uz mums daudz acu skatās Iz tālās dzimtenes un cer, un gaida. Mēs necināmies sev, mums augstāks mērķis, - Lai vienojamies kalpot mūsu mātei tautai, Jo tautas gods ir arī mūsu gods.“

Par Maskavas latviešu studentiem Jānis Čakste, pirmais Latvijas valsts prezidents, atstājis sekojošo liecību: „Kr. Valdemārs mums sevišķi teica, ka ikviena pienākums ir ziedot daļu no sava laika vispārībai - latviešu tautai, strādājot šādā vai tādā veidā. Viens var strādāt ar spalvu, pētīt zinātniskā laukā un padarīt ar kaut ko latviešu tautu bagātāku; otrs var mēģināt, cik vien iespējams, rīkoties sabiedriskā dzīvē. Tas bija, kas pamudināja taisni ļoti daudzus no pirmā laika studentiem, cik iespējams, griezties pie tautas un strādāt ne tikai tādā veidā, kāds katram darbs, bet piedalīties arī biedrībās un citos pasākumos nevis pret skanošu naudu, bet uzpurēties, atdodot zināmu artavu no savām spējām vispārībai. Tāds bija gars, ko studentiem iepatēja Kr. Valdemārs. Tas palicis uz visu dzīvi.“ (sk. Ansis Kurmis - Austruma vēsture, Rīgā, 1939. g. 48.-49. lpp.)

Tikko minētie piemēra aizrādījumi par dažāda veida nodarbošanos organizācijās liecina arī par citkārtējo latviešu studentu patriotismu un ideālismu - neatlaidīgi strādāt savas tautas labā. Šie centieni, kā redzējām, nepārtrūka un neizdzīsa mūsu akadēmiskās intelligences tapšanas laikā arī vēlākajos gadu desmitos pēc smagās un spēku ziņā nevienlīdzīgās cīņas sakarā ar Nacionālās atmodas laikraksta „Pēterburgas Avīzes“ izdošanu. Tā bija lepna latviska neatlaidība un sīksta izturība tautas garīgās un materiālās atdzimšanas gājienā.

Vēl nākas atzīmēt akadēmiskās organizācijas audzināšanas ietekmi, kas pa studiju gadiem rodas draudzīgās sadzīves rezultātā. Vispusīgu šo ietekmi rada ne tikai akadēmiskās organizācijas tiešais sadzīves veids, bet arī tajā uzkrātās un respektētās tradīcijas, un lielā mērā ikreizējais studentu - līdzgaitnieku kultūralo interešu apvārsnis, agrākā audzināšanā izkoptā un iegūtā stāja un morāliskais līmenis. Viss tas saaužas kopā un kļūst par reālas nozīmības pilnu akadēmiski skolotā intellīgenta tapšanas apstākļiem un atmosfāru.

Jūlijs Feldmans savus studiju gadus pavadīja Maskavas

Jūlijs Feldmans studiju laikā Maskavā.

Faint, illegible text located on the right side of the page, appearing as a vertical column of characters.

Faint, illegible text located at the bottom of the page, appearing as a horizontal line of characters.

latviešu studentu biedrībā Austrums, kas Latvijas patstāvības pēdējos gados ieguvis nosaukumu Akadēmiskā vienība Austrums. Šai akadēmiskai organizācijai ir tālas saknes Nacionālās atmodas galvenā ideologa Kr. Valdemāra centienos par latviešu tautas patstāvību un labklājību. Tie pazīstami Latvijas vēsturē, bet studentu organizācijā tos detalizē un ieaudzina par obligāti vērā turamiem ceļa vadītājiem principiem.

Ja te vēl vēlamies dzirdēt kādus vārdus par akadēmisko nacionālo audzināšanu, ko Jūlijs Feldmans saņēmis savā akadēmiskajā organizācijā - īpaši pirmajā gadā - tad nav jānoslēpj, ka, nodrošinot savu augstāko principu - augt un dzīvot Latvijai, Austrums par pirmo audzināšanas pakāpi uzskatījis autonomas un suverēnas personības izveidošanu un nostiprināšanu savos līdzgaitniekos, atzīmēdams, ka tikai pilnvērtīga, patstāvīga un morāliska persona driest un var uzņemties nopietnus pienākumus, pildīt tos un atbildēt par tiem savu līdzpilsoņu un arī nācijas vēstures priekšā. Tālākais solis ir - audzināt personu, kas runā un dara pēc dziļas pārliecības, pēc saviem labiem principiem, nevis pēc acumirkļa ietekmes. Audzināšanas mērķos ietelp arī griba augt stipriem patstāvīgā darbā, neapbrīnot citus, no citiem negaidīt, bet labā ticībā darīt pašiem. Nebūs pārspilējums, ja konstatēsim, ka ļoti daudz no aprādītajiem audzināšanas centieniem ieguvis un dzīves darbībā līdz paņēmis Jūlijs Feldmans.

Tā jau vispār mēdz būt, ka akadēmiskās organizācijās apvienotie studenti vispirms sarod savā vidū. Tālākā atzīstamā un arī normālā parādība ir viņu pieķeršanās savai kopā turētājai organizācijai. Tās tuvizjūta izraisa draudzību, kas savukārt rada jaunības jūtu apgarotu dzīves izpratni un cietni kopību augstāku un cēlāku mērķu sasniegšanā. Tā dzimst un pieņemas studiju gados plaukstošie gaisie spēki - centības gars, cits citu pamudinot un aizraujot - un darba mīlestība draudzībā apvienotā pulkā. Tas ir tiešām skaists un arī saulainākais posms mūža ceļā. Tādēļ no tāliem pagātnes laikiem pazīstama skaista un simpātiska tradīcija - svi-

nīgi pieminot mūžībā aizgājušo vai cildinot atsevišķu akadēmiķi viņa darbu kalnā - atzīmēt, vārdā nosaucot, viņa tuvākos līdzcensoņus, tuvākos jaunības dienu draugus.

Tikko aprādītajā nozīmē Jūlijam Feldmanim studiju gados bija centīgi un sirsnīgi draugi, no kuriem daudzi tāpat kā viņš pats iet jau bezērķšķaino mūžības ceļu. Pieminēsim, vārdā nosaucot, kaut dažus no tiem: Pauls Dāle - vēlāk Latvijas universitātes profesors filosofijā, redaktors Edmunds Freivalds, Jānis Ducēns - brīvības cīnītājs vēsturiskajā Kalpaka bataljonā un kara ministrs, Herberts Jākobsons - kara tiesas priekšsēdis Rīgā, Pēteris Leitāns - patstāvīgās Latvijas senātors, izcils pēdāgogs Kārlis Likums - Tukuma un Jelgavas ģimnazijas direktors, mediķi Jēkabs Krogzemis un Jānis Princis, skolotāju semināra līdzcensonis Andrejs Bumbērs - ģimnazijas skolotājs un L.U. lektors fizikas metodikā un vairāki citi. Visi viņi, patstāvīgās Latvijas sargu un aizstāvi diplomāta postenī Jūliju Feldmani ieskaitot, mīlestībā un dziļākā cieņā bija ieķīlājuši savu darbu, godu un dzīvību sirmās tēvzemes Latvijas stiprumam un apvienotās latvju tautas misijai viņas Dzintarjūras lokā.

Ansis Karps

JŪLIJS FELDMANS

(Atmiņas.)

Tas ir tik sen - pirms 55 gadiem, 1907. g., kad pirmoreiz satikos ar vēlāko draugu Jūliju Feldmani. Bijām zaļi jaunekļi, es tikko 15 g. vecs, Skolotāju seminārā Kuldīgā. Jau nākās klases skolnieks vienmēr ievēro un zina visus, kas kādu klasi vai vairākas augstāks par viņu, nekad ne otrādi, vai ļoti reti tas notiek otrādi. Kas lai ievēro mazākus zēnus, gribam taču būt lieli un gluži tādi kā viņi. Atceros viņu arvien jautru un asprātību pilnu, dzīvu un kustīgu un ar visiem draudzīgu. Tanī laikā vēl īsti personisku attiecību mums nebija, bet kad sākām spēlēt semināra orķestri, tad jau bijām zināmā mērā kollēgas - mūzikanti, interesanta un izcilāka darba darītāji. No visiem pirmajiem vijolniekiem, liekas, Jūlijs bija viens no stiprākajiem. Vienā klasē ar Jūliju bija mana pagasta cilvēks Ansis Meiers, ko pazinu jau no draudzes skolas laika. Ar Meieru Jūlijs bija labos draugos, un tā man iznāca jau šad tad kopā ar abiem pirmajiem pastaigāties ārpus pilsētas, pāri Ventas tiltam pie ūdenskrituma - Rumbas.

Jūlijs beidza semināru pāra gadus agrāk par mani, tāpēc tanīs gados, kad viņš Kuldīgā vairs neatgriezās, sakari ar viņu pārtrūka. Jūlijs bija nolīcis ģimnazijas gala eksāmenus Jelgavā un aizbraucis studēt uz Maskavu, bet vasaras brīvlaikā satikāmies pie Meiera Pampāļu skolā, kur Meiers bija

par skolotāju un Jūlijs bija atbraucis ciemos. Te bijām kopā jautra sabiedrība, pilni jaunības reibuma, jo nekādu reibinātāju dzērienu nelietojām. Arī es jau biju sācis gudrot par studēšanu, un Jūlijs deva visādus labus padomus, kas būtu jādara, lai noliktu eksāmenus. Raksturoja katru Jelgavas ģimnāzijas skolotāju, kādas kuŗam prasības un eksāminācijas veidi, kādi priekšmeti labi jāzina. Tas man patiesi daudz palīdzēja pārbaudījumus veikt ar labām sekmēm. No 15 eksāmenu licējiem tikai trīs bijām laimīgi galā. Tanī pavasarī, 1913. g., arī Jūlijs maija beigās bija pārbraucis no Maskavas Jelgavā, tā ka mēs gandrīz vai katru dienu satikāmies, jo nu jau Jūlijs mani uzskatīja par nākošo studentu un vecu draugu. Gluži saprotams, ka biju augstu cerību un lidojoša priekšpils. Arī vasarā satikāmies atkal Pampāļos. Jūlijs vienmēr bija jautrā gara stāvoklī un visādu joku runātājs un darītājs, kas šinī ziņā mūs citus pārspēja. Reiz viņš kopā ar pārīs citiem veciem skolas biedriem bija atnācis uz manām tēva mājām Skrundā. Tur pie laivas Ventas krastā auga veci vītoli. Vienam no tiem bija nokaltis zars un noliekts līdz zemei. Jūlijs mēģināja zaru nolauzt pavisam, bet tas neizdevās, jo vītols ir sīksts koks. Gan citi teicām, lai liekas taču mierā, bet viņš neatlaidās un teica: „Nekad nevajaga pamest iesāktu darbu nepadarītu.“ Atminos to vēl kā šīs dienas notikumu, kas raksturo Jūlija neatlaidību.

Es studēju medicīnu Terbatā, tā ka mācību gada laikā mums satikties neiznāca, bet 1916. gada Ziemsvētkos es biju Maskavā, kur mēs atkal satikāmies. Jūlijs deva atkal labus padomus par to, kas tur ievēribas un redzēšanas vērts.

Tad mūsu ceļi nošķīrās uz vairākiem gadiem - nāca revolūcija un Krievijas sabrukums, tad Latvijas augšāmcelšanās. Satikāmies nu jau Rīgā. Skaidri atminos, ka apsveicāmies de jure atzišanas manifestācijas laikā Esplanādes laukumā, kur Jūlijs mani iepazīstināja ar vēlāko sūtni Sesku.

Tā kā mūsu darba lauki bija pavisam dažādi, tad jau arī interešu lauki bija atšķirīgi, un satikšanās iznāca reti, bet kad tas notika, tad ļoti sirsniģi. Turklāt Latvijas patstāvības lai-

kā Jūlijs lielāko tiesu dzīvoja ārzemes.

1946. gadā man izdevās no Vācijas nodibināt sakarus ar Jūliju Feldmani Šveicē, nu sūtīju viņam ziņas par bēgļu stāvokli. Kad ieradās ASV un Jūlijs bija šeit par sūtni, atkal sarakstījāties šad un tad, bet satikties neiznāca. Jūlijs aicināja mani gan uz Austrumu krastu, lai es piedalītos jaunajās latviešu organizācijās atbildīgos darbos, bet toreiz man tas nebija iespējams, jo vispirmā kārtā tācu vajadzēja kaut cik nodrošināt savu eksistenci.

Tad pienāca arī brīdis, kad saņēmu sēru ziņu - vecais draugs bija aizgājis Aizsaulē.

1

THE HISTORY OF THE

The history of the world is a long and varied one, and it is one that has interested men of all ages and in all parts of the world. The story of the world is a story of the human race, and it is a story that has been told in many different ways. It is a story of the struggles of the human race against the forces of nature and against the forces of evil. It is a story of the triumphs of the human race over these forces, and it is a story that has inspired men to great deeds of courage and heroism. The history of the world is a story that is full of interest and excitement, and it is a story that is worth reading to every man, woman, and child. It is a story that shows us the way in which the human race has developed, and it is a story that shows us the way in which we can improve ourselves and our world. The history of the world is a story that is full of hope and inspiration, and it is a story that is worth reading to every man, woman, and child.

Armins Rūsis

SŪTŅA JŪLIJA FELDMAŅA IEROSINĀJUMS PAR BALTIJAS VALSTU NEITRĀLIZĀCIJU

*S*ūtņa Jūlija Feldmaņa daudzpusīgo interešu lokā ietilpa arī starptautisko tiesību aktuālo problēmu pētīšana, kaut arī Latvijas pastāvīgā delegāta amats Tautu Savienībā, ko viņš ar lielu prasmi un sirds degsmi pildīja veselu gadu desmitu, neatstāja sūtnim daudz laika zinātniskam darbam. Kad 1930. gadā sūtnis Feldmans ieradās Ženēvā un uzņēmās jaunā atbildīgā amata pildīšanu, tur gan vēl zināmā mērā bija dzīvs 1925. gada 16. oktobra Lokarno līgumu un 1928. gadā noslēgtā Briāna un Kelloga Kaņa nosodīšanas pakta gars, bet retrospektīvā skatījumā Tautu Savienības ziedu laiki jau bija norietā. Amerikas Savienotajām Valstīm turpinot savu negatīvo nostāju ieņemot Tautu Savienībai, iecerēto sapni par visu pasaules valstu organizāciju miera sargāšanai nevarēja īstenot. Aristida Briāna, kas uz īsu laiku atkal bija nācis Francijas valdības vadībā, Eiropas federatīvās ūnijas organizēšanas projekts, ko viņš bija ietvēris savā 1930. gada 17. maijā Tautu Savienībā ietilpstošo Eiropas valstu pārstāvjiem iesniegtajā memorandā, arī vairs neatrada dzirdīgas ausis. Turpmākajos gados noslēgto palīdzības un neuzbrukšanas līgumu plūdi bija vislabākā liecība tam, ka atsevišķās valstis, kaut tās arī ietilptu Tautu Savienībā, sāka meklēt papildu garantijas miera nodrošināšanai reģionālu nolīgumu

ietvaros. Militārizētai Vācijai uznākot starptautiskās dzīves arēnā, spēji grozījās agrākais spēku samērs, un radās nepieciešamība no jauna iedzīvināt politiskā līdzsvara principu, lai novērstu vienas lielvalsts hegemoniju, kas varētu apdraudēt, ja ne pasaules, tad vismaz Eiropas mieru. Šis lielās pārmaiņas un pārvērtības Eiropā nepalika apslēptas tik piedzīvojušam diplomātam, kāds bija Jūlijs Feldmans.

Meklēdams pēc vislabākā praktiskā atrisinājuma Latvijas politiskās neatkarības un teritoriālās integritātes pasargāšanai no iespējamām briesmām, kas tai varētu draudēt kā no Vācijas, tā arī no Krievijas, sūtnis Feldmans ne tikai ierosina, bet arī teorētiski motivē un juridiski pamato domu par Baltijas valstu neitralizāciju, norādīdams, ka pēdējā, lielā mērā nodrošinādama mieru Eiropas austrumos, kalpotu ne tikvien pašu Baltijas valstu, bet arī visas Tautu Savienības interesēm. Šos savus ierosinājumus un sava uzskata juridiskos un politiskos pamatojumus Jūlijs Feldmans ietvēris apcerējumā „Baltijas valstu neitralizācija“, kas parādījās atklātībā „Tieslietu Ministrijas Vēstneša“ 1935. gada slejās (627-639 lpp.).

Neitralizācijas līgums sūtņa Feldmaņa skatījumā dotu Latvijai drošības garantiju, ko nav iespējams saņemt citādā veidā un nekādā ziņā ne reģionālu drošības pakta ceļā. Šo savu domu sūtnis pamato pārliecinošā veidā šādējādi:

„Mēs esam par mazu tautu, lai piedalītos cīņās, kurās tiek izšķirti mums svešu tautu un tālu provinču likteņi. Neitralitātes līgums turpretim uzliktu mums par pienākumu sargāt vienīgi mūsu pašu robežas.

Baltijas valstu ieinteresētība nedrīkst sniegties pāri viņu robežām. Citu tautu cīņās mūsu politika var būt tikai viena - pilnīga neitralitāte.“ (639. lpp.)

Analizējot Tautu Savienības pakta atsevišķo noteikumu piemērošanu praksē, Feldmans konstatē, ka „pakta tagadējā interpretācija neapšaubāmi pielaiž iespējamību katrai valstij pašai noteikt savu stāvokli, kādu viņa grib ieņemt ieņemim valstij, kas pārkāpj pakta“. (634. lpp.) Tādēļ, un arī

ievērojot vispārējo tendenci uzskatīt pastāvīgi neitrālās valsts institūtu par kolektīvās drošības politiku veicinātāju faktoru, kā arī sevišķi uzsverot Šveices permanentās neitrālītes atzišanu Tautu Savienības ietvaros, sūtnis secina, ka Baltijas valstu neitrālīzācija savienojama ar Tautu Savienības locekļu stātusu, ciktāl Tautu Savienības pilnsapulce to akceptējusi ar speciālu lēmumu, kā tas noticis Šveices gadījumā (637. lp.). Pēc raksta autora domām šādu lēmumu panākt tomēr nebūtu neiespējams, jo tas būtu visas Tautu Savienības un arī pasaules miera interesēs. Savu uzskatu viņš pārliecinoši pamato ar Šveices, Beļģijas un Luksemburgas permanentās neitrālītes vēsturiskiem piemēriem, norādot, ka neitrālīzācijas mērķis aizvien ir bijis un arī paliek - attiecīgo valstu ekspansijas ierobežošana un vēlēšanās pasargāt mazās valstis no spēcīgo kaimiņu iebrukumiem. Abi šie faktori pastāv arī Baltijas valstu gadījumā:

„Baltijas valstis ģeogrāfiskā ziņā atrodas analogiskā stāvoklī: no vienas puses pastāv Krievijas ekspansijas draudi, kuŗi gan šodien nav aktuāli, bet var no jauna uzliesmot katru brīdi. Turpretim vācu tieksmes uz austrumiem tiek sludinātas atklāti. Nevienš nevar ar pilnīgu drošību apgalvot, ka arī poļi nesāks kādu dienu sapņot par ekspansiju uz Lietuvas rēķina.

No otras puses, katrs no mūsu lieliem kaimiņiem ir ieinteresēts par status quo pastāvēšanu Baltijas piekrastē, jo katra varmācīga pārmaiņa Baltijā var apdraudēt arī kaimiņos atrodošās lielvalstis. Šie apstākļi mums rāda, ka Baltijas valstu neitrālīzācijas idejai ir dziļas saknes kā ipatnējos ģeogrāfiskos apstākļos, tā arī mūsu kaimiņu-lielvalstu tiešā ieinteresētībā nepielaist vienu no tām grozīt sev par labu pastāvošo status quo. Tā tad objektīvās premises mūsu neitrālīzācijai pastāv.“ (630. lp.)

Sevišķi interesanta un kodolīga ir autora asā to motīvu analīze, kas runā par labu Baltijas valstu neitrālīzācijai (637-639 lp.), ko katram ieteicams izlasīt un kuŗas kopsa-

vilkumu šeit nesniedzam, jo tas neaizspoguļotu raksta autora domu gaitas smalkās niansas, kā arī Eiropas tā laika lielvalstu politikas sarežģītos ceļus. Gala slēdzienā uzsvērts, ka neitrālizācija uz ilgu laiku nostabilizētu stāvokli Baltijas piekrastē un ka „mūsu ārējā politikā tiktu ienesta uz visiem laikiem liela skaidrība un vienkāršība, kuŗu neviens nevarētu turēt aizdomās.“ (638. lp.)

Beidzot gribētos norādīt uz zīmīgo apstākli, ka raksts „Baltijas valstu neitrālizācija“ satur sevī konkrētu mudinājumu nepaiet nevēriģi gaŗām šim tik svarīgajam jautājumam „kuŗš var zināmos apstākļos kļūt par Baltijas valstu ārpolitikas galveno uzdevumu“ (627. lp.). Šis mudinājums spert aktīvus soļus Baltijas valstu neitrālizācijas atzišanas un garantēšanas īstenošanai acīmredzot domāts Latvijas ārpolitikas un Latvijas valsts kuģa vaditājiem, kuŗi turēja savās rokās savas dzimtās zemes likteņus:

„Ja nu mēs šo tezi pieņemam, paceļas jautājums, vai nav pienācis laiks, ka mēs atklāti apliecinām mūsu vēlēšanos vienmēr uzturēt neitrālītāti? Vai nav pienācis laiks ietvert šo mūsu faktisko politiku noteiktās juridiskās saistībās, iegūstot pie tam vēl mums palīdzību briesmu brīdī?“ (639. lp.)

Sūtņa Jūlija Feldmaņa aicinājumam un mudinājumam, diemžēl, nebija panākumu un sekotāju. Vēlākos gados, kad man bija piešķirts goda pilnais uzdevums darboties kā Neitrālītātes tiesību komisijas loceklim Latvijā, gan dzirdēju izteicam domas no vairāku šīs komisijas locekļu puses, ka būtu bijis pareizi veltīt nopietnu vērību neitrālizācijas, resp. permanentās neitrālītātes domai laikmetā, kad tas īstenošanai bija gaidāmi zināmi panākumi. Šī izdevība tomēr bija palaista gaŗām, domājams, uz visiem laikiem. Tādēļ gribētos jautāt: kāds būtu Latvijas un Baltijas valstu liktenis un tagadējais starptautiskais stāvoklis, ja sūtnim Jūlijam Feldmanim būtu bijis lemts noteikt Latvijas ārpolitiku un īstenot viņa iecerēto domu par Baltijas valstu neitrālizāciju, resp. Latvijas, Lietuvas un Igaunijas atzišanu par permanenti neitrālām val-

stīm? Jo vēsture liecina, ka neviena no pastāvīgi neitrālajām valstīm, kas kādreiz bija pakļautas militārai okupācijai, nav zaudējusi savu politisko neatkarību.

The first part of the report deals with the general situation of the country and the progress of the work done during the year. It is followed by a detailed account of the various projects and the results achieved. The report concludes with a summary of the work done and the prospects for the future.

The second part of the report deals with the financial aspects of the work. It gives a detailed account of the income and expenditure of the organization and shows how the funds have been used. It also gives a statement of the assets and liabilities of the organization at the end of the year.

The third part of the report deals with the administrative aspects of the work. It gives a detailed account of the organization of the work and the methods used to carry it out. It also gives a statement of the staff and the work done by each member of the staff.

The fourth part of the report deals with the social aspects of the work. It gives a detailed account of the work done for the benefit of the community and the progress of the various social projects. It also gives a statement of the work done for the benefit of the individual members of the organization.

Benno Ābers

JŪLIJS FELDMANS UN TAUTU SAVIENĪBA

Jūlija Feldmaņa mūžs, ko ieslēdz 64 gadu robežas, veidojās laikmetā, kurā spilgtākie vēsturiskie notikumi ir divi pasaules kari un ar tiem saistītās pārvērtības. Tāpēc šī mūža gaitu un veikumu ietekmēja jo spēcīgi nevien viņa personība, bet dažkārt vēl vairāk - radikālās politiskās pārmaiņas pasaulē.

Pirmais pasaules karš neizjauca Feldmaņa ieceri pabeigt universitāti, ko viņš sasniedza ar lielu enerģiju un mērķtiecību. Savu kandidāta gradu tiesību zinātnēs viņš ieguva nepilnu gadu pēc kara izcelšanās. Un vēlāk, pēc kara, Feldmanim bija iespēja nepārtraukti strādāt diplomātijā, ko viņš izvēlējās Rīgā jau 1919. g. novembrī, gadu pēc Latvijas valsts dibināšanas.

Šo darbu diplomātijā, ko Feldmans vienmēr uzskatīja par kalpošanu tautai, izbeidza tikai nāve Vašingtonā 1953. g. 16. augustā, trīspadsmit gadu pēc Latvijas okupācijas sākuma, Feldmanim joprojām pārstāvot neatkarīgo Latviju.

Bet ar Otro pasaules karu nozīmi galīgi zaudēja starptautiskā miera un sadarbības organizācija - Tautu Savienība, kur Feldmans kā Latvijas delegāts bija ieguldījis tik daudz savas personības un ideālisma. Tās pēdējā pilnsapulce izbeidza darbību un Tautu Savienības pastāvēšanu 1946. gada 18. aprīlī.

Jau Otrā pasaules kara laikā Ženēvā, kā pastāvīgam de-

legātam Tautu Savienībā un kā pilnvarotam sūtnim Šveicē, Feldmanim bija jāpārdzīvo tas, ka svešai varai 1940. gada 17. jūnijā tika pakļauta viņa valsts - Latvijas zeme un tauta, kam viņš bija strādājis kopš tās nacionālās neatkarības pasludināšanas un ko viņš bija pārstāvējis Tautu Savienībā kopš 1930. gada 1. augusta.

Feldmaņa diplomātiskā darbība saistījās ar Tautu Savienību nevienu viņa Ženēvas laikā, bet arī iepriekš. Kad Feldmani 1930. g. izraudzīja par Latvijas pastāvīgo delegātu pie Tautu Savienības - K. Ducmaņa vietā - avīzes atzīmēja, ka Feldmans jau bijis Latvijas delegācijas loceklis trijās Tautu Savienības sesijās un divās starptautiskās darba konferencēs.

Kopš 1923. g. maija Feldmans bija Tautu Savienības nodaļas vadītājs Latvijas Ārlietu ministrijā Rīgā, reizē arī - Tautu Savienības veicināšanas biedrības sekretārs, pildot šos amatus līdz 1925. gada rudenim, kad viņu iecēla par sūtniecības padomnieku Parīzē. Šai Rīgas posmā, 1924. gadā, Tautu Savienības idejas populārizēšanai Feldmans publicēja 96 lpp. grāmatu: „Vai mēs zinām, kas ir Tautu Savienība.“ (izd. Leta, Rīgā).

Kāda tad nu Feldmaņa uztverē bija Tautu Savienība un tās loma pasaulē?

Vispasaules parlaments. Mūsu laiku pasaules sirdsapziņa. Tautu Savienības sekretāriāts - īsta miera ministrija. Šai miera ministrijai ir visspēcīgākie ieroči - taisnība, likums, pārlicība - daudz spēcīgāki nekā parastie kara ieroči. Tautu Savienības idejas ar katru dienu dziļāk iespiežas tautu sirdsapziņā. Šinī vispasaules parlamentā visām tautām vienlīdzīgas tiesības. Šeit sacenšas tikai idejas. Valstu spēku samērs nesvarīgs. Spējīgākie lietpratēji te bezpartejiski izšķir sarežģītākos politiskos jautājumus tā, ka pasaules sabiedriskā doma nevar viņiem nepiekrīst (sk.: „Vai mēs zinām, kas ir Tautu Savienība“, 74.-75. lpp.).

Šis pārāk optimistiskais Tautu Savienības raksturojums liecina ne tikai par autora ideālistisko noskaņojumu, bet,

liekas, atspoguļo īpaši mazo valstu, to vidū Latvijas, lielās cerības uz jauno starptautisko organizāciju pēckara laikmetā, kad vēl rūgta dzīves pieredze nebija pierādījusi Tautu Savienības iespēju šaurās robežās un kad jaunas starptautiskas krīzes vēl nebija atkal izcēlušas lielvalstu nozīmi vēstures gaitas noteikšanā.

Notikumu gaita turpmākos gados lika arī Feldmanim savus uzskatus mainīt.

Desmit gadus vēlāk, pēc vairāku gadu darbības Tautu Savienībā un jaunas starptautiskas pieredzes, Feldmans 1934. gada 27. maijā rakstīja ministru prezidentam K. Ulmanim:

„Paktu, visādu konvenciju un līgumu jau tagad ir par daudz, tā ka var runāt pat par inflāciju šīnī nozarē ... Kā Kelloga, tā Tautu Savienības pakti katrs par sevi būtu pilnīgi pietiekami, lai garantētu valstu robežas, ja vien mums būtu pārliecība, ka šie pakti tiks pildīti. Bet šādas pārliecības, lūk, nav, un tādēļ šī dziņa pēc jauniem paktiem un garantijām, kuŗi īstenībā nedos neko vairāk par iepriekšējiem, ja nekas vispārīgā konstellācijā pēc būtības nebūs grozījies ...“

Vai tas nozīmēja, ka Feldmans būtu atzinis Tautu Savienību par mazvērtīgu starptautisku iestādījumu un līdz ar to sava uzdevuma nesvarīgumu Ženēvā? - Nebūt nē.

Kādā 1937. g. decembrā ziņojumā ārlietu ministrijai Feldmans rakstīja:

„Lai arī kā kritizē Tautu Savienības paktu, tomēr Eiropas kara gadījumā vienmēr būs iespējams, pamatojoties uz 16. pantu, nodibināt vismaz ekonomisku un finansiālu koalīciju pret uzbrucēju. Tādēļ top arī saprotama Vācijas antipatija pret 16. pantu. Nav jau arī noslēpums, ka abas valstis, kas cildina karu un tam gatavojas - Vācija un Itālija - atrodas visai grūtos ekonomiskos apstākļos. Taisni šī apstākļa dēļ ekonomiskiem un finansiāliem spaidiem pret šīm valstīm var būt vislielākā nozīme, jo nav šaubu, ka nākotnes karš būs ilgstošs, neskatoties uz motorizētām armijām un gaisa floti.“

Nākamā ziņojumā tai pašā mēnesī Feldmans gan atzīmēja kāda Tautu Savienības ģenerālsēkretāriāta pārstāvja aizrā-

dijumu, ka 16. pantu (par sankcijām pret uzbrucēju) tagadējos apstākļos nevar uzskatīt par pilnīgi spēkā esošu, jo nav iespējams prasīt Tautu Savienības locekļiem sankciju īstenošanu. Bet tad pat Feldmans arī ziņo, ka ģenerālsekretāriāta aprindās izsaka gandarījumu, ka „Baltijas valstu ministri savās sanāksmēs vienmēr uzsver uzticību Tautu Savienībai.“

Ja nu nebija vairs iespējams paļauties uz Tautu Savienības lēmumu par sankcijām pret agresoru, kas tad palika pāri no šīs starptautiskās organizācijas, lai sargātu mazo valstu, to vidū Latvijas patstāvību un integritāti?

Jūlijs Feldmans, vērtējot Tautu Savienības nozīmi savas valsts liktenī, joprojām lielu svaru piešķīra pasaules sabiedriskai domai, morāliskam atbalstam, tautu sirdsapziņai, ko pārstāv un ietekmē Tautu Savienība. Šo pārliecību Feldmans bija jau spilgti izteicis savā grāmatā 1924. gadā.

Uzskats par Tautu Savienības morālisko nozīmi, kaut arī jau stipri mērenākā tonī nekā 1924. gadā, apliecināts, piemēram, Jūlija Feldmaņa 1938. gada 23. marta ziņojumā no Ženēvas:

„Ar izbrīnu jāuzņem (Polijas ārlietu ministra) Beka deklarācija pret Tautu Savienību ... Lai arī kāds ir viņas tagadējais spēks, pie zināmiem apstākļiem tas var izrādīties noderīgs ... Tautu Savienība nu ir vienīgā starptautiskā iestāde, kas aizstāv mieru. Ziemeļamerika nedomā par iestāšanos, bet vai nav zīmīgi, ka viņas sabiedriskā doma aizstāv Tautu Savienību. Ja izceltos karš, tad valstīm būs no vislielākā svara pasaules simpatijas. Jau tādēļ vien Beks nepareizi dara, jo Polijai sarežģījumu gadījumā būs vajadzīgs pasaules morāliskais atbalsts ... Totalitārās valstis var ar savām propagandas ministrijām pataisīt baltu par melnu, bet pasaules prese vienmēr nostāsies taisnības pusē.“

Feldmans nezaudēja ticību Tautu Savienības pakta nozīmei arī pasaules vēsturei tik kritiskajā 1939. gadā, kad šīs organizācijas ģenerālsekretārs Avenols (aprīļa vidū) bija viņam izteicies, ka Tautu Savienības politiskā aktivitāte tagad

Ārlietu ministrijā Rīgā, no labās pirmā rindā: Dr. A. Bīlmanis, R. Liepiņš, Z. Meierovics, H. Albats, Anna Rudzīte, otrā rindā otrs no labās puses - J. Feldmans ar Ārlietu ministrijas nodaļu vadītājiem.

lidzinās gandrīz nullei. 16. maijā Feldmans raksta:

„Pretvācu morāliskā fronte vēl nav pietiekoši izkristalizējusies, lai viņā varētu jau tagad saskatīt kādus elementus, kas atvietotu tagadējos Tautu Savienības paktaprincipus. Labākus par pēdējiem pagaidām neviens nav atradis, tādēļ jānogaida, lai notikumu gaita viņus no jauna padarītu aktuālus un reālus.“

Vistālāk skepsē par Tautu Savienības nozīmi Feldmans aiziet 1939. gada 7. jūlija vēstulē ārlietu ministram, izsakoties:

„Ja Tautu Savienības paktā paredzētā kopdarbības politika izrādījās mūsu laikmetam nepiemērota, tad vienīgā izeja ir ilgus gadus izmēģinātā tā saucamā līdzsvara politika. Kā neitrālai valstij mums tikai jāpriecājas, ka nodibinās kāds līdzsvars, kas dotu lielāku drošību nekā tagadējais laiks.“

Tomēr vēl 1939. g. decembrī, kad Otrais pasaules karš jau bija sācies, Feldmans no Ženēvas deklarē:

„Ženēvas loma nebūt nav izbeigta. Ēmaz nerunājot par Tautu Savienības organu sanāksmēm .. Ženēva ir un paliek svarīgs propagandas centrs ... Ženēvā Latvija vienmēr spēlējusi vadošu lomu.“

Feldmaņa darbības nozīmi Ženēvā ļoti pozitīvi novērtēja arī Latvijas valdība, uz ko norāda ārlietu ministra V. Muntera vēstule 1939. g. 18. oktobrī, izsakot Jūlijam Feldmanim, „visu atzinību par Jūsu enerģiju, ar ko Jūs esat iekarojuši cienīgu stāvokli Ženēvā un ar ko Jūs tur esat aizstāvējuši mūsu intereses.“

Kas būtu uzskatāms par Feldmaņa lielāko sasniegumu viņa 16 gadu darbībā, pārstāvējot Latviju Tautu Savienībā?

Latvijas prestiža pacelšana Ženēvā līdz tādai pakāpei, kas darija iespējamu Latvijas ievēlēšanu Tautu Savienības padomē.

Tas notika 1936. gada 8. oktobrī. Bet tas bija ilgstošu pūļu, neskaitāmu diplomātisku apmeklējumu, sarunu un arī preses rakstu rezultāts, kur centrālā personība Ženēvā bija Jūlijs Feldmans, kaut arī daudz šai lietā darija ārlietu ministrs un Latvijas diplomātiskie pārstāvji citās valstīs.

Jau 1935. gada 12. februārī Feldmans raksta ministru prezidentam un ārlietu ministram Ulmanim:

„(Tautu Savienības ģenerālsēkretārs) Avenola kungs teica, ka (Baltijas valstis) gājušas vienmēr katra savu atsevišķu ceļu. Tagad turpretim (pēc 1934. gada 12. septembrī noslēgtās Latvijas, Lietuvas un Igaunijas Baltijas antantes) stāvoklis grozījies ... Baltijas valstīm tagad būšot vieglāk pāņākt sēdekli (Tautu Savienības) padomē.“

Un trīs dienas vēlāk, rakstot ārlietu ministrijai, Feldmans atzīmē, ka Tautu Savienības sekretāriātā un diplomātu apriņdās „tiek pat teikts, ka ir laiks, ka mēs sākot domāt par iecēšanu padomē, jo tagad, pēc antantes noslēgšanas, mēs starptautiskā forumā nozīmējot vērā ņemamu faktoru.“

Izvēršot darbību šai virzienā, Feldmans panāk, ka 1935. g. 14. martā Šveices laikrakstā *LA TRIBUNE DES NATIONS* parādas viņa kā Latvijas pastāvīgā pārstāvja raksts „La Paix sur la Baltique“ (Miers Baltijas telpā). Te Feldmans iestājas par Baltijas valstu pārstāvja ievēlēšanu Tautu Savienības padomē. Raksts noslēdzas šādi:

„Tai dienā, kad kāds Baltijas antantes pārstāvis sēdisies pie padomes galda, viņam nebūs citu domu kā tikai pasaules forumā strādāt mērķiem, kas ir jauno Baltijas valstu politika jau kopš to dibināšanas: starptautiska sadarbība un patiesa kalpošana miera un taisnības principiem, kā arī uzticība Tautu Savienības paktam.“

1936. g. maijā - Baltijas antantes konferencē - Latvija, Lietuva un Igaunija vienojās iestāties par Latvijas ievēlēšanu Tautu Savienības padomē.

Un Ņenēvas ziņu aģentūra *GENEVA PRESS* 1936. gadā publicēja plašu Jūlija Feldmaņa deklarāciju, kāpēc Baltijas valstu pārstāvim pienāktos vieta padomē. Kā galvenos motīvus Feldmans minēja šādus:

1. Baltijas valstis nevainojami izpildijušas visas savas starptautiskās saistības un Tautu Savienības pakta pienākumus;
2. Baltijas valstu balss līdz šim nav bijusi dzirdama pado-

mē ne tieši, ne netieši;

3. Savas geografiskās situācijas dēļ trim Baltijas valstīm ir svarīga loma Eiropas ziemeļaustrumos, un tās te veikušas savus pienākumus vispārējās drošības un miera labā.

No sūtņa Feldmaņa daudzajiem apmeklējumiem, lai pārliecinātu citu valstu diplomātus atbalstīt Latvijas kandidātūru, pieminēšu šeit tikai tikšanās ar Francijas delegātu Masiļi (Massigli) un ārlietu ministru Delbosu (Y. Delbos) 1936. gada jūnija beigās. Pirmajam viņš uzsvēra, ka „mēs gribam padomē tikt nevis, lai tur spēlētu lielvalsts lomu, bet gan lai pasaulei pierādītu, ka mēs līdzīgi citiem varam piedalīties augstajā Tautu Savienības izpildu organā.“

Par vizīti pie Francijas ārlietu ministra Delbosa Feldmans 1936. g. 26. jūn.rakstīja:

„Vispār viņš bija ļoti pretimnakošs, un es nemanīju nekā no augstprātības un izklaidības, kas kādreiz piemīt lielajiem, dūžiem, ja šeit Ženēvā, mazie, nāk viņus traucēt ... Es paskaidroju, ka manas vizītes nolūks ir panākt viņa atbalstu mūsu kandidātūrai uz padomes sēdekli ... iepazīstināt ar mūsu motīviem ... piebildu arī dažus vārdus par Francijas lomu mūsu neatkarības cīņās un tagadējo mūsu svarīgo pozīciju kā neitrālai joslai starp Vāciju un Padomju Savienību ... Arī mūsu joslas stāvokli viņš it ļoti labi saprata un atzina, ka tas nāk ir vāciešiem, ir krieviem par labu, jo pie tagadējā saspīlējuma ir ļoti labi, ka nav tiešas robežas,“

Kad Latvija bija ievēlēta Tautu Savienības padomē, ministru prezidents Dr. Kārlis Ulmanis (13. okt.) teica uzrunu ministru kabinetā, pasvitrojot:

„... ja mums ir dota vieta un balsstiesība šai augstajā starptautiskajā iestādē, tad tas ir tomēr jau ārkārtīgs sasniegums, kas piešķir mums iespēju līdzlemt par mūsu tagadējās pasaules lielākās daļas likteņiem ... Zīmējoties uz ārpolitiku, vainagojumu ir panākusi tā ārpolitika, kuru iesāka un kuņas virzienu nosprauda, panākot de jure atzīšanu, panākot uzņemšanu Tautu Savienībā priekš 15 gadiem, mūsu pirmais

un neaizmirstamais ārlietu ministrs Zigfrīds Meierovics.“

Un 1936. g. 20. okt. sēdē ministru kabinets īpaši izteica pateicību „pastāvīgajam delegātam pie Tautu Savienības, Jūlijam Feldmanim, par viņa darbību Tautu Savienībā, kuŗas rezultātā Latvija ievēlēta Savienības padomē.“ -

Par Latvijas pastāvīgo delegātu pie Tautu Savienības Jūlijs Feldmans bija iecelts ministru kabineta 1930. g. 16. jūlija sēdē.

Feldmaņa dzīves biedre Marianne savās atmiņā izsakās, ka jau 1923. gadā, būdams Tautu Savienības nodaļas vadītājs Ārlietu ministrijā, Feldmans pārliecinājis valdību par nepieciešamību radīt pastāvīgu pārstāvību Ženēvā. Kopš tā laika Feldmans arī vairākkārt piedalījies konferencēs Ženēvā un labi iepazinās ar šīs Šveices pilsētas internacionālo atmosfairu. Oficiālās valodas bija angļu un franču. Feldmans labi prata franciski, bet ne angliski.

Mans vīrs - atceras Feldmaņa kundze - uzskatīja, ka tulkojums ne vienmēr pilnīgi saskanēja ar oriģinālu, un lai varētu sekot apspriedēm angliski, viņš sāka mācīties šo valodu, tikko mēs bijām pārcēlušies uz Ženēvu.

Par Feldmaņa dzīves un darba vietām Ženēvā viņa dzīves biedre stāsta:

Mēs sākumā apmetāmies pilsētas ārmalā, mēbelētā savrūpmājā, ko bija nonomājis mana vīra priekštecis. Dažus mēnešus vēlāk mēs noīrējām dzīvokli namā, kur jau dzīvoja citas delegācijas, dažus simts metrus no Tautu Savienības sekretariāta, kas bija novietojies vecajā Hotel National. Pēc pieciem gadiem, kad sekretariāts pārgāja uz jauno Nāciju pili (Palais des Nations), Jūlijs meklēja māju tā tuvumā.

Bija nomājama māja Miera avēnijā 5 (Avenue de la Paix), kuŗas īpašnieks bija Ženēvas kantons, māja, kas agrāk piederēja gleznotājam Divālam (Duval). Nams atradās uzkalnā, paliela parka vidū. Skats bija lielisks, priekšplānā muzejs un Nāciju pils, otrpus avēnijas. Tālāk pacēlās Francijas kalni, un skaidrā laikā varēja redzēt Monblānu, kas gaisa līnijā bija ap 90 kilometru attālumā. Šai īpašumā atradās arī Šveices

kalniešu tipa mājiņa, - tā vēlāk, pēc modernizēšanas nodereja, kur apmeties pārstāvjiem, kas brauca no Rīgas uz konferencēm Ženēvā.

Šis nams - Miera avēnijā, turpina Feldmaņa kundze, mums ļoti patika, un tas bija ideāli piemērots Latvijas delegācijas vajadzībām. Mēs nolēmām šo īpašumu nomāt, ar norunu, ka nams, kas bija visai bēdīgā stāvoklī, pilnīgi jārenovē. Kantons tam piekrita, un Latvijas ārlietu ministrija līgumu apstiprināja. Trīsreiz dienā mēs gājām „pārraudzīt” darbus, kas ilga sešus mēnešus. Jūlijs, pēc vienošanās ar kantonu, deva norādījumus.

Latvijas valdība izšķirās par nama iegūšanu īpašumā. Pimpirkuma tiesības bija Tautu Savienībai, jo gruntsgabals atradās Nāciju pils tuvumā. Feldmans dabūja Tautu Savienības piekrišanu un līga par pirkuma cenu. Līgumu noslēdza 1938. gada 14. jūnijā.

Ženēva bija manam vīram pirmais neatkarīgais postenis. Viņš attīstīja plašu darbību, un viņa panākumos īpaši izcēlās Latvijas ievēlēšana Tautu Savienības padomē, izsakās Marianne Feldmans.

Atskatoties uz sūtņa Jūlija Feldmaņa darbību Šveices posmā, pieminēsim vēl dažus citus svarīgus momentus.

No 1930. g. - 1934. g. Feldmans bija Latvijas delegāts atbrūošanās priekšsarunās un atbrūošanās konferencē. Gatavodamies uz atbrūošanās konferences sesiju, F. 1931. g. dec. raksta ministru prezidentam un ārlietu ministram K. Ulmanim no Ženēvas:

„Kēros klāt pie atbrūošanās konferences materiālu studēšanas, lai būtu sagatavots uz šo visai svarīgo konferenci ... Šeit valda uzskats, ka lielā atbrūošanās konference iezīmēs jaunu laikmetu Tautu Savienības vēsturē ... Šeit tiks apspriesti visi svarīgākie jautājumi pasaulē, un apspriedes rezultātiem būs droši vien paliekama nozīme. Tādēļ uz konferenci jāgatavojas ar vislielāko nopietnību, ko arī cenšos darīt, cik vien tas manos spēkos iespējams.“

1933. gada pirmā pusē F., darbojoties atbrūošanās kon-

ierencē Ženēvā, ziņojumos Ārlietu ministrijai sūdzējās, ka viņš nesaņem laikā atbildes uz saviem jautājumiem no armijas štāba, bet Latvijas armijas štābs savukārt sūdzējās it kā par dažādām Feldmaņa kļūdām un pārāk lielu patstāvību. Tādus pārmetumus F. kategoriski noraidīja.

1933. g. 26. martā atbrūpošanās konferences galvenās komisijas vispārējās debatēs Latvijas delegācijas vadītājs Feldmans deklarēja valdības principiālo piekrišanu angļu atbrūpošanas plānam - premjera Makdonalda atbrūpošanās konvencijas projektam - rezervējot tiesību iesniegt papildinājumus.

1934. g. 11. janv. iesniegumā atbrūpošanās konferences flotes komisijai F. norādīja, ka Latvija kā jauna valsts nav līdz šim varējusi radīt pietiekamu floti savu krastu apsardzībai, tāpēc status quo Latviju nekādā gadījumā nevar apmierināt. F. minēja, ka Latvijas kara flotē ir tikai viena lielgaballaiva, divi mīnu trāleņi un divi mazas zemūdenes 375 tonnu tilpuma katra.

Tie, protams, ir tikai daži momenti Feldmaņa kā Latvijas pārstāvja darbībā atbrūpošanās konferences un nesekmīgajos mēģinājumos panākt starptautisku bruņojumu sacensības ierobežošanu.

1932. g. novembrī (valdības rīkojums publicēts 26. nov.) Feldmani iecēla arī par Latvijas sūtni pie Šveices federālās valdības - sākot ar 1933. g. janvāri. Tomēr Feldmaņa vadītā Latvijas pārstāvība joprojām palika Ženēvā, reizē apvienojot sūtniecību Šveicē un delegāciju Tautu Savienībā. Ka šis divējādās funkcijas radīja grūtības, secināms, piem., no Feldmaņa piezīmes (1939. g. 19. apr.):

„Ženēvas pārstāvībai ... kā pastāvīgai delegācijai pie Tautu Savienības viņas uzdevumi ir sui generis; kā sūtniecība Šveicē pārstāvība atkal neatrodas valsts galvas pilsētā. Ženēva ir pārāk mazs saimnieciskais centrs ... Uz Berni varu izbraukt ļoti reti, vienmēr speciālos uzdevumos un pie tam uz īsu laiku.“

Ženēvā F. vairākkārt bija valdības delegāts Starptautis-

kajā darba konferencē, piem., 1933. g. maijā, 1934. g. jūnijā.

1934. g. F. sīki izsekoja diplomātiskiem gājieniem projektētā reģionālā savstarpējas palīdzības līguma, tā sauktā Austrumu pakta sarunās. Te spilgti pierādījās sūtņa prasme nodibināt labus sakarus un dabūt informāciju. Jau jūnija sākuma ziņojumos ministru prezidentam Ulmanim F. sniedza norādījumus par Austrumu Lokarno sarunām, ko viņš bija guvis no Francijas ārlietu ministra Bartū (Barthou), Čehoslovākijas Beneša, Somijas ārlietu ministra Hakcela (Haczell), padomju ārlietu komisāra Litvinova un citiem.

Tā paša 1934. g. 13. nov. Feldmans Latvijas ārlietu ministrijā ierosināja, lai triju Baltijas valstu ārlietu ministru apspriedē Tallinā (29. nov.) pārrunātu un vienotos par Baltijas valstu lielāku aktivitāti Ženēvas organizācijās, iegūstot pārstāvību Tautu Savienības komisijās. Turklāt F. piezīmēja:

„Gribētos teikt, ka Baltijas valstis pašas lielā mērā vainīgas pie viņu ignorēšanas komisijās: līdz šim viņas Ženēvā uzstājās atsevišķi, reizēm pat nesazinoties, radot iespaidu, it kā viņas sacenstos savā starpā.“

Jau 1935. gada sākumā Feldmaņa ierosinātā kampaņa par Baltijas valstu pārstāvju ievēlēšanu Tautu Savienības komisijās sāka nest augļus. Piem. tikko nodibinātā ieroču ražošanas un kontroles komisijā Feldmani vienbalsīgi kooptēja par locekli.

Savu pozīciju un nozīmi Ženēvā F. nebūt nepārvērtēja. 1938. g. 22. feb. viņš raksta: „Tā kā Ženēva vispār un it sevišķi starpsesiju laikā nav nekāds patstāvīgas politikas centrs, tad, protams, šejienes sarunas risinās vairāk ap notikumu komentāriem no katra personīgā viedokļa un simpatijām.“

1938. g. pavasarī F. pūlējās panākt pārcelšanu citā darbā. Viņš vēlējās kļūt par Latvijas sūtni Parīzē. Feldmaņa arhīvā saglabātie vēstuļu uzmetumi liecina par viņa neapmierinātību, ka jāpaliek vēl Ženēvā. Viņš runā par agrāk saņemtiem solījumiem pārcelt viņu par sūtni Francijā. Un kad tas

nepieplūdās, Feldmans sāk domāt par izstāšanos no diplomātiskā dienesta un pāriešanu citā darbā, piem., par Latvijas Bankas direktora vietnieku. Feldmans izsakās, ka pēc astoņu gadu darba „manai misijai Ženēvā pienācis loģisks noslēgums. Man gribas strādāt jaunu plašu darbu. Enerģijas un uzņēmības man ir pārpilnam. Zinu, ka man ir noteiktas organizātoriskas spējas. Tās gribētu likt darbā.“

Un tomēr iznāca palikt Ženēvā. Vissāpīgāk F. un viņa kundze, protams, izjuta to, ka nebija lemts trešo reizi atgriezties Parīzē. Francijā F. bija darbojies jau iepriekš pa divi lāgi, zemākā diplomātiskā rangā. Parīze bija Feldmaņa pirmais diplomātiskais postenis ārzemēs. Tur viņš vispirms ieradās 1921. g. 21. oktobrī kā sūtniecības sekretārs (sūtnis bija O. Grosvalds) un sabija šai amatā līdz 1923. g. maijam, kad bija jāuzņemas Rīgā Tautu Savienības nodaļas vadība Latvijas Ārlietu ministrijā.

Otrreiz F. devās uz Parīzi 1925. g. rudenī, iecelts par Latvijas sūtniecības padomnieku. Te viņš palika līdz 1928. g. oktobrim, lai tad atkal atgrieztos Rīgā - par Rietumu nodaļas vadītāju Ārlietu ministrijā. Šai otrā Parīzes posmā, turpat visu 1926. gadu, F. bija arī sūtniecības vadītājs - lietvedis (chargé d'affaires), jo Latvijas sūtņa Parīzē tai laikā nebija (sūtnis M. Valters bija 1925. g. beigās šo posteni atstājis, V. Šūmanis vēl nebija iecelts).

Parīze bija izšķirīga Feldmaņa personīgā dzīvē, jo šeit viņš atrada savu dzīves biedri - Latvijas sūtniecības darbinieci Marianni Robēnu (Robin), ar ko viņš salaulājās 1923. g. 28. aprīlī, lai jau nākamā mēnesī dotos abi kopā uz Latviju.

Par to Feldmaņa kundze pati atceras: „1923. g. martā mēs saderinājāmies un vēlējāmies salaulāties jūnijā, bet Jūlijs saņēma aicinājumu pēc mēneša pārņemt citu posteni Latvijas sūtniecībā Maskavā. Viņš to noraidīja, jo negribēja, ka man būtu jābrauc tik tālu prom. Tad nāca otrs rikožums, ieceļot Feldmani par Tautu Savienības nodaļas vadītāju Ārlietu ministrijā Rīgā. To viņš pieņēma, pieprasot gan atlikšanu, lai būtu pietiekami laika pirms aizbraukšanas salaulāties Fran-

Baltijas valstu ārlietu ministru konference 1936. gadā Ženēvā.

1

1923

1924

1925

1926

1927

1928

1929

1930

1931

1932

1933

1934

1935

1936

1937

1938

1939

1940

1941

1942

1943

1944

1945

1946

1947

1948

1949

1950

1951

1952

1953

1954

1955

1956

1957

1958

1959

1960

1961

1962

1963

1964

1965

1966

1967

1968

1969

1970

1971

1972

1973

1974

1975

1976

1977

1978

1979

1980

1981

1982

1983

1984

1985

1986

1987

1988

1989

1990

1991

1992

1993

1994

1995

1996

1997

1998

1999

2000

2001

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

2010

2011

2012

2013

2014

2015

2016

2017

2018

2019

2020

2021

2022

2023

2024

2025

ciņā. Tā mēs laulājāties ātrāk nekā bijām domājuši, jau aprīlī, un nākamā mēnesī devāmies uz Latviju.

Mans vīrs nožēloja, ka viņam jau bija jāatstāj Parīze. Viņš mīlēja Franciju, viņš labi pazina tās vēsturi un kultūru. Dziļi cienīdams ģimenes saites, viņš skuma par mani un manu māti, kuŗai viņš bija solījis, ka pēc laulībām vēl kādu laiku paliksim Parīzē.

Bet Latvijas Ārlietu ministrija bija citādos uzskatos, un tāpēc Francijas galvas pilsētā Feldmaņi atgriezās tikai pēc vairāk nekā divi gadiem.

1926. gadā, kad F. vadīja sūtniecību Parīzē, liekas, spilgtākie notikumi viņa darbībā bija piedalīšanās Latvijas kara flotes tapšanā, sakot runas divu Francijā būvētu zemūdeņu („Ronis“, Nantē, 1. jūl.; „Spīdola“, Havrā, 6. okt.) un divu minu trāleju („Viesturs“, Nantē, 12. apr.; „Imanta“, Havrā, 11. aug.) kristību ceremonijās. „Viestura“ un „Spīdolas“ krustmāte bija M. Feldmaņa kundze.

Ceturtajās kristībās, ielaižot ūdenī latvju zemūdeni „Spīdolu“, Feldmans savā runā cildināja Franciju kā brīvības ideju avotu. „Zem Francijas zilajām debesīm,“ viņš teica, „ir dzimušas cēlās brīvības idejas, un tagad tā ir Francija, kur mēs saņemam savu „Spīdolu“ - mūsu nācīgas modrības simbolu.“

Marianne Feldmane savās atmiņās piezīmē, ka viņas vīrs īstenībā nav bijis orators un savas runas, cik iespējams, mēdzis iepriekš sagatavot. Pakavējoties pie Parīzes laika, viņa pastāsta:

„Mēs bieži apmeklējām simfoniskos koncertus, operu un teātra izrādes. Jūlijs spēlēja vijoli ... Viņa mīlākais mūzikas gabals bija Bēthovena devītā simfonija, ko viņš klausījās ar lielu koncentrāciju. Viņš izteicās, ka tā viņam liek atcerēties savu māti. Mākslai viņa mūžā bija liela loma, un viņš vienmēr dāvāja savu atzinību un atbalstu māksliniekiem. Viņš vēlējās iepazīties ar manu senču zemi, un mēs apmeklējām visas Luāras vecās pils, kā arī manus radus, kas vēl mīta šai novadā.“

„Parizē mēs bieži gājām uz (13. gadsimtenī celto gotiskā stila baznīcu) Sainte-Chapelle, ko mans vīrs ļoti mīlēja. Katru sestdienu mēs apstaigājām bukinistus un pirkām grāmatas. Manam vīram sevišķi interesēja aizvēsture. Viņu ļoti saistīja arī Bizantija un bizantiešu māksla. Viņš bieži šķirstīja savu skaisto albumu par Sv. Sofijas katedrāli Konstantinopolē, kas man bija ikreiz jāskata kopā ar viņu. F. mēdza teikt, ka viņa dzīve būs pārāk īsa, lai veiktu un apskatītu visu, kas viņu pievilka.“

Nevien māksla, mūzika, arhitektūra, aizvēsture, arī astronomija saistīja Feldmaņa interesi. Bet tas jau bija viņa Ženēvas un Vašingtonas laikā, kā par to atkal pastāsta dzīves biedre:

„Dažus gadus pirms kara Jūlijs sāka interesēties par astronomiju, kas - kā viņš izteicās - atbrīvoja viņu no domām par zemes lietām. Viņš iegādājās teleskopu un naktīs veica novērojumus, nereti parādot debesu un Mēness ainas arī viesiem. To viņš darīja gan Ženēvā, gan vēlāk Vašingtonā.

1945. gada nov., vēstules uzmetumā sūtnim A. Bilmanim Vašingtonā, F. runā nevien par oficiālām lietām un Latviju, bet arī lūdz dažas grāmatas astronomijā, jo „nekur nav tik interesantas grāmatas par astronomiju kā taisni Amerikā.“

Pēc diviem diplomātiskās karjēras posmiem Parizē, F. vienmēr loloja cerību tur atgriezties kā sūtnis. Bet, kā jau minējām, šai cerībai nebija lemts piepildīties. Prezidents - raksta Feldmaņa kundze - cēla iebildumus manas franču izcelsmes dēļ.

Latvijas valdība Otrā pasaules kara pirmajā gadā nolēma izraudzīt Feldmani par sūtni Beļģijā (skaitot no 1940. g. 1. oktobra), bet kara notikumu dēļ uz Briseli pārcelties vairs nevarēja, un F. turpināja diplomāta darbību Ženēvā.

Kad ar Vācijas uzbrukumu Polijai 1939. g. 1. sept. sākās karš, Latvijas valdība, domājot par izdevīgāku saimniecisku sakaru uzturēšanu kara laikā, jau septembra sākumā nolēma nodibināt sūtniecību Kopenhāgenā. Reizē izlēma arī par sūtni Dānijā iecelt Jūliju Feldmani, atstājot viņam tai pašā

laikā sūtņa amatu Šveicē un delegāta amatu Tautu Savienībā.

1939. g. 30. sept. F. iesniedza savas sūtņa pilnvaras Dānijas karalim. Bet drīz vien F. atzina, ka sūtniecība Kopenhāgenā nevar dot Latvijai cerēto labumu. Viņš par to tad arī ļoti noteikti informēja Latvijas valdību.

Par tālāko raksta Feldmaņa kundze: „Feldmani izsauca uz Rīgu. Tas bija jau tad, kad Latvijā ierikoja padomju bāzes, un Jūlijs devās turp ļoti nospiestā gara stāvoklī. Viņš gan atgriezās Dānijā, bet tad viņam vajadzēja doties uz Ženēvu, lai piedalītos Tautu Savienības ārkārtējā sesijā, kad Padomju Savienība uzbruka Somijai. Pēc tam F. vairs Kopenhāgenā neatgriezās.“

Kāpēc, - to izskaidro arī 1939. g. 4. dec. rakstīta Feldmaņa vēstule, ko viņš no Ženēvas sūtīja Latvijas ārlietu ministram:

„Pēc tam, kad esmu nodzīvojis divus mēnešus Kopenhāgenā un atkal uzņēmis kontaktu Ženēvā, esmu nācis pie pilnīgi neapšaubāma, droša slēdziena par to, ka manai istai darba vietai jābūt Ženēvai, resp. Šveicei un nevis Kopenhāgenai ... Uzskatu par pilnīgi neiespējamu tagadējos apstākļos šķirties no manas ģimenes. Es pat biju mierā šo upuri nest, jo domāju, ka mans darbs Kopenhāgenā tiešām ir vajadzīgs un derīgs valstij. Man tomēr bija jāpārliecinās par pretējo ...“

Kad Jūlijs Feldmans bija sācis domāt, ka viņam kādreiz jāklūst par diplomātu, mēs nezinām. Bet pamatu savai vēlākai karjērai viņš sāka veidot jau 1906. gada rudenī, kad, Kuldīgas skolotāju semināra otrā klasē, viņš sāka privātsundās mācīties franču valodu. Toreiz tas, - kā atceras Ansis Kurmis, kas mācījās franciski kopā ar Feldmani - bija svarīgs solis uz ģimnazijas abituriju. Ģimnazijas gatavības apliecību F. ieguva kā eksterns 1911. g. jūnijā Jelgavā, jau toreiz pierādīdams spēju sarunāties franciski.

Diplomāta darbam jo svarīga bija arī Feldmaņa juridiskā izglītība, ko viņš ieguva Maskavas universitātē no 1911. g. rudens līdz 1915. g. pavasarim, kad viņš fakultāti beidza.

Maskavā F. iestājās arī studentu organizācijā Austrums.

Kā F. to stāstījis savai kundzei, šais četros gados viņš cītīgi strādājis tiesību studijām katru vakaru no pulksten sešiem līdz pusnaktij. Pārticis visvairāk no maizes un piena. Devis privātstundas iztikas nodrošināšanai. Un ar visu to, viņam vienmēr bijis mazliet naudas, ko vajadzības brīdī aizdot saviem turīgākiem studiju biedriem. F. studenta gados nekad neesot pavadījis negulētas naktis, kā daudzi citi jauni ļaudis, un vienmēr bijis nedzērājs. Vasaras brīvlaikā F. strādājis provincē turīgās krievu ģimenēs par mājskolotāju. Viņš uzjautrinājies, atstāstīdams kādu gadījumu, kad viņš savam skolniekam vācu valodas vietā iemācījis latviski.

Izglītības turpināšanai Maskavā F. vairākkārt aizņēmas naudu no Rīgas latviešu biedrības zinību komisijas. Par šiem aizņēmumiem vēl saglabājušās izpirktās parādzīmes, ko parakstījis Jūlijs, Friča dēls, Feldmans, juridiskās fakultātes students, piem., viena par 20 rubļiem, 1911. g. 5. nov., īsi pēc studiju sākuma.

F. savu izglītību ieguva, būdams atraitnes dēls, jo tēvs viņam nomira jau bērnībā, kad Jūlijs bija tikai sešus gadus vecs. Jūlijs Feldmans dzimis 1889. g. 21. jūlijā Nigrandā. Par savu bērnību un vecākiem F. pats kādā 1930-tos gados rakstītā curriculum vitae atzīmē; „Esmu dzimis Nigrandas muižā. Mani vecāki gan dzīvoja Jelgavā, un tur arī pavadīju savu bērnību un pirmmācības skolas gadus līdz 1902. g. Pēc amata tēvs bija galdnieks, bet māte šuvēja. Tēvs nomira 1895. gadā. Jelgavas Sv. Annas pirmmācības skolu beidzu 1902. g. un pēc tam iestājos Pampāļu, ministrijas skolā, kuru beidzu 1904. g. pavasarī,“

Visas bērnības tekas F. atkal izstaigāja vēlāk kopā ar kundzi, pavadot atvaļinājumus Latvijas laukos.

Feldmaņa mātei bija jāaudzina trīs dēli - Alfrēds, Jūlijs un Hugo (jaunākais). Vidējais no viņiem - Jūlijs - bija visapdāvinātākais un ar vislielāko dziņu pēc izglītības. Tāpēc arī viņš bija tas, kas ar mātes un radu atbalstu nemitīgi skolojās tālāk, 1904. g. rudenī iestājoties Kuldīgas skolotāju

seminārā, ko beidza 1909. g. jūnijā, un tad - pēc divi gadiem skolotāja darbā valdības pirmmācības skolā Tukumā - ieguva ģimnazijas gatavības apliecību (1911. g.). Vēl pēc 4 gadiem F. dabūja Maskavas universitātes tiesību zinātņu kandidāta gradu (1915. g.).

Līdzās skolas mācībām un studijām F. nodevās arī savām mūzikālajām tieksmēm, īpaši vijoles spēlei, skolotāju semināra gados spēlējot audzēkņu orķestri pirmo vijoli. Tā kā viņam nebija naudas vijoles pirkšanai, viņš pagatavoja vijoli pats. Arī vēlākos gados, piem., Parīzē, F. mēdza vaļas brīžos spēlēt vijoli, sūdzēdamies, ka viņam nav agrāk bijis pietiekamu līdzekļu vijoles spēles studijām.

Maskavas universitāti F. beidza Pirmā pasaules kara laikā. Viņu 1915. gada rudenī iesauca kara klausībā un kā kara ierēdni aizkomandēja uz Aizkaukazu, toreizējā Trapezundā (tagad Turcijas Trabzon). Te F. palika līdz 1917. g. rudenim. Pēc Krievijas revolūcijas F. darbojās arī kā Kaukaza latviešu nacionālās padomes loceklis Tiflisā. Pēc tam devās uz Sibīriju, kur strādāja Omskā, 1918. gadā un 1919. g. pirmajā pusē dzīvi piedalīdamies latviešu sabiedriskajā dzīvē. F. centās apvienot visas turienes latviešu biedrības vienā nacionālā komitejā, un viņu pašu ievēlēja par šīs Omskas rajona latviešu nacionālās komitejas priekšsēdi. Omskā un apkārtnē tai laikā bija apmetušies ap 8000 latviešu bēgļi.

Kad 1919. g. marta beigās latviešu pārstāvju sanāksme Irkutskā (Irkutskas saeima) nodibināja Sibīrijas un Urālu latviešu nacionālo padomi (ar Centrālo biroju Vladivostokā), kas sadarbojās ar Antantes valstīm pret Krievijas komunistu režīmu, latviešu nacionālā komiteja Omskā kļuva par nacionālās padomes Omskas rajona nodaļu. To joprojām vadīja Jūlijs Feldmans.

Kā Omskas nodaļas vadītājs viņš 1919. g. jūnijā un jūlijā vadīja arī darbus Omskas rajona latviešu reģistrēšanai. Šī tautas skaitīšana notika nacionālās padomes uzdevumā, izpildot Sibīrijas un Urālu (Irkutskas) latviešu saeimas lēmumu. Mērķis bija tautiešu apzināšana, lai tiem varētu labāk

palīdzēt, organizēt viņus un sagatavot atgriezties Latvijā.

Feldmaņa darbības virzienu šai laikā labi raksturo Omskā izdotā laikrakstā Brīvais Latvīšs iespiestais uzsaukums, kur F. aicināja pieteikties 120 skaitītājus.

„Mūsu tautas brāļi Latvijā ar zobenu rokā brīvo mūsu dzimteni ... Mums nav piešķirta laime būt viņu rindās, bet arī mēs varam te uz vietas darīt milzīgu darbu Latvijas labā. Tikai tad Latvija būs brīva un spēcīga, ja viņā atgriezīsies visi latvieši. Organizēti - mēs esam stipri, bet izkaisīti pa visu pasauli - neesam it nekas.“

„Reģistrācijas nozīme, laikam, ikuŗam latvietim skaidra. Mūsu pienākums ir organizēt latviešu atgrieŗanos dzimtenē. Mums jāsniedz palīdzīga roka tiem tautas brāļiem, kas to prasītu.“

„Latviešu nenogurstošā enerģija un nelokamā griba sasniegt sprauto mērķi - visiem pazīstama. Mēs esam pārliecināti, ka šinī izšķirošā laikmetā latviešu inteliģence apzinās savu pienākumu pret tautu un valsti un nekautrēŗies pielikt visus spēkus, lai veiktu mūsu latviešu lietu. (Paraksts - Rajona nodaļas vārdā viņas vadītājs J. Feldmans).

F. rakstījis ne vienu vien ievadrakstu šai Omskas latviešu avīzei. Tā Brīvā Latvija 1919. g. 10. maija izdevumā, runāŗot par latviešu tautas nākotni, F. uzsvēŗa:

„Pie jaunas Latvijas celŗanas būs jāpieliek neizsakāmi daudz spēka un upuru ... Bet mūsu tēvi un mēs esam ne vienu vien līdumu līduŗi. Līduma dūmi ... neaizklās mūsu gara acīm nākoŗās zelta kvieŗu druvas ainu.“

Kaut bija pamats labām nākotnes izredzēm, latvieŗu bēŗļu stāvoklis Omskā tai laikā bija visai bēŗdīgs. 1919. g. nov. ziņojumā ārlietu ministram Z. Meierovicam Jūlijs Feldmans to aprakstīja šādi:

„Omskā vairāk tūkstoŗ bēŗļu dzīvo zemē ieraktās būdās - zemlankās un no dēļiem celtās barakās. Neparasti aukstās un gaŗās ziemas, antisanitāŗiskie apstākļi, lielā dārdzība un darba trūkums ir tie iemesli, ka starp bēŗļiem mirstība ir sasniegusi ļaunsmīģus apmēŗus. Krievu valdība neko nelīdz, ti-

kai Amerikāņu Sarkanais Krusts izdala bēgļiem gan drēbju gabalus, gan ēdamlietas. Latviešu organizācijas dara, kas viņu spēkos, bet tas gaužam maz, ja salīdzina to ar lielo trūkumu.“

No Omskas 1919. g. aug. sākumā F. devās atceļā uz Latviju - caur Archangeļsku, ko tai laikā vēl pārvaldīja komunistu pretinieki. No turienes pa jūras ceļu F. izkļuva no Krievijas un 5. nov. atgriezās Latvijā - Feldmaņa paša vārdiem izsakoties - „kā pirmais Sibīrijas latviešu vēstnesis pie Latvijas valdības.“

Jau dažas dienas vēlāk, 10. nov., F. sāka strādāt Latvijas ārlietu ministrijā kā Krievijas (vēlāk Austrumu) nodaļas vadītājs, pēc tam kā juriskonsults šai ārlietu ministra Z. Meierovica vadītā iestādē.

Šai Latvijas valsts tapšanas laikā Feldmanim iznāca risināt arī robežu problēmas gan ar valsts ziemeļu, gan dienvidu kaimiņu, kā subkomisijas priekšsēdīm robežas nosprausšanai ar Igauniju (1920. g.), un Lietuvu (1921. g.). Pēc tam Feldmanim bija piedāvāta Latvijas sūtņa vieta Tallinā, bet viņš to noraidīja un izšķirās pieņemt sūtniecības sekretāra amatu Parīzē, kas tā kļuva par viņa pirmo posteni ārzemēs.

Pēc divi darbības posmiem Parīzē (sekretārs 1921. g. okt. - 1923. g. maijam, padomnieks 1925. g. rudens - 1928. g. okt.) un vēl divi amatiem ārlietu ministrijā Rīgā (Tautu Savienības nodaļas vadītājs 1923. g. maija - 1925. g. rudenim, Rietumu nod. vadītājs 1928. g. okt. - 1930. g. jūl.), Feldmaņa ceļš, kā jau to esam iepriekš apskatījuši, veda uz Ženēvu - par Latvijas pastāvīgo delegātu Tautu Savienībā.

Uz Ženēvu Feldmans aizgāja nevien kā pārliecināts Tautu Savienības miera misijas aizstāvis, bet arī kā mazas valsts pārstāvis, kas labi saprata, cik liela nozīme miera un pašu neatkarības saglabāšanā būtu visu Baltijas jūras tautu sadarbībai.

Taisni gadu pirms pārcelšanās uz Ženēvu, F. laikrakstā Brīvā Zeme (1929. g. 27. jūn., No. 140) apliecināja šo savu viedokli rakstā par cīņām ap Baltijas jūru:

„Saņņi par hegemoniju Baltijas jūrā izsapņoti un pieder pagātnei. Pie Baltijas jūras nav nevienas apspiestas tautas, nevienai tautai nav liegts izlietot šo jūru kā satiksmes līdzekli tirdzniecisko un kultūrālo sakaru uzturēšanai. Ir sasniegts tāds stāvoklis, kas savā būtībā nedod iemeslu sarežģījumiem un konfliktiem nākotnē. Baltijas piekrastes tautām kopīgi piekrit svarīgs uzdevums izkopt un sargāt tagadējos sasniegumus ... Ceļš uz Baltijas tautu tuvināšanos ir uzsākts. Šinī ziņā mūsu valsts prezidenta apciemojumam Stokholmā un Zviedrijas karaļa pretvizītei Rīgā piemīt svarīga politiska nozīme.“

Desmit gadus vēlāk, kad sākās lielā katastrofa, Baltijas jūras nāciju sadarbība tomēr nebija sasniegusi tādu politiski un militāri nozīmīgu pakāpi, lai spētu kaut kavēt, ja ne novērst, triju Baltijas valstu - Latvijas, Lietuvas un Igaunijas - nacionālās neatkarības atņemšanu, kas notika 1940. g. jūnijā.

Drīz pēc padomju okupācijas sākuma F., tāpat kā citi Latvijas diplomāti saņēma komunistu ieceltās valdības rīkojumu atgriezties Latvijā. F. atteicās to darīt un palika Ženēvā - līdzīgi pārējiem Latvijas diplomātiem un konsulāriem pārstāvjiem, kas arī palika ārzemēs. Feldmans centās strādāt tālāk kā neatkarīgās Latvijas valsts pārstāvis, saziņā ar citiem sūtņiem, īpaši ar sūtņi K. Zariņu Londonā un A. Bilmani Vašingtonā.

1940. g. 25. jūlijā sūtņis Feldmans Šveices valdībai iesniedza protestu pret Padomju Savienības okupāciju Latvijā. Latvijas sūtņis te starp citu uzsvēra:

21. jūlijā Rīgā sanākušais parlaments nav nedz konstitucionāls, nedz revolūcionārs, un tam nav ne mazākā tiesiskā rakstura. Tas ir vienkārši okupācijas varas nelikumīgas rīcības rezultāts, balstoties uz vairāk nekā miljonu padomju kaŗavīru, kas faktiski okupē trīs Baltijas valstis. Tāpēc šī viltus parlamenta Jēmumiem nav nekāda tiesiska spēka. Notta noslēdzas ar lūgumu Šveices valdībai (Federālai padomei) „ievērojot minētos faktus, taisnību un mazo nāciju nenoilg-

*Tautu Savienības Padomes sēde Ženēvā 1938. gadā, septembrī.
pie prezīdija galda otrais no kreisās - Latvijas pārstāvis Jūlijs
Feldmans.*

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

stošās tiesības uz brīvu un neatkarīgu dzīvi, Latvijas inkorporāciju Padomju Savienībā neatzīt.

Šveice palika nogaidu stāvoklī. Bet jau 1941. g. janvārī tā prasīja sūtņa F. solījumu atteikties no katras politiskas aktivitātes, kaut arī tai pašā laikā Šveices valdība Baltijas valstu inkorporāciju Padomju Savienībā neatzina de jure.

Neraugoties uz Bernes izteikto vēlmi, Feldmans savu darbību Zēnēvē turpināja, cik vien tas toreizējos apstākļos bija iespējams. Sūtņa personīgās privilēģijas Feldmans baudīja joprojām (līdz 1946. gadam), kaut arī „sākot ar 1942. g. sākumu Šveice mūsu sūtniecības vairs neatzīst.” (No ziņojuma par Baltijas valstu diplomātu audienci pie Šveices ārlietu ministra 1945. g. dec.)

F. gan atsevišķi, gan kopā ar citiem Latvijas pārstāvjiem ārzemēs izdarīja arī vairākus politiskus gājienus, iesniedzot Savienoto Valstu un Anglijas vēstniekiem Bernē un pat prezidentam Rūzveltam un premjeram Čerčilam lūgumus palīdzēt latviešu tautai atkristies no svešās virskundzības un atgūt neatkarību saskaņā ar Atlantika čartas principiem, kā arī paglābt to no terrora un iznīcināšanas. Par to liecina, piem., Feldmaņa archīvā 1943. g. 17. okt. vēstules noraksts Amerikas un Anglijas vēstniekiem, kā arī 1943. g. 18. okt. telegrammas teksts F. D. Rūzveltam un V. Čerčilam. Kamēr pirmo parakstījis Latvijas pastāvīgais delegāts Tautu Savienībā Jūlijs Feldmans, tikmēr otru - Latvijas sūtnis Šveicē J. Feldmans, Beļģijā - M. Valters un Igaunijā - V. Šūmans.

Bet tie arī nebija vienīgie šādi iesniegumi Amerikas un Anglijas līderiem. Un bez tam ir saglabājušies arī Feldmaņa iesniegumi Šveices Sarkanā Krusta Starptautiskās Komitejas prezidentam Maksim Hūberam, lūdzot Sarkanā Krusta palīdzību „glābt latviešu tautu no posta un iznīcības, ko nes naidīgie spēki Latvijas teritorijā bez kādas latviešu tautas pašas vainas.” (1944. g. 5. sept. vēstule).

Savas darbības vadlīniju un mērķi F. 1945. g. 19. marta vēstulē Šveices valdībai izteica šādi:

„Tagadējos apstākļos katra latviešu diplomāta svēts pie-

nākums ir strādāt visiem spēkiem savas nācijas atdzimšanai, Latvijas neatkarības atjaunošanai, un darīt, kas vien iespējams, briesmīgo ciešanu atvieglošanai, kuŗās kopš pieciem gadiem ieŗrūsta mūsu nelaimīgā tauta bez mazākās paŗu vainas.“

Par sūtŗa Feldmaŗa darbību kuŗa laikā Ņenēvā viŗa dzīves biedre izsakās:

„Mūsu valsts okupācijas laikā Jūlijs cik vien iespējams uzturēja kontaktu ar saviem kollēŗām, ko viŗš varēja saņieŗt. Viŗš tiem sūtŗja paŗa sastādīto biļetenu par stāvokli Latvijā, ko viŗš aprakstŗja pēc informācijas no daŗādiem avotiem.“

Pats Jūlijs Feldmans 1942. gada 27. martā raksta: „Turpinu informācijas vākŗanu un izsūtŗšanu kollēŗām, lai cik necik uzturētu zināmu garīgu vienību ar vienādu un visiem pieejamu informāciju. Pēdējo dodu bez kādas tendences. Dzīvodami katrs savā kaktā un smeŗot informāciju katrs savā avotā ... mēs beigās varam pazaudēt kopēju valodu un svarīgākā brīdī būt tik tālu viens no otra, ka mēs vairs nesapratīsimies.“

Feldmans Ņenēvā plaŗi izmantoja iespēŗas izteikties presē savas nelaimīgās tēvijas labā. Viŗš attīstŗja lielu aktivitāti, lai palīdzētu latvieŗu bēŗļiem, un sūtŗnis K. Zariŗš (Latvijas ārkārtēŗjais pilnvarnieks) viŗu iecēla par oficiālo Latvijas pārstāvi bēŗŗu lietās, lai Feldmanim būtu pieeŗja visām starptautiskām iestādēm, atzīmē Marianne Feldmans.

Par darbību Ņenēvā zīmīga arī sūtŗņa J. Feldmaŗa paŗa liecība 1945. g. 12. nov. vēstulē sūtŗņiem A. Bilmanim un K. Zariŗam:

„Katrā ziŗā turpināŗu līdzŗinēŗo darbu - gādību par mūsu bēŗŗiem Ņveicē un Vācijā. To man neviens nevar aizliēŗt. Pats par sevi saprotams, ka es vēl vienmēr esmu Latvijas pāstāvīgais delegāts pie Tautu Savienības, jo pēdēŗjā, pirmkārt, vēl nav likvidēta, un Latvija figurē Tautu Savienības locekŗu sarakstos. Tālāk, esmu mūsu Sarkanā Krusta oficiāls delegāts pie Sarkanā Krusta Starptautiskās Komiteŗas.

Manu abu šo pienākumu pildīšana neatkarājas no Šveices valdības attiecībām pret Latviju ...“

Tautu Savienības pēdējā pilnsapulce sanāca Ženēvā 1946. g. 8. aprīli - šīs starptautiskās organizācijas slēgšanai. Kopš 1939. g. pilnsapulces, kas pēc Somijas sūdzības izslēdza Padomju Savienību, kara laikā neviena Tautu Savienības pilnsapulce nebija notikusi. Dokumenti Feldmaņa arhīvā rāda, ka Latvijas delegātam jau pirms šīs pēdējās - „likvidācijas asamblejas“ - bija diezgan skaidrs, ka ir vājas izredzes panākt, lai šai pēdējā pilnsapulcē atzītu Latvijas un citu Baltijas valstu delegātu pilnvaras.

„Ja jautājums par mūsu mandātu nāktu pilnsapulcē apspriešanā, tad jārēķinās ar to, ka katedrā kāps krievu satelīti - poļi, čehi, dienviņslavi, bulgāri un vēl citi. Bet kas runās mums par labu? Droši vien, neviens,“ - rakstīja Feldmans Ženēvā 1946. g. 10. janvārī.

Apsverot varbūtēju iesniegumu Tautu Savienības pilnsapulcei, lai prasītu kādu lēmumu padomju okupēto Baltijas valstu lietā, F. tai pašā vēstulē tālāk raksta:

„Bet ko mēs savā iesniegumā varētu prasīt. Mēs savā laikā iesniedzām protestus valdībām, kur mēs esam akreditēti, pret krievu aneksiju, bet ne Tautu Savienībai, jo toreiz Tautu Savienība ar politiskām lietām nenodarbojās un viņas iespaids bija tik minimāls, ka nebija nekādas intereses to darīt. Vai tagadējā likvidācijas asamblejā lietas ir citādās? Viņas dienas kārtībā būs tīri tehniskas dabas jautājumi, kas tūlīņ galīgi jāizšķir. No viņas nevar prasīt akciju, kas domāta uz ilgu laiku.“

Un M. Feldmane par Tautu Savienības pēdējo sesiju savās atmiņās atzīmē: „Nedz mans vīrs, ne viņa īgauņu un lietuviešu kollēgas aicinājumu uz šo sesiju nesaņēma. Jūlijs bieži apmeklēja sekretāriātu, rakstīja pilnsapulces prezidentam, tīkās ar saviem veciem draugiem un kollēgām, bet neko nepanāca. Viņam pat ieteica uz šo lietu nepastāvēt, moments neesot izdevīgs Baltijas valstu jautājuma izvirzīšanai, - tas būšot tikai vēlāk.“

Paša Feldmaņa pārdomas plašāk izteiktas Ženēvā 1946. g. 14. aprīļa vēstulē (sniedzu izvilkumus):

„Asamblejas pirmā nedēļa tagad jau garām. Katru dienu, vai pat katru stundu esmu sev jautājis, vai bija pareizi nelauzties asamblejā un palikt pasīvā lomā, kā tagad. Šo jautājumu sev uzstādīs katrs latvietis. Daudziem nav zināmi šejienes darba apstākļi, un tādēļ uz Tautu Savienību lika pārāk lielas cerības arī tagad, kad Tautu Savienība jau likvidējās un nekādus politiskus lēmumus tā nevar un negrib taisīt, it sevišķi pret krieviem vērstus ... Tagad man nav ne mazāko šaubu, ka nekādā ziņā asamblejā nebūtu ticis, toties es būtu devis (padomju) satelītiem iemeslu izpatikt sovietiem kungiem. Laužoties asamblejā, es būtu ieņēmis noteikti pretanglisku pozīciju. Vai tas tagadējā laikā ir ieteicams? Šo jautājumu mēs šeit esam daudzkārt pārrunājuši un nākuši pie negatīva slēdziena ... Mums šeit likās, ka katrs mēnesis, ar ko mēs varam novilcināt mūsu jautājuma uzstādīšanu un, protams, tā izlemšanu, nāk vienīgi mums par labu.“

„Tā runā mūsu prāts. Bet sirds ... man jāsaka, ka es šeit neesmu viens. Mani kolēģas (Igaunijas un Lietuvas pārstāvji) Selters un Turauskas bija noteikti pret katru atklātu uzstāšanos ... No visām pusēm tikai dzirdēju vienu - nepārsteidzaties, patlaban Jūsu jautājumam nav vēl laiks pienācis. Uzstādot to priekšlaikus, jūs saņemsit atbildi, kas jums nepatiks. Pienāks laiks, kad jūs tiksiet uzaicināti ar savu lietu, bet tagad apstākļi vēl nav tik tālu nobrieduši. Tamlīdzīgus padomus dzirdu no rīta līdz vakaram. Tie tomēr mani neapmierina ... Ir grūti kādreiz pildīt savu pienākumu, bet vēl grūtāk ir - kad to nevar pildīt ... Man šeit pat tika teikts - turpina Jūlijs Feldmans, - ka mūsu atturība pierādot lielāku politisku gatavību, nekā trokšņaina uzstāšanās, ja panākumi nav garantēti. Mums būtu bijis liels zaudējums, ja mēs būtu panākuši Tautu Savienības negatīvu lēmumu. Pret krieviem šeit patlaban neviens nebūtu gribējis iet, pat angļi nē. Citādi būtu bijis, ja šeit būtu amerikāņi. Tādēļ man tika teikts, ka mēs savu jautājumu nedrīkstam krasi uzstādīt, kur ame-

rikāņi nav klāt.“

Tādas bija Feldmaņa rakstītās pārdomas Ženēvā, Tautu Savienības pēdējās pilnsapulces laikā, 1946. g. aprīli. Sūtnim Feldmanim tas bija smaga pārbaudījuma laiks. Zināms apmierinājums bija tikai tas, ka pēdējās Tautu Savienības asamblejas prezidents Hambro, pieņemot no Baltijas valstīm viņu (kā kopīpašnieku) prasības uz Tautu Savienības Nāciju pili kā biedru maksu par kara laiku, netieši parādīja, ka šīs zemes „turpina būt Tautu Savienības locekles.“ (Feldmaņa 1946. g. 7. maija vēstule)

Bet ar Tautu Savienības pēdējo sesiju Feldmanim visi politiskie pārbaudījumi vēl nebija galā.

Tā paša gada rudenī, 1946. g. 13. novembrī, Feldmanim piezvanīja Šveices ārlietu resora protokola nodaļa un uzaiicināja ierasties Bernē 18. nov., - tieši Latvijas valsts svētkos. Bija izsaukti arī Igaunijas un Lietuvas pārstāvji.

Feldmans par šo aicinājumu jau tai pašā dienā atzīmēja: „Sākumā biju domājis, ka lieta, laikam, grozās ap mūsu, diplomātiskām privilēģijām, kuŗas ik gada beigās nāk pārrunās, un, laikam, ar nākamo gadu tiks izbeigtas, lai veltīgi nedusmotu šeit apmetušos austrumniekus. Papētot lietu, izrādījās tomēr, ka lieta drusku nopietnāka: Šeļjenes valdība esot nolēmusi pieprasīt no diplomātiem un konsuliem, kas atrodas apmēram tādā pat stāvoklī kā mēs, listi par viņu rīcībā esošiem valsts kapitāliem un īpašumiem, kuŗus tad valdība pārņemšot savā aizsardzībā, lai nodrošinātu nākamā, vēl nenoteiktā īpašnieka tiesības. Ko tas nozīmē, tas nu mums visiem skaidrs: šveicieši grib elegantā formā nodot krieviem to, pēc kā tie jau sen tiko ...“

Bernē protokolšefs 18. nov. paziņoja Federālās padomes 1946. g. 15. nov. lēmumu, ka Šveices valdība pārņem savā fiduciārā valdījumā Baltijas valstu agrāko diplomātisko un konsulāro pārstāvību publiskos īpašumus un archīvus. Protokolšefs lūdza Feldmani labprātīgi nodot Šveices valdībai fiduciārā pārvaldībā visu kustamu un nekustamu mantu, naudu un archīvus, kas pieder Latvijas valstij un vēl atrodas

Šveicē. Otrkārt, Šveices protokolšefs aicināja Baltijas valstu pārstāvjus noņemt no pārstāvību mītnēm visas ārējās oficiālās zīmes un atturēties turpmāk no jebkādas oficiālas vai pusoficiālas darbības, īpaši minot pasu izdošanu vai pagarināšanu. Protokolšefs paziņoja, ka Feldmaņa diplomāta privilēģijas viņam atņemtas sākot ar 1947. g. 1. janv. un ka no tā laika viņu uzskatīs par privātpersonu. Tomēr viņš varēs turpināt savu darbu bēgļiem.

Sūtnis Feldmans pret šo lēmumu protestēja un rezervēja sev tiesību nākt ar deklarāciju pēc sazināšanās ar sūtni K. Zariņu Londonā, pēdējās likumīgās Latvijas valdības ārkārtējo pilnvaru nesēju. Un F. paziņoja, ka vienīgais publiskais Latvijas īpašums Šveicē ir īpašums Miera avēnijā 5 (pārstāvības mītne) un ka Šveicē nav nedz Latvijas valsts kapitālu, nedz archīvu. Archīvi sadedzināti 1941. g., kad Šveicei draudēja Vācijas invāzija, deklarēja F.

Pēc tam, kad 1946. gadā Šveice atjaunoja diplomātiskās attiecības ar Padomju Savienību, F. jau bija noirējies dzīvoklī Ženēvā, kur pamazām pārveda savu lietu kārtošānu.

1947. g. 7. februārī, -- raksta Feldmaņa kundze, - mēs atstājām namu, kur mūsu delegācija bija mitusi 11 gadu. Jūlijs man teica: Šis zaudējums nav nekas, salīdzinot ar to, ka mēs esam zaudējuši mūsu visdārgāko - mūsu zemi.

Nama lietā neko nebija līdzējis Bernē Feldmaņa 1946. g. 27. nov. protests, kur sūtnis konstatēja, ka Šveices valdība nav atzinusi juridiski Latvijas inkorporāciju Padomju Savienībā, un ka Šveice solījusi neatdot cita īpašumā arī pārstāvības namu, kamēr Latvijas galīgais liktenis nebūs izšķirts miera konferencē vai kādā citā augstā starptautiskā iestādījumā. Jau dažus mēnešus pēc sūtņa Feldmaņa izlikšanas no Latvijas delegācijas nama, tajā iekravājās Padomju Savienības pārstāvji, kam - kā to deklarēja Šveices valdība - nams esot iznomāts.

Tā noslēdzās Jūlija Feldmaņa diplomātiskā misija Šveicē un Tautu Savienībā. Bet jau 1948. gadā, pēc sūtņa Vašingtonā A. Bīlmaņa nāves, sūtnis Zariņš lika priekšā Feld-

manim pāriet par Latvijas diplomātisko pārstāvi Savienotajās Valstīs. Amerika šo iecelšanu atzina. Un tā 1949. g. 13. jūnijā sūtnis Feldmans ar kundzi ieradās Vašingtonā, lai pārņemtu Latvijas sūtniecības vadību un te attīstītu plašu, auglīgu darbību, par ko ir lasāms vairākos citos rakstos šai krājumā.

Feldmaņa kā politiska vērtētāja raksturojumam šo apceri gribētos noslēgt ar izvilckumu no viņa Ženēvas ziņojuma Latvijas ministru prezidentam un ārlietu ministram K. Ulmanim 1934. g. 29. jūnijā. Starptautiskai atmosfārai arvien vairāk sabiezējot, latviešu tautā, presē un valdības aprindās tai laikā nereti iztīrzāja jautājumu, cik droša vai nedroša ir Latvijas neatkarība šai jau nestabilajā pasaules situācijā. Kāda bija Feldmaņa atbilde toreiz, 1934. g. vasarā?

„Mūsu stāvoklis nav nemaz tik draudošs: pret Krievijas eventuāliem uzbrukumiem mums ir dabisks garants - Polija un caur viņu - Francija, jo pēdējā ir Polijas sabiedrotā. Pret vācu uzbrukumiem mums atkal dabiskie garanti ir Krievija un Polija, un otrā līnijā Francija kā Polijas sabiedrotā. Šie ir tie nogrupējumi, kuŗi jau paši par sevi liks apdomāties uzbrucējam. Ne Vācija, ne Krievija mūsu zemes iekarošanas dēļ vien kaŗā nemetīsies, jo risks ir daudz lielāks nekā eventuālais ieguvums. Mūsu patstāvība var būt apdraudēta vienīgi jaunā vispasaules konflagrācijā, bet tad uz kauliņiem tiks likts ne mūsu liktenis vien.“

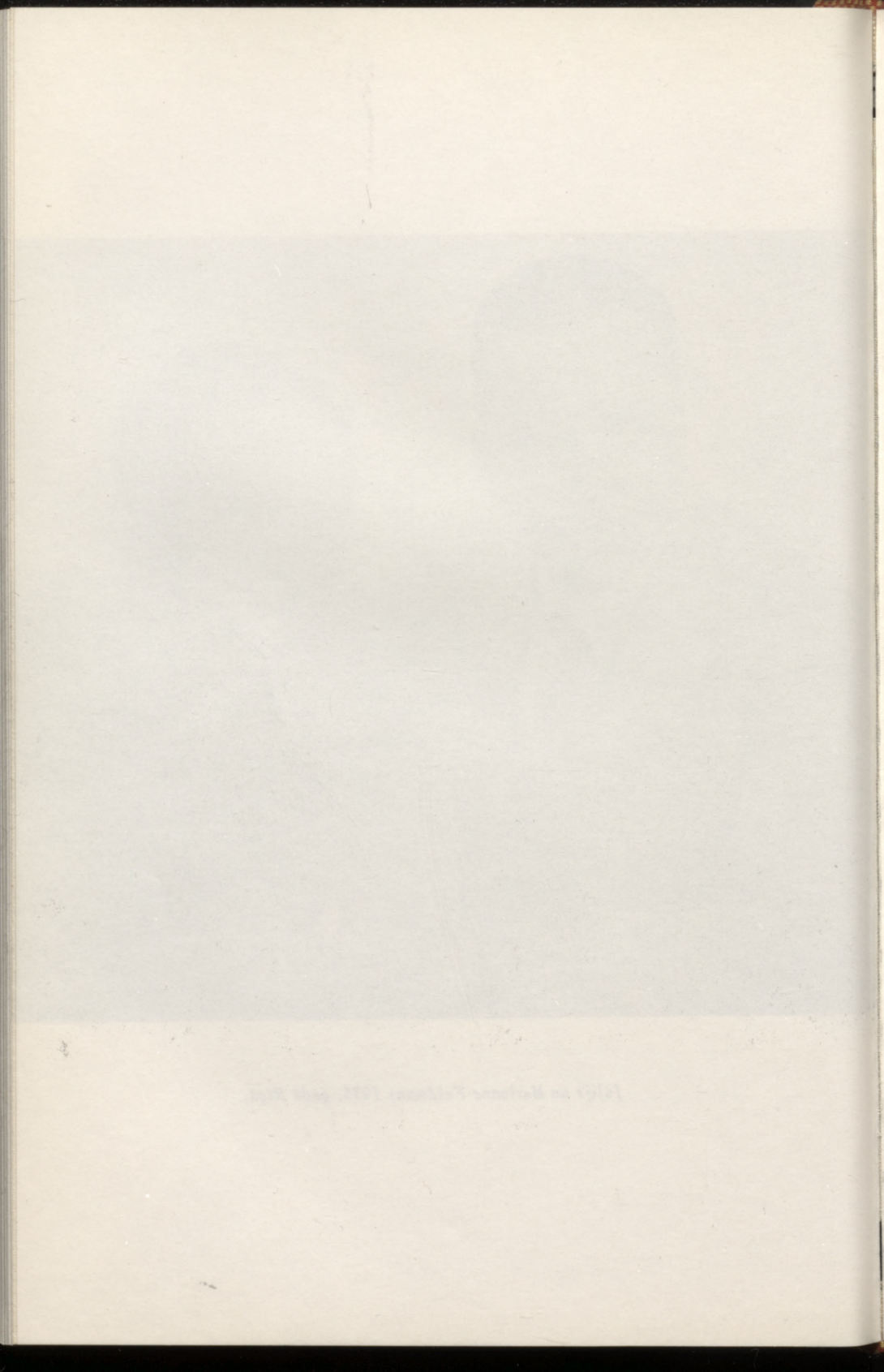
Jau nākamie seši gadi šo Feldmaņa vārdu patiesību pilnā mērā apstiprināja.

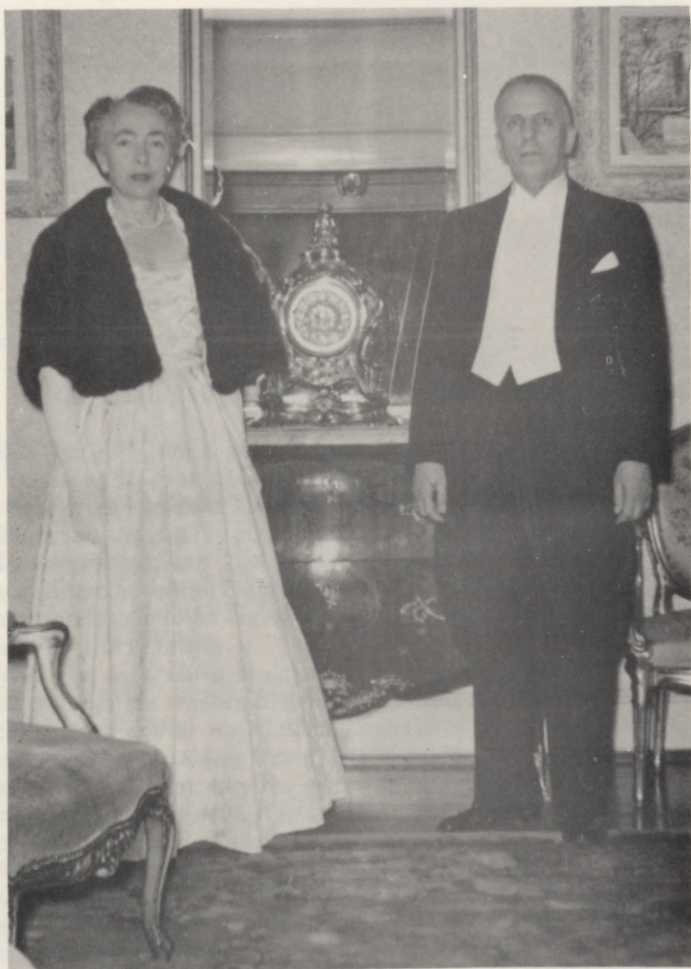
★

THE HISTORY OF THE
CITY OF BOSTON
FROM 1630 TO 1800
BY
JOHN H. COLEMAN
IN TWO VOLUMES
VOLUME I
1630-1700
PUBLISHED BY
HARVARD UNIVERSITY PRESS
CAMBRIDGE, MASSACHUSETTS
1903

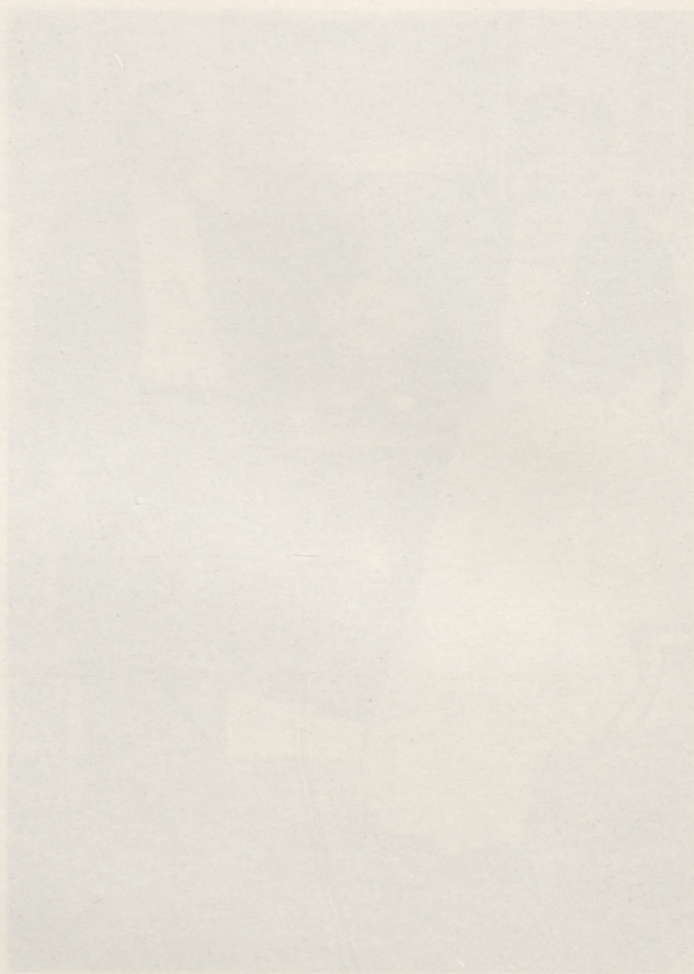

Jūlijs un Marianne Feldmans 1935. gadā Rīgā.

*Sūtnis J. Feldmans ar kundzi 1953. gada janvārī, Vašingtonā
Prezidenta Eizenhofera amatā ievešanas laikā.*

Printed and Published by the Government of India, New Delhi, 1954.
Price: Rs. 1.00 (including postage)

Marianne Feldmans

MANAS PĒDĒJĀS ATMIŅAS PAR DZĪVES DRAUGU

1949. gada 2. jūnijā pēc 19 gadu nodzīvošanas mēs atstājām Šveici un tā paša gada 13. jūnijā ieradāmies Vašingtonā, kur mans vīrs uzņēmās Latvijas sūtniecības vadību. Mēs apmetāmies uz dzīvi 17. ielā, Vašingtonas ziemeļu rietumu rajonā, savrupmājā, kur bija iespējams iekārtot arī diplomātu pieņemšanas, jo sūtniecībai savas mājas Vašingtonā nebija, un sūtniecības darbība risinājās Konektikatas avenijas biroju celtnē - irētās telpās.

Mans vīrs bija tādos ieskatos, ka nelielas mājas iegādāšanās sūtniecības vajadzībām būs izdevīgāk un lētāk. Radās izdevība sūtniecības vajadzībām iegādāties atsevišķu māju turpat 17. ielā, netālu no mūsu dzīves vietas, kas toreiz bija labs rajons un tāni atradās vairākas ārzemju sūtniecības. Jaunajā sūtniecības mājā bija iespēja rīkot oficiālas pieņemšanas, un tajā viegli uzņēmām 1952. gadā Amerikas Latviešu Apvienības gadskārtējā Kongresa apm. 100 delegātus.

Jūlijs nekad negrieza lielu vērību uz tituliem un bieži vien uz negaidītiem pagodinājumiem atbildēja: „Mans vārds ir Feldmans.“ Pirms došanās uz Vašingtonu, noskaidrojās, ka Ārlietu ministrija Vašingtonā sagaida nākošo Latvijas diplomātisko pārstāvi ar pilntiesīga sūtņa rangu, bet, tā kā nav vairs neatkarīgās Latvijas valdības, kas varētu šūtni iecelt, tad Jūlijs Feldmans varēja akreditēties kā lietvedis (Chargé

d'Affaires). Tas nebija nekāds šķērslis manam vīram uzņemties savus pienākumus Vašingtonā, jo viņš savu uzmanību koncentrēja uz to, cik daudz viņš varētu un spētu darīt savas valsts Latvijas labā.

Amerikas Savienoto Valstu ārlietu sekretārs Dīns Ačesons (Dean Acheson) manu vīru pieņēma 1949. gada 28. jūnijā, un tajā reizē mans vīrs arī nodeva savus akreditēšanas dokumentus. Atceros, ka tās pašas dienas vakarā vietējā Latviešu biedrība rikoja Vašingtonā Jāņu vakaru, uz kuŗu arī mēs ieradāmies un bijām pārsteigti par kuplo latviešu saimi, jo nebijām sen bijuši tik lielā latviešu sanāksmē. Tā bija mūsu pirmā tikšanās ar latviešiem Vašingtonā.

Sākās aktīva darba posms. Vispirms ar Ženēvā iesāktu darbu latviešu bēgļu un latviešu karavīru jautājumu kārtošānā. Mans vīrs izpildīja visas diplomātiskās tradīcijas, nosūtot misiju šefiem attiecīgas priekšā stādīšanās vēstules un nodibinot labas un draudzīgas attiecības ar diplomātisko korpusu Vašingtonā. Tajā bija daži veci pazīstami no Ženēvas darbības laikiem un citām vietām. Atceros kādu raksturīgu gadījumu ar Francijas vēstnieku Vašingtonā, kas lakoniski atbildēja uz viņam nosūtīto vēstuli, ka „abu misiju starpā turpinās pastāvēt labas attiecības“. Drīz, Vašingtonā ieradās No Francijas kāds valdības loceklis, ko mans vīrs pazina jau ilgus gadus. Viņš apmetās Francijas vēstniecībā, un mans vīrs pieteicās uz vizīti. Valdības loceklis manu vīru pieņēma vēstniekam klāt esot. Valdības ministrs jautāja vēstniekam: „Jūs, protams, pazīstat savu kollēgu Feldmani?“ Vēstniekam, kuŗš manu vīru redzējis nebija, atlikās tikai atbildēt: „Protams!“

Jūlijs bija ļoti reliģiozs, bet nebija rēgulars baznīcas gājējs, un mēs nekad nerunājām par konfesiju jautajumiem. Protestantisms vienmēr bija tuvāks manām jūtām, un es Jūliju pavadīju uz baznīcu. Mans vīrs bija kontaktā ar latviešu baznīcas vadītājiem un mācītājiem. Visādā veidā atbalstīja latviešu draudžu dibināšanu Amerikas Savienotajās Valstīs un piedalījās vienmēr jauno latviešu baznīcu iesvētīšanas

svinībās, piem., Senatobijā, Missisipi pavalstī un Kveker-
taunā (Quakertown) Pensilvanijā.

1951. gada jūlija mēnesī sūtnis Zariņš Londonā sasauca
savu kollēgu apspriedi. Tanī pašā laikā Londonā notika Ang-
lijas latviešu Dziesmu svētki. Mans vīrs sekoja ielūgumiem
un devās uz Eiropu, lai tiktos ar saviem kollēgām un pārrunā-
tu sadarbības jautājumus un lai būtu klāt lielajā patriotis-
kajā manifestācijā - Dziesmu svētkos.

1952. gada maijā Vašingtonā no Londonas ieradās sūtnis
K. Zariņš. Šinī sakarībā rikojām vairākas pieņemšanas gan
ārzemju diplomātiem, gan arī Amerikas latviešu sabiedriskiem
darbiniekiem.

Dienesta darīšanās manam vīram bieži nācās doties uz Ņu-
jorku, kur viņš aktīvi piedalījās Apspiesto Eiropas Tautu
Asamblejas organizēšanā, Komitejas Latvijas Brīvībai dibī-
nāšanā pie Brīvās Eiropas Komitejas un arī pie raidījumu
uzsākšanas latviešu valodā uz Latviju no Amerikas Balss
radio stacijām. Ņujorkā manam vīram bija izdevība tikties
ar Apvienoto Nāciju Asamblejas redzamākajiem pārstāvjiem,
no kuriem daudzi bija vēl ļoti pazīstami no Ženēvas laikiem,
darbojoties Tautu Savienībā.

Latviešu ieceļošana ASV ievērojamā skaitā turpinājās.
Bēgļiem bija jāsniedz iespējamā palīdzība. It sevišķi bija
jācinās par latviešu karavīru lietām, lai panāktu viņu pilni-
gu atbrīvošanu un rehabilitāciju, kas arī pēc lielām pūlēm iz-
devās un tas manam vīram vienmēr bija liels gandarījums.
Ieceļojušie latvieši pamazām iedzīvojās un organizējās sa-
biedriskai un kulturālai darbībai, kā arī centās darīt iespēja-
mo Latvijas brīvības atgūšanai. Manam vīram bieži iznāca
izbraukt uz latviešu apdzīvotām vietām un tur savus tautiešus
uzrunāt un informēt par politisko stāvokli.

Tanī laikā ASV Prezidents bija H. Trumens, un Prezidenta
mītnē - Baltajā namā bija remontī, tamdēļ diplomātiskā korpu-
sa pieņemšana notika turpat pāri ielai esošā „Blair House”.
Prezidents un Trumeņa kundze pieņemšanās arī mums parā-
dīja lielu uzmanību un laipnību.

1953. gada janvārī piedalījāties jaunievēlētā - Prezidenta Eizenhauera (Eisenhower) ievēšanā amatā. Sekoja vairākkārtējas pieņemšanas un diplomātiskā korpusa priekšā stādīšana Prezidentam. Šādās pieņemšanās parasti baltiešu diplomāti turējās kopā.

Savā dzīvē mans vīrs bija ar labu veselību un vienmēr labi jutās. Nekad nebija noguris un reti izmantoja atvaļinājumus atpūtai. Viņš gan nemilēja naktis strādāt un uzturēties sabiedrībā vēl. Pie mums Vašingtonā dzīvoja mana māte, un viņu dažkārt apmeklēja ārsts. Mans vīrs kādreiz ārstam Dr. Marselam Forē ieminējās: „Jūs pastāvīgi rūpējaties par manu sievas māti, bet Jums vajadzētu arī manu sievu izmeklēt.“ Piekritu doties pie ārsta uz izmeklēšanu ar noteikumu, ka mans vīrs arī ļaus sevi izmeklēt, jo pēdējā laikā biju manījusi pie viņa noguruma pazīmes. Jūlijs tam piekrita. Pēc izmeklēšanas atklājās traģiskais stāvoklis, ka Jūlijs ir nopietni slims un ka labākā gadījumā varēs dzīvot vēl 8-15 gadus, ja neradīsies komplikācijas, bet tās drīz sākas, un Jūlijs vairs nebija nekādās ilūzijās par savu veselību. Viņam vajadzēja atteikties no daudzām aktivitātēm, un tas viņu ļoti nospieda. Sevišķi grūti viņam nācās atteikties braucienu uz Grand Rapidem, Mich. 1953. gada aprīlī, kur sanāca Amerikas Latviešu Apvienības gadskārtējais kongress.

Mūsu plānos bija 1953. gada vasarā doties uz Eiropu, izmantojot neizlietoto atvaļinājumu. Sūtnis Zariņš Londonā bija mūs ielūdzis. Bija paredzēts, protams, apmeklēt arī Franciju. Diemžēl šo plānu vajadzēja galīgi atmet, jo vīra veselības stāvoklis pasliktinājās.

1953. gada 30. maijā Čikagā notika ASV latviešu pirmie Dziesmu svētki, un Jūlijs bija apsoliņies svētkus atklāt un teikt atklāšanas runu. Šis solījums bija jāatsauc, un viņš nosūtīja sekojoša satura sveicienus svētku rīkotājiem un dalībniekiem: „Tautieši un tautietes, grūtas slimības dēļ nevaru būt šodien Jūsu vidū, kaut gan sen jau biju lolojis cerības piedalīties šīnī lieliskā sarīkojumā Čikagas Dziesmu Svētkos - kas katrai latviešu sirdij izsaka tik daudz! No-

vēlu jums māksliniecisku baudījumu, bet it sevišķi patriotisku saviļņojumu, kas stiprina jūsu ticību latviešu tautai un Latvijas valstij.“

Launā slimība progresēja, un Jūlijs apzinājās, ka viņa mūžs vairs neturpināsies ilgi. Viņš ar manu palīdzību vēlējās sakārtot savus svarīgākos dokumentus un darbus. Par vienu no svarīgākajiem viņš atzina savu sarakstīto plašo iesniegumu latviešu karavīru jautājumā, ko viņš vēlējās labi uzglabāt, un šis darbs grāmatai pievienots tulkojumā.

Savas dzīves pēdējās stundās netaisnīgs teica: „Es vairs nepiedzīvošu brīvu Latviju, bet Tu to piedzīvoši un redzēsi. Man būs žēl manu darbu un Tevis ...“ Mūsu kopējos nodomos vienmēr bija pēc vīra aiziešanas pensijā vecuma dienas pavadīt Latvijā. „Ja nu tas mums neizdotos, tad dzīvosim Francijā,“ vienmēr teica mans vīrs.

Gribu beigās atzīmēt vēl dažus zīmīgus gadījumus un notikumus mūsu kopējā dzīvē. Nekad mēs neatzīmējām kādus ģimenes svētkus sabiedrībā, bet vīra 60 mūža gadu un manas mātes 80 mūža gadu atceres dienā ielūdzām sūtniecības Vašingtonā darbiniekus. 1953. gada 11. aprīlī bija Vašingtonas Latviešu Sieviešu kluba pirmais koncerts par labu trūkcietējiem. Mans vīrs tanī dienā nejutās labi, un es aicināju ārstu, kurš man teica: „Kāpēc jūs ejat prom, kad jūsu vīrs ir slīms?“ Jūlijs atbildēja, ka es esmu viena no galvenajām vakara rīkotājām un ka mana ierašanās koncertā ļoti nepieciešama. Jūlijs lūdza ārstu mani aizvest uz koncertu. Tā arī notika, bet es biju pavisam pārsteigta, kad pirms koncerta arī mans vīrs ieradās zālē ar Arlietu ministrijas pārstāvjiem, kurus bijām uz koncertu lūguši.

Jūlija ciešanas pastiprinājās. Kādu dienu slimnīcā pie vīra ieradās atvadīties pirms došanās atvaļinājumā kāds Arlietu ministrijas darbinieks. Vīram saskrēja asaras acīs, jo šis viesis ar savu dzīves biedri bija laimīgi - viņi devās atvaļinājumā uz savu dzimteni, bet mans vīrs tanī brīdī izjuta, ka viņš savu dzimteni vairs neredzēs nekad. Ārsti man nedeva vairs nekādu cerību, bet es vēl ticēju un - cerēju, ka,

varbūt, notiks brīnums.

Pēdējais gads pirms mana vīra nāves bija man divkārtī smags, jo es zaudēju arī savu māti. Mana māmiņa - Celina Robēna - nodzīvoja ar mums kopā 25 gadus, un mana vīra sirsnība pret viņu bija vienmēr apbrīnojama. Kad mana māte slimoja un mums bija kur jāiziet, mans vīrs allaž steidzināja mani iet mājās, jo - „māmiņa tur ir vientulīga“. Jūlijs mēdza teikt, ka mana māte ir „mūsu ģimenes dvēsele“.

1953. gada 16. augustā, plkst! 9 vakarā, svētdienā, stāja pūkstēt mana dzīves drauga sirds. Viņa pēdējā dusas vieta ir blakus manas mātes kapam Rock Creek kapos Vašingtonā.

Dokumentāri pielikumi

1

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

Documental

Sūtnis J. Feldmans uzrunā tautiešus Latvijā Amerikas Balss mikrofonā. No sūtņa pa labi Amerikas Balss toreizējais vadītājs F. Kolers (Foy D. Kohler), Lietuvas sūtnis ASV P. Zadeičis, pa kreisi - Igaunijas diplomātiskais pārstāvis ASV J. Kaius.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

*Sūtņa Jūlija Feldmaņa uzruna 3. jūnijā 1951. gadā AMERIKAS
BALSI, atklājot raidījumus uz Latviju.*

Tautieši Latvijā,

Uz jums runā Latvijas pilnvarotais pārstāvis Amerikas Sa-
vienotajās Valstīs Jūlijs Feldmans.

Sākot ar šodienu jūs ikdienas dzirdēsiet Amerikas Balsi lat-
viešu valodā. Priecājos, ka jums tādā kārtā būs kontakts
ar brīvo pasauli, no kuŗas jūs tik sen esat nošķirti.

Amerikas Balss jums ir draudzīga. Tā ir Amerikas tautas
un valdības balss. Varu jums liecināt, kā šī tauta un valdi-
ba izjūt pret latvju tautu vislielāko draudzību un simpātiju.
Jūs atcerēsities, ka tā bija mūsu laimīgos brīvības gados
un tā tas turpinājas arī pēc tumšajām 1940. gada dienām, kā
to pierāda tas apstāklis, ka Amerikas Savienoto Valstu val-
dība noteikti un pastāvīgi pretojas atzīt Latvijas varmācīgo
iekļaušanu Padomju Savienībā un turpina mani atzīt kā jūsu
likumīgi akreditētu oficiālu pārstāvi. Jūs tādēļ varat būt
pārliecināti, ka Jūsu intereses tiek aktīvi pārstāvētas pie
šīs lielās brīvības valsts valdības.

Bet Savienotās Valstis nav vienīgās, kas neatzīst Sovjetu
suverēnitāti pār Latviju. Tas norāda, ka arī citas tautas iz-
turas pret Latviju draudzīgi un simpātiski. Latvju pārstāvji
brīvās valstīs sūtņa Kārļa Zariņa vadībā turpina darboties,
aizstāv Latvijas valsts un tautas intereses un informē brīvo
pasauli par notikumiem Latvijā un par mūsu tautas centie-
niem pēc brīvības un neatkarības. Arī Apvienoto Nāciju Or-

ganizācijā Latvijas valsts un tautas grūtais stāvoklis ir bijis apspriežu priekšmets un dažādu valstu pārstāvji daudzos gadījumos apliecināja mums simpātisku izpratni un draudzību.

Latvju tautas ciešanas un tai nodarītā netaisnība zināma brīvai pasaulei, par to raksta prese, to piemin valsts viri savās runās. Demokrātiskā pasaule cīnās par tautu brīvību, stājoties pretim komunistiskajiem uzbrucējiem arī ar ieročiem, kā tas nupat notiek Korejā.

Mūsu tauta pārdzīvo grūtus laikus, - nebrīvībā dzimtā zemē, vai necilvēcīgos apstākļos vergu nometnēs tālos Krievijas apgabalos. Arī trimda nav viegla un reizēm grūti panesama. Bet visas šīs ciešanas nekad nevarēs salauzt latviešu garu un ticību, ka Latvija būs atkal brīva un mēs atkal tiksimies draudzīgā saimē mūsu dzimtajā Latvijā.

★

MEMORANDS

REDAKCIJAS PIEZĪME:

Sūtņa Feldmaņa pēdējais un svarīgākais darbs Žeņevā bija uzsāktā cīņa par latviešu karavīru, leģionāru rehabilitāciju, ko viņš turpināja arī pēc tam, kad jau bija pārcēlies uz Vašingtonu. 1950. gada 7. septembrī sūtnis Feldmans rakstīja bijušajam Latvijas ģenerālkonsulam Ņujorkā R. Silleram: „Kā Jums zināms, 1. septembrī pieņēma mums labvēlīgu lēmumu, kas atjauno apturēto bijušo leģionāru ielaišanu ASV. Ar šo faktu mūsu karavīri ir rehabilitēti. Tomēr ar akciju šeit Vašingtonā nepietiek, bet uzbrukums jāved plašā frontē. Ieteicu mūsu bēgļu vadošām personām vienoties par to, kas darāms. „Review Board“ prezidents izteicies, ka latvieši nedrīkst justies neapmierināti ar Pārsūdzību iestādes darbību, jo noraidītas tikai kādas pusotras simts pārsūdzības. Pret šādu uztveri mums uz visstingrāko jāprotestē. Mums katra karavīra liktenis vienādi tuvs. Mēs cīnīsimies par atsevišķiem karavīriem ar tādu pašu neatlaidīgu sparu, ar kādu mēs cīnījāmies par skaitliski lielāko Vācijā apturēto karavīru grupu. Pieliksim visi savus spēkus, lai netaisni izskrinētiem karavīriem atgūtu tiesības.“

Šīnī cīņā par latviešu karavīru vēsturiskās lomas pa-

reizu iztulkojumu bija izdarīti daudzi iesniegumi un uzrakstīti daudzi memorandi. No tiem ievietojam šeit vienu, kas datēts 1949. gada 24. februārī Ženēvā. Memorands tulkots no franču valodas un parādās šeit saīsinātā veidā: izlaistas dažas vietas, kam nav tieša sakara ar latviešu karavīru lomas principiālo interpretāciju. Tāpat izlaisti dažu ierēdņu vārdi, kas pieminēti oriģinālā.

1. Jaunais izmeklēšanu (skrīningu) vilnis - baltiešu tautām jau sestais vai septītais - kam pakļauti šo tautu bēgļi Vācijā un Austrijā, ir sevišķi nežēlīgs attieksmē pret bijušajiem karavīriem, ko vācu okupācijas vara mobilizēja pret pašu grību, pārkāpjot Hāgas konvenciju. Faktu, ka šie bēgļi savā laikā ir uzvilkuši karavīru tērpus, IRO autoritātes iztulko kā varbūtību un biežāk pat kā pierādījumu, ka šie iztaujājamie ir „brīvprātīgi palīdzējuši ienaidniekam cīņā pret sabiedrotajām valstīm.“ Bet notikumu gaita, iesaukšanas pavēles un citi dokumenti, ieskaitot tos, kas figurēja Nīmbergas tiesā, pierāda pretējo, kā to redzēsīm vēlāk.

2. Baltijas valstu kara laika traģisko situāciju taisnīgi novērtēja rietumu sabiedrotie tad, kad pēc pamiera noslēgšanas viņi deva atzinumu par kara gūstekņiem baltiešiem, kas atradās gūstekņu nometnēs un šo jautājumu izlēma sekojoši: to pašu iemeslu dēļ kā karavīri no Elzasas un Lotringijas, no Luksemburgas un no Eupenas un Malmedijas, baltiešu karavīri atlaižami no nometnēm, demobilizējami un ietvejami privātā dzīvē. Citēsīm tikai vienu oficiālu dokumentu, tas ir memoranda teksts, ko parakstījis kapteinis R. W. Samuels, Trešā ASV Armijā, G.I. sekcijā, Heidelbergā, 1946. gada 16. augustā:

„Trešā Savienoto Valstu Armija Heidelbergā ir izdevusi rīkojumu atbrīvot visus mobilizētos latviešu karavīrus, ieskaitot

virsniekus, tādēļ ka augstākās militārās autoritātes ir konstatējušas, ka tā sauktais 'Latviešu SS brīvprātīgais leģions' ir vienība, ko nodibināja vācu okupācijas vara piespiedu kārtā, pretēji starptautiskiem noteikumiem, kas aizliedz mobilizēt okupēto zemju iedzīvotājus. Tā tad šī leģiona attiecīgās divīzijas nesastāvēja no brīvprātīgiem, bet no piespiedu kārtā mobilizētiem latviešiem. Tas saskan arī ar pavēli, ko izdevis Galvenais stābs, G.I. sekcija, kas nosaka apzīmēt atbrīvotos latviešu kara gūstekņus par 'Wehrmacht Latviešu Leģiona' vai vienkārši 'Wehrmacht' locekļiem."

Neraugoties uz to, Sekcija G.2., USFET un TUSA ir izdevušas rīkojumu nekavējoties iesākt skrīningu internēto latviešu civiļpersonu, latviešu leģiona locekļu, atbrīvošanai.

Tā tad šī augstākā mērā politiskā problēma ir jau atrisināta un viskompetentāko militāro un politisko autoritāšu izlemta, pilnīgi atbilstot kara laika notikumiem Baltijas valstīs. Tā tad arī atbrīvotajiem latviešu karavīriem šī pieprasīta iztaujāšana ir jau notikusi!

3. Kad trīs gadus vēlāk IRO organizācija, pašas ierosmē, no jauna pacēla šo jautājumu sakarā ar atkārtotu pārvērtēšanu, vai baltiešu bēgļiem ir tiesības saņemt IRO palīdzību, šī organizācija atradās problēmu priekšā, kas bija par daudz komplikētas, lai tās atrisinātu ar viņas rīcībā esošiem līdzekļiem, jo viņai nebija nepieciešamo speciālistu ne militārā, ne politiskā laukā. Jājautā, vai vispār var prasīt, lai zemākam darbiniekam - drošības dienesta ierēdnim - varētu būt pietiekami dziļas zināšanas vēsturē un politikā, lai viņš varētu nekļūdīgi orientēties tik komplikētā situācijā un izprast kara laika notikumus Baltijas valstīs. Šis tad bija par iemeslu tam, ka ļoti maldīgas orientācijas un nepareiza novērtējuma dēļ pārsteidzīgi un nepamatoti spriedumi lika bēgļiem netaisni ciest, nevis saņemt atvieglojumu, kas bija šīs organizācijas dibināšanas mērķis.

Sekojošo pārskatu par vispārējo notikumu norisi, šeit nepieciešami saīsinātu, dodam ar nolūku palīdzēt IRO vadītā-

jiem saprast baltiešu jautājumus, kas attiecas uz diskutējamo problēmu. Attiecīgie dokumenti pieejami visiem interesentiem. Šie dati attiecas uz Latviju, bet tādā pašā kārtā, mutatis mutandis, attiecināmi arī uz Igauniju un Lietuvu.

4. Kara laikā Baltijas valstis atradās bēdīgajā situācijā, ka tām vispirms nācās izciest padomju okupāciju ar visām tās briesmām un vēlāk vācu okupāciju, kas Rietumu Eiropā labāk pazīstama. Vienīgā starpība bija tā, ka vācieši uzskatīja Baltijas valstis par savu dzīves telpu, nerēķinoties ar vietējiem iedzīvotājiem. Tādēļ būtu pilnīgi nepareizi iztulkot pretīgumu, ko baltiešu tautas izjūt pret padomju okupāciju par jebkādu simpatijas izrādīšanu vācu nacionālsociālistu okupācijai vai ideoloģijai. Baltiešu nācijas dzīvo pašas savu dzīvi un ir naidīgi noskaņotas pret visu totalitāro sistēmu iekārotāju mesianismu, tiklab komunistisko, kā rāsisko.

5. Tiklīdz sākās kašs, 1939. gada septembra sākumā, Baltijas valstis deklarēja savu neitrālītāti šinī konfliktā. Šī deklarācija nekavēja Padomju Savienību, saziņā ar hitlerisko Vāciju, deviņus mēnešus vēlāk, 1940. gada jūnijā, iebrukt šinīs valstīs un sešas nedēļas vēlāk tās pilnīgi aneksēt, pretēji neuzbrukšanas un savstarpējās palīdzības līgumiem un tāpat daudziem citiem līgumiem un starptautiskās drošības „garantijām“, ko tā vēl šodien sludina tautām, kas norūpējušās par savu nakotni. Pirmais padomju okupācijas gads Latvijā vien deva šādu bēdīgu bilanci: skaitot tikai cilvēku dzīvības vien, vairāk kā divi tūkstoši nogalinātu, 7.000 apcietinātu, vairāk kā 50.000 aizvestu spaidu darbos, ieskaitot Latvijas republikas prezidentu un valdību. Vienā vienīgā naktī no 13. uz 14. jūniju 1941. gadā 15.000 cilvēkus izrāva no viņu mājām un deportēja visnežēlīgākajos apstākļos.

6. Šo vēl nepieredzēto briesmu ietekmēta, latviešu tauta saņēma vācu armiju 1941. gada jūlijā kā atpestītāju no necilvēcīgā lielinieku terora. Tomēr drīz vien izrādījās, ka vācie-

ši domāja tikai par šo zemju iekarošanu un to iedzīvotāju pakļaušanu kalpībā. Pilnīgi vācu applūdināta, latviešu tauta tomēr organizēja pretestību jaunajam okupantam. Šī nevienlīdzīgajā cīņā vairāk kā 30.000 latviešu ieslodzīja koncentrācijas nometnēs, kur 15.000 tika nonāvēti vai gāja bojā. Gestapo cienīgi turpināja savas vecākās māsas, boļševiku NKVD, ieviestās tradīcijas.

7. Abi okupanti, krievu un vācu, katrs pēc kārtas, piespieda latviešu jaunatni piedalīties karā, nerēķinoties ar Hāgas Konvenciju. Laika trūkuma dēļ krievi nepaspēja paņemt līdz vairāk kā 10.000 kareivju, kurus ieskaitīja Sarkanajā armijā. Turpretim vācieši, kam bija pietiekami laika, izsūca Baltijas valstu dzīvā spēka rezerves līdz pēdējai iespējai gan ar viltību, gan ar varu, gan ar terroru, saskaņā ar visām totāla kara metodēm.

8. Vāciešiem ienākot, 1941. gada jūlijā naids pret apspiedējiem - lielnikiem bija tik liels, ka zināms skaits jaunu cilvēku, it sevišķi tie, kuriem vecākus bija aizveduši krievi, savā uztraukumā pieteicās vācu armijā. Neviens no viņiem, saskaņā ar autorizētām liecībām, nav atgriezies no kaujas lauka. Vēlāk neliels skaits pieteicās citu iemeslu dēļ: pieteikšanās armijā automātiski apturēja tiesas apsūdzības gaitu un administratīvus procesus. Okupācijas sākumā vācieši neizrādīja interesi par masveidīgu iesaukšanu, sakarā ar nācistu principu, ka vienīgi vācu tautas locekļi ir cienīgi nest ieročus.

9. Līdz ar pilnīgo pagrieziena Austrumu frontes stāvokli vācieši mainīja savus ieskatus un uzsāka propagandu baltiešu brīvprātīgo vervēšanai, bet bez panākumiem. Izprazdami nācistu okupācijas patiesos nolūkus, baltieši neizrādīja vēlēšanos iesaistīties viņu rindās. Vāciešiem cits nekas neatlika, kā izvēlēties piespiedu ceļu, pat mobilizāciju, sākumā maskētu, bet vēlāk pēc 1943. gada atklātu un vispārēju.

Līdz 1943. gadam vācu okupācijas darbības veids bija dažāds, skatoties pēc pilsētām un apgabaliem. Šis vienlīdzības trūkums zināmā mērā izskaidro dažkārt pilnīgi pretrunīgās bēgļu, bijušo karavīru, liecības.

10. Vispirms iesauca bijušos latviešu policijas locekļus, ko padomju okupācijas vara bija atlaidusi no darba. Vēlāk izveidoja civilās aizsardzības vienības tiltu, rūpnīcu un noliktavu apsargāšanai un cīņai pret kriminālo elementu. Ar nolūku nostiprināt iekšējo drošību, katrai lauku apdzīvotai vietai (ar 600 iedzīvotājiem) bija jādod zināms skaits vīru un viņi jāsūta uz norādītām vietām. Bija dots solījums, ka viņi paliks savā zemē, bet šo solījumu neturēja. Vēl vairāk, jauniešus, kam nebija noteikta darba, uzaicināja pieteikties latviešu palīgpolicijas dienestā, bet tikai uz vienu gadu. Visas šīs saistības nebija nekas cits kā maskēta mobilizācija.

11. 1941. gada 19. decembrī vācu okupanti Latvijā ievada obligātu darba klausību (Arbeitspflicht), kas viņiem deva pilnīgu kontroli pār visiem zemes iedzīvotājiem. Tādējādi tie, kas bija uz gadu pierakstījušies latviešu palīgpolicijā, vai civilajā aizsardzībā un agrākajās latviešu policijas vienībās, kā arī apdzīvoto vietu nozīmētie apsardzības vīri bija tagad ieslēgti savos bataljonos, kam, pretēji dotajiem solījumiem, bija jākalpo vāciešiem ārpus dzimtās zemes, un kurus vēlāk nosūtīja uz fronti. Šos vīrus vienkārši ielādēja vilcienā, un otrā rītā tie pamodās tranšeju priekšā Ļeņingradas apgabalā. Ko darīt? Taču neiespējami prasīt, lai baltieši dezertētu uz Padomju Savienību! Latviešu jaunatne pēc vidusskolas beigšanas, sakarā ar ierakstu uz diploma, bija spiesta iestāties vācu darba dienestā (Reichsarbeitsdienst), no kurienes to automātiski pārskaitīja vācu armijā, neprasot attiecīgo personu piekrišanu. Citus jaunus zēnus pievilka šim dienestam ar solījumu, ka viņiem vēlāk nebūs jākalpo kara dienestā. Totālitārajam okupantam nētrūkst līdzekļu savu mērķu sasniegšanai.

12. Pirmie iesaistījumi izskatās tā, it kā tie būtu brīvprātīgi, vismaz sākuma posmā, līdz kamēr izdeva uzsaukumu iestāties latviešu palīgpolicijas spēku rindās. Šī iemesla dēļ ir jāuzsver, ka apzīmējumam „brīvprātīgs“, kā arī dažiem citiem, ir dažāda nozīme atkarībā no politiskā režīma, kas valda attiecīgajā zemē: tanis valstīs, kam ir „laime“ baudīt totālītāro režīmu, daudzas lietas notiek „spontāni, brīvprātīgi, vienprātīgi un ar sajūsmu.“ Šo epitetu deva ir pilnīgi atkarīga no attiecīgā režīma varas orgāniem. Bez tam, totālītāro valstu piespiedu aparāts ir pietiekami spēcīgs un daudzpusīgs, lai piedabūtu tautu iekļauties režīmam vēlamos darījumos ar tādiem papēmieniem, kas pilnīgi izslēdz „brīvprātības“ elementu tādā nozīmē, kā šo vārdu lieto mūsu „atpalikušajās“ demokrātijās.

Cik daudz vairāk šādu spiedienu pielietoja nacisti Baltijas valstīs totālā kara režīmā! Ir jāievēro speciāla piesardzība, ja ar mūsu rietumu demokrātiskajiem jēdzieniem gribam spriest par kādu darbību apzīmētu par „brīvprātīgu“ totālītāra režīma iekārtā. Vai tad mēs neesam lasījuši padomju laikrakstos, ka pēc kara beigām simtiem latviešu ir „brīvprātīgi“ kājām devušies uz Sibīriju? Pēc iepriekš teiktā kā var domāt par „Brīvprātīgu latviešu SS leģionu“, ko nodibināja 1943. gada 10. februārī ar Hitlera personīgo pavēli, iepriekš par to neinformējot ne vienu vienīgu latvieti? Kādu nozīmi lai piešķir vācu terminam „Hilfswillige“, kas precīzā tulkojumā nozīmētu „brīvprātīgu izpalīgu“, nosaukumu, ar ko apzīmēja mobilizētos latviešus, kurus vācu mobilizācijas komisija bija atzinusi par nederīgiem leģionam un kurus tādēļ iesaistīja rēgulārajā armijā (Wehrmacht) par palīgspēkiem? Šī stāipāmā terminoloģija var viegli maldināt cilvēkus, kas mazāk pazīst šo vārdu tekošo nozīmi un lietošanas veidu totālītārajās valstīs. Šo pašu iemeslu dēļ vislielākā piesardzība ir nepieciešama pašreiz, kad IRO iestādes, kam vajadzētu griezties pie baltiešu pilnvarotiem diplomātskiem pārstāvjiem, lai noskaidrotu apstākļus, tai vietā pūlas atrast nacistu arhīvos Berlīnē argumentus, kas liecinātu pret vācu upuriem - baltiešiem par notikumiem, par kuriem hitleriskā Vā-

cija vienīgā nes pilnu atbildību. Neaizmirsīsim, ka šie ir nacistu archīvi, kuŗos acīm redzot savākti dokumenti, kas labvēlīgi viņu tezēm. Nāks diena, kad suverēnās baltiešu tautas izrausies no piespiedu klusēšanas, ko tām uzspiež pašreizējā krēslainība Eiropā. Tanī dienā šis tautas atbildēs par saviem darbiem bez sarkšanas, pretēji tiem, kas tās mocījuši un reģimentējuši kara laikā un kas vēl šodien tās vajā ar savu naidīgo propagandu.

13. Tagad atgriezīsimies pie mobilizācijām Baltijas valstīs. Uz 1942. gada beigām pagrieziens austrumu frontē kļuva akūts. Tas nepieciešami prasīja pastiprināt vācu rindas. Tādēļ okupants Latvijā 1943. un 1944. gadā vairākās stadijās ķērās pie atklātas un vispārējas mobilizācijas. Šinī periodā baltiešiem, kas bija liecinieki vācu sakāvei, kļuva pilnīgi skaidrs, ka vācieši kara ir zaudējuši. Baltiešu simpatijas vienmēr bija vērstas uz rietumu sabiedrotajiem, kā vienīgajiem, kas varēja viņiem palīdzēt atbrīvoties no komunistiem un nacistiem. Riskējot ar nāves sodu, baltieši pieslēdza savus uztvērējus TSF stacijām (Rietumu raidītāji. Red.) un ar nepacietību klausījās uzmundrinātājas balsis no Londonas un Amerikas, kas viņiem ziņoja par Atlantika Chartas noslēgšanu, kuŗa garantēs brīvību uz visiem laikiem tautām, kas to zaudējušas kara laikā. Šis balsis baltiešiem nesa Sabiedroto valstu valstsvīru solījumus nepiesavināt citu tautu teritoriju, kā arī drošinājumus, ka katrai tautai būs tiesības brīvi izvēlēties savu valdību. Bija dzirdami arī apgalvojumi, ka visu to reālizēs, kad hitleriskais militarisms būs sagrauts. Šis bija tā laika patiesais klimats ... Kā šādos apstākļos jebkuŗš cilvēks bez aizspriedumiem var racionāli atzīt, ka baltiešu jaunatne būtu varējusi brīvprātīgi iestāties vācu armijā, kas praktiski jau bija sakauta, turklāt bez jebkādam garantijām no vācu puses, ka šīs zemes atgūs savu neatkarību? Un tas viss vēl pēc visiem pazemojumiem un apspiešanas, kam vācu okupanti ikdienas pakļāva baltiešus viņu pašu zemēs? Pretēji apliecinājumi nav bazēti ne uz fak-

tiem, nedz saprātu. Tie nevar būt nekas cits kā ekstrēmistu vai to cilvēku uzskati, ko apmājusī viņus interesējoša propaganda, un kas uzskata visus komunistu pretiniekus par fašistiem un Hitlera kolaborantiem.

14. 1943. gada 10. februārī Hitlers parakstīja dekrētu „Latviešu Brīvprātīgā SS Leģiona“ dibināšanai, par ko nevienam latvietim nebija iepriekš zināms. Nekavējoties pēc tam okupants uzsāka mobilizāciju. Virsniekus, kas bija reģistrēti jau sen iepriekš, iesauca ar individuālām pavēlēm, sākot ar 1943. gadu. No 1943. gada februāra līdz maijam mobilizēja visus vīriešus, kas dzimuši no 1919. līdz 1924. gadam. Vispārējā visu vecumu virsnieku, zemāko dienesta pakāpju un visu vīriešu, kas dzimuši no 1915. līdz 1924. gadam mobilizācija notika 1943. gada 9. novembrī. Mobilizācija turpinājās ar 1944. gada 28. janvāra pavēli, iesaucot no 1915. līdz 1906. gadam dzimušos vīriešus. 1944. gada augustā un septembrī mobilizēja visu kategoriju vīriešus dzimušus no 1926. līdz 1906. gadam. 1944. gada vasarā pat zēnus, dzimušus 1927. un 1928. gadā nekavējoties izsūtīja uz Vāciju gaisa izpalīgu dienestam. Lieki piezīmēt, ka mobilizācijas pavēlēm bija pievienots parastais brīdinājums, ka pavēļu neizpildīšanas gadījumos pēc kara stāvokļa likuma draudz nāves sods.

15. Šis svešās, baltiešu centieniem naidīgās varas izdarītās mobilizācijas nebija tautā populāras: jaunie vīrieši slēpās mežos un meklēja dažādus iemeslus, kā izvairīties no iesaukšanas armijā. Nebija nekādu iespēju izbēgt uz ārvalstīm, neskaitot Padomju Savienību, kas nekādā gadījumā nebija baltiešiem pieņemama. Uzņēmīgākajiem neatlika nekas cits kā braukt uz Vāciju un mēģināt tikt kādā augstākā skolā, kas dotu iespēju atrast darbu, vai arī pierakstīties vācu darba dienestā (Reichsarbeitsdienst) vismaz uz laiku, kas viņiem dotu patvērumu no mobilizācijām viņu zemēs. Šodien šie „bēgļi“ neatrod žēlastību IRO tiesību izmeklētāju virsnieku un pat Pārsūdzību iestades acīs, kas viņus uzskata kā

„brīvprātīgi pieteikušos uz Vāciju, lai palīdzētu ienaidniekam“. Bet nacistu policija bija nomodā visur, un daudzus izbēgušos Latvijā un citur panāca un sodīja pēc kara laika likumiem. Tūkstošus šo jauno vīriešu ieslodzīja koncentrācijas nometnēs, un tie piedzīvoja bēdīgu likteni.

16. Starp mobilizētajiem, viena katēgorija šo nelaimīgo jauniešu pelni speciālu uzmanību: tie ir zēni 15 līdz 17 gadu vecumā, ko iesauca aktīvā dienestā 1944. gada rudenī. Viņus visus nosūtīja uz Vāciju un sadalīja pa dažādām pretgaisa aizsardzības vienībām par izpalīgiem, lai viņus nodarbinātu galvenokārt saimniecības darbos maiznīcās, darbnīcās un pat dārzkopībā. Patiesībā viņi nebija īsti karavīri, viņiem nekad nebija ieroču, bet tomēr viņiem bija tā saucamā „Soldbuch“ (karavīru grāmatīņa), kas bija par cēloni viņu nelaimei: balstoties vienīgi uz šo „Soldbuch“ asprātīgie IRO ierēdņi viņus deklarēja par brīvprātīgajiem vācu aviācijā (!) un tādēļ, dabīgi, par beztiesīgiem! Viens no šiem likteņa piemeklētajiem nelaimīgajiem zēniem no Hallendorfas man aprakstīja savas grupas odisejiskos piedzīvojumus un pārsteidzošo naidīgumu, ko pret viņu un viņa biedriem bija izrādījis kāds ierēdnis, tiesīguma izvērtēšanas virsnieks, kas bija pierakstījis šiem latviešu „aviātoriem“ visus iedomājamus un neiedomājamus noziegumus. Šis notikums prasās pēc ātras rīcības, lai izlabotu šiem jauniešiem nodarītās netaisnības un dotu viņiem IRO palīdzību, lai pavērtu viņiem ceļu uz labāku nākotni.

17. Vai mobilizētajiem baltiešiem bija izvēle starp kaujas vienību un piespiestu darbu? Nekādas. Nirnbergas tiesas dokumentā Nr. 3302 mēs lasām: Slepena telegramma no SS ģenerāļa Jekelna, Austrumapgabala SS policijas priekšnieka Rīgā, adresēta SS Reichsfirera Himmlera personīgajam stābam Berlīnē, 1943. gada 19. februārī: „Starp Austrumapgabala (Ostland) Armijas (Wehrmacht) komandantu, Saukeļa misijas pilnvaroto un mani pašu ir pilnīga vienprātība. Dažu dienu

laikā jauktā komisija izdarīs pārbaudi (Musterung) – no 1919. līdz 1925. gada iesaucamajiem. Visus derīgos (brauchbare - employable) vīriešus ierindos Leģiona pirmajās rindās, mazāk derīgos Armijas (Wehrmacht) komandantam par izpalīgiem (Hilfswillige) Ziemeļu Armijas grupai; tos, kas nebūs lietojami citādi kā darbam, nodos Gauleitera Saukeļa rīcībā.“ Šī dokumenta autenticāte ir neapšaubāma, un šīs problēmas tālāku diskusiju varam veltīt tikai tā saucamajai izvēlei, kas bija atļauta baltiešu mobilizētājiem. Šo izvēli noteica apvienotā vācu komisija, kas sastāvēja no Himmlera un Armijas (Wehrmacht) reprezentantiem un Gauleitera Saukeļa! Vienīgā mērķa - veselība un cilvēka ķermeņa spēcīgums. Tādi ir fakti, un neviens oficiāls dokuments neliecina pretējo. Iespējams, ka daži karavīri, vietējās vācu kontrolētās preses ietekmēti, ir radījuši iespaidu, ka viņi „pēc savas brīvas izvēles“ sekojuši mobilizācijas uzsaukumam un ka tā ir bijusi viņu pašu vēlēšanās iestāties „savā Latviešu leģionā“, nevis doties uz svešo Vāciju par vergiem. Iespējams arī, ka daži virsnieki, par daudz iejaukti šinīs lietās, vēro tās citādi nekā tās patiesībā notikušas. Fakts tomēr paliek, ka neviena mobilizācijas pavēle nemin iespēju izvēlēties vai pieņemt leģionā, vai piespiedu darbā. Šādai iespējai vajadzētu būt minētai mobilizācijas pavēlē! Vācu armijai trūka cilvēku, un tai vajadzēja viņus atrast. Tie, kam bija uzdots to darīt, pildīja savu pienākumu pret Vāciju, nejaucot pēc mobilizēto vēlēšanās vai preferences.

18. No visa iepriekš teiktā izriet, ka starp baltiešu bēgļiem, bijušajiem karavīriem, Vācijā un Austrijā nav neviena, uz ko attiektos II daļa, paragrafs 2 (b), kas dod definīciju par personām, kādas neietelp IRO kompetencē: „Visas personas, par kurām var pierādīt, ka tās kopš pasaules kara sākuma ir labprātīgi palīdzējušas ienaidnieka spēkiem viņu darbībā pret Apvienotajām Nācijām“. Tiesīguma izvērtēšanas virsnieku lēmumi, kā arī tie, ko apstiprinājusi Pārsūdzības iestāde, noliedzot baltiešiem IRO palīdzību, ar motivāciju, ka viņi

brīvprātīgi palīdzējuši ienaidniekam, ir bazēti uz kļūdigām materiālām premisēm.

19. IRO instrukcija attiecībā uz baltiešu tiesībām (Provisional Order No. 42, Appendix V, #4) nosaka:

„4(b). Baltieši, kas iestājušies militārā dienestā pirms pirmās piespiedu mobilizācijas 1943. gada janvārī, ir uzskatāmi par brīvprātīgiem un beztiesīgiem, ja viņi nevar pierādīt pretējo. Pārējie ir uzskatāmi par aprūpējamiem bez ierobežojumiem un nav izslēdzami uz II daļas 2(b) punkta pamata.

4(c). Personas, kas bijušas iesaistītas baltiešu Waffen-SS vienībās, nav saucamas ar brīvprātīgajiem, kas ir bijuši vācu Waffen-SS dienestā. Tetovējums padusē ir zināms pierādījums ... bet ne visi tetovējumi padusē norāda, ka attiecīgie cilvēki ir piederējuši pie SS“.

No iepriekš teiktā izriet, ka šīs instrukcijas nevar uzskatīt par apmierinošām un tādām, kas atbilst patiesajai situācijai Baltijas valstīs kara laikā. Ir vajadzīga šo instrukciju revīzija. Jāpiezīmē tomēr, ka tās vēl vienmēr ir spēkā. Neseno bijušo baltiešu karavīru iztaujāšanu (skrīningu) laikā, kā piemēram Cellē, Dedelsdorfā un Hallendorfā, tiesīguma noteicēji virsnieki kā arī Pārsūdzības iestāde šīs instrukcijas vienkārši ignorēja. Mēs tā tad varam konstatēt, ka šīs instrukcijas vispirms ignorēja, un tikai dažus mēnešus vēlāk, pagājušā janvārī, pacēla jautājumu par to atvietošanu ar vēl bargākām (!) instrukcijām pret baltiešiem.

Šī divkosīgā situācija pierāda, ka pašreizējā iztaujāšanas sistēmā ir ļoti nopietni trūkumi.

20. Pirmā kārtā pārsteidza nevienādais biežums, ar kādu šīs iztaujāšanas notiek dažādu tautu bēgļu grupām: kamēr baltieši ir nopratināti piecas, sešas un vairāk reizes, ceturtdaļa no visu bēgļu skaita nav vēl nekad pakļauti šādai nepatīkamai procedūrai, kas bēglim, viņa sievai un bērniem sagādā ļoti nopietnu risku, ievērojot to, ka šādā nopratināšanā nepalīdz nekādi cilvēciski apsvērumi, kas skrīningus padara par istu terroru bēgļiem.

.....

22. Bet ja šim nopratināšanām jāturpinās, tad visiem bēgļiem vajadzētu piemērot vienlīdzīgu mērauklu. Bez tam šī procedūra ir arī jāpiemēro pašreizējai situācijai. Tāda, kāda tā ir tagad, tā bija ciešama divus vai trīs gadus, kad ar vispārīgām iztaujāšanām vajadzēja precīzi novirzīt kustīgo bēgļu masu. Tagad apstākļi ir pilnīgi mainījušies: bēgļi ir visu zaudējuši, un monētārā reforma aprija viņu pēdējās vācu marku rezerves. Bēgļu vienīgā cerība ir emigrācija. Un šo vienīgo cerību viņus glābt atņem kāda zemāka ierēdņa lēmums, ierēdņa, kas savu pienākumu pildīšanā dažreiz parāda vienaldzīgu paviršību, kā piemēram viens no šiem ierēdņiem Austrijā, kas atzina vienu ģimeni par beztiesīgu un to mierināja teikdams: „Tas nekas, nāks pārsūdzību tiesnesis un izlems citādi. Tiesnešiem arī jādod darbs!“ Bet kad tiesnesis ierodas, viņš tomēr gandrīz vienmēr apstiprina iepriekšējos lēmumus, sūdzas bēgļi.

23. Lēmums, kas atņem bēglim un visai viņa ģimenei IRO palīdzību un galvenokārt, pēc gaŗu gadu nometnēs izciestām grūtībām, iespēju emigrēt, cerībās beidzot atsākt no jauna normālu dzīvi kādā citā zemē - - šāds lēmums ir galvenais pierādījums ārkārtīgi nopietnai situācijai. Nekādā gadījumā nevajadzētu pieļaut to, ka uz viena vienīga tiesīguma noteikšanas ierēdņa (eligibility officer) un tāpat arī uz viena paša Pārsūdzības iestādes locekļa sprieduma pamata pasludina lēmumu bez jebkādas atbildības par IRO Statūtu un instrukciju neievērošanu un par ciešanām, ko šie lēmumi rada netaisnīgi apvainotām personām. Bēgļiem negatīvus lēmumus drīkstētu pasludināt tikai kāds kolektīvs orgāns.

24. Pašreizējo sistēmu, kas atņem IRO palīdzību visai ģimenei, ja ģimenes galva ir atzīts par netiesīgu, vajadzētu likvidēt kā acīm redzami pretēju mūsu rietumu uztverei par tiesībām, kas atzīst atsevišķu personu pašatbildību nevis

ģimenes vai radniecības kopēju atbildību, kā barbaru tautas un „tautas demokrātijas“. Bija gadījums, ka vienu 37 gadus vecu dēlu tiesīguma izmeklētājs ierēdnis deklarēja par beztiesīgu tikai tādēļ, ka viņa tēvs bija atzīts par beztiesīgu. Šo lēmumu Pārsūdzības iestāde atzina par nepareizu „Ģimenes atbildība“ bija patiešām iztulkota līdz galējībai.

Kādi iemesli ir pašreizējam rīcības veidam? Vai grib novērst ģimeņu izkaisīšanu? Selekcijas komisijas un dažas valdības jau pieņem šādu darbības veidu: viņi paņem ģimenes spēcīgos locekļus, bet neinteresējas par pārējiem. Nekas tā tad nemainīsies! Ir dzirdēta šāda motivācija: ģimenei, kas ir guvusi labumus no ģimenes galvas sadarbības ar ienaidnieku, ir jācieš arī sekas. Bet ja ģimene ir nodibināta tikai nesē, pēc „kollaborācijas“, un bērni ir dzimuši vēl vēlāk? Kā tad var teikt, ka tai ir bijis „labums“? Šādu nopietnu lēmumu nevar pieņemt uz iespaidu un minējumu pamata.

25. Mēs tagad nonākam pie onus probandi (pierādīšanas pienākuma. Red.) jautājuma. Pašreiz bēglim ir pienākums dot pierādījumus, ka viņš „nav palīdzējis ienaidniekam viņa darbībā pret Apvienotajām nācijām“. Šinī punktā IRO statūti tomēr formāli nosaka - onus probandi ir iztaujātāja organa atbildība. Tas ir dabīgi un taisnīgi, jo vairāk tādēļ, ka bēgļi ir jau gājuši cauri atkārtotiem skrīningiem un atrodas nometnēs kopš vairākiem gadiem. Kāda gadījuma vēlreizēju pārbaudi var pieprasīt tikai tad, ja IRO tiesīguma izmeklēšanas dienestam ir nopietni iemesli ticēt, ka kads bēglis nelikumīgi gūst šīs organizācijas palīdzību. Šinī gadījumā šim dienestam acīm redzot būs pierādījumi vai pamatoti apliecinājumi, un nekā nenostāsies pretī šī jautājuma noskaidrīšanai saskaņā ar rietumu tiesību principiem.

Lai atrastu izeju, ir prasīts, lai bēgļa pagātnes atstāstījums būtu ticams, it kā mūsu laikmets nebūtu ārkārtējs, it kā baltieši nebūtu nākuši no tālām, totālā kara un okupācijas izpostītām zemēm, un it kā viņiem nebūtu bijis jāpieredz tūkstošiem neticamu piedzīvojumu, lai izrautos no kara darbības

pārņemtās vides viņu tēvijā, ko apdraud vēl briesmīgāks iebrucējs, lai neiedomājamās grūtībās ar sievām un bērniem dotos pāri visai kaŗa un liesmu pārņemtajai Vācijai uz vietām, kur krīt bumbas un valda naidīgi un izsalkuši ļaudis. Kā var sagaidīt „ticamus“ stāstus no šiem likteņa piemeklētajiem cilvēkiem? Un vēl jo vairāk, ja tie ir karavīri!

26. Katrs lēmums, ar kuŗu atņem bēglim IRO palīdzību un tiesības emigrēt jāmotīvē rakstveidā, un šie motivējumi jāpaziņo attiecīgajai personai. Bēglim vajaga būt tiesīgam pieprasīt aizstāvi, sevišķi ja viņš nesaprot valodu, ko runā tiesnesis, vai ja viņam nav pazīstama tiesas procedūra. Tiesīguma izmeklēšanas virsnieka vai Pārsūdzības iestādes tiesneša nopratināšanu laikā ir nepieciešama bēgļa nacionālās grupas pārstāvja klātieene. Tam ir sekojoši iemesli: neilgi atpakaļ vienu latviešu ģimeni atzina par beztiesīgu tādēļ, ka tā esot vācu izcelsmes. Šo lēmumu apstiprināja Pārsūdzības iestādes tiesnesis. Šo ģimeni padzina no nometnes, un tā cieta dažādas grūtības. No tās aktīm varēja secināt, ka bēglis nekad nav isti sapratis savas padzišanas iemeslu un ka lēmums viņam paziņots, citējot ciparus un burtus, kas norāda uz attiecīgajiem punktiem un paragrafiem IRO statūtos. Savā vēstulē šo rindu autoram, šis bēglis nekur neminēja vienu autentisku dokumentu, kas bija ļoti svarīgs viņa lietā un kas bija pievienots viņa aktij - viņa laulības apliecību, ko bija izdevusi kompetenta administrātīva iestāde 1929. gadā Rīgā. Šis dokuments precīzi apliecināja faktu, ka attiecīgā persona un viņa sieva ir Latvijas pilsoņi un ka abi ir latviešu izcelsmes. Tā tad tiesnesis nebija ievērojis šo dokumentu, bet tomēr spriedumā bija parakstījis savu vārdu zem likumīgā formulējuma „Akti pārbaudījis un atradis to pietiekami pilnīgu ...“ Latvīešu pārstāvja klātieene būtu bez grūtībām varējusi novērst šo sprieduma kļūdu.

27. Bēgli sūdzas, ka viņi par vēlu saņēmu pavēstes uz Pārsūdzības iestādes sesijām, kur viņu pārsūdzības skata cauri.

Ši iemesla dēļ spriedumus pasludina aizmuguriski, kas ir atiecīgajiem bēgļiem nelabvēlīgi. Šīs pavēstes varētu izsūtīt ar nacionālo organizāciju starpniecību un nenovilcinot.

28. Tiesību izmeklēšanas ierēdņu un Pārsūdzības iestādes nopratināšanu rezultātus vajadzētu protokolēt un bēgļiem parakstīt.

.....

(J. Feldmans)
Pilnvarotais sūtnis,
bijušais Latvijas delegāts Tautu Savienībā,
latviešu bēgļu organizāciju pārstāvis.

Ženēvā, 1949. gada 24. februārī.

**Message of Tribute to Minister Jules Feldmans
from the Secretary of State to Minister
Zarine, Chief of the Latvian Diplomatic
Service:**

In the death of Minister Feldmans, Latvia, temporarily enslaved by the Soviet Union, has lost a great patriot and an ardent fighter for the lasting freedom and independence of his nation. The United States has never recognized the absorption of Latvia into the Soviet Union, for we believe that the right to freedom and independence cannot thus be violated by brute force. Thanks to patriots such as Feldmans, Latvia will again be free. Minister Feldmans was a young man when his country won its independence. He grew up with a free Latvia. During its years of startling growth, Latvia proved that it is not the number of people nor area and wealth which make nations great. It is their spiritual and moral strength and their love of freedom. These qualities Minister Feldmans possessed in abundance. That the same qualities are shared by the valiant countrymen whom he leaves behind is a fact from which we can all draw consolation and increasing strength for the future. Latvia has lost a son, but the spirit he so truly and nobly personified will never die. With God's help and the strength and spirit of her people, Latvia will live through these dark days of national enslavement to take again her rightful place in the community of sovereign and free European nations.

August 19, 1953

John Foster Dulles
Secretary of State

Sūtņa J. Feldmaņa iesniegums franču valodā Šveices valdībai 1940. gada 25. jūlijā par Latvijas nelikumīgo okupāciju no Padomju Savienības.

Son Excellence
Monsieur Pilet Golaz,
Président de la Confédération,
Chef du Département Politique Fédéral,
Berne.

Berne, le 25 juillet 1940.

Monsieur le Président,

J'ai l'honneur de porter à votre connaissance ce qui suit.

Au mois de juin, le Gouvernement de l'U.R.S.S., sous un prétexte futile, a présenté à mon Gouvernement un ultimatum exigeant de consentir à l'occupation de toute la Lettonie par les forces de l'armée rouge et demandant la démission du Gouvernement national letton. Celui-ci s'est vu obligé d'exécuter l'ultimatum.

Quelques jours plus tard, M. Vychinski, vice-président du Conseil des Commissaires du Peuple de l'U.R.S.S., s'installa à Riga et dirigea en fait toute la politique intérieure de mon pays. Un nouveau gouvernement a été formé, mais il n'a aucun pouvoir effectif, toutes les décisions étant prises par M. Vychinski. Après une courte absence, M. Vychinski a rapporté de Moscou l'ordre de procéder aux élections les 14 et 15 juillet. Au début, on parla d'élections directes, universelles, secrètes, proportionnelles et égales pour les deux sexes. En fait, tout se passa autrement, une seule liste établie par

les communistes-voire l'Autorité d'occupation - fut admise et toute tentative de présenter d'autres listes fut réprimée.

Les électeurs furent invités par radio et par la presse à voter sous peine de "représailles terribles", en cas d'abstention, ce qui serait facile à constater par l'absence dans le passeport d'un cachet prouvant que le personne en question a mis dans l'urne son bulletin de vote.

Depuis le 21 Juin, Riga et tout le pays sont occupés par des forces rouges considérables. Dans la seule ville de Riga stationnent environ 500 tanks. Les élections des 14 et 15 juillet, effectuées dans de telles circonstances, présentent une falsification manifeste de la volonté du peuple letton.

Le "parlement" réuni le 21 juillet à Riga n'est donc ni constitutionnel, ni révolutionnaire et n'a pas le moindre caractère de légalité. Il présente simplement le résultat de l'agissement illégal du pouvoir de l'occupation, s'appuyant sur plus d'un million de troupes rouges qui occupent actuellement les trois pays baltes.

Pour cette raison, toutes les décisions prises par ce parlement fantoche à Riga, y compris la décision demandant l'incorporation de la Lettonie dans l'U.R.S.S., sont nulles et non avenues.

Considerant ce qui précède et au nom de la justice et du droit imprescriptible des petites nations de vivre libres et indépendantes, je prie le Conseil Fédéral de ne pas reconnaître l'incorporation de la Lettonie dans l'Union des Républiques Socialistes Soviétiques.

Je vous prie d'agréer, Monsieur le Président, l'assurance de ma très haute considération.

J. Feldmans

Envoyé extraordinaire et ministre
plénipotentiaire de Lettonie en Suisse et en
Danemark. Délégué permanent auprès de la
Société des Nations.

Les conclusions de l'enquête sont les suivantes : les faits de la
procédure de la Commission d'enquête ont été établis par les
rapports de la Commission d'enquête et les déclarations de la
Commission d'enquête. Les faits de la procédure de la Commission
d'enquête ont été établis par les rapports de la Commission
d'enquête et les déclarations de la Commission d'enquête.

La Commission d'enquête a été constituée par le
Président de la République et le Vice-Président de la
République. Elle a pour mission d'enquêter sur les faits
de la procédure de la Commission d'enquête et de rendre
compte de ses conclusions au Président de la République et
au Vice-Président de la République. La Commission d'enquête
est composée de membres nommés par le Président de la
République et le Vice-Président de la République. Elle a
pour mission d'enquêter sur les faits de la procédure de la
Commission d'enquête et de rendre compte de ses conclusions
au Président de la République et au Vice-Président de la
République.

Le rapport de la Commission d'enquête est soumis au
Président de la République et au Vice-Président de la
République.

Le rapport de la Commission d'enquête est soumis au
Président de la République et au Vice-Président de la
République.

Le rapport de la Commission d'enquête est soumis au
Président de la République et au Vice-Président de la
République.

SATURĀ:

Marianne Feldmans - Ievadam	
Redakcijas kollēģija - Priekšvārdi	9
Prof. Pēteris Lejiņš - Sūtnis Jūlijs Feldmans un Amerikas Latviešu Apvienība	11
Ministrs Alfreds Bērziņš - Sirsnīgs cilvēks un patriots	19
Sūtnis Kārlis Zariņš † - Drauga un kollēģas piemiņai	25
Sūtnis Dr. Arnolds Spekke - Jūlijs Feldmans	29
Padomnieks Dr. Anatols Dinbergs - Atmiņas par nelaiķa sūtņa Feldmaņa pēdējo dzīves posmu Vašingtonā	35
Adolfs Klīve - Sekmīga darba diplomāts	41
Sūtnis Dr. Oļģerts Grosvalds † - Jūlijs Feldmans manās atmiņās ..	57
Sūtnis Roberts Liepiņš - Manas atmiņas par Jūliju Feldmani	61
Sūtnis Jānis Tēpfers - Jūliju Feldmani atceroties	67
Padomnieks Roberts Kampus - Jūlija Feldmaņa piemiņai	77
Dr. Vasilijš Kalniņš - Jūlijs Feldmans Ženēvā 1930. gadā	85
Pēteris Priedītis - Liela latvieša piemiņai	93
Mācītājs Aleksandrs Veinbergs - Baznīca sūtņa Jūlija Feldmaņa mūža pēdējos gados	101
Mācītājs Adolfs Klaupiks - Tikšanās ar latviešu patriotu	109
Mag. iur. Ansis Kurmis - Jūlija Feldmaņa izaugšanu par suverēnās Latvijas sargu	115
Dr. Ansis Karpis - Jūlijs Feldmans (Atmiņas)	129
Dr. iur. Armins Rūsis - Sūtņa Jūlija Feldmaņa ierosinājums par Baltijas valstu neitralizāciju	133
Doc. Benno Ābers - Jūlijs Feldmans un Tautu Savienība	139
Marianne Feldmans - Manas pēdējās atmiņas par dzīves draugu	167

Dokumentāri pielikumi:

a) sūtņa J. Feldmaņa uzruna 1951. gada 3. jūnijā Amerikas Balsī, atklājot raidījumus uz Latviju	175
b) 1949. gada 24. februāra memorands (tulkojums no franču valodas, saisināts)	177
c) John Foster Dulles, Secretary of State: Message of Tribute to Minister Jules Feldmans from the Secretary of State to Minister Zarine, Chief of the Latvian Diplomatic Service; on August 19, 1953.	193
d) Sūtņa J. Feldmaņa iesniegums franču valodā Šveices valdībai 1940. gada 25. jūlijā par Latvijas nelikumīgo okupāciju no Padomju Savienības	— 194

Attēli:

1. Jūlija Feldmaņa portrets	
2. ALA's organizācijas komitejas apspriede Ņujorkā 1950. gadā	pie 14. lpp.
3. Amerikas Latviešu Apvienības dibināšanas Kongresa atklāšana	" 14. "
4. Amerikas Latviešu Apvienības Centrālās valdes paplašināta sēde Ņujorkā, 1952. gada 12. janvārī	" 14. "
5. Sūtņi K. Zariņš un J. Feldmans 1951. gadā Londonā	" 22. "
6. Latvijas sūtniecības telpās 1949. gadā, Vašingtonā	" 38. "
7. Parīzē 1925. gadā	" 46. "
8. Sūtņis J. Feldmans Bostonas tautiešu vidū 1950. g. 28. janvārī	" 54. "
9. Baltijas valstu ārlietu ministru konference Rīgā 1923. gadā	" 62. "
10. Latvijas sūtniecībā Parīzē 1923. gadā	" 62. "
11. Sūtņu konference Rīgā, 1935. gadā	" 70. "
12. 1930. gadā Ženēvā	" 78. "
13. Latvijas sūtniecības nams Ženēvā	" 86. "
14. Mācītāju un draudžu pārstāvju konference Ņujorkā 1952. gadā	" 102. "

15. Jaunatnes dienās Bukskauntijā 1951. gada 14. - 15. jūlijā	pie 110. lpp.
16. Kuldīgas skolotāju semināra orķestris	" 118. "
17. Jūlijs Feldmans studiju laikā Maskavā	" 126. "
18. Ārlietu ministrijā Rīgā	" 142. "
19. Baltijas valstu ārlietu ministru konference Ženēvā, 1936. g.	" 150. "
20. Tautu Savienības Padomes sēde Ženēvā 1938. gadā .	" 158. "
21. Jūlijs un Marianne Feldmans 1935. gadā Rīgā	" 167. "
22. Sūtnis J. Feldmans ar kundzi 1953. gada janvārī, Vašingtonā.	" 167. "
23. Sūtnis J. Feldmans uzrunā tautiešus Latvijā Amerikas Balsī	" 175. "

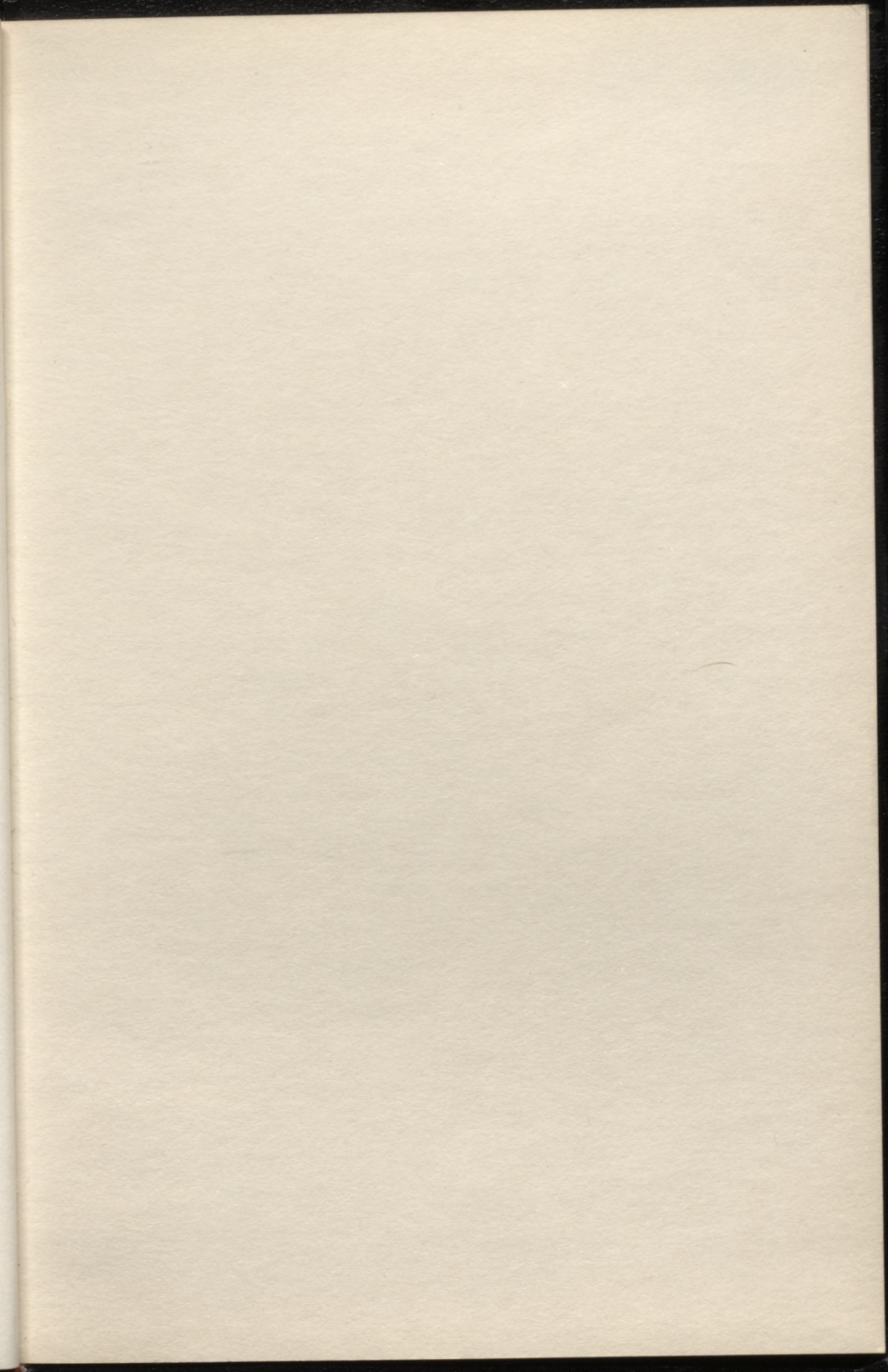
Errata:

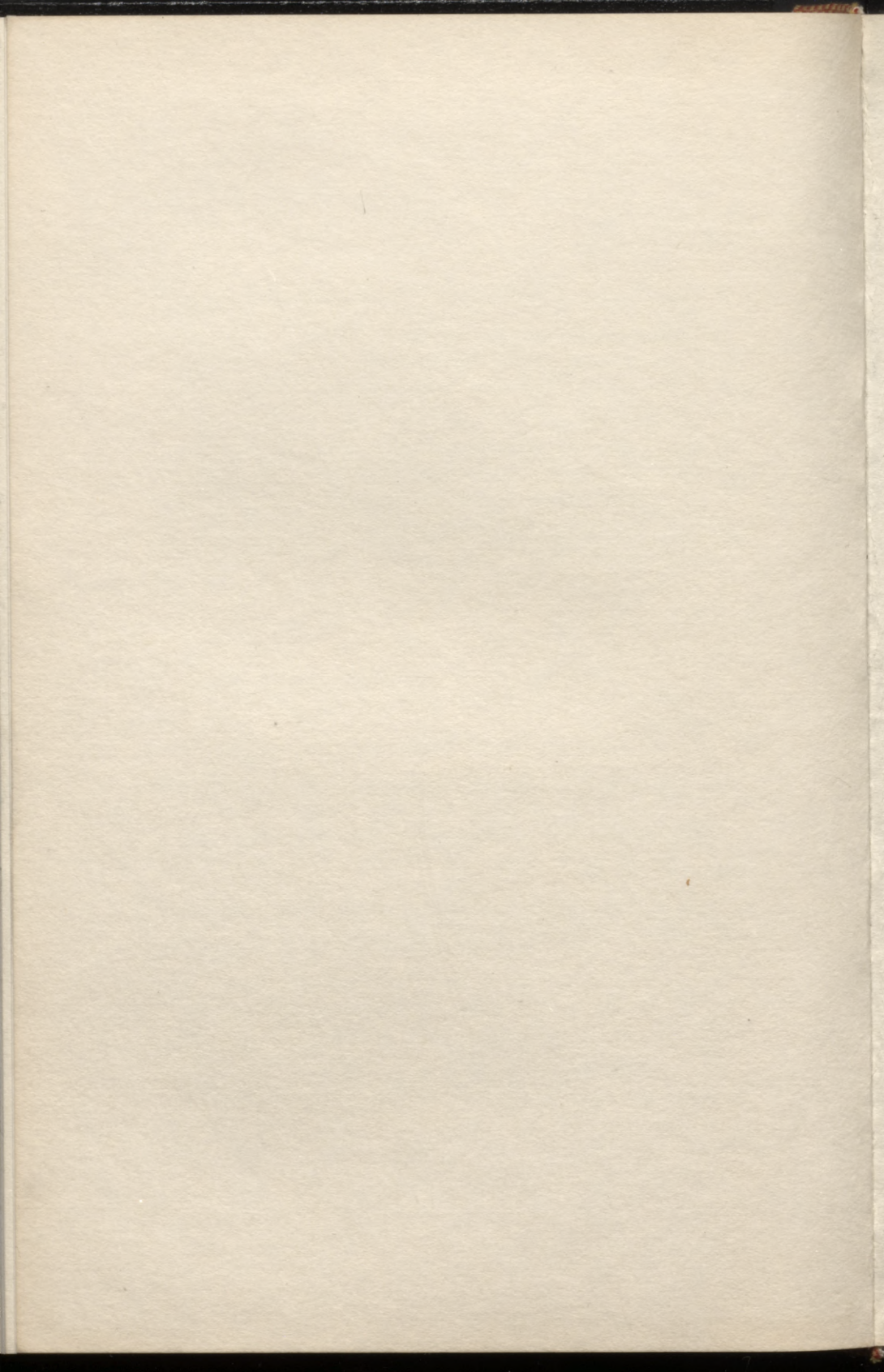
42. lpp. otrā rindkopā no apakšas iespiests:

Latvija nodibināja savu delegāciju pie T. S. 1930. gadā ...

pareizi jābūt:

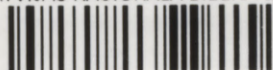
Arī Latvija nodibināja savu delegāciju pie Tautu Savienības. 1930. gadā par pastāvīgu delegātu iecēla ...

2. 10 Ls

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0308037523

